

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EVDEKİ YABANCIDAN EMEK İLE EVRİLEN
BABALIĞA: ERKEKLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE
KADIN VE BAKIM İLE İMTİHANI

Senem SAMYELİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Emir ÖZEREN

İZMİR-2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Evdeki Yabancıdan Emekle Evrilen Babalığa: Erkeklerin Pandemi Döneminde Kadın ve Bakımla İmtihanı” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih:

.../.../2022

İmza

(Faint watermark text: YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Evdeki Yabancıdan Emek İle Evrilen Babalığa:
Erkeklerin Pandemi Döneminde Kadın ve Bakım İle İmtihanı
Senem SAMYELİ**

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Kadın Çalışmaları Programı

Covid-19 pandemisinin getirdiği sosyal izolasyon, çalışma yaşamının eve taşınmasına, okul ve kreşlerin kapatılmasına, aile büyüklerinden alınan bakım yardımının ortadan kalkmasına neden olarak bir yönüyle aileler için büyük bir kriz yaratmış diğer yandan, ‘ev’ alanını görünür kılarak cinsiyete dayalı rollerin yeniden üretiminin ve ücretsiz emeğin değeri anlaşılmaması açısından benzersiz fırsatlar sunmuştur. Bu araştırmada, pandemi sürecinde ilk defa ev içi alana dahil olan erkeklerin; çalışma yaşamı, eş ile ilişkiler, ev içi işler ve çocuk bakımı deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada, pandemi sürecinin ev alanında nasıl deneyimlendiğinin kapsamlı bir resmi sunmak için ebeveynlik rolleri, ev içi işler ve kadın ile özdeşleştirilen bakım sorumluluğu hem erkek hem de kadın katılımcıların deneyimlerine yer verilerek tartışılmıştır. Böylece, erkeklerin toplumsal cinsiyet algısının değişimindeki sorunların nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda İzmir ilinde ikamet eden, çeşitli sosyo-ekonomik ve eğitimsel düzeylere sahip, 6 yaş ve altındaki çocukları ile aynı evde yaşayan ve pandemi sürecinde farklı zamanlarda ev alanında olmayı deneyimlemiş 16 çift ile derinlemesine görüşmeler yapılarak nitel bir alan çalışması yürütülmüştür. Çiftlerle yapılan derinlemesine görüşmeler, betimsel analiz yöntemi analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan erkeklerin deneyimlerine dair söylemleri eşlerinin söylemleri ile çeşitli yönlerden karşılaştırılmış, toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı iş bölümü, ebeveyn rolleri ve bakım sorumluluğuna ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

Bulguların değerlendirilmesinde hegemonik erkeklik, toplumsal cinsiyet yapma, anne bekçiliği ve bakım etiği kavramları kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, pandemi sürecinde ev içi alana dahil edilen erkeklerin, özellikle eşleri destekleyici ve teşvik edici bekçilik tutumları sergilediklerinde, eşitlikçi bir tutum benimsedikleri, ev içi emeiğin değerini fark ettikleri, cinsiyete dayalı rolleri ve eşitsizliği azaltabilecekleri grlmştr. Ev içi alanda daha kısa süre yer alan erkeklerin ise geleneksel toplumsal cinsiyet tutumunu ev alanında farklı pratiklerle yeniden ürettikleri grlmştr.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, Erkeklik, Babalık, Toplumsal Cinsiyet, Bakım, Cinsiyete Dayalı İşbölümü, Anne Bekçiliği

ABSTRACT

Master's Thesis

From A Stranger To The Fatherhood Evolved With Effort: The Exam Of Men With Women And Care During Pandemic Period

Senem SAMYELİ

Dokuz Eylül University

Graduate School Of Social Sciences

Department Of Women Studies

Women Studies Program

The social isolation that emerged with the process of Covid-19 pandemic has created a major crisis for families by causing the moving working life to the home, the closing of schools and nurseries and the eliminating of care assistance from grandparents; on the other hand, it has provided unique opportunities for understanding the reproduction of gender-based roles and the value of unpaid labor by making the home area more visible. In this research, it is aimed to understand the experiences of men who are involved in the domestic area for the first time during the pandemic process in working life, relationships with spouse, domestic work and child care at home. In addition, parenting roles, domestic chores and care responsibility identified with women were discussed by including the experiences of both male and female participants who are each other's spouses in order to present a comprehensive picture of how the pandemic process is experienced in the home area. Thus, the reasons for the problems in the changing men's perception of gender roles were tried to be understood. For this purpose, a qualitative field study was carried out by conducting in-depth interviews with 16 couples who are resident in Izmir, with various socio-economic and educational levels, live in the same house with their children aged 6 years and under and have experienced being in the home area at different times during the pandemic process. In this study, these interviews were analyzed using the descriptive analysis method. The discourses of the men who participated in this study were compared in various aspects with their

spouses and the views of both on gender, gender division of labor, parental roles and care responsibilities have been evaluated. During the evaluation of the findings, the concepts of hegemonic masculinity, doing gender, maternal gatekeeping and care ethics were discussed. As a result of this research, participating men who are included in the domestic area during the pandemic process adopt an egalitarian attitude, recognize the value of domestic labor, and reduce gender-based roles and inequality, especially when their spouses display supportive and encouraging attitudes. On the other hand, it has been observed that men who spend a shorter time in the domestic area reproduce the traditional gender attitude with different practices in the home area. It has been determined that the participating men, who spend shorter period of time in the domestic area, reproduce the traditional gender attitude with different practices in the home area.

Keywords: Pandemic, Masculinity, Fatherhood, Gender, Care, Gender Division of Labor, Maternal Gatekeeping

**EVDEKİ YABANCIDAN EMEK İLE EVRİLEN BABALIĞA:
ERKEKLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE KADIN VE BAKIM İLE
İMTİHANI**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, SORUNSAI VE AMACI

1.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	4
1.2. ARAŞTIRMANIN SORUNSAI	5
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	6

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. PANDEMİ	7
2.2. KORONAVİRÜSLER	9
2.2.1. Covid-19 Pandemisi	10
2.2.2. Pandemi Sürecinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yansımaları	11
2.2.3. Covid-19 Pandemisinde Erkeklerin Eş İle İlişkiler, Ev İçi İşler ve Bakım Sorumluluğuna Katılımını İnceleyen Çalışmalar	14

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET	16
2.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Ev İçi İş Bölümü	19
2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET “YAPMAK” (DOİNG GENDER)	21
2.5. ERKEKLİK KAVRAMI VE TOPLUMSAL BİR İNŞA OLARAK ERKEKLİK	24
2.5.1. Eleştirel Erkeklik Çalışmaları	26
2.5.2. Hegemonik Erkeklik ve Ev Alanında Erkeklikler	28
2.6. BABALIK	30
2.7. BABA KATILIMI VE ANNE BEKÇİLİĞİ	34
2.7.1. Anne Bekçiliğinin Kavramsal Boyutları	36
2.8. BAKIM	40
2.8.1. Feminist Bakım Etiği	41
2.8.2. Bakım Çalışmalarında Babalar	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	46
3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ	47
3.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	49
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ GELİŞTİRİLMESİ	50
3.4.1. Demografik Bilgi Formu	50
3.4.2. Görüşme Formu	50
3.4.3. Pilot Görüşme	51
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI	52
3.6. VERİLERİN ANALİZİ	53
3.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	53
3.8. ARAŞTIRMA ETİĞİ	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. ERKEKLİK VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERE ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER	58
4.1.1. Erkekliğe Yüklenilen Anlamlar	58
4.1.2. Farklılıkların Cinsiyet Özelinde Tanımlanması	60
4.1.3. Avantaj ve Dezavantaj Olarak Erkeklik	64
4.1.4. Pandemide Erkek Olmak	67
4.1.5. Korumak ve Kabullenmek Arasında Erkeklikler	69
4.2. EŞ İLE İLİŞKİLER VE PANDEMİ SÜRECİNİN EŞ İLE İLİŞKİLERE YANSIMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER	70
4.2.1. Nasıl Bir Eş? ‘İyi Bir Eş Olma’ Kriterleri	70
4.2.2. Pandeminin Cinsiyet Özelinde Yansımaları: Kim Daha Çok Zorlandı?	72
4.2.3. “Kadınlar Koca, Çocuklar Baba Yüzü Gördü” Pandemi Sürecinde Eş İle İlişkiler	74
4.3. EV İÇİ İŞ BÖLÜMÜ VE PANDEMİ SÜRECİNİN EV İÇİ İŞ BÖLÜMÜNE YANSIMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER	77
4.3.1. Kadınsı Alanda Erkeksi Pratikler: Bunu Yapmıyorum Çünkü...	77
4.3.2. Pandemiden Önce Erkeklerin Ev İçi İşlere Katılımına Kadın Perspektifinden Bakmak	79
4.3.3. Sorumluluk Almak ya da Al(a)mamak: Ev İçi İşbölümü	82
4.3.4. Pandemi Sürecinde Ev İçi İşlere Erkek Perspektifinden Bakmak	84
4.4. BABALIK VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERİN ‘BABALIK’ ALGISINA ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER	86
4.4.1. Nasıl bir baba? Erkeklerin babalık tanımları	86
4.4.2. Bir Eşitsizliğin Denklemi: Benzerlik ve Farklılıklar Bağlamında Annelik ve Babalık	89
4.4.3. Eyvah! Babam Gibi Bir Baba Oldum: Erkeklerin Kendi Ebeveynlerine Bakışı	93
4.4.4. Pandemi Sürecinin Babalık Algısına Yansımaları	96
4.4.5. Pandemi Sürecinin Baba-Çocuk İlişkisine Yansımaları	97

4.5. BAKIM VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERİN ‘BAKIM’ ALGISINA ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER	99
4.5.1. Erkeklerin Bakım Olgusuna Yüklediği Anlamlar	99
4.5.2. Anne ve Baba Özelinde Farklılaşan Bakım Algısı	102
4.5.3. Bakıma Katılan Babalar Annelik Mi Yapıyor?	107
4.5.4. Babalığı Kaçırma(ma)k: Bakım Sorumluluğu Alıyorum Çünkü...	110
4.5.5. Kriz Mi? Fırsat Mı? Pandemide Erkeklerin Farklılaşan Bakıma Katılım Pratikleri	112
SONUÇ	115
KAYNAKÇA	125
EKLER	

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
COVİD	Koronavirüs Hastalığı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
MERS	Orta Doğu Solunum Sendromu
SARS	Şiddetli Akut Solunum Sendromu
SWOP	Dünya Nüfus Raporu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
UN	United Nations
UNAIDS	Müşterek Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	s. 48
Tablo 2: Temalar Tablosu	s. 54

EKLER LİSTESİ

EK 1: Etik Kurul İzni

ek s.1

EK 2: Görüşme Formu

ek s.2

EK 3: Katılımcı Onam Formu

ek s.4

GİRİŞ

11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgını, iş ve aile hayatında çok hızlı ve kapsamlı değişikliklere neden olmuştur. Çalışma yaşamı ve eğitim faaliyetleri dijitalleştirerek ev içi alana taşınırken, değişen çalışma koşulları nedeniyle özel alan olarak kabul edilen ‘ev’ kamuda görünür hale gelmiştir. İş-ev dengesini sağlamak her geçen gün daha da zor ve stresli bir hal alırken, ev içi rollerin cinsiyetçi dağılımı da büyük problemler yaratmaktadır. Salgının yayılmasını önlemeye yönelik alınan önlemler doğrultusunda işyerlerinin kapanması, evden çalışma sistemine geçilmesi, bakıcı, kreş, aile büyükleri gibi destek mekanizmalarının devre dışı kalması, ailelerin ev içi iş bölümü ve bakım sorumluluklarına dair rollerini yeniden müzakere etmesine neden olmaktadır.

Günümüzde kadınların ücretli iş gücüne katılımının geçmiş yıllara göre artış göstermesine ve ev içi işlerde cinsiyet eşitliğine yönelik ilerleme sağlanmasına rağmen, annelerin babalardan çok daha fazla ev içi sorumluluk yüklenmeye devam ettiği belirtilmektedir (UN Women, 2020). Bazı araştırmacılar pandeminin pek çok annenin ücretli işte yer almaması, ev içi işler ve çocuk bakımının tüm sorumluluğunu üstlenmesi nedeniyle geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine dayalı eşitsizliği arttıracaklarını tahmin etmektedir (Shafer ve diğerleri, 2020; Adams-Prassl ve diğerleri, 2020). Küresel düzeyde yapılan pek çok araştırma, salgın sürecinde çocuk bakımı sorumluluklarının orantısız bir şekilde krizden önce birincil bakıcı olanlara, yani annelere düştüğünü belgelemektedir. (Adams-Prassl ve diğerleri, 2020; Carlson ve diğerleri, 2020; Boca ve diğerleri, 2020; Farré ve diğerleri, 2020). Avustralya’da, COVID-19’un bir sonucu olarak, annelerin çocuk bakımı için her gün fazladan dört saat, babaların ise yalnızca iki ek saat harcadığı belirtilmiştir. (Cooper ve Mosseri, 2020). Birleşik Krallık’ta 5 ile 11 Mayıs 2020 arasında toplanan veriler, annelerin babalardan haftada yaklaşık 10 saat daha fazla çocuk bakımı yaptığını göstermektedir (Sevilla ve Smith, 2020: 9).

Küresel çaptaki bu araştırmaların sağladığı verilerin farklı bir yönü, babaların pandemi öncesi sürece göre ev içi işlere ve bakım sorumluluklarına daha fazla dahil olduğu yönündedir (UN Women, 2020 ; Welsh, 2020). Türkiye’de yapılan

çalışmalarda da benzer şekilde babaların, pandemi sırasında daha fazla çocuk bakımı sorumluluğu üstlendiğini belirtmektedir (UN Women, 2020; Ardıç-Çobaner ve Tasouji, 2021).

Yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler göz önüne alındığında pandemi sürecinin var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirerek büyük problemlere neden olabileceği gibi, ücretsiz işin değerinin anlaşılmasına ve eşitlikçi tutumun benimsenmesine olanak sunarak bir fırsata da dönüştürülebileceği düşünölmektedir.

Bu araştırma, pandemi sürecinde ilk defa ev alanına dahil edilen erkeklerin; çalışma yaşamı, eş ile ilişkiler, ev içi işler, babalık ve çocuk bakımı sorumluluğunu günlük yaşamda nasıl deneyimlendiğini, bu sorumluluklara katılımı kısıtlayan ve teşvik eden faktörlerin keşfedilmesini amaçlamıştır. Bu bağlamda, İzmir ilinde ikamet eden, yaşları 27 ile 43 arasında değişen, çeşitli sosyo-ekonomik ve eğitimsel düzeylere sahip, 6 yaş ve altındaki çocukları ile aynı evde yaşayan ve pandemi sürecinde farklı zamanlarda ev alanında olmayı deneyimlemiş 16 çift ile ortalama 40 dakika süren derinlemesine görüşmeler yapılarak nitel bir alan çalışması yürütölmüştür. Çiftlerin pandemi sürecinde günlük yaşam deneyimlerine yükledikleri anlamların farklı bakış açıları üzerinden ele alınmasına olanak sağlaması nedeniyle araştırmanın deseni fenomenoloji olarak belirlenmiştir. Çiftlerle yapılan derinlemesine görüşmeler, betimsel analiz yöntemi analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan erkeklerin deneyimlerine dair söylemleri eşlerinin söylemleri ile çeşitli yönlerden karşılaştırılmış, toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı iş bölümü, ebeveyn rolleri ve bakım sorumluluğuna ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Covid-19 pandemisinin erkek kimliklerinin oluşumunda temel unsur olarak kabul edilen çalışma yaşamını evden çalışma, esnek çalışma ve iş kaybı ile değiştirdiği ve erkeklerin ev alanını, evde kaldıkları süreye ve benimsedikleri toplumsal cinsiyet tutumuna bağlı olarak farklı biçimlerde deneyimledikleri görölmüştür. Kadın katılımcıların, ev içi işler ve bakım sorumluluğu söz konusu olduğunda, eşlerini destekleyici ya da sınırlayıcı tutumlar benimsemesinin de erkeklerin ev içi işler ve çocuk bakımı sorumluluğuna katılımını etkilediği görölmüştür. Ücretli bir işte çalışmayan erkeklerin, eşleri ücretli bir işte çalışmaya devam ettiğinde, cinsiyete dayalı rollerin ve çocuk bakım sorumluluğunun

sınırlarının belirsizleşmesine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Pandemi sürecinde ev alanının nasıl deneyimlendiğini keşfetmeyi amaçlayan bu çalışmanın, hem kadın hem de erkek katılımcıların söylemlerine yer vererek ev içi işler ve çocuk bakımı sorumluluğunun değerini görünür kılması nedeniyle literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, SORUNSAĞI VE AMACI

1.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Yüksek lisans eğitimim sırasında, yürüttüğüm “Çalışan ve Anne Kimliği Arasında Kadınlar” konulu bir alan çalışmasında katılımcılardan biri, çalışan bir anne olmanın kendisine nasıl hissettirdiğini; “Çalışan anne olmak, çocuğunuzun büyüdüğünü görememek, en güzel anlarında ondan hep uzak olduğunuzu hissettiriyor...” şeklinde tanımlamıştı. Aynı katılımcı babaların bakım sorumluluğuna katılımını “Bir de çocukla birlikte babaya bakma sorunu oluşur...” şeklinde ifade etmesi beni, “Acaba babalar nasıl hissediyor?” sorusunu sormaya ve babaların ev içi işler ve bakım sorumluluğuna yükledikleri anlamları anlamaya yöneltmişti. Böylece başka bir ders için babalarla bir alan çalışması yapmaya karar verdim. Çalışmada babaların ev alanında kendilerine ve eşlerine yükledikleri sorumlulukları anlamak adına “Ev içinde eşinizin ve sizin görev ve sorumluluklarınız nelerdir?” sorusunu yönelttiğim bir katılımcı “...keşke eşim çalışsaydı, işleri eşimle değiştirmeyi çok isterdim...” cevabını vermişti. İki farklı çalışmada yer alan cevaplar, Atay’ın da çalışmasında belirttiği, toplumsal cinsiyetçi rollerin kadına ve erkeğe eksik bir “insanlık” halini reva gördüğü gerçeğini adeta destekler nitelikteydi (Atay, 2004).

Çalışmadan hemen sonra Covid-19 salgınının başlaması ve beraberinde karantina sürecine girilmesi, bu çalışmalardan edindiğim deneyimler doğrultusunda kendime “Şimdi ne olacak?” sorusunu sormama neden oldu. Pandemi nedeniyle evde kalmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalan erkekler bu süreci baba ve eş olarak nasıl deneyimleyecekti? Ev içi sorumluluklarda bir değişiklik yaşanacak mıydı? Babalar çocukları ile daha çok zaman mı geçirecek, yoksa yeni kaçma pratikleri mi üreteceklerdi? Kadınlar, erkeklerin sürekli evde olma durumunu nasıl değerlendirecekti? Erkeğin sürekli evde olması evdeki işlerin daha da artması ile eş değer miydi? Erkekler ev içi emeği fark edebilir miydi ya da neden fark etmezdi? Ev içi emeğin fark edilmesi farklı erkekliklerin oluşumuna da olanak sağlayabilir miydi, yoksa erkekler görmezden gelip ayrıcalıklarını korumaya ve ev alanında “erkeksi”

alanlar ve pratikler yaratarak erkekliklerini sürdürmeye devam mı edeceklerdi? Okul, kreş ya da aile büyükleri olmadığına göre “bakmak” yine kadınla mı özdeşleşecekti, yoksa çocukları ile nihayet birlikte olmayı bir avantaj olarak düşünen erkekler var mıydı? Sahi, erkekler “bakım” deyince ne anlıyorlardı? Eve ekmek getirmek, korumak, kollamak mıydı sadece bakmak, yoksa değişmiş miydi bu anlamlar yıllar içinde ya da en azından bu süreçte? Erkekliği babalarından mı öğrenmişti babalar? Yoksa kendilerince “yeni” babalık tanımları üretmeyi seçmişler miydi? Hangi söylemler ve pratiklerle değişiyordu bu yeni erkeklikler ya da babalıklar? Hangi açılardan benzemiyor, benzemek istemiyorlardı “kahraman” babalarına? Bu ve benzeri pek çok soru, babaların rollerini ve deneyimlerine ilişkin açıklamalarını hem babaların hem de annelerin söylemleri ile araştırmak ve tezimi bu alanda sürdürmek istediğimi fark etmemi sağladı. 12 yıllık öğretmen olmam, pek çok anne baba ile yakın ilişkiler kurabilmem ve pandemi gibi zorlu bir sürece rağmen örneklemimi oluştururken katılımcılara ulaşmak konusunda avantajlı olmamı sağladı. Araştırma yolculuğum böylece başlamış oldu.

1.2. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI

Pandemi sürecinin getirdiği izolasyon önlemleri ile ilk defa ev alanına dahil edilen erkeklerin, toplumsal cinsiyet algılarının ne ölçüde farklılaşacağı, çocuk bakımı ve ev içi emeğin değerinin nasıl sorgulanacağı ve hangi pratiklerle yeniden üretileceğinin anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada, erkeklerin pandemi sürecinde; çalışma yaşamı, ev içi işler, eş ile ilişkiler, babalık ve bakım sorumluluklarını nasıl deneyimlediklerinin, bu sorumluluklara katılımlarını etkileyen tutumların neler olduğunu anlaşılması amacıyla aşağıda yer alan sorulara cevap aramıştır:

- 1) Farklı mesleklere ve çalışma sürelerine sahip erkeklerin, Covid-19 pandemisinin etkilerine ilişkin deneyimleri ve görüşleri neler?
- 2) Erkeklerin eş ile ilişkiler bağlamında Covid-19 pandemisinin etkilerine ilişkin deneyimleri ve görüşleri neler?
- 3) Erkeklerin, ev içi işler ve sorumluluklar bağlamında Covid-19 pandemisinin etkilerine ilişkin deneyimleri ve görüşleri neler?

4) Erkeklerin ‘babalık’ algısı ve pratikleri bağlamında Covid-19 pandemisinin etkilerine ilişkin görüş ve deneyimleri neler?

5) Erkeklerin ‘bakım’ algısı ve pratiklerine ilişkin görüş ve deneyimleri neler?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırma bir yönüyle erkeklerin; erkekliklere, eş olmaya, babalığa ve bakıma yükledikleri anlamlara yakından bakmayı amaçlarken diğer yandan, pandemi sürecinin beraberinde getirdiği ‘evde kal’ önlemleriyle cinsiyetlendirilmiş ev alanında yer almak zorunluluğu ile karşı karşıya kalan erkeklerin günlük yaşam deneyimleri üzerinden toplumsal cinsiyeti yeniden üreten ve sorgulayan pratiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın odağı erkeklerin söylemlerine ve deneyimlerine dayanırken günlük yaşam deneyimlerinin ev içi alana yansımalarının doğasına dair kapsamlı bir resim sunmak için eş ile ilişkiler, ev içi işler ve özellikle kadın ile ilişkilendirilen ‘bakım’ sorumluluğu erkek ve kadın katılımcıların deneyimleri üzerinden, çift taraflı mülakatlar ile ele alınacaktır. Araştırmanın, erkeklerin ev içi emek ve çocuk bakımı sorumluluklarına yükledikleri anlamların ve pandemi sürecinde erkeklerin bu sorumlulukları nasıl deneyimlendiğini görünür kılması, ev alanında hangi rollerin sorgulandığı, hangi pratiklerle erkekliğin sürdürüldüğü ya da hangi rollerden vazgeçilerek toplumsal cinsiyetin sekteye uğratıldığının anlaşılması, erkeklerin bu sorumluluklara katılımını destekleyen ve kısıtlayan faktörlerin anlaşılmasına fırsat sunması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmamı oluşturan Covid-19 pandemisi, toplumsal cinsiyet, cinsiyet ‘yapmak’ (doing gender), erkeklikler, babalık ve bakıma dair araştırma alanlarını ve bu alanların gelişimini şekillendiren kuramsal bağlamları tanıtmayı amaçladım.

Çalışmamın çıkış noktasını ve sorunsalının nasıl oluştuğunun daha iyi anlaşılması için ilk bölüme pandemi tarihi, Covid-19 pandemisi ve pandeminin toplumsal cinsiyet eşitliğine yansımalarına dair araştırmaları sunarak başlayacağım. Pandemi sürecinin toplumsal cinsiyete yansımalarını ele alan araştırmalarda bir fırsat ve kriz olarak işaretlenen koşulları babalık, ev içi emek ve bakımın kısa bir analizi çerçevesinde sunacağım. İkinci bölümde, araştırmanın beslendiği toplumsal cinsiyet ve cinsiyet ‘yapma’ yaklaşımı çerçevesinde yapılan çalışmaların öne çıkardığı kavramsal ve teorik bağlamları ele alacağım. Cinsiyete dayalı işbölümünün, toplumsal cinsiyet özelinde kadın ve erkekleri nasıl konumlandığını ve günlük hayatta toplumsal cinsiyetin rutin hale gelmesine neden olan cinsiyet yapma pratiklerinin ev içi alanda yeniden üretimini içeren çalışmaları paylaşacağım. Üçüncü bölümde, eleştirel erkeklik çalışmalarının kısa bir tarihini sunarak, erkeklikleri ve babalığı hegemonik erkeklik bağlamında inceleyecek ve erkekliklere ve babalığa dair yapılan çalışmalara değineceğim. Son bölümde ise, bir süreç olarak bakımın doğasının ve babaların bakıma katılımının feminist bakım etiği üzerinden anlaşılması amacıyla, bakımın kısa bir tarihini sunarak babaların katılımını kısıtlayan ya da teşvik eden anne bekçiliği ve baba katılımı kavramlarına değineceğim.

2.1. PANDEMİ

Eski Yunancada tüm, hepsi anlamına gelen ‘pan’ ve insanlar anlamına gelen ‘demos’ un birleşiminden oluşan ‘pandemi’ bir enfeksiyon kaynağının tüm dünyaya yayılması olarak tanımlanmaktadır (Taylor, 2019). Pandemi kelimesi, yaygın olarak ‘evrensel’ anlamında kullanıldığı için kelimenin tarihi 1600’lerin ortalarına kadar gitmekte ve ‘salgın’ kelimesine de atıfta bulunmaktadır. Salgın, bir toplumdaki

birçok insan arasında, belirli bir zamanda, bir hastalığın ortaya çıkması iken, pandemi daha yaygındır. DSÖ, bir hastalığın pandemi olarak sınıflandırılması için, yeni bir virüs alt tipinin ortaya çıkarak insanlar arasında kolay ve sürdürülebilir bir şekilde yayılması ve insanları enfekte ederek ciddi hastalıklara neden olması gerektiğini belirtmiştir (Mackowiak ve Sehdev, 2002). Tarih boyunca insanlar veba, kolera, grip pandemileri, çiçek hastalığı, kızamık, AIDS ve koronavirüsler gibi pek çok salgın ile karşı karşıya kalmış ve hastalığın tam olarak tanınmaması nedeniyle büyük tahribatlar yaşamıştır. Salgın hastalıklar; ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel, siyasi, dinî, coğrafi ve daha birçok bakımdan toplumsal hayatı derinden etkilemiştir (Kılıç, 2020).

Veba, tarihte üç büyük dalga yaratmış ve bu dalgaların yarattığı salgınlar pek çok savaştan daha çok can kaybına neden olmuştur. Salgınlardan ilki, M.S. 542’de Bizans İstanbul’unda ortaya çıkan Jüstinyen/Justinianos vebası ve bu dönemi izleyerek 8. yüzyıl ortalarına kadar süren veba salgınlarıdır. İkincisi, “Kara Ölüm” (The Black Death) olarak bilinen ve özellikle 1347- 1352 yılları arasında şiddetini hissettiren ve sonraki yıllarda da etkili olmaya devam eden veba salgınlarıdır. Üçüncüsü ise, 1896- 1914 yılları arasında ortaya çıkarak önemli sonuçlar doğuran salgınlardır (Kılıç, 2020).

18. yüzyılın kapanış yıllarında, yılda tahmini 400 bin Avrupalı insanın ölümüne neden olan çiçek hastalığının, 20. yüzyılda 300-500 milyon insanın ölümünden sorumlu olduğu tahmin edilmektedir (Şahin ve Demir, 2020: 63). 1817’de başlayan, 1861’e kadar farklı yıllarda ve kıtalarda ortaya çıkmaya devam eden Kolera Pandemisi, binlerce kişinin ölmesine neden olmakla beraber günümüze kadar devam etmiştir (Deen ve diğerleri, 2020).

1918-1920 yılları arasında görülen İspanyol Gribi, 11 Mart 1918’de ABD’nin New Mexico eyaletinde tespit edilerek, Ekim 1918’e kadar tüm kıtalara yayılmış ve dünya çapında bir salgın haline gelerek dünya nüfusunun üçte birine bulaşmıştır. Bazı araştırmalara göre altı ay içinde dünya nüfusunun %5’inin ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir (Bootsma ve Ferguson, 2007). 1918 salgınının ayırt edici özelliği, genç yetişkinlerdeki beklenmedik ölüm sayıları olmuştur (Temel ve Ertin, 2020: 65).

Ebola, ilk defa 1976 yılında eşzamanlı salgınlar olarak Sudan'ın Nzara kentinde ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Yambuku kentinde virüsün adını aldığı Ebola Nehri'ne yakın bir köyde görülmüştür. Öldürücülüğün çok yüksek olmasından dolayı DSÖ tarafından 4. Risk Grubu Patojen (yüksek bireysel ve toplumsal risk) olarak kabul edilmektedir (AFAD). Batı Afrika'daki 2014-2016 tarihlerinde meydana gelen hızlı yayılımı ile haftalar içinde kentsel alanlara ve sınırlara ulaştığı bilinmektedir. Bu salgında 11.300 insanın hayatını kaybettiği bildirilmiştir (Aylward ve arkadaşları, 2014).

İlk olarak Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde tanımlanan HIV'in neden olduğu AIDS hastalığı, 1981'den bu yana 36 milyondan fazla insanın ölümüne neden olarak küresel bir pandemi olduğunu kanıtlamıştır (Şahin ve Demir, 2020: 65). Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı 2020 yılı raporuna göre, dünyada HIV epidemisinin başlangıcından günümüze kadar 75,7 milyon kişinin HIV ile enfekte olduğu, 32,7 milyon kişinin ise AIDS ile ilişkili hastalıklar nedeni ile hayatını kaybettiği belirtilmektedir (UNAIDS, 2020).

2.2. KORONAVİRÜSLER

Koronavirüsler (CoV) tek zincirli RNA'ya sahip, zarflı, yüzeyinde protein çıkıntıları olan büyük bir virüs ailesidir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Sık sık mutasyona uğramaları ve de yeniden birleşmeleri nedeniyle yeni koronavirüslerin hayvanlardan insanlara yayılabileceği gösterilmiştir (De Wit ve diğerleri, 2016). Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ilk olarak Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS), ardından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve son olarak 2019 Coronavirus Hastalığı (Covid-19) etkenleri olarak koronavirüslerin insanlarda ölümcül olabilecek birtakım enfeksiyonlara neden olduğunu belirtmektedir (TÜBA, 2020: 15). DSÖ verilerine göre SARS-CoV, 2002 yılında Çin'de, MERS-CoV ise, ilk kez 2012 Eylül ayında Suudi Arabistan'da ortaya çıkmıştır (Ak, 2020: 14). SARS salgını, DSÖ tarafından koordine edilen hızlı ve yoğun bir halk sağlığı eylemine neden olmuş ve Temmuz 2003'e kadar, tüm dünyada bulaşma sona ermiştir. Ancak bu çabaya rağmen 29 ülkede 8096 olası olgu meydana gelmiş ve 774 ölümle sonuçlanmıştır (Laçiner-Güverlik, 2020: 46). DSÖ, MERS-CoV için 2012'den bu yana toplamda 27 ülkenin

vaka bildirdiğini, virüsün enfeksiyon ve ilgili komplikasyonlara bağlı olarak bilinen 858 ölüme yol açtığını belirtmiştir (TÜBA, 2020:19). SARS-CoV 2 (Covid-19) ise, 7 Ocak 2020 de insana geçişi belirlenerek tanımlanan, SARS-CoV ve MERS-CoV gibi korana virüs ailesinden olup, ciddi solunum yetmezliği oluşturan zarflı bir RNA virüsüdür. Covid-19 ilk olarak Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrindeki deniz ürünleri pazarında bulunan insanlarda görülmüştür. Bilim insanları Covid-19'un yarasalardan bulaştığını düşünmüş olmasına rağmen pazar yerinde yarasa satılmaması düşünüldüğünde, virüsün insanlara iletilmesinde bir tür ara hayvanın taşıyıcı olduğu görüşü ileri sürülmüştür (TÜBA, 2020: 26). Dünya'nın neredeyse tüm ülkelerine yayılan Covid-19 enfeksiyonu, son zamanlarda karşılaşılan en bulaşıcı ve hayati tehdit yaratan hastalıklardan biri olarak yaşamımızı her açıdan bir krize ve belirsizliğe sürüklemektedir (Wu ve McGoogan, 2020).

2.2.1. Covid-19 Pandemisi

Çin, 31 Aralık 2019'da Hubey eyaletine bağlı Wuhan kentinde kaynağı bilinmeyen solunum yolu rahatsızlığı vakalarını DSÖ'ne bildirmiş, DSÖ; 7 Ocak 2020 de hastalık etkeninin yeni bir koronavirüs olduğunu açıklamış ve 2019-nCoV şeklinde ilk isimlendirmesini yapmıştır. 9 Ocak 2020 de Çin bilim adamları virüsü tanımlamıştır (Zhu ve diğerleri, 2020). DSÖ bu salgını 30 Ocak 2020'de Uluslararası Halk Sağlığı Acil Durumu ilan etmiştir (Baek ve diğerleri, 2020). Pandeminin iki ayda tüm dünyaya yayılmasıyla 11 Mart 2020'de DSÖ durumu pandemi olarak ilan etmiştir (World Health Organization, 2020).

Üst solunum yolları semptomlarıyla ortaya çıkan, ölüm potansiyeli yüksek, yeni COVID-19 hastalığının etkeni olan virüs ve bu virüsün oluşumu hakkında farklı hipotezler ileri sürülmüştür. SARS-CoV-2'nin laboratuvar ortamında yapay veya kasıtlı olarak üretildiğine dair bilgiler gündemdeki yerini almasına rağmen, bu iddiayı destekleyen güvenilir bir kanıt olmadığı belirtilmektedir. Diğer yandan, bu bilginin doğru olmadığı ve yeni virüsün laboratuvar koşullarında yaratılmadığına dair çalışma sonuçları yayımlamıştır (Üstün ve Özçiftçi, 2020: 143).

Covid-19 hastalığının tanısı, solunum yolu örneklerinde PCR (Polymerase Chain Reaction-Polimeraz Zincir Reaksiyonu) yöntemiyle yani SARS-CoV-2

virüsünün RNA'sının gösterilmesiyle konmaktadır. DSÖ'nün COVID-19 hastalığının tedavisine ilişkin önerileri, 20 Kasım 2020 tarihinden itibaren “living guideline” (yaşayan rehber) başlığında paylaşılmaktadır (Işık-Yavuz ve Pala, 2020: 14). Tedaviye ilişkin ilk döküman 13 Mart 2020’de yayınlamış; 27 Mayıs 2020’de güncellemiştir (World Health Organization, 2020).

Virüsün insandan insana damlacıklar yoluyla ve temas ile bulaşması nedeniyle pek çok ülke virüsün yayılmasını engellemeye yönelik okul kapatma, seyahat kısıtlamaları getirme, halka açık alanları yasaklama gibi birtakım önlemler alınırken; sağlık tesislerine acil yatırımlar yapmak, sağlık sistemlerini güçlendirmek ve yeni sosyal refah formları geliştirmek gibi faaliyetler gerçekleştirmiştir (TÜBA, 2020: 50). Süreç günümüzde de devam etmekte, elde edilen yeni bilgi ve bulgular DSÖ’de toplanmaktadır.

Türkiye’de ilk pandemi hazırlık çalışmaları 2004 yılında başlatılmış, Sağlık Bakanlığı temsilcilerinin liderliğinde 2006 yılında ‘Pandemi Hazırlık Planı Başbakanlık Genelgesi’ adı ile tanıtılmıştır. Bu çerçevede İl Pandemi Planları da hazırlanarak ülke genelinde tatbik edilmiş ve “Küresel Bir Grip Salgını (Pandemi) Konusunda Yapılması Gereken Hazırlıklar” şeklinde ilan edilmiştir. 2019 yılında ise, DSÖ’nün yönlendirmesiyle Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı öncülüğünde bir pandemi hazırlık planı oluşturmuştur. Ülkemizde COVID-19 pandemisi için ilk vakanın 10 Mart 2020’de, duyurulması ile birlikte Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından devreye sokulmuş ve Koronavirüs Bilim Kurulu oluşturulmuştur (Sertdemir, 2020: 19). 1 Şubat 2021 tarihi itibarıyla ülkemizde toplam vaka sayısı 2 milyon 485 bin 182, toplam ölüm sayısı ise 26 bin 117 olarak belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2021).

2.2.2. Pandemi Sürecinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yansımaları

Covid-19 salgını, sağlıktan ekonomiye, eğitimden insan ilişkilerine kadar her alanda toplumlar için büyük bir şok yaratmıştır. Devletlerin sosyal izolasyon, karantina, sokağa çıkma yasakları gibi salgının yayılmasını önlemeye yönelik aldığı önlemler, tüm sektörlerde kayıplara neden olurken, kadın ve erkekler için farklı etkiler ve farklı kırılganlıklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla salgının toplumsal

cinsiyet eşitliği üzerine etkilerini değerlendirmek sürecin etkilerinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

Marshall toplumsal cinsiyet kavramını, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların, toplumsal zeminde kurulmuş yönlerine vurgu yapmak için kullanılan bir kavram olarak ifade etmiştir (2005: 98). Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsi birbirinden ayırt etme biçimlerini ve onlara atadığı toplumsal rolleri anlatmak için kullanılmaktadır (Ecevit, 2011: 4). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği; gruplar ve toplumlar içinde kadın ve erkeklerin sahip olduğu statü, güç ve saygınlık farklılıklarını ifade etmektedir (Giddens, 2005: 683). Toplumsal cinsiyet rolleri ise, bireylere cinsiyetleri nedeniyle doğdukları andan itibaren uygun görülen toplumsal davranış kalıpları, beklentileri, toplumların cinsiyetle ilgili değer ve inançlarıdır (Blackstone, 2003: 336). Toplumsal cinsiyet rolleri, dünya genelinde ücretli ve ücretsiz emeğin eşitsiz dağılımının temelini oluşturmaktadır. Toplumun kadına ve erkeğe ilişkin algısından kaynaklanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yine bu roller aracılığıyla erkeklere ev geçindirme ve kamusal alanda yer alma, kadınlara ise ücretsiz emeğe dayalı bakım ve ev içi iş sorumluluğu yüklemektedir.

Salgın ile çalışma hayatında dijitalleşme daha önce hiç olmadığı kadar hızlanmış, bazı ülkelerde işlerin üçte birinden fazlası evde yapılabilir hale gelmiştir (Dingel ve Neiman, 2020). Çalışma hayatının yeniden şekillendirilerek dijital alana taşınması ile kadına ait kabul edilen, cinsiyetlendirilmiş ev içi alan da görünür hale gelerek ev-iş dengesinin kurulmasını zorlaştırmaktadır. Aile üyelerinin evde kalma süresinin artması, kadınlardan beklenen ev içinde temizlik, yemek, alışveriş ve virüse karşı gerekli hijyeni sağlama gibi görevlerin de artışına yol açarak kadınların iş yükünü arttırmaktadır (Ünal ve diğerleri, 2020: 2). Okulların ve kreşlerin pek çok ülkede kapatılması ve uzaktan eğitime geçilmesi ile kadınlar, okul çağındaki çocukların çevrimiçi eğitim süreçlerini takip etmek, bu belirsiz ve stresli süreçte çocukların duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermek, oyun ve aktiviteler planlamak gibi daha fazla sorumluluk getiren bir süreç ile karşı karşıya kalmaktadır (Mert, 2020).

Dünya Nüfus Raporu'na (SWOP) göre, salgın sonrasında kız çocukların okullaşma oranlarında bir düşüş beklenmekte, hatta bazı ülkelerde kız çocuklarda okullaşma oranının pandemi sebebiyle şimdiden düştüğü düşünülmektedir. Pek çok

ülkede çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için yürütülen programlar sosyal izolasyon kuralları nedeniyle kesintiye uğramakta, özellikle kız çocuklarını okulda tutarak erken evlilikleri önlemeyi hedefleyen programlar uygulanamamaktadır (SWOP, 2020).

2007-2008 küresel ekonomik krizinden en çok etkilenen sektörler ağırlıklı olarak erkeklerin istihdam edildikleri finansal hizmetler, inşaat ve üretim sektörleri olarak belirtilmiştir (Gosh, 2013: 5). Covid-19 salgınının beraberinde getirdiği kriz ise diğer krizlerle karşılaştırıldığında, kadın istihdamının yüksek olduğu sektörlerde istihdam kaybının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Alon ve diğerleri, 2020: 4). ILO verilerine göre, çalışan kadınların yaklaşık yüzde 40'ı kriz sırasında en yüksek gelir ve iş kaybı riskine sahip konaklama, yiyecek, toptan ve perakende ticaret, gayrimenkul, vb. sektörlerde çalışmaktadır (ILO, 2020: 2). Toplumsal cinsiyete dayalı roller nedeniyle erkeklerin ev geçindirmede kadınların ise ev içi işler ve bakımda birincil sorumluluğa sahip olduklarının düşünülmesi, kadınların işten çıkarılma ya da çekilme riskini arttırmaktadır. DİSK-AR tarafından TÜİK verilerine dayalı olarak hazırlanan Covid-19 Döneminde Kadın İşgücünün Görünümü Raporu'na göre, Türkiye çapında Mart 2019 ile Mart 2020 tarihleri arasında erkek istihdamı yüzde 4,5 azalırken kadın istihdamı yüzde 9 azalmıştır (DİSK-AR, 2020: 6). Yine TÜİK 2019 yılı verilerine göre, kadınlar insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri alanının yüzde 68,5'ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2019). Kadınların salgın sürecinde maruz kaldıkları riskli ve ağır çalışma koşulları nedeniyle hastalıklara yakalanma riskinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Mert, 2020).

Pandemi sürecindeki krizin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden bir diğer yansıması ise, toplumda birincil gelir sağlayıcılar olarak kabul gören erkeklerin, iş ve gelir kayıplarıdır. İş kaybı, maaş kesintileri, ödenmesi gereken krediler gibi nedenlerle stres seviyesi artmakta ve bu durum hane içi ilişkilere yansımaktadır.

Ekonomik bunalımların ve durgunlukların erkeklerin ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve intiharlarda belirgin bir artış olduğu önceki araştırmalarda gösterilmiştir (Corcoran ve diğerleri, 2015). 54 ülkeden alınan intihar verilerine dayanan bir çalışma, 2008'deki ekonomik durgunluğun, ertesi yıl erkeklerin intihar oranlarında yüzde 3,3'lük bir artışla ilişkilendirildiğini belirtmektedir (Chang ve diğerleri, 2013). Bazı düşük ve orta gelirli ülkelerde Covid-

19 ile ilişkili olduğu düşünölen intihar olaylarını vurgulayan vaka raporları bulunmaktadır (De Sousa ve diğlerleri, 2020).

2.2.3. Covid-19 Pandemisinde Erkeklerin Eş İle İlişkiler, Ev İçi İşler ve Bakım Sorumluluğuna Katılımını İnceleyen Çalışmalar

İçinde bulunduğumuz süreçte devam eden Covid-19 pandemisinin tüm dünya için bir kriz yaratırken; hane içi iş bölümü ve çocukların bakım sorumluluklarını paylaşmak açısından bir fırsata çevrilip çevrilemeyeceğı pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Araştırma verilerinin küresel sonuçlarının ise hem bir krizi hem de bir fırsatı işaret ettiğı görölmektedir.

Hindistan'da Agarwal tarafından yapılan araştırmada, kadınlar arasındaki işsizlik oranının erkeklere oranla daha yüksek olduğu vurgunırlarken, devlet tarafından yapılan yardımlara kadınların erişim sağlayamaması nedeniyle dezavantajlı konumda oldukları belirtilmiştir (Agarwal, 2021).

İsrail'de Yaish ve arkadaşları tarafından pandemi öncesi ve sırasında takip edilen 2.027 yetişkinin verilerine dayalı araştırmada, kadınların ev içi iş ve çocuk bakımı sorumluluğunun bu süreçte arttığı ve bu nedenle istihdamlarının azaldığı belirtilmiştir (Yaish ve diğlerleri, 2021).

Amerika Birleşik Devletleri'nde önceden var olan anket verilerine dayanarak Alon ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışma, pandeminin 'değişen sosyal normları ve beklentileri hızlandırması muhtemel' bir kanal olarak anne ve babalar arasında çocuk bakımı görevlerinin yeniden düzenlenmesine olanak sağlayacağına değinmiştir (Alon ve diğlerleri, 2020: 2).

Kanada'da Fuller ve Qian tarafından küçük yaş grubu çocuğı olan ebeveynlerle yapılan işgücü anketine dayalı araştırma, cinsiyete dayalı istihdam eşitsizliklerinin okulların kapalı olduğu dönemde çocuk bakımı sorumluluğı nedeniyle arttığını, okulların açık olduğu ve bakıcı seçeneklerinin arttığı dönemde azaldığını belirtmiştir. Araştırmacılar istihdam engeli ortadan kalktığında cinsiyete dayalı farkın da azalacağı sonucuna varmıştır (Fuller ve Qian, 2020). Wenham ve arkadaşları tarafından yapılan bir diğler çalışma, çalışma yaşamının ev içi alana taşınmasının bakım yükünün iş verenler tarafından tanınmasını sağladığını

belirtirken, Covid-19'un işyerindeki cinsiyet eşitliği için bir fırsat sunabileceğine dikkat çekmektedir (Wenham ve diğerleri, 2020). Shafer ve arkadaşları tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, pandemi öncesi dönem ile karantina sürecinde erkeklerin ev içi işlere katılım düzeyleri karşılaştırılmış ve karantina aylarında daha eşit bir iş bölümüne doğru küçük değişimler olduğunu belirtilmiştir (Shafer ve diğerleri, 2020).

Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan erken bir raporda krizin olası etkilerini tartışan farklı araştırmacılar, pandeminin bir sonucu olarak erkekler ve kadınlar arasında ücretsiz emeğin daha eşit dağılımına doğru ilerlemek için yeni fırsatlar öngörmüşlerdir (Blasko ve diğerleri, 2020: 16).

Avustralya'da Craig ve Churchill tarafından yapılan çevrimiçi ankete dayalı bir çalışma, bekar, lezbiyen, gey ya da biseksüel anne babaların, pandemi sürecinde ücretsiz iş ve bakım emeği açısından heteroseksüel çiftlere göre cinsiyetçi olmayan tutumlar sergilediklerini belirtmiştir. Araştırmada pandemi sürecinde bekar annelerin evli annelere göre öznel deneyimlerinin daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır (Craig ve Churchill, 2021).

Birleşik Krallık'ta Chung ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmaya göre pandemi heteroseksüel eşler arasındaki eşitsizliği ciddi bir şekilde azaltmazken, süreç içinde çiftlerin ev içi işleri paylaşma olasılığını arttırmıştır. Bu duruma rağmen kadınların ev içi işler, bakım ve çocukların eğitimine katılımının erkeklerle oranla daha fazla olduğu belirtilmiştir (Chung ve diğerleri, 2021).

Macaristan'da 6-14 Nisan 2020 tarihleri arasında Kovats tarafından gerçekleştirilen bir çevrimiçi ankette, erkeklerin pandemi öncesine kıyasla çocuk bakımına daha fazla katıldığı, hem erkekler hem de kadınlar tarafından rapor edilmiştir. (Kovats, 2020). Hollanda'da Yerkes ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırma ise, çocuk bakımı söz konusu olduğunda, babaların karantina döneminde daha fazla katılım sağladığı ve bu sayede annelerin ve babaların payı arasındaki farkın azaldığını belirtmektedir. (Yerkes ve diğerleri, 2020).

İspanya'da Gonzalez-Calvo tarafından Covid-19 pandemisinde erkeklerin kapanma sürecinde yaşadığı babalık ve erkeklik krizini ele alan çalışma, erkeklerin sağlık açısından risk altında olmalarının erkeklik ve babalık tutum ve davranışlarında kırılmalara neden olduğunun altını çizmektedir (Gonzalez-Calvo, 2020).

Covid-19 salgınının Türkiye’de kadın ve erkekler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerine yönelik toplumsal cinsiyet değerlendirmesini içeren saha çalışması, kriz öncesindeki dönemle karşılaştırıldığında, kadınların işgücü piyasasına katılım oranı ve işletme sahipleri arasındaki payının, erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu, iş yerinden izin alan kadın sayısının erkeklerden daha fazla olduğunu ve ev içi işlerin sorumluluğunun genel olarak kadınlarda olduğu belirtmektedir. Raporda ayrıca erkeklerin ev işlerine katılımının arttığına dair bazı olumlu işaretler vardır. Diğer aile üyeleri, örneğin kız ve oğlan çocuklarının da ev işlerine daha çok katıldığı belirtilmektedir (UN Women, 2020).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılan ve anket verileri üzerinden zaman kullanımının sorgulandığı çalışmada, kadınların hem hane içi ücretsiz alanda hem de ücretli çalışma alanında çalışma saatlerinin pandemi önceki döneme göre arttığı belirtilmiştir (UNDP, Ağustos 2020). Aygüneş ve Ok tarafında yapılan çalışmada, pandeminin yarattığı ekonomik tahribatın yine öncelikle kadınları ve LGBTİ+ bireylere olumsuz etkilerini vurgularken, dezavantajlı ve kırılgan grupların pandemide toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler ve hak ihlallerine daha fazla maruz kaldığının da altını çizmektedir (Aygüneş ve Ok, 2020).

Alhas (2020) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveynlerin, karantinanın kendilerine, eş ve çocukları ile ilişkilerini iyileştirme fırsatı verdiği bildirilmektedir (Alhas, 2020).

2.3. TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet kavramının cinsiyetten ayrılarak tanımlanması ilk kez Ann Oakley tarafından yapılmış; cinsiyet (sex), kadın ya da erkek olmanın biyolojik yanını temsil ederken toplumsal cinsiyet (gender), erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal açıdan eşitsiz bölünmeye atfedilmiştir (Marshall, 2005: 98).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki sosyal olarak yaratılan her türlü farklılığa hitap ettiği gibi, aynı zamanda ‘kadın vücudunu’ ‘erkek vücudundan’ ayıran her türlü ayrıştırmayı da kapsamaktadır (Nicholson, 1994:79). Connel’in (2009) da belirttiği gibi bu farklılıklar özellikle kadın ya da erkeğin ne olduğu sorusuna verilen cevaplarla fark edilmektedir. Cinsel organlar arasındaki

fiziksel farklılıklar ve üreme söz konusu olduğunda erkekleri ve kadınları birbirinden ayıran ve farklı fiziksel özellikler genelde, erkeklerin kadınlardan fiziksel olarak daha güçlü olmasına, kadınların östrojen ve erkeklerin testosteron hormonu salgılamalarına dayanmaktadır.

Coltrane (1998) insanların, kadın ve erkek nedir sorusuna cevap verdiklerinde sıklıkla kadın ve erkeklerin aile içinde veya genel olarak toplumda farklı görevleri yerine getirmesine dayalı koşulları işaret ettiğini belirtmektedir. Bu biyolojik ve sosyal farklılıklar daha sonra, cinsiyetlerin ayırıcı özelliklerini ortaya koymak ve kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkları pekiştirmek için birbirine bağlanmaktadır.

Günlük hayatta herhangi bir ayrıma gidilmeden birlikte ifade edilen biyolojik ve toplumsal cinsiyet, ana akım toplumsal cinsiyet teorisyenleri tarafından ayrı ayrı ifade edilmiştir. Bu sayede kadınların itaatinin sosyal ve kültürel nedenlere sahip olduğu vurgulanırken, kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerinde bu itaati yaratacak hiçbir şey olmadığına işaret edilerek biyolojinin kader olduğu görüşüne karşı çıkılabilmektedir (Wallroth, 2016).

Simone De Beauvoir 1949'da yazdığı 'İkinci Cins' adlı kitabında yer alan "Kadın doğulmaz, kadın olunur" ifadesi (De Beauvoir, 1973: 162), pek çok toplumsal cinsiyet teorisyeni tarafından toplumsal cinsiyete bir atıf olarak görülmüştür. Her ne kadar De Beauvoir 'toplumsal cinsiyet' kavramını hiçbir zaman kullanmamış olsa da, teorisyenler bu ifade ile cinsiyetin doğuştan geldiğini ve toplumsal cinsiyetin kadınlık ve erkeklik normları aracılığıyla öğrenildiğini vurgulayarak bir bölünmeye gitmişlerdir. Bu normlar ise, davranışları yöneten kurallara atfedilmekte ve tarih boyunca sosyo kültürel bağlamlar arasında değişebileceği varsayılmaktadır (Wallroth, 2016).

Judith Butler (2008) gibi post-yapısalcı cinsiyet teorisyenleri, cinsiyetin ve dolayısıyla bedenin daha önce yapıldığı gibi toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak görülmeye devam edilemeyeceğini, cinsiyetin tanımı gereği en başından beri toplumsal cinsiyet olduğunu belirtmektedir. (2008: 11) Butler bedenin, kimlik ve kişinin cinsiyetinin ifade edilme ve algılanma biçimi için önemli bir anlama sahip olduğunu, biyolojik cinsiyetin de tıpkı toplumsal cinsiyet gibi sosyal bir kurgu, bir cinsiyet politikası olduğunu ve düşünüldüğü kadar istikrarlı olmadığını vurgulamaktadır. Bu açıdan, Butler'ın fikirleri, insanların önceden belirlenmiş

cinsiyet kategorilerine nasıl zorlandıklarına ilişkin araştırmalar için oldukça önemli hale gelmektedir.

Post-yapısalcı bir ereve ile Jeff Hearn’ de Butler’ı takip ederek cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımının mümkün olmadığını vurgulayarak, cins (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının kesişimi olarak ‘gex’ kavramını ortaya atmıştır. Hearn’ a göre toplumsal cinsiyet kavramı da kendi içinde eşitsizlikler barındırmakta ve bu eşitsizliklerin sürmesine katkı sağlamaktadır (Rydstrom, 2017 :145).

Toplumsal cinsiyete ilişkin bilgi edinmenin yollarından biri, kadınların ve erkeklerin bir fenomenle ilgili deneyimlerine odaklanmaktır. Raewyn Connell bu yaklaşımı sıklıkla kullanan teorisyenlerden biridir. Connell (2009) toplumsal cinsiyeti anlamanın yolunun farklılıklardan uzaklaşarak ilişkilere odaklanmak olduğunu öne sürmekte ve yaygın sosyal ilişki kalıpları tarafından oluşturulan sosyal bir yapı olarak kabul edilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Connell (2009), toplumsal cinsiyetin biyolojinin basit bir ifadesi ya da insanların yaşamlarında ya da kişiliklerinde sabit bir ikilem olduğu fikrine karşı çıkararak, günlük faaliyetlerde ve toplumsal düzenlemelerde bir kalıp olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet hem sosyal bir yapıdır hem de bedenle özel bir ilişkisi vardır.

Connell’a göre toplumsal cinsiyet, toplumun insanların bedenleri ile nasıl ilişki kurduğunu ve bunun insanların özel hayatı üzerindeki sonuçlarının yanı sıra genel olarak toplumu nasıl yapılandırduğını ifade eder. Bu nedenle toplumsal cinsiyet toplumsal bir yapı olarak anlaşılması gerektiğini belirtir (Connell, 2009: 10). Erkekler karar vericiler ve ailenin geçimini sağlayıcılar, kadınlar ise besleyiciler ve bakım sağlayıcılar olarak genellikle birbirinin zıttı olarak görülmektedir. Heteroseksüellik normları ise, bu karşıtlıkların tamamlayıcı olarak çalıştığını ima eder (Connell, 2009: 3). Ancak Kimmel’in (2000, 2008) de belirttiği gibi toplumsal cinsiyet aynı zamanda diğer yapılar gibi çok boyutludur, dolayısıyla kimlik, iş, güç, cinsellik, etnik köken, yaş gibi unsurlar tek başına değil, daha çok eş zamanlı olarak etkileşimde bulunmaktadır (Coltrane, 1998).

Toplumsal cinsiyet yapılarının oluşma şekli kültürel ve tarihsel bağlamlar boyunca sürekli bir değişim halindedir. Bu nedenle kadınların ve erkeklerin cinsiyete göre sınıflandırılması, temsil aracı olarak kullanıldığında sorunlu olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet teorisyenleri erkekler ve kadınlar hakkındaki kalıplaşmış varsayımları tartışırken ve sorunsallaştırırken aynı zamanda bu kalıplaşmış yargıları yeniden üretme riskiyle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca Coltrane'in (1998) belirttiği gibi tüm erkekler erkeklik normlarına uygun davranmamakta ve tüm kadınlar kadınlık normlarına göre hareket etmemektedir. Bu nedenle erkekleri erkeklikle, kadınları kadınlıkla eşlemek o kadar kolay değildir, çünkü her zaman bu kadar kolay bir araya gelmemektedirler (Coltrane, 1998). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kimliği, onu sabitleştirecek tek bir nedenin ya da etkenin sonucu olarak değil, aksine hayat boyu gerçekleştirilen müzakerelerle sürdürülmektedir (Hooper, 2001: 21). Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyet ilişkileri günlük hayatta sürekli ve yeniden kurulmaktadır (Connell, 2009: 43). Bu tartışmalar ışığında kadınlık ve erkeklik özellikleri olarak tanımlanan cinsiyet özelliklerinin, birbirinin zıttı ya da tamamlayıcısı olan cinsiyet farklarının kendisinin temelde bir ideolojik kurgu olduğu düşünülebilir (Sancar, 2009: 184).

2.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Ev İçi İş Bölümü

Tarihsel süreç içerisinde kadınların ev içi işlerle, erkeklerin ise gelir getirici faaliyetlerle ilgilenmelerinin biyolojik değil toplumsal bir iş bölümü olduğu ortaya konulmuş; bu iş bölümü, toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklanmıştır (Toksöz, 2011: 64).

Ev içi iş bölümü, bir hane içindeki işlerin, rollerin ve sorumlulukların paylaşılmasını ifade etmektedir ve büyük oranda değişmeden devam eden, gelenekselleşmiş bir karaktere sahip olduğu vurgulanmıştır (Vatandaş, 2007: 37). Toplumsal yapının devamlılığında merkezi bir konumda yer alan aile kurumunun, toplum içinde kadınların baskın rollerinin anne ve eş olmasına neden olduğu belirtilmiştir (Dedeoğlu, 2009: 45).

Coltrane ve Shih (2009), çoğu insanın ev içi faaliyetleri “doğal olarak” kadınların görevi olarak düşünme eğiliminde olduğunu, ancak tarihsel dönemler ve kültürler arasında ev içinde ve dışında kimin ne yaptığı konusunda çok büyük farklılıklar bulunduğunu işaret ederek bu rollerin, küresel bir içeriği olmadığını ve iş bölümlerinin belirli çevresel ve sosyal koşullardan etkilendiğini belirtmiştir.

(Coltrane ve Shih, 2009: 403). Başka bir deyişle, cinsiyet genellikle emeği bölmek için kullanılıyor olsa da, ‘kadın işi’ veya ‘erkek işi’ olarak tanımlanabilecek evrensel bir görevler dizisi olmadığına işaret edilmiştir (Coltrane ve Adams, 2008). Bu noktadan hareketle araştırmacılar, ev içi işlerin nasıl ‘kadın işi’ olarak kodlandığı ve neden kadınlar tarafından gerçekleştirilmeye devam ettiğine odaklanarak iş bölümlerinin eşit hale gelmesinde etkili olabilecek koşulları belirlemeyi amaçlamışlardır (Coltrane ve Shih, 2009: 404).

Chodorow (1978), kadının cinsiyete dayalı işbölümünün merkezinde olmasını özel alan-kamusal alan ayrımı üzerinden ele alarak, kamusal alanda elde edemediği birincil konumu, özel alanda, annelik sayesinde elde ettiğine dikkat çekmiş ve annelik rolünün, cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi ve sürdürülmesi üzerinde büyük etkilerinin olduğunu belirtmiştir (Erdoğan, 2008: 76-77).

Çelebi (1990), kadınların ev merkezli işleri sahiplenmelerinin ve bunları erkeklerle paylaşmaya yanaşmamalarının nedeni iki açıdan ele almış, kadınların kendilerine aktarılan geleneksel kadınlık ideolojisini içselleştirmeleriyle açıklanabileceği gibi; daha da önemlisi, kadınların objektif ölçüler içinde davranmaları ve ev içindeki ev işi yapma bilgi, tecrübe ve becerilerine dayanan göreceli yüksek statülü yerlerini, bir anlamda ev içindeki egemenlik alanlarını, eşleriyle paylaşmaya karşı direnmeleri olarak da açıklanabileceğini belirtmiştir (Çelebi, 1990: 52).

Hochschild ve Machung (2012), eşlerin günlük yaşamda ev emeği ve toplumsal cinsiyet ideolojisi ile bağlantılı olarak; geleneksel, geçiş süreci ve eşitlikçi olmak üzere üç farklı davranış biçimi sergilediklerini ifade etmiştir. Geleneksel davranış kodlarına sahip kadınların kendilerini, ev içerisinde yerine getirdikleri işler ile eş, anne ve etrafa yardım eden bir rolde tanımlarken erkeği işi ile tamamladıklarını ve bu nedenle erkeğin ev işlerine daha az zaman ve emek sarf etmesini istediklerini belirtmiştir. Eşitlikçi davranışa sahip kadınların kendilerini, eşleri gibi birinci vardiya alanında tanımlayarak, ev içerisinde eşit miktarda güce sahip oldukları düşüncesi ile ikinci vardiyada da eşitlikten yana olduklarını vurgulamıştır. Geçiş sürecinde ise, kadının kendini hem işte hem evde tanımladığını ve erkeğin işine daha çok önem verdiğini belirtmiş, tipik bir geçiş kadınının, ev işlerinde yardım istemesine rağmen erkeğin para kazanmasına odaklanma eğiliminde

olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde tipik bir geçiş erkeğinin de kadının çalışması yanında, ev işlerini de yapması beklentisi içinde olduğunu, erkeklerin ev işlerine dâhil olmalarının eşitlik, geçiş ve geleneksel davranış biçimlerine paralel olduğunu vurgulamıştır (Hochschild ve Machung, 2012: 15-16).

Connell (1998) erkeklik ve kadınlık rollerinin kurulmasında kamusal alan ve ev içi alanı vurgulayarak, kadınların ve erkeklerin farklı alanlarda çalışmalarının kadınları ev içi alan ile sınırlandırılmış ‘ücretsiz işçilere’, erkekleri ise kamusal alanın denetiminden sorumlu bireylere dönüştürdüğünü belirtmiş ve erkeklik ve kadınlık rollerinin kurulmasına dayalı bu ayrımı ‘cinsiyete dayalı işbölümü’ olarak tanımlamıştır (Connell, 1998: 167-169).

Ev içi işlerin paylaşımına ilişkin değerler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, “erkekler para kazanmalı; kadınlar ise ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmeli” düşüncesine sahip olanların giderek azaldığı görülmüşse de, Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir çalışma, her beş kişiden ikisinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip olduğunu ortaya koymuştur (Galinsky ve diğerleri, 2011: 9). Ev işlerine yardım eden erkeklerin bile erkeğin çalışmasının kadınınkinden önemli olduğuna inandığı belirtilmiştir (Hochschild ve Mauhung, 2012: 265). Türkiye’de 2010 yılında yapılan aile değerleri araştırması ise, kadının çocuk bakım ve ev içi rollerini ön plana çıkaran geleneksel değerlerin yerini erkeği de ev işlerinden sorumlu tutan bir yargının almaya başladığını göstermektedir (2010:100).

Son dönem toplumsal cinsiyet teorileri, ev işlerinin bölünmesinin sosyokültürel cinsiyet ideallerinden etkilendiğini ve hane üyelerinin cinsiyete dayalı etkileşimine bağlı olduğunu varsaymaktadır (Coltrane ve Shih, 2010: 404). Bu bağlamda yapılan çalışmalar, çiftlerin müzakerelerinin ev içi iş bölümünü nasıl etkilediğine, kadınlar ve erkekler arasındaki ücretli ve ücretsiz emek için harcanan zaman ile ev işinin hem sembolik hem de etkileşimsel yönlerine odaklanmıştır (Berk, 1985; West ve Zimmerman, 1987; Coltrane, 1989; Ferre, 1990; Greenstein, 1996).

2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET “YAPMAK” (DOİNG GENDER)

Candace West ve Don Zimmerman (1987) tarafından geliştirilen ve ilk olarak Gender & Society’nin birinci cildinde yer alan toplumsal cinsiyet yapma (doing

gender) yaklaşımı, toplumsal cinsiyetin rutin, metodik ve tekrar eden bir başarı olduğu ve verili olmaktan ziyade bireysel eylemlerle, kurumsal yapılarla veya sistemlerle etkileşime dayalı olarak meydana geldiğini ifade etmektedir (West ve Zimmerman, 1987).

West ve Zimmerman (1987) toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımını, “belirli arayışları eril ve dişil “doğaların” ifadeleri olarak ortaya koyan, sosyal olarak yönlendirilen algısal, etkileşimsel ve mikropolitik faaliyetlerin bir kompleksi” olarak tanımlamıştır (West ve Zimmerman, 1987: 126). Yazarlar toplumsal cinsiyetin sembolik yönlerini vurgulayarak, toplumsal cinsiyeti bir kişilik özelliği olarak görmekten ziyade toplumsal etkileşime yerleştirmektedir (West ve Fenstermaker, 1993; West ve Zimmerman, 1987). Benzer şekilde Kimmel (2000), bu yaklaşımı, toplumsal cinsiyetin, kadın-erkek ikiliğindeki gibi ait olunan, sabit bir kategori değil; içinde yer aldığı bağlama, koşullara ve ilişkilere göre sürekli yeniden kurulan bir süreç olduğunu vurgulamıştır. Bireylerin cinsiyetlerine dair deneyimlerinin, yaşamları boyunca sahip oldukları farklı rollere, içinde yaşadıkları coğrafyaya, zamana ve ait oldukları sosyal sınıfa göre çeşitlenmekte ve değişmekte olduğunu ifade etmiştir (Kimmel, 2000).

West ve Zimmerman (1987), bedenler ve toplumsal cinsiyet arasındaki performatif ilişkinin önemini vurgulamak amacıyla cinsiyet, cinsiyet kategorisi ve toplumsal cinsiyet kavramlarını ayrı ayrı ele almıştır. Yazarlar, bireyin cinsiyetinin genellikle doğumda, toplumsal olarak tanımlanmış biyolojik ayrımlarla belirlendiğini, başka bir deyişle, cinsiyetin bireyleri kadın ve erkek olmak üzere iki gruba ayıran biyolojik bir sınıflandırma olduğunu belirtmişlerdir. Cinsiyet kategorisini, cinsiyet kriterlerinin uygulanması şartı ile bireyin bu iki gruptan birine yerleşmesi olarak ifade ederken toplumsal cinsiyetin ise; bir rol, değişken ya da birtakım özelliklerden ziyade bir çeşit sosyal eylemlerin ürünü olduğunu ve kendisini etkileşim yolu ile oluşturduğunu vurgulamışlardır (West ve Zimmerman, 1987: 127-129).

Elizabeth K. Kelan (2010), bireylerin öğrendikleri toplumsal cinsiyet aktivitelerini açığa çıkarmak üzere uyguladıklarını ve başkaları tarafından değerlendirilirken, kendilerini de örtük bir değerlendirmeye tabi tuttuklarını belirtmiştir (Kelan, 2010: 179). West ve Zimmerman bu değerlendirmeyi ‘hesap

verebilirlik' olarak tanımlarken; kendine, başkalarına ve topluma karşı hesap verebilirlik olmak üzere üç boyutlu bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir (Hollander, 2013: 6).

Deutsch (2007), toplumsal cinsiyetin bireyin ait olduğu cinsiyet kategorisine göre yapıldığını belirterek bireyin uygulanan normatif standartlara göre yargılanabileceği olasılığı ile o cinsiyet kategorisine karşı sorumlu olarak hareket ettiğini öne sürmüştür (Deutsch, 2007: 109).

Deutsch (2007), toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımının alanda yapılan çalışmaların odağında dört önemli değişiklik yarattığını ifade eder. Bu değişikliklerden ilki; kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkların temeli olarak kabul edilen sosyalizasyonun önemini azaltılması; cinsiyetin dinamik olduğu ve uygun olarak kabul edilen cinsiyete dayalı davranışın zaman içinde değiştiğidir. İkinci olarak, psikoloji temelli sosyalizasyon teorilerini sekteye uğratarak, toplumsal cinsiyete dayalı deterministik yapısal açıklamaların zayıf yönlerini ortaya çıkarmaktadır. Yaklaşımın üçüncü önemli yönü, farklılıkların doğallaştırılarak verili kabul edildiği, sorgulanmadığı ifadeleri ortaya koyması ve farklılığın sürekli olarak, yeniden üretildiğini vurgulamasıdır. Son olarak yaklaşım, toplumsal cinsiyetin inşa edildiğini ve eğer inşa ediliyorsa yapıbozuma uğratılabileceğini, dolayısıyla cinsiyetlendirilmiş kurumların ve bu kurumları destekleyen sosyal etkileşimlerin değiştirilebileceğini öne sürmektedir (Deutsch, 2007: 107-108).

Toplumsal cinsiyet yapma kavramının, insanların normatif beklentiler ışığında sosyal etkileşimleri aktif olarak yönetme eğilimini ifade ettiği, hem erkeklerin hem de kadınların etkileşim süreçleri yoluyla toplumsal cinsiyet yaratmada aktif katılımcılar olduğu belirtilmektedir (West ve Fenstermaker, 1993; West & Zimmerman, 1987, 2009). Böylece kadınların ve erkeklerin cinsiyetlendirilmiş benliklerini olumlamak ve yeniden üretmek için farklı görevler üstlendiği vurgulanmaktadır (Ferree, 1991; Hochschild, 1989; West & Fenstermaker, 1993). Bu bakış açısını takip eden pek çok araştırmacı, ev içi cinsiyetçi iş bölümünün nasıl oluşturulduğu ve sürdürüldüğünü anlamak amacıyla toplumsal cinsiyetin etkileşimsel yönlerine odaklanmıştır (Berk, 1985; Ferree, 1991; Hochschild, 2003). Araştırmacılar toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımının, rutin etkileşime ve toplumsal

cinsiyetin başarılmasına odaklandığını dolayısıyla ev işi yapmanın aynı zamanda “toplumsal cinsiyet yapmak” olduğunu öne sürmektedir (Berk, 1985; West & Fenstermaker, 1993). Bireyin belirli ev işlerini yapması hem kendisini bir toplumsal cinsiyet kategorisinin yetkin bir üyesi olarak yerleştirmesine fırsat sağlamakta hem de cinsiyetlendirilmiş benliklerin ve davranışların olumlanmasına ve yeniden üretilmesine hizmet etmektedir (Coltrane, 1989; De Vault, 1991).

Coltrane ve Shih (2010), kadınların yemek yapma ve çocuk bakımı gibi görevleri yerine getirirken tamirat işlerinden uzak durmalarının da toplumsal cinsiyet yapma olduğunu, erkek kimliğinden ziyade kadın kimliğini doğruladığını ve pekiştirdiğini belirtmiştir. Yazarlar erkeklerin yemek pişirmek, temizlik yapmak ve çamaşır yıkamak gibi “kadınsı” görevlerden kaçınarak erkeksi bir benlik iddiasında bulunduğunu böylece, kadın ve erkeğin farklı görevleri yerine getirmelerinin, kişilerarası ilişkileri tanımlamaya yardımcı olarak cinsiyet düzenini kurduğunu vurgulamıştır (Coltrane ve Shih, 2010: 407)

West ve Zimmerman (1987), cinsiyet yapma teorisi çerçevesinde, erkeklerin ev içi işler ve bakım sorumluluğunu ‘doğalarında olmadığı için’ alamayacağını düşünülmesinin, başka bir deyişle cinsiyetlerine atfedilen özellikler arasında olmayan ve kadınsı kabul edilen görevlerde yer almayacakları inancının, aynı zamanda erkeklerin bu sorumlulukları üstlenmek için herhangi bir çaba göstermeyeceklerini de kabul etmek anlamına geldiğini belirtmiştir. Ancak pandemi süreci gibi toplumsal değişimi tetikleyen olağanüstü durumlar göz önünde bulundurulduğunda, sosyal olarak inşa edilen bu sürecin değişmezliğinin sorgulanmaya açık olduğu söylenebilir.

2.5. ERKEKLİK KAVRAMI VE TOPLUMSAL BİR İNŞA OLARAK ERKEKLİK

Tarihsel, kültürel, psikolojik ve bağlamsal olarak farklılaşan, toplumsal yaşamda etkileşimlerle sürekli yeniden üretilen erkeklik üzerine alanyazında pek çok farklı tanım ile karşılaşılmaktadır. Feminist araştırmalarda bir inceleme nesnesi, kuramsal erkeklik çalışmalarında ve kadın çalışmalarında disiplinlerarası bir sorun alanı olarak yer alan erkeklik, kadının üzerinde tahakküm gücüne sahip olan ve kadın olmayan Öteki olarak da ifade edilmektedir (Uçan, 2016: 5).

Kimmel doğumla birlikte kazanılan bir sıfat olarak erkekliğin, kültürel ve toplumsal etkileşimler yoluyla inşa edildiğini, bu nedenle içinde bulunulan koşullara göre değişen, sabit olmayan ve sürekli kanıtlanması gereken bir durum olduğunu belirtmiştir (Kimmel, 2013: 92) Butler (2008) ise, erkekliği bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak ele almış ve performanslar yoluyla değerlendirilmekte olduğunu ifade ederek performansın başarılı olduğunun kanıtlanmasının toplum tarafından beklendiğini belirtmiştir (Butler, 2008: 226). Dolayısıyla erkekliğin kanıtlanması; hem erkekler hem de kadınlar üzerinde başka bir deyişle, erkek olamayan ötekiler üzerinde kurulan iktidar ve bu iktidarın meşruluğuna güvenin kanıtlanması ile mümkün olmaktadır (Türk, 2008). Selek (2008) erkekliği kanıtlama ihtiyacının sadece topluma karşı bir ihtiyaç olmadığını, bireyin kendi kendisine de erkekliği kanıtlama ihtiyacı duyduğunu belirtmiş ve bu ihtiyacın karşılanmaması durumunda bir erkeklik krizi ile karşı karşıya kalılabileceğini ifade etmiştir (Selek, 2008: 229).

Connell (1995) erkekliğin toplumsal bir yapılanma olduğunu belirtir ve erkekliği, kadınlığa karşı tanımlanan bir cinsiyet düzeni içinde kadınlarla erkekler arasındaki iktidar ilişkileri üzerinden tanımlamaktadır (Connell, 1995: 76). Sancar (2009) bu karşıtlığın erkeksi davranışlar özelinde, güç, akıl, şiddete başvurma, başarı tutkusu, rekabet, uzmanlık, bağımsız davranma, risk alabilme gibi davranış özellikleri ile ifade edildiğini; kadınsılığın ise şefkatli olma, duygusallık, pasiflik çerçevesinde ele alındığını belirtmiştir (Sancar, 2009: 29).

Farklı toplumlarda, farklı zaman dilimlerinde, farklı kültürlerde ve koşullarda yeniden üretilen ve değişen erkeklik kavramını, içinde bulunduğumuz dönemde sadece biyolojik verilerle açıklamak mümkün görünmemektedir. Synnott (2009), içinde bulunduğumuz çağda erkeklik kavramının anlamının erkekliği kadınların karşısında konumlayarak, sadece eril ve dişi nitelikler üzerinden açıklanamayacağını belirtmiş ve elli yıl önceki erkeklik ile günümüz erkekliğinin aynı olmadığını vurgulayarak erkekliğin zamana bağlı olarak değiştiğini ifade etmiştir (Synnott, 2009: 11-12).¹

¹ Synnott, A. (2009). *Re-Thinking Men: Heroes, Villains And Victims*. Surrey: Ashgate

2.5.1. Eleştirel Erkeklik Çalışmaları

Çağdaş kadın hareketinin ve feminist teorinin 1960'lı yıllarda toplumsal cinsiyetin önemine dikkat çekmesiyle; kimlik, temsil, inşa gibi konular tartışılmaya başlanmış, kadın kadar erkek kimliği ve rollerinin toplumla ilişkisinin tartışılması da kaçınılmaz hale gelmiştir (Macnamar, 2006; 21). 1960'larda feminizm, artan kazanımlar nedeniyle bazı erkeklerde savunmacı ve saldırgan tepkilere, bazı erkeklerin ise toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamasına ve feminizme karşı sorumluluk hissederek harekete geçmesine neden olmuştur (Ramazan, 1992: 339). Dolayısıyla feminist düşüncenin beraberinde getirdiği entelektüel çabalar, akademik konular ve toplumsal hareketler çağdaş erkek ve erkeklik çalışmalarının oluşumuna da olanak sağlamıştır (Gardiner, 2005: 36).

Erkeklik çalışmalarının birinci kuşağında daha çok cinsiyet rolleri paradigması çerçevesinde kalınmış, bir yandan erkeklerin toplumsal hiyerarşide sahip oldukları üstünlükler sorgulanırken, diğer yandan ise karşılaştıkları ilişkisel, psikolojik ve fiziksel zorlukları ele alınarak erkek olmanın yaşamda neden olduğu olumsuzluklara odaklanılmıştır (Boratav, Fişek, Ziya, 2017: 56). 1970'lerin sonuna kadar tıpkı kadınlar için olduğu gibi erkeklikleri de karakterize eden ve tanımlayan tek bir kişilik özellikleri kümesi olduğu varsayılmıştır (Connell, 1998: 225; Türk, 2008: 50).

1980'lerde feminist araştırmaların tek tip bir kadınlıktan söz edilemeyeceğine ve kadınlığın yaşa, sınıfa ve etnik kökene göre değişen farklı deneyimler çerçevesinde araştırılmasının önemine dikkat çekmesiyle erkeklik çalışmalarının ikinci kuşak çalışmalarının da önü açılmış, erkekliğin doğal ve verili bir gerçeklikten ziyade sorunlu bir yapı olarak ele alınması gerektiğinin de altı çizilerek erkeklikler arasındaki farklılıkları araştırmak önem kazanmıştır (Sancar, 2009: 27). Erkekliğin hakim bir erkeklik modeli ile değişmez bir öze sahip olduğu fikrinden uzaklaşarak bir dizi karmaşık sosyo kültürel etkileşimlerin ürünü olduğu, mevcut sistemle her zaman bir ittifak halinde olduklarından söz edilemeyeceği vurgulanmış ve farklı erkeklik pratikleri üzerine yoğunlaşmıştır (Akca ve Tönel, 2007: 25).

Farklı erkekliklerin kabulü ile akademisyenler, cinsiyet rolü kuramını eleştirmiş, hangi erkeklik biçimlerinin toplumsal olarak baskın, hegemonik, madun

ya da dışlanmış olduğu sorusunu gündeme getirmişlerdir. Heteroseksüel ve eşcinsel erkekler arasındaki iktidar ilişkilerini odağa alarak, erkekliğin siyasi bir düzen olarak nasıl yapılandırıldığını anlamaya çalışmış ve hegemonik erkeklik kuramını gündeme getirmişlerdir (Carrigan ve diğerleri, 1985: 552).

Üçüncü kuşak erkeklik çalışmaları daha çok post-yapısalcı teorinin gelişiminden etkilenmiş, erkeklerin kendi kimliklerini nasıl algıladığını merkeze alarak, edebiyat, kültür ve medya çalışmaları gibi alanları içeren disiplinlerarası bir alana taşınmıştır. 1990'lardan itibaren tek bir erkeklik yerine farklı erkeklik deneyimlerinin anlaşılmasına yönelik çalışmalar ön plana çıkmış temsilin erkeklikler ve kimliklerle ilişkisi üzerinde durulmuştur (Akca ve Tönel, 2011: 26).

1993 yılında Theory and Society (Teori ve Toplum) dergisi, erkeklikler üzerine özel bir sayı yayınlayarak erkekliğin, doğal ve verili bir gerçeklikten çok sorunlu bir yapı olarak ele alınmasını gerektirdiğini dolayısıyla yeni bir bakış açısına olan ihtiyacı vurgulamıştır (Messner, 1993). Önceki çalışmalarda erkekler ve erkeklik, kadınlara yönelik baskının bir nedeni olarak ele alınırken, bu dönemde yapılan çalışmaların erkekliği toplumsal cinsiyetin ilişkisel yönleri ve erkekliğin diğer erkekler üzerindeki iktidar ve güç ilişkileri bağlamında ele alınması, çalışmaların erkekliği tanımaya başladığını işaret etmiştir. Başka bir deyişle her zaman kaybedenin kadınlar ve kazananın erkekler olduğu durumunun değişebilirliği vurgulanmıştır (Connell, 1993; Donaldson, 1993).

20. yüzyılın sonuna doğru, artık erkeklerin kadınlardan daha üstün ve önde olmasını meşrulaştıracak biyolojik, kültürel, ekonomik ya da ideolojik kökenli bir neden bulmanın eskisi kadar kolay olmadığını vurgulayan feminist kuramcılar ve sosyal bilimciler, eril tahakkümün niteliksel bir değişim yaşadığını, ataerkillikten değil, yeni türde bir erkek egemenliğinden bahsetmek gerektiğini belirtmektedirler. Erkeğin, aile reisliğine dayalı klasik patriarkal aile modelinden, karşılıklı aşk, sevgi, arzu, birlikte yaşam isteği ve mahremiyetin paylaşımına dayalı yeni bir aile modeline geçişi bazı düşünürler tarafından bir erkeklik krizi olarak yorumlanırken, diğerleri tarafından ataerkilliğin sonu olarak adlandırılmaktadır (Sancar ve Göç, 2021: 15).

Türkiye’de erkeklik çalışmalarının ortaya çıkması, ataerkil toplumsal yapının temelinde ordu-millet anlayışının yer alması ve feminist hareketin toplumsal açıdan değer bulamaması gibi nedenlerle ancak 1990’ların başlarında, erkeklik

çalışmalarının üçüncü dalgasının başladığı dönemde ortaya çıkmıştır (Akça ve Tönel, 2011: 32-33). İlk dönem çalışmalarda genellikle Batı'daki erkeklik çalışmalarının çevirisi yapılmış, 2000'li yıllara gelindiğinde ise, erkek kimliğinin toplumsal ve bedensel olarak bir takım süreçlerin (sünnet, askerlik, iş bulma, evlilik, babalık vb.) geçirilmesi ile inşa edildiği önermesine dayalı çalışmalar yapılmıştır (Aydın ve Atalay, 2021: 49).

Alanda yapılan diğer çalışmalarda; eril kimliğin geleneksel ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyete dayalı bir anlayış ile sürdürüldüğü, erkekliğin evlenme, evin geçimini sağlama, çocuk sahibi olma gibi süreçlerle tanımlandığı, 'evin reisi' tanımlamasının, maddi olanaklarını kaybeden erkeklerin erkekliklerini korumasının bir yolu olarak görüldüğünü belirtilmiştir (Sancar, 2009; Eslen-Ziya ve Koç, 2016; Boratav ve diğerleri, 2017).

Pandemi sürecinin Türkiye'de erkekler tarafından nasıl deneyimlendiğini ele alan çalışmalarında Ardıç-Çobaner ve Tasouji (2021), ev içi rollerin ve iş bölümünün değişimine işaret etmiş ve erkeklerin ev içi işlere ve çocuk bakımına daha fazla katıldıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir (Ardıç-Çobaner ve Tasouji, 2021).

2.5.2. Hegemonik Erkeklik ve Ev Alanında Erkeklikler

İkinci dalga erkeklik çalışmaları, farklı erkeklerin erkek kimliği ile kurdukları ilişkileri anlamaya çalışmış ve bu sayede erkeklik ve iktidar arasında nasıl bir ilişki olduğu sorgulanarak hegemonik erkeklik kavramının tanımlanmasına temel oluşturmuştur (Türk, 2008: 3).

R. W. Connell tarafından Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı üzerine inşa edilen hegemonik erkeklik, "belirli erkek gruplarının güç ve zenginliği nasıl ellerinde tuttukları, tahakkümü yaratan toplumsal ilişkileri nasıl meşrulaştırdıkları ve yeniden ürettiklerini" ifade etmeyi amaçlayan bir kavramdır (Carrigan vd. 2002: 112).

Sancar (2013), hegemonik erkekliği, "iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip olduğu erkeklik değer ve yapılarının erkeklere ve kadınlara farklı biçimlerde özendirilerek, zorlanarak, dışlanarak ya da paylaşılarak kabul ettirilmesini sağlayan bir düzen" olarak ifade etmiştir (Sancar, 2013: 171). Bazı erkeklerin diğer erkekler

ve kadınlar üzerinde kurdukları egemenliğin nasıl normal, doğal ve gerekli gösterildiği; bazı kadın ve erkeklerin kendilerinin ikincil konumda olmalarına nasıl rıza gösterdikleri ve katkıda bulundukları, toplumsal cinsiyet adaletini sağlamak için hegemonik erkekliğe direnmenin nasıl bir faydası olacağı bu kavram ile açıklanmaya çalışılmıştır (Levy, 2007).

Hegemonik erkeklik kavramı ile erkekliğin çok çeşitli ve tartışmalı kimliklere sahip olduğu, evrensel bir erkeklik tanımından söz edilemeyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla “hegemonik anlayışlar etrafında hiyerarşik olarak yapılandırılmış, daha geniş yelpazede bir erkeksi kimlikler” anlayışı gündeme gelmiştir (Van Hoven ve Horschelmann 2005: 8). Tarihsel, kültürel, toplumsal koşullara göre değişen hegemonik erkekliğin tanımladığı ikincil ve marjinal erkek kimlikleri, aynı zamanda hegemonik anlayışlara meydan okuyan çeşitli erkeklik performansları için de olanak sağlamıştır (Gorman-Murray, 2008: 368).

Hegemonik erkekliğin toplumsal inşası; kadınlık ve erkeklik rollerinin ev içi alan ve kamusal alan ayrımı gözetilerek kurulmasıyla yakından ilgilidir. Connell (1998), kadınların ve erkeklerin işgücüne dahil oldukları alanların farklılaştırılmasını “cinsiyete dayalı işbölümü” olarak tanımlamış ve bu iş bölümünün iktidar ilişkilerini beslediğini ifade etmiş; bu sayede kamusal alanın erkeğe denetim gücünü elinde tutma fırsatını tanıdığını, kadınları ise ev alanı ile sınırlayarak “ücretsiz ev işçileri” haline getirmelerine neden olduğunu belirtmiştir (Connell, 1998: 167-169). Benzer şekilde McDowell (2005), “endüstriyel kapitalist toplumlarda erkekliğin emek piyasasına katılımı bağlantılı olarak tanımlandığını” belirtmektedir (McDowell, 2005: 20). Bu bağlamda ev alanı, erkek kimliklerine yakından bakmak ve “hegemonik erkekliğe karşı çıkmak” için fırsatlar üretebileceği gibi (Gorman-Murray, 2008: 368), “ev içinde bir erkeklik alanı” (Gelber, 1997: 73) yaratılmasına olanak tanıyarak cinsiyete dayalı işbölümünü ve hegemonik erkekliği üretmeye neden olabilir.

Ev alanında hegemonik erkekliğe dair yapılan çalışmalar; kamusal alanın erkekler için daha katı bir tutumu zorunlu kıldığına işaret ederken, ev alanında kendini ve duygularını ifade edebilen, ev içi işlere ve çocuk bakımına dahil olabilen farklı erkekliklerin ortaya çıktığını belirtmektedir (Gorman-Murray, 2008: 369). Pink (2004) tarafından yapılan araştırma da erkeklerin ev alanında daha fazla yer

almasının ve ev içi işlere katılımının, geleneksel erkeklikten uzaklaşılmasına olanak sağladığını ortaya koymaktadır (Pink, 2004: 119).

Pandemi sürecinden hemen önce Eslen-Ziya, Okman-Fişek ve Bolak-Boratav (2021) tarafından erkeklerin ev içi işlere ve çocuk bakımına katılımına yönelik söylemlerini anlamayı amaçlayan çalışmada; geleneksel cinsiyet rollerine sahip erkeklerin ev içi işlere katılmak istemedikleri; ev içi işlere ve bakım sorumluluğuna katılan erkeklerin ise erkeklik performanslarını yeniden üretmek istemediklerini belirttikleri ortaya konulmuştur (Eslen-Ziya ve diğerleri, 2021).

2.6. BABALIK

Tarihsel süreç içerisinde değişen ve dönüşen babalık kavramının önemine dair farkındalığın artmasıyla birlikte, özellikle 1970’li yıllardan itibaren; babanın aile içindeki rolü ve çocukları üzerindeki etkisi yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Önceki dönemlerde keskin ve sert sınırlarla birbirinden ayrılan babalık ve anneliğin, temel farklılıklarını korumakla beraber birbirine yaklaştığı belirtilmiştir (Güngörmüş-Özkardeş, 2015: 17-18).

Alanyazında babalık üzerine artan çalışmalar içerisinde baba kavramı biyolojik ayrıcalıkla ilişkilendirilirken; babalık kavramı haklar, görevler, sorumluluklar ve statülere dayalı söylemler çerçevesinde erkeklerin kültürel olarak “iyi” ya da “kötü” baba olarak kodlanışını ifade etmektedir. Babalık pratiği kavramı ise bir statü ya da kimlik ile bir dizi uygulama arasındaki ilişkiselliğe atfedilmektedir (Hobson ve Morgan, 2002: 1-12). Bu bağlamda babalık tek tip ve statik bir kavram olmaktan ziyade çok çeşitli, kültüre ve tarihe göre farklılaşan, değişen ve dönüşen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, evrensel bir babalıktan söz etmek mümkün değildir.

Hearn (2004) baba kavramının, doğal ya da biyolojik olmaktan çok toplumsal bir kavram olduğunu belirterek, baba kavramını belli bir erkek iktidarına dayanan ve tarihsel süreçte inşa edilen, erkekliklerin ve erkek pratiklerinin yeniden üretilmesini sağlayan ve güvence altına alan bir kurum olarak ifade etmiştir (Hearn, 2004: 245).

Baba olmak kavramı, bir annenin “doğurarak anne olması” kadar somut bir bağlantıya sahip olmaması nedeniyle başka bir deyişle, anne adayı denildiğinde

bireylerin zihninde canlandırdığı fiziksel değişimlerin baba adayı denildiğinde oluşmaması nedeniyle belirsiz ve anne tarafından teyit edilme ihtiyacı gerektiren bir kavram olarak belirtilmektedir (Sancar, 2009: 120; Miller, 2011: 54).

Navaro (2007), babaların birincil sorumluluğu olarak kabul edilen “ev geçindirme” rolünün, evden uzakta çalışmaya ve çoğunlukla evde sadece simgesel olarak yer almaya neden olduğunu belirterek, babanın evdeki kimliğinin annenin ve çevrenin baba hakkındaki duygu, düşünce ve söylemleri doğrultusunda inşa edildiğini ifade etmiştir (Navaro, 2007, 153-154). Sancar (2009) ise, babalığın “geçim sağlama” ile ilişkili olduğu kadar işgücü piyasasında bir konum olduğunu ve bu konumun babalığı çalışma biçimleri ile bağlantılı hale getirdiğini öne sürerek babalığı, “ailede geçim sağlayan, piyasada çalışan ve devletin karşısında aile reisi” olarak yer alan bir toplumsal pratik olarak tanımlamıştır (Sancar, 2009: 121). Bu noktada toplumsal olarak inşa edilen bir konum olarak babalık, ataerkil toplumsal düzen içerisinde hem toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin kurulmasında ve sürdürülmesinde hem de erkek öznelığının hegemonik erkekliklere dayalı olarak yeniden üretilmesinde önemli bir basamak olarak ifade edilmektedir (Demiriz ve Baran, 2018: 1077).

Babalığın “hegemonik erkekliğin tarihsel ve mekânsal süreç içerisinde değişen karakteriyle bağlantılı ilerlediği” (Barutçu, 2015: 139) göz önünde bulundurulduğunda, sosyal ve tarihsel bağlamlarla ilişkili olarak şekillenen babalığın günümüz koşullarında anlaşılması için yakın tarih ile bağının anlaşılması önemlidir. Babalığın tarihsel süreç içerisindeki değişimi alanyazında farklı dönemler üzerinden ele alınmıştır.

Segal (1992), babalık rolündeki değişimi 1950 yılı öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırmıştır. Yazar 1950 yılı öncesindeki babalığın, eşine çocuk bakımı ve ev işlerinde yardımcı olmayan, çocuklarına karşı mesafeli ve otoriter bir profil olduğunu 1950’den itibaren bu profilin yerini ebeveynlikte aktif görev alan bir baba profiline bıraktığını belirtmiştir (Segal, 1992: 26-27).

Lamb ve Tamis-Lemonda (2004) benzer bir tarihsel süreçten bahsetmiştir. Yazarlara göre beyaz babalar, Amerikan tarihinin sömürge dönemi boyunca temelde ahlak otoritesi olarak görülmüş, endüstrileşme dönemiyle beraber bu rol yerini ailenin geçimini sağlayan ve eve ekmek getiren rolüne bırakmıştır. Büyük Bunalım

dönemi ile birlikte babalar sosyal bilimciler tarafından cinsiyet rol modelleri şeklinde resmedilirken 1970'lerin sonlarından itibaren babalık, çocuklarının yaşamında aktif rol oynayan şefkatli baba figürü olarak ifade etmiştir (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004: 3).

1970'lerden itibaren özellikle Batı'da yaşanmaya başlanan babalık kültüründeki değişim yeni bir ahlaki boyutu da beraberinde getirmiş ve babaların çocukları ile daha yakın ilişkiler kurmalarının ve bakım sorumluluğuna katılmalarının gerekliliği vurgulanmıştır (Björk, 2013; Eerola, 2014). Araştırmacılara göre eve ekmek getiren kişi şeklinde tanımlanan baba kavramı özellikle 1980'lerden sonra yerini ilgili, korumacı ve çocukları ile zaman geçirmeye istekli "yeni baba" profiline bırakmıştır (Wall ve Arnold, 2007: 508-510).

Babalık rollerinin son yıllardaki değişiminde etkili olan faktörler; ekonomik değişimlerin kadın ve erkek rollerine etkisi, yüksek eğitim alan ve çalışan kadın sayısındaki artış, tam gün dışarıda çalışan kadın sayısının artması nedeniyle erkeklerin ev ve çocuk bakımı sorumluluğunu paylaşma zorunluluğu, boşanma oranlarının artması ve erkeklerin tek başına çocuk bakımını üstlenmek zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaları, geleneksel ailenin yerini çekirdek aile yapısına bırakması ile aile destek sistemlerinin zayıflaması olarak sıralanabilmektedir (Güngörmüş-Özkardeş, 2015: 1920).

LaRossa (1998) babalığa etki eden faktörlerin; babalık kurumuna dair iki bileşen etrafında kendisini gösterdiğini belirtmiş ve bu bileşenleri "babalık davranışı" ve "babalık kültürü" olarak tanımlamıştır. Yazar varsayılanın aksine kültürün ve davranışın çoğu zaman eş zamanlı olarak gerçekleşmediğini, hızla değişen toplumun davranışta ya da kültürde de değişikliklere yol açtığını belirterek, değişimlerin davranıştan ziyade babalık kültüründe meydana geldiğini ifade etmiştir.

Marsiglio ve arkadaşları literatürde yapılan çalışmaların babalığı dört temel boyutta odağa aldığını belirtmiştir. Bu boyutlardan ilki; babalığı kültürel bir temsil olarak çalışmaktır. İkinci boyut babalığın ve baba varlığının çeşitli şekillerini kavramsallaştırmaya ve incelemeye dönük çalışmalardır. Üçüncüsü, baba-çocuk arasındaki ilişkilerin boyutları ile gelişimsel çıktılar arasında ilişkiselliği tanımlamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalardır ve çocuklara ilişkin çıktılar ile farklı babalık davranışı boyutları arasındaki bağlantıları ele almaktadır. Dördüncü ve son boyutta

ise baba kimliğinin; erkekler, anneler, çocuklar ve diğer ilgili taraflarca müzakere edilen müşterek bir sürecin parçası olarak araştırılmakta olduğunu belirtmektedir (Marsiglio ve diğerleri, 2000: 1182-1183).

Türkiye’de babalık kavramına yüklenen anlamlar ve değişen baba kimliklerinin ev yaşamı, sosyal yaşam ve çalışma yaşamı içinde nasıl deneyimlendiğini anlamak için yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır (Atmaca-Koçak, 2004; Başer ve diğerleri, 2005; Sancar, 2009; Güngörmüş-Özkardeş, 2010; Durugönül ve Arıkan, 2011; Zeybekoğlu, 2013; Sayıl ve Yağmur, 2017; Bolak-Boratav ve diğerleri, 2017; AÇEV, 2017).

Türkiye’de babalığın tarihsel sürecini ele alan çalışmalarda baba rolleri üç döneme ayrılmıştır. İlk dönemde Tanzimat döneminin “ahlak öğretmeni baba” modeline (Güngörmüş Özkardeş 2012: 24), ikinci dönemde geleneksel aile yapısına atfedilen “otoriter” ve “mesafeli” baba modeline, son dönemde ise ev içinde eşine ve çocuğuna yardımcı olan, çocuk bakımının annenin işi olduğu anlayışından uzaklaşarak eğitici ve işbirlikçi bir baba modeline geçiş vurgulanmıştır (Onur, 2012: 51; Kağıtçıbaşı, 2014).

Kağıtçıbaşı (2014), Türkiye’de babalığın değişimini hiyerarşik eşitlikçi modernlik-geleneksellik ikiliği temelinde tartışarak; endüstrileşme, kentleşme ve modernleşmenin etkisiyle ortaya çıkan modern aile yapılarında, kadının aile içindeki statüsünün yükselmesi ve çocuğun ekonomik değerinden çok psikolojik değerinin önem kazanması ile “demokratik, yakın ve katılımcı” baba modeline geçişi vurgulamıştır (Kocatepe ve Bilgi, 2018: 45).

Türkiye’de babalık algısını inceleyen bir diğer çalışmada AÇEV tarafından hazırlanan “Türkiye’de Babalığı Anlamak” serisidir. Serinin ilk çalışması “Türkiye’de İlgili Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri” (Akçınar, 2017), farklı yaş ve sosyoekonomik düzeylerden, 0-10 yaş arası çocuğa sahip, elli bir farklı ilden, 3000’den fazla babanın katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada; aile içindeki geleneksel rol dağılımı ve kadına karşı cinsiyetçi tutumların ilgili babalığın önündeki iki önemli engel olduğu ifade edilmiştir (Kocatepe ve Bilgi, 2018: 45).

Bozok (2018), serinin ikinci çalışması “Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Babalık” raporunda toplumsal statülerin, rollerin ve anlamların babalığın inşası üzerindeki etkisini incelemiştir. Bozok, babaların aile içinde

kendilerine düşen görevleri; eve ekmek getirmek ve ev içi harcamalarda karar mekanizması olmak şeklinde ifade ettiklerini ve babaların ev içi rollerde cinsiyetçi tutumlar sergilediklerini belirtmiştir.

Tol ve Taşkan (2018), tarafından hazırlanan serinin üçüncü çalışması “Erkeklik ve Babalık Halleri”dir.² Çalışmada erkeklik ve babalık kavramları çevresinde şekillenen toplumsal algı ele alınarak ilk çalışmada kullanılan “ilgili babalık” yerine, çocukları ile yakın ilişkiler kuran, ev ve bakım işlerinde eşitlikçi bir anlayış geliştiren “çizgi dışı babalık” tanımlanmıştır.

Zeybek, ülkemizdeki literatür göz önünde bulundurulduğunda özellikle babalık kavramına ilişkin tutum ve davranışları belirleyen unsurların anlaşılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Sosyo-kültürel ve ekonomik değişmelerin etkilerinin sosyolojik olarak net bir şekilde ortaya koyulabilmesinin toplumsal yapıdaki izdüşümler üzerinde yapılacak analizler, gözlemler, çıkarımlar ve değerlendirmeler ile mümkün olduğunu ifade etmiştir (Zeybek, 2013: 325).

2.7. BABA KATILIMI VE ANNE BEKÇİLİĞİ

Geleneksel cinsiyet rollerinin ve toplumsal bakış açısının değişmeye başlaması ile babaların ev içi işlere ve çocuk bakımına katılımının önemli sonuçları olduğunu gösteren pek çok araştırma yapılmıştır (Coltrane 1996, Lamb ve diğerleri, 1985). Erkeklerin ve kadınların ev içi işler ve çocuk bakımına dair harcadıkları zaman yakınlaşmış olsa da (Levine ve Pittinsky, 1997; Robinson ve Godbey, 1997)³ ev içi işler ve çocuk bakımı denildiğinde ilk akla gelenin kadın olduğu ve erkeklerden daha fazla sorumluluk almaya devam ettikleri belirtilmiştir (Demo & Acock, 1993).

Cinsiyete dayalı farklılıklara ilişkin yapılan gözlemler; baba katılımının nasıl tanımlanacağı, ölçüleceği ve bu durumun toplumsal cinsiyet eşitliğini nasıl etkileyeceğine dair soruları da beraberinde getirmiştir (Doucet, 2020).

Baba katılımının çocuğun yaşamında hem nicelik hem de nitelik açısından farklı sonuçları olması sebebiyle araştırmacılar, baba katılımını fiziksel bakım, oyun

² Tol, U. U., Taşkan, D. (2018). Erkeklik ve Babalık Halleri. İstanbul: AÇEV Yayınları

³ Robinson, J. P. ve Godbey, G. (1997). Time for life: The surprising way Americans use their time. University Park: The Pennsylvania State University.

oynama gibi basitçe türlere ayırmak yerine, daha üst başlıklarla kavramsallaştırmayı tercih etmişlerdir (McBride ve diğerleri, 2005). Cook ve arkadaşları, baba katılımını, çocuğun beslenmesi, banyo yapması, kıyafetlerinin değişmesi gibi bakım faaliyetlerini içeren araçsal (instrumental) baba katılımı ve oyun oynama, kitap okuma gibi etkileşime dayalı faaliyetleri içeren duygusal (affective) baba katılımı olmak üzere iki boyutta ele almıştır (Cook ve diğerleri, 2005).

Lamb ve arkadaşları (1985) baba katılımını; babanın fiziksel olarak bulunması, çocuğun babanın varlığının farkında olması durumunu içeren “ulaşılabilirlik” (accessibility) boyutu, çocukla babanın kitap okuma, oyun oynama, ödev yapma gibi aktif paylaşımını içeren “meşguliyet” (engagement) boyutu ve çocuğun bakımı, doktora götürülmesi gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını ve günlük yaşam faaliyetlerine aktif katılımını içeren “sorumluluk” (responsibility) boyutu olmak üzere üç farklı boyutta ele almıştır. (Lamb ve diğerleri, 1985: 884).

Doucet (2020) baba katılımını, babalık ve ev geçimini sağlama rolleri arasındaki karşıtlık üzerinden ele alarak, bakımın genellikle geçim sağlamakla eş anlamlı olduğu ve babaların hala ikincil bakıcılar olarak görüldüğü düşüncesinin sürdüğüne değinmiştir. Yazar, babaların geçim sağlama rolünün kavramsal olarak bakımla iç içe olduğunu ve bazı bağlamlarda bu rolün bakım sağlamanın dolaylı bir biçimi olarak görülebileceğini vurgulamıştır (Doucet, 2020).

Eşlerin ev içi işler ve çocuk bakımına katılımının işbirliği içinde yürütülmesini sağlamak adına hangi koşulların gerekli olduğunun araştırılması ve aile süreçlerinin incelenmesi, aile içi iş bölümünü anlamak için daha etkili bir yaklaşım sunabilmektedir (Thompson, 1992, 1993; Thompson ve Walker, 1995). Araştırmalar birçok babanın ev içi işlere ve bakım sorumluluğuna katılma sürelerini arttırmak istediğini ortaya koysa da (Daly, 1993; Lamb, 1997; Pleck, 1997), babaların ev içi işlere ve bakıma katılımının önünde yapısal, kültürel, ailevi ve kişisel engeller olduğu göz ardı edilemez. Bu nedenle erkeklerin ev içi işlere ve bakım sorumluluğuna katılımına olanak sağlayacak ve bunları düzenleyecek bağlamsal faktörler hakkında bilgi sahibi olunması, kadınların erkeklerin katılımına yönelik inanç ve tutumlarının katılım düzeyini nasıl etkilediğinin dikkate alınması gerekmektedir (De Luccie, 1995). Dolayısıyla babaların aile işlerine katılımında

annelerin teşvik edici ya da sınırlandırıcı bir rolü olup olmadığının araştırılması önemlidir (Puhlman ve Pasley, 2003).

Araştırmacılar tarafından belgelenen bazı çalışmalarda annelerin çocuk bakımı konusunda daha fazla baba katılımı beklentisi içinde oldukları bildirilirken, bazı araştırmalar ise kadınların daha fazla katılımı onaylamadıklarını göstermektedir (Lamb ve diğerleri 1985). Diğer yandan sadece çocuk bakımı konusunda değil temizlik, yemek pişirme gibi ev içi işlerle ilgili sorumluluğun çoğunu da kadınların üstlendiğini, erkeklerin bu işleri daha zor öğrendiklerine ve kalitesiz yaptıklarına inanmaları nedeniyle bu görev dağılımını yerinde bulduklarını ve severek yaptıklarını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Poortman ve Van Der Lippe, 2009).

Erkeklerin ev içi işlere ve çocuk bakımına katılımında kadınların erkekler üzerindeki etkilerini ifade etmek amacıyla ‘anne bekçiliği’ (maternal gatekeeping) kavramı kullanılmıştır (De Luccie, 1995). Allen ve Hawkins (1996) anne bekçiliği kavramını ev ve ailenin annenin duvarlarla çevrili ve kilitli kapıları olan bahçesi, başka bir deyişle ‘bahçe metaforu’ ile açıklamıştır. Bu bahçede anne, ebeveynlik rolünü belirlenmiş kurallar çerçevesinde sürdürmektedir. Babanın ev içi işleri öğrenme, çocuklara bakım sağlama ve işbirliği çabasını engelleyen veya kısıtlayan inanç ve tutumlar da yine anne bekçiliği kavramının tanımlarından biri olarak belirtilmektedir (De Luccie; 1995, Allen ve Hawkins; 1999). Dolayısıyla anne kendisini çocuk bakımı konusunda birincil sorumlu olarak görürken aynı zamanda katılım göstermek isteyen babanın davranışlarını da eleştirerek bekçilik davranışını sergilemektedir (Schoppe-Sullivan ve ark. 2008).

2.7.1. Anne Bekçiliğinin Kavramsal Boyutları

Anne bekçiliğinin toplumsal cinsiyetin sosyal inşası bağlamında kavramsallaştırılması, bekçiliğe hizmet eden inançların ve tutumların nasıl oluşturulduğunu ve sürdürüldüğünü, etkileşim süreçlerini ve bağlamlarını anlamak açısından önemlidir. Allen ve Hawkins (1999) anne bekçiliği kavramının; ‘standartlar ve sorumluluklar’, ‘annelik rolü onayı’ ve ‘ayrıştırılmış aile rolleri’ olmak üzere birbiriyle ilişkili üç boyutu olduğunu belirtmiştir.

İlk boyut olan ‘standartlar ve sorumluluklar’, annelik becerileri ve standartları ile annenin ev içi işler ve bakım sorumluluğunda üstlendiği nihai sorumluluğu vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, annelerin katı standartlar belirleyerek eşlerine kıyasla daha fazla ev içi iş ve çocuk bakımı sorumluluğu aldığını ve bunları eşinden daha iyi yaptığını ifade ederek bu sorumluluktan vazgeçme konusundaki isteksizliğini ifade etmektedir.

Akademisyenlerin ev içi işler ve bakım sorumluluğuna katılım söz konusu olduğunda birçok erkeğin bu sorumluluklara direndiği konusunda hemfikir olmasına rağmen toplumsal cinsiyet inşası, hem kadınların hem de erkeklerin etkileşim süreçleri yoluyla yeniden toplumsal cinsiyet üretmede aktif katılımcılar olduklarını vurgulamaktadır. Cinsiyet rollerinin belirlenmesi ve özelleştirilmesinin sağlanması için ev içi işlerin ve bakım sorumluluğunun, bir başka deyişle aile işlerinin bazı yönlerini ele alarak müzakere etmekte, pazarlık etmekte, temsil etmekte, bırakmakta veya yönetmektedir (Braverman, 1991; Coltrane, 1996; Greenstein, 1996; Haas, 1992; Hochschild, 1989; LaRossa, 1988; Schipani, 1994; Tiedje & Darling-Fisher, 1996). Bu perspektiften ele alındığında standartlar ve sorumluluklar boyutu en çok kadınlar evde yönetici ve erkekler de yardımcı olarak hareket ettiğinde belirgin hale gelmektedir. Yönetici-yardımcı dinamiği sürdürerek anneler, babaların ne yapıp ne yapmayacağını seçmekte ve baba katılımını etkilemektedir (Coltrane, 1996; Haas, 1992; Hawkins & Roberts, 1992).

Anneler çeşitli standartlar belirleyerek ev içi işler ve çocuk bakımı söz konusu olduğunda baba katılımına güvensizlik gösterebilirler. Sonuçları kabul edilebilir olsa da eşlerinin ev içi çabalarını eleştirerek, yeniden yaparak ya da küçümseyerek baba katılımına destekleyici olmayan tepkiler vererek alanını korumak amacıyla ev içi işlere ve bakım sorumluluğuna açık ya da örtülü standartlar koyabilirler. Ev içi işlerin ve çocuk bakımının günlük akış sorumluluğunu sürdürmek için eşleri tarafından yapılan işleri organize ederek, devrederek, planlayarak ya da denetleyerek yönetici olarak hareket edebilirler. Babalar ise istenileni yaparak ancak sorulmasını bekleyerek ve açık talimatlar doğrultusunda yardımcı olabilirler (Coltrane, 1996). Bu açıdan ele alındığında anne her ne kadar artan baba katılımına sözlü onay veriyor olsa da, babanın ev içi becerilerini kabul etmemekte ve güvenmediği için katılımı yönetmeye devam ederek babanın daha fazla sorumluluk

almasını engellemektedir (Schipani, 1994). Diğer yandan annelerin destekleyici ve işbirliğine açık standartlar belirlemesi babalar için bakım ve ev içi işler çerçevesinde öğrenme fırsatları sağlayabilir.

İkinci boyut olan ‘annelik rolü onayı’, annenin çocuk bakımı ve ev içi işler söz konusu olduğunda kendisinin ve çevrenin onayını alma isteğini, başka bir deyişle dışsal onaylanma arzusunu ifade etmektedir. Ev alanına ait işler ve çocuk bakımı annelik kimliğini doğrulamanın dışsal bir yolu, özsaygı ve birincil doyum kaynağı olarak görülmektedir (Hawkins & Roberts, 1992; Lamb, 1997). Ancak anneliğin pek çok kadının birincil kimliği ya da doyum kaynağı olması, ev içi işler ve çocuk bakımında işbirliği düzenlemelerini otomatikman etkileyeceği anlamına gelmemektedir. Anneler, eşlerinin ev alanına ait işlere katılımını destekleyebilirler. Diğer yandan anneler, baba katılımını yeri doldurulamaz anne kimliklerine yönelik bir tehdit olarak algıyabilecekleri için bekçilik davranışları sergileyebilir ve işbirlikçi düzenlemeler ile kendi rollerini ihmal etmiş hissedebilirler (De Luccie, 1995).

Üçüncü ve son boyut olan ‘ayrıştırılmış aile rolleri’, ev içi işler ve çocuk bakımı konusunda cinsiyet rolü ayırımına olan inancı vurgulamaktadır. Aile içinde net bir iş bölümü vardır. Ev içi işlerin ve çocuk bakımının sadece kadınlara ait olduğunu düşünen kadınlar, baba katılımını teşvik etmekte tereddüt edebileceği gibi bu katılımı yönetmeyi de tercih edebilir. Kadınların geleneksel inançlarının ev içi işlere ve bakıma dair kutuplaşmış beklentilerinin, erkeklerin geleneksel ya da eşitlikçi inançlarından daha önemli olduğu da belgelenmiştir (Greenstein, 1996).

Anne bekçiliği kavramının ilk tanımlandığı yıllarda sınırlayıcılık, kontrol edicilik, cesaret kırıcılık gibi negatif yönlerine vurgu yapılmıştır (Allen ve Hawkins, 1999). 2003 yılında Fagan ve Barnett tarafından yapılan bir araştırmada annelerin, babaları ev işlerinde olduğu kadar çocuk bakımına katılım konusunda da kısıtladığı ve kontrolcü davrandıkları belirtilmiştir. Başka bir araştırmada ise geleneksel cinsiyet rollerini benimseyen annelerin sosyal normların ve annelik ideallerinin baskısı altında çocuk bakım sorumluluğuna eşlerini ya da diğer insanları dahil etmek istemeyebilecekleri belirtilmiştir (Kilzer ve Pedersen, 2011). 2008 yılında Gaunt tarafından yapılan bir çalışmada daha dindar anneler, aile ile ilgili işleri eşleriyle paylaşmaya daha az yatkın olduğunu bildirmişlerdir (Gaunt, 2008). Düşük eğitim

düzeyine sahip annelerin, babaların katılımına olumsuz tepki verdiği de belirtilmektedir (Kulik ve Tsoref, 2010).

Günümüzde anne bekçiliği kolaylaştırıcılık, cesaretlendiricilik gibi olumlu yönlerine de vurgu yapılarak, bekçilik inanç ve tutumlarının oluşmasında rol oynayan çok çeşitli faktörler bağlamında ele alınmaktadır. Walker ve McGraw (2000), anne bekçiliğinin kısıtlayıcı olduğu kadar kolaylaştırıcı etkisini de vurgulamış, sonrasında bu etki pek çok araştırmacı tarafından desteklenmiştir (Puhlman ve Pasley; 2011, Seer ve Crowley; 2000, Van Egeren ve Hawkins; 2004, Sano, Richards ve Zvonkovic; 2008).

Schoppe-Sullivan ve arkadaşları (2015), sınırlayıcı anne bekçiliği tutumlarını kapı tutan (gateclosing), teşvik edici anne bekçiliği tutumlarını kapı açan (gateopening) şeklinde tanımlamıştır. Babanın ebeveynliğini eleştiren, babanın çocuk bakımı ile ilgili tamamladığı bir işi yeniden yapma davranışı sergileyen, ebeveyn olarak alınan kararlarda kontrolü elinde tutan cesaret kırıcı davranışlar annenin kapı tutan (gateclosing) bekçilik tutumları olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlik konusunda babanın fikrini sorma, baba ve çocuk etkinlikleri planlama gibi cesaretlendirici davranışlar ise annenin kapı açan (gateopening) bekçilik tutumları olarak ifade edilmiştir.

Türkiye’de anne bekçiliği üzerine yapılan az sayıda çalışma, annelerin bildirimleri ve babaların bildirimleri üzerinden Anne Bekçiliği Ölçeği geliştirerek gerçekleştirilmiştir. Karabulut ve Şendil’in (2017) geliştirdiği, baba bildirimine dayanan Anne Bekçiliği Ölçeği’nde çocuğun cinsiyeti ile bekçilik ortalamaları arasında herhangi bir ilişki olmadığı bildirilmiştir (Karabulut ve Şendil, 2017). Akgöz-Aktaş ve Aydın ‘ın (2020) anne bildirimine dayanarak geliştirdiği Anne Bekçiliği Ölçeği-Anne Formu uyarlama çalışmasında, annelerin erkek çocuklarına kıyasla kız çocuklarına yönelik babaları kontrol etme eğilimlerinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Akgöz-Aktaş ve Aydın, 2020). Akgöz-Aktaş ve Aydın’ın Puhlman ve Pasley (2017) tarafından geliştirilen Anne Bekçiliği Ölçeği’nin Baba Formunu Türkçeye uyarlayarak geliştirdiği ve babaların gözünden annelerin bekçilik davranışlarını değerlendiren ölçekte, babaların olumlu ve olumsuz bekçilik davranışlarını algılayışları incelenmiştir. Çalışmada, algılanan bekçilik türlerinin bazı demografik özellikler ile (çocuk sayısı, cinsiyeti gibi) ilişkili olduğu ve babaların en

çok geleneksel sınır koyucu bekçilik alt türünü algıladıklarını bildirilmiştir (Akgöz-Aktaş ve Aydın, 2020).

2.8. BAKIM

En temel düzeyde bakım, insanların günlük kişisel ihtiyaç ve arzularını karşılamalarına yardımcı olmakla ilgili bir dizi faaliyet veya görev olarak düşünülebilir (Cheal, 2002: 92). Bakım, bedenlerimizi, benliğimizi ve çevremizi olabildiğince yaşanılır kılmak için korumak, sürdürmek ve onarmak üzere yaptığımız her şeyi içeren özel bir etkinliktir (Tronto, 1993: 103). Bakım, neyin bakım olduğu, iyi ya da kötü olduğu, nasıl organize edildiği, uygulandığı, ödül ve ceza süreçlerinin işleyişi gibi ayrıntılar göz önüne alındığında, düzgün bir tanımlamaya meydan okuyarak toplumsal farklılıklar gösteren sosyal bir inşa olarak da değerlendirilmektedir (Fine 2006; Chapman 2004).

Bakımın meşru bir araştırma nesnesi ve sosyal politikanın önemli bir parçası haline gelmesi, kadın çalışmaları alanının kurulmasının ardından gerçekleşmiştir. Akademik feminizm içinde; bakıma odaklanma, bakımın neyi gerektirdiği, kadınların neden toplum bakımını orantısız miktarda üstlendikleri, neden önemsenmedikleri, bakım vermenin bakım sağlayıcıları ve alıcıları üzerindeki etkileri, bakım işi ile kimlik ve eşitsizlik arasındaki ilişki, bakımın anlamlarının ve uygulamalarının bireyler arasında ve hane halkı içinde nasıl müzakere edildiği gibi pek çok sorun ele alınmıştır (Hanlon ve diğerleri, 2011). Ancak feminist bir perspektiften bakıma olan en önemli ilgi, bakımın prototip ve arketipik olarak kadınsı olduğu gerçeğine odaklanmaktadır. Bakımın kadınsı olarak tanımlanması, hem özel hem de kamusal alanda toplumsal bir inşa olarak kabul edilmektedir (Risman, 1987). Feminist akademisyenler, bakım sorunlarının kamusal sorunlar olduğu gerçeğini ele alarak, akademik ve politik söylemde bakımın görünmezliğini görünür hale getirmeyi amaçlamıştır.

Anttonen ve Zechner (2011), birinci ve ikinci kuşak bakım araştırmacılarını tanımlayarak araştırmayı çağlara bölmüş ve bakım kavramına genel bir bakış sağlamıştır.

1980' lerde ilk nesil bakım araştırmacıları bakım kavramına, kültürel olarak kadınların gerçekleştirmesinin 'doğal' tanımlandığı, cinsiyet temelli bir aktivite olarak dikkat çekmiştir (Finch and Groves 1983: 3). Ailenin bakıcıları olarak kadınlar, ilk nesil bakım araştırmaları analizinin merkezinde yer almıştır. Bu dönemde 'bakım' kavramı üzerine yapılan çalışmalar, bakım vermeyi; birine bakma, bakım işini yürütme ve birine değer verme, şefkat duygularına sahip olma şeklinde ikili bir anlam çerçevesinde tanımlamıştır. Ancak 1990' ların başında kavram çok daha sorunlu görölmüştür. Kavramla ilgili en büyük zorluk, bakıcı için belirli bir kimlik tanımlaması ve faaliyetleri için belirli bir sosyal alan üstlenmesi olarak işaretlenmiştir. Başka bir deyişle, bakımın ilk tanımlarındaki bakım verenin bir kadın olması ve ailede, evde, ücretsiz bir kapasiteyle “ev temelli bir bakım kavramı” bağlamında bakım verdiği görölmüştür. (Thomas, 1993).

İkinci nesil bakım araştırmacıları bakım kavramını yeniden yapılandırmaya ve bazı yeni boyutlar eklemeye odaklanmışlardır. Araştırmacılar, bakımda kesişimselliği (Crenshaw, 1989) vurgulamışlar, sınıf ve etnisite gibi yönler giderek daha fazla ilgi odağı haline gelmiştir. Bakımın genellikle karşılıklı bağımlılık içerdini ve bakıcı ile bakım alan konumlarının birbirinin yerine geçebileceğini göstermişlerdir (Anttonen ve Zechner, 2011). Knijn ve Kremer'in (1997) bakma ve bakılma hakkının sadece kadınların ihtiyaçlarının önemli bir bileşeni olmadığı, aynı zamanda sosyal vatandaşlık açısından da önemli olduğunu ifade ettiği “vatandaşlık bağlamında” bakım kavramı da, çok boyutlu bir kavram olarak bu bakım görüşüne bir örnektir.

2.8.1. Feminist Bakım Etiği

Bakım ile ilgili güncel feminist çalışmalar, feminist bakım etiğinden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Yaşamdaki bakım rollerinin önemini yeniden vurgulayan bakım etiği, ücretli işin bakım etrafında organize edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. (Williams, 2004). Bu nedenle, ahlaki bir kavram olmanın yanı sıra, bireylerin kendilerini “birbirine bağlı varlıklar” olarak anlayabilmesi için, daha adil ve insancıl bir toplumu teşvik eden politik bir çerçeveyi de desteklemektedir. (Tronto, 1993: 21).

Sevenhuijsen'e (2002) göre, sosyal ilişkileri anlamak açısından bakım etiği, bağımsız bireyin normatif fikrini yapıbozuma uğratar. Bakım söylemindeki ahlaki özne halihazırda, kendisi için, diğerleri için ve bunlar arasındaki ilişkiler için farklı bakım biçimleri arasında dengeler bulması gereken bir ilişki ve karşılıklı bağımlılık ağında yaşar (Sevenhuijsen, 2002: 131-139).

Bakım etiğinin ortaya çıkışı, 1980'lerde psikolog Carol Gilligan ve filozof Nel Noddings 'in geleneksel ahlaki yaklaşımların eril önyargılara dayalı olduğu eleştirisine dayanmakta ve liberal insan hakları teorisinin temelinde yer alan "adalet perspektifi"ne meşru bir alternatif olarak "bakımın sesi" ni (the voice of care) öne süren çalışmalarına atfedilmektedir (Sander-Staudt, The Internet Encyclopedia of Philosophy).

Fine ve Glendinning, feminist bakım etiğinin Amerika Birleşik Devletleri'nde bakımın olumlu özelliklerini vurgulamaya çalışan bir feminizm çizgisinden ortaya çıktığını belirtmektedir (2005: 604). Psikolog Carol Gilligan'ın "Farklı Bir Sesten" (In a different voice) adlı çalışmasında tanımlamış olduğu 'hakların ahlakı' ve 'sorumlulukların ahlakı' bakım etiği konusunda dönüm noktası olarak kabul görmüştür. Gilligan çalışmasında, cinsiyetçi ikili karşıtlığın sadece analitik değil, aynı zamanda "eril" in üstün olduğu ve "dişil" in aşağı olduğu güç yüklü bir hiyerarşiyi inşa ettiğini vurgulanmıştır (Prokhovnik, 2002). Hak ahlakı, erkeksi kamusal özerklik ve akılcılık alanıyla ilişkili iken sorumluluk ahlakı; bakım, yetiştirme, ilişkisellik, karşılıklı bağımlılık gibi kadınsı kabul edilen özellikleri kapsamaktadır (Elliott, 2016).

Carol Gilligan tarafından ortaya konulan bakım etiği, kadın-erkek farklılığından kaynaklanan bir anlayıştır ve iki cinsiyet için farklı anlayışlar içerir. Ayrışma, hak etiği tarafından meşrulaştırılırken bağlanma, bakım etiği ile desteklenir. Bakım göstermeye ilişkin ahlaki kavrayışı, sorumluluklara ve ilişkilere dair bir anlayışın çerçevesine yerleştirmektedir. Ahlaki sorun, hakların birbiriyle çatışmasından çok, sorumlulukların birbiriyle çatışmasından kaynaklanmaktadır. Biçimsel ve soyut düşünmeden çok bağlamsal bir düşünme biçimini benimsemeyi gerektiğini belirtir. Bu açıdan kadınların kimlik kazanımında bağlanma ve ilişkilerin önemini fark ettiren çalışma, erkekler için de ayrışma ve mesafenin rolüne dikkat

çekmektedir. (Gilligan, 1982). Çalışma, cinsiyetlendirilmiş varsayımları resmettiği ve bunlara meydan okuduğu için feminist akademisyenlerin dikkatini çekmiştir.

Sara Ruddick (1980) “Annece Düşünme” (Maternal Thinking) makalesinde bakım etiği ile annelik arasında güçlü ilişkilere işaret ederek ve kadınların özel alandaki deneyimlerine odaklanarak, “Annece düşünme”nin, çocuğun, başka bir deyişle korunma ve yetiştirilme talep eden Ötekinin gerçeğine cevap vermeyi gerektiren “annelik pratiğinden” ortaya çıktığını belirtmiştir (Donovan, 2016: 326) Eva Feder Kittay (1993), eşitliği bakımla uyumlu olarak kavramsallaştırmış ve bunu, haklar ve adaletle uyumlu eşit bakım fikrine dayandırmıştır (Kittay, 1999). Joan Tronto (1993) bakım uygulamasını, kişiler arası ilişkilerle sınırlı olmaktan çok sosyal ve politik bir bakım etiği bağlamında ele almıştır. Kadının ahlaki anlayışının, biyolojik farklılıktan kaynaklanmadığını; tarihsel ve kültürel sürecin bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Tronto (1993)’ya göre bakım uygulamaları sadece adil, çoğulcu ve demokratik bir toplumda gelişebilir. Bu nedenle bakım uygulamalarını, demokratik vatandaşların çoğulcu bir toplumda iyi bir yaşam sürmesinin temel nitelikleri olarak tanımlamıştır (Tronto, 1993). Virginia Held ise sempati, empati, duyarlılık gibi duyguların geliştirilmesi gereken ahlaki duygular olduğunu belirtmiş ve bakım etiğinde duyguları merkeze almıştır (Held, 2006).

Feminist bakım etiği kuramcıları, bakımın kadınsı olarak cinsiyetlendirilmiş inşasını ve bakım işinin toplumsal iş bölümündeki sembolik bağlantılar ile toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişkiyi uzun süredir vurgulamaktadır. Bu yapıları istikrarsızlaştırmaya ve insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak bakımla ilgili değerleri ve bakımı yeniden değerlendirmeye çalışmaktadırlar.

2.8.2. Bakım Çalışmalarında Babalar

Hanlon (2012), bakımın kadınsı olarak tanımlanmasının, erkeklerin bakımla nasıl bir ilişki kurduğunun ve nasıl özdeşleştiğinin anlaşılması konusunda önemli bir engel olduğunu öne sürmektedir (Hanlon, 2012: 44). Diğer yandan bakıma dair yapılan araştırmalarda kadın deneyimlerinin kullanılması, aynı zamanda bakımın kadına ait ve ‘doğal’ kabul edilen rollerinin kalıplaşmasına ya da yeniden

üretilmesine zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla bakım bir kimlik meselesi halini almaktadır (Kremer, 2007).

Henüz, bakım etiği ve bunların erkeklikle olan karmaşık sembolik ilişkileri üzerine nispeten az çalışma yapılmış olsa da (Held, 2006), özellikle babalık ve bakım ilişkisi her geçen gün akademik çalışmalarda ve literatürde daha fazla yer almaya başlamıştır. Robinson (2011), alanyazında bakım ve erkeklik kavramlarının, genellikle hegemonik erkekliğin bakım etiğine karşı olması bağlamında ele alındığına işaret etmiştir (Robinson, 2011). Tronto (2013), hegemonik erkekliğin erkeklere kadınsı bakım işleri dışında “koruma” ve “üretim” olmak üzere iki “geçiş” sağladığını savunmaktadır. Koruma geçişi, erkeklerin; devletin, kadınların ve çocukların “koruyucuları” olduğu geleneksel vatandaşlığı yansıtmaktadır. Üretim geçişi ise, erkekliği kamusal ekonomik faaliyetlerle ve ekmek kazanma ile ilişkilendirmektedir. Dolayısıyla koruma ve üretim, “genellikle bakımla ilişkilendirilen doğrudan ve yakın yollardan ziyade, tek seferde bakım sağlamanın” yollarıdır (Tronto, 2013: 70-72).

Babaların bakım sorumluluğuna katılımlarını inceleyen araştırmalarda babaların da çocukları ile anneler kadar hassas bir etkileşime sahip oldukları ((Lamb 1997; Yeung ve diğerleri, 2001); bakım sorumluluğuna dair üstlendikleri görevlerin çeşitliliğinin arttığı (Cabrera ve diğerleri, 1999); çocuklarına daha fazla zaman ayıran babaların bakıma katılımlarının artış olduğu (Cabrera ve Tamis-LeMonda, 1999) belirtilmiştir.

Doucet, Kanada’da birincil bakım sorumluluğunu üstlenen babalar ve bekar babalarla yaptığı röportajlarda babaların zaman zaman "bir bakım dilinde" konuştuklarını ve bu babaların, "hem kadınlığı hem de hegemonik erkekliği aynı anda kucaklayan ve reddeden, hassas ve dengeleyici eylemler gerçekleştirerek" yeni erkeklik fikirleri inşa ettiklerini belirtmiştir (Doucet 2006, 238).

Daha önce yaşanan Ebola salgınında Kristen E. McLean, Ebola salgını sırasında erkeklerin bakım rollerini kendilerince nasıl farklı pratiklerle sergilediklerini araştırmış ve yerleşik yollar dışında, doğaçlama ile erkekler tarafından “bakım” olgusuna yüklenen yeni anlamları ortaya koymuştur (McLean, 2019).

Avrupa Birliği'nin, Cinsiyet Eşitliğinde Erkeklerin Rolü Araştırması, birçok alanda erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını araştırmakta ve erkekliklerin bu konuda önemli ilerlemeler kaydetmeye başladığını ne sürmektedir (Scambor, Wojnicka ve Bergmann 2013; Scambor ve diğerleri 2014).

Almanya, İzlanda, Norveç, Slovenya ve İspanya'da yürütülen Bakım Veren Erkekliklerin Teşvik Edilmesi Projesi (Fostering Caring Masculinity), bakım sorumluluğuna katılan erkeklikler alanına bir başka önemli katkıdır. Proje, erkeklerin bakım görevlerini üstlenmelerini teşvik etmek için erkeklerin iş ve aile yaşamını dengelemeyi ve iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Langvasbraten ve Teigen, 2006: 3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, Covid-19 pandemisi nedeniyle ilk defa ev içi alanda yer alma zorunluluğu ile karşı karşıya kalan erkeklerin; çalışma yaşamı, ev içi işler, eş ile ilişkiler, babalık ve bakım sorumluluklarına dair deneyimlerini yansıtan görüşlerini betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu noktadan hareketle olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleyebilmek, katılımcıların bakış açılarını anlayarak yansıtabilmek (Yıldırım ve Şimşek, 2016) ve gerçekliği olduğu gibi tarif etmek amacıyla (Kümbetoğlu, 2005: 34) nitel araştırmanın, nispeten az çalışılan bir konu olarak, pandemi sürecinde erkeklerin deneyimlerinin olduğu gibi anlaşılması açısından çalışmanın metodolojisine hizmet edeceği düşünülmektedir. Diğer yandan nitel araştırmanın çeşitli sosyal bağlamlarında günlük yaşamın ayrıntılı araştırmasını içermesi, hem sosyal gerçekliklerin inşa edildiği süreçlerin tanımlanmasına ve analiz edilmesine hem de insanları birbirine bağlayan sosyal ilişkilerin anlaşılmasına (Miller 1997:3) olanak sağladığı için araştırmanın metodolojisine hizmet etmektedir.

Araştırmanın deseni, bir fenomeni (olguyu) temellendirmek amacıyla bakabileceğimiz en iyi yerin hayatın deneyimlenme biçimi olduğunu belirten Husserl'den (akt. Şahin, 2018) hareketle katılımcıların neyi, nasıl deneyimlediklerinin anlaşılması ve katılımcılar tarafından aynı olaylara yüklenen öznel anlamlara dayalı farklı gerçekliklerin ortaya konulması amacıyla fenomenoloji (olgubilim) deseni olarak belirlenmiştir. Fenomenoloji, bireylerin kendi bakış açılarını, algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir (Ersoy, 2016). Çevreyi anlamlandırmada deneyimlenen olguların nasıl bir araya getirildiği fenomenolojik araştırmalarının odağını oluşturmaktadır (Patton, 2014). Fenomenoloji araştırmacısının amacı, fenomen/olgu ile ilgili deneyime sahip olan kişilerin, “neyi”, “nasıl” deneyimlediklerinin özünü bütüncül bir betimleme ile tanımlamaktır (Moustakas, 1994). Araştırmada örneklemdeki erkeklerin; erkeklik, eş olma, ev içi işler, babalık ve bakım sorumluluğu hakkındaki düşüncelerinin ve pandemi sürecinde ev alanında yer alan erkeklerin deneyimlerine yükledikleri

anlamaların aktarılması amaçlanmıştır. Pandemide cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak ‘ev’ de yer alan erkeklerin eş olma, ev içi işlere katılım ve bakım sorumluluğuna dair deneyimlerini belirten görüşlerine kadın katılımcılar da dahil edilerek ev alanında cinsiyete dayalı iş bölümü ve toplumsal cinsiyet algısının değişen ve değişmeyen yönlerine daha geniş ve güvenilir bir perspektiften bakılması amaçlanmıştır.

3.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ

Araştırmanın evreni Türkiye’de altı yaş ve altındaki çocuklarıyla aynı evde yaşayan ailelerden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni ise, İzmir ilinde ikamet eden, çeşitli sosyo-ekonomik ve eğitimsel düzeylere sahip, 6 yaş ve altındaki çocukları ile aynı evde yaşayan ve pandemi sürecinde farklı zamanlarda ev alanında olmayı deneyimlemiş 16 aileden oluşmaktadır. Katılımcılar, pandemi sürecinin devam etmesi ve katılımcılara ulaşmanın zorluğu nedeniyle, kartopu örnekleme (snowball sampling) tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Kartopu veya zincir örnekleme, konu ile ilgili zengin bilgi kaynağı olabilecek birey ve durumların belirlenmesinde etkili olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122).

Görüşmeler yarı yapılandırılmış altı ana başlık altında gerçekleştirilmiştir. Bu başlıklar; kişisel bilgiler, pandemi, kadın-erkek ilişkileri, ev içi iş ve sorumluluklar, anne babalık algısı, bakım deneyimi hakkındaki görüşlerdir. Araştırmada katılımcıların gerçek kimliklerini deşifre etmemek adına isimleri değiştirilmiş, yabancılaştırıcı etkisinden kaçınmak üzere “K” ya da “katılımcı” ifadesi yerine başka isimler kullanılması tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların yaşları 27 ile 43 arasında değişmektedir. Araştırma sırasında iki katılımcının eşleri, ikinci çocuklarına hamileydi. Katılımcıların sekizi dışında hepsi farklı şehirlerden gelerek İzmir’e yerleşmiş olup, tüm katılımcılar İzmir ili sınırı içerisinde ikamet etmektedirler. Katılımcılardan ikisi ilkokul, dördü ortaokul, dördü lise, dördü önlisans, onyedisi lisans ve biri de yüksek lisans mezunudur. Kadın katılımcılardan üçü ev hanımı olduğunu belirtirken, bir katılımcı idari izinde olduğu için çalışmadığını, diğer katılımcılar ise çalıştıklarını belirtmişlerdir. Erkek katılımcılardan biri karantina sürecinde çalışmadığını belirtmiş, diğer katılımcılar ise çalışmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı çiftlerin yaş, memleket, eğitim düzeyi, mesleklerine dair bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı		Yaş	Doğum yeri	Eğitim Düzeyi	Meslek	Çocuk Sayısı
Ç1	Ayhan	37	Aydın	Lisans	Öğretmen	2
	Suzan	33	Antalya	Lisans	Öğretmen	
Ç2	Bülent	40	İzmir	İlkokul	Berber	1
	Alev	29	İzmir	Ortaokul	Kuaför	
Ç3	Rıza	43	İzmir	Önlisans	Elektrik Teknikeri	2
	Ayten	41	İzmir	Önlisans	Memur	
Ç4	Kenan	41	İzmir	Lise	Sörf Eğitmeni	2
	Filiz	37	İzmir	Lise	Çalışmıyor	
Ç5	Şahin	41	İzmir	Lisans	Avukat	1
	Figen	37	Ankara	Lisans	Öğretmen	
Ç6	Kemal	40	Bolu	Lisans	Otel İşletmecisi	1
	Esen	40	Malatya	Yüksek Lisans	Otel İşletmecisi	
Ç7	Ferit	32	Iğdır	Ortaokul	Emlakçı	1
	Meral	36	Aydın	Lisans	Öğretmen	
Ç8	Ekrem	42	Konya	Lisans	Uzman Jandarma	2
	Hülya	39	Uşak	Lisans	Memur	
Ç9	Erol	41	Zonguldak	Ortaokul	Çatı Ustası	2

Katılımcı		Yaş	Doğum yeri	Eğitim Düzeyi	Meslek	Çocuk Sayısı
	Sevda	40	Zonguldak	Lisans	Ebe	
Ç10	Turgut	37	Konya	Lisans	Öğretmen	1
	Fatma	35	Adana	Lisans	Öğretmen	
Ç11	Ferdi	38	Tokat	Lise	Kaptan	1
	Müjde	31	Balıkesir	Lise	Market Çalışanı	
Ç12	Ömer	36	Adıyaman	Ortaokul	Fırın Çalışanı	2
	Belgin	34	Malatya	İlkokul	Çalışmıyor	
Ç13	Necdet	37	Kayseri	Lisans	Öğretmen	1
	Gülşen	37	Diyarbakır	Lisans	Öğretmen	
Ç14	İlyas	37	İzmir	Lisans	Otel Çalışanı (Çalışmıyor)	2
	Suna	37	Osmaniye	Lisans	Öğretmen	
Ç15	Suat	31	Çorum	Önlisans	Belediye Çalışanı	1
	Hale	27	Çorum	Önlisans	Çalışmıyor	
Ç16	Yılmaz	35	Manisa	Lisans	Polis	2
	Türkan	34	Manisa	Lisans	Öğretmen	

Kaynak: Yazar tarafından yapılmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırma verilerinin elde edilmesinde derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler, gözlemlenemeyen davranışları, bireylerin sahip oldukları duyguları ve anlayışları kendi cümleleriyle açıklayacakları bir çatı sunarak, dünyayı nasıl gördüklerinin, kişisel bakış açılarının ve deneyimlerinin anlaşılmasını sağlar (Merriam, 2009; Patton, 2014). Derinlemesine görüşmenin

temelinde, diğer insanların yaşadıkları deneyimleri anlamaya ve o deneyimi anlamlandırmaya olan ilgi vardır (Seidman, 2006: 9).

Babaların, erkeklik algısına, eş ile ilişkilerine, ev içi işlere, babalık algılarına ve bakıma katılımlarının doğasına dair kapsamlı bir resim sunmak için görüşmeler hem kadın hem de erkek katılımcılar açısından ele alınmıştır. Bu durum erkeklerin söylemlerinin eşlerin tanımlarına uyup uymadığının görülmesine ve veri kontrolüne olanak sunmuştur.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ GELİŞTİRİLMESİ

Bu bölüm, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının nasıl geliştirildiğine yönelik bilgileri içermektedir.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan katılımcılara dair bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu (Ek-1) ile toplanmıştır. Formda katılımcılara ilişkin yaş, doğum yeri, meslek, çalışma durumu, çocuk sayısını gösteren bilgiler yer almaktadır. Bilgiler görüşme sorularına başlamadan önce doldurulmuştur.

3.4.2. Görüşme Formu

Araştırmada kullanılan Görüşme Formu (Ek-2) araştırmacı tarafından Andrea Doucet'un "Do Men Mother" adlı kitabında yer alan görüşme sorularından uyarlanarak hazırlanmıştır. Soruların kullanılması için gerekli yazışmalar yapılarak yazardan 2 Mart 2020 tarihinde izin alınmıştır. Görüşme sorularının kullanımı için araştırmacı tarafından görüşme formunun bu versiyonu, pandemi sürecinde erkeklerin; erkeklik, ev içi işler, eş ile ilişkiler, babalık ve bakım sorumluluğuna katılımına dair görüşlerini betimlemeyi amaçlamaktadır.

Görüşme sorularının pandemi bölümü; Kristen E. McLean'ın "Caregiving in Crisis: Fatherhood Refashioned by Sierra Leone's Ebola Epidemic" adlı çalışmasında yer alan görüşme sorularının; önceki salgın dönemlerinde yapılan çalışmaların,

Dünya’da ve Türkiye’de pandeminin toplumsal cinsiyete yansımalarının, ev içi işler ve bakım sorumlulukları özelinde yer alan haberlerin, araştırmaların ve raporların takip edilmesi ve pandemi sürecine uyarlanması ile oluşturulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Covid-19 Türkiye Web Portalı, Unicef, UNFPA, Men-Care, Promundo Global, Elsevier Clinicalkey veri tabanında yer alan veriler ve literatür; ‘covid-19 and gender equality’, ‘masculinity’ ‘fatherhood’ ‘caregiving’ ve ‘household’ gibi anahtar kelimeler kullanılarak taranmış ve ilgili literatüre ulaşılmıştır.

3.4.3. Pilot Görüşme

Görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalarda gerçek çalışmaya başlamadan önce görüşme protokolünün ve görüşmecinin pilot çalışmaya tabi tutulması gerekmektedir (Silverman, 1993: 148). Pilot çalışma yapmak işe yarayan ve yaramayan soruların tespit edilmesini kolaylaştırır (Merriam, 2009). Soruların anlaşılabilirliğinin sınanması ve araştırmacının deneyim kazanması amacıyla araştırmada pilot görüşmeye yer verilmiştir.

Araştırmanın katılımcı profili göz önünde bulundurularak uygun olduğu tespit edilen iki katılımcı ile 05.01.2021 tarihinde iki pilot görüşme yapılmıştır. Pilot katılımcılara kimliklerini korumak amacıyla, Ahmet ve Emel takma isimleri verilmiştir. Katılımcılardan Ahmet; 1,5 ve 3 yaşlarında iki çocuk sahibi, İzmir doğumlu, taksici olarak çalışan bir babadır. Emel ise, 5 yaşında bir çocuğu olan, Adıyaman doğumlu, güvenlik görevlisi olarak çalışan bir annedir. Pandemi sürecinin devam etmesi nedeniyle pilot görüşme sayısı iki kişi ile gerçekleştirilmiştir.

Ahmet ile gerçekleştirilen pilot görüşme 33 dakika, Emel ile gerçekleştirilen pilot görüşme ise 45 dakika sürmüştür ve görüşme Apple iPhone 7S Plus marka marka bir telefonun ses kayıt uygulaması ile kaydedilmiştir. Pilot görüşmenin gerçekleştirilmesi sonucu soruların katılımcılar tarafından rahatlıkla anlaşılabilirdiği görülmüştür.

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler 01.02.2021-15.03.2021 tarihleri arasında yüz yüze ve katılımcıların izni dahilinde ses kaydı alarak toplanmıştır. Pandemi sürecinde yüz yüze yapılan görüşmelerin yerine ve zamanına katılımcıların uygunluk durumuna göre karar verilmiştir. 16 çift katılımcıdan oluşan görüşmelerden 27'si sosyal bir ortamda, 5'i ise evlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 40 dakika sürmüş ve tüm görüşmeler Apple iPhone 7S Plus marka bir telefonun ses kayıt uygulaması ile kaydedilmiştir. Kayıt ile ilgili herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları Google Drive ve Seagate marka taşınabilir bir disk aracılığıyla yedeklenmiştir. Araştırmacı döküm işlemi sırasında tüm görüşmelerin ses kayıtları yazılı metne dönüşüncüye kadar kayıtları durdurup tekrar başlatmış, bu işlem her görüşmeye ait ses kaydı için en az iki kez uygulanmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce tüm katılımcılara; çalışmanın kim tarafından ve neden yapıldığı, toplanan verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı, kişinin adı ve soyadı gibi kişisel bilgilerinin alınmayacağı, katılımda gönüllülük esasının olduğu, istemedikleri halde çalışmaya katılımlarına son verebilecekleri konusunda sözel olarak bilgi verilmiş ve Katılımcı Onam Formu (Ek-3) imzalanmıştır. Her katılımcı için kullanılan Demografik Bilgi Formu ve Gönüllü Onam Formu dosyalanmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacı veri toplarken örneklem büyüklüğünün ne kadar olacağı konusundan emin değildir. Özellikle az araştırılmış ya da hiç çalışılmamış olay, olgu ve durumlar karşısında araştırmacı, araştırmada ortaya çıkan kavramlar ve süreçlerin birbirini tekrar etmeye başlaması halinde yeterli sayıda kaynağa ulaştığına karar verebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 125). Covid-19 pandemisinin devam etmesi ve araştırmada ortaya çıkan kavramların birbirini tekrar ettiğinin fark edilmesi nedeniyle katılımcı sayısı 16 çifte ulaştığında veri toplama işlemi bitirilmiştir.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanan veriler, nitel araştırmanın bir türü olan betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Betimsel analizde amaç, görüşme ve gözlem sonucu toplanan verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuyla buluşturulmasıdır. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması süreçlerini kapsayan betimsel analiz tekniği “ne” ve “nasıl” sorularına cevaben çıkarımlar yapılmasına olanak sağlamaktadır (Türkdoğan ve Gökçe, 2015: 345-346). Çoğu betimsel analizde veriler önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılmakta, sınıflandırılan verilere ilişkin bulgular özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Kitzinger, 1995; Kvale, 1994).^{4 5} Bu amaç doğrultusunda araştırmanın soruları beş ana tema üzerinden sorulduğu için, çözümleme süreci anlatıların önceden belirlenmiş temalara göre işlenmesiyle kolaylaşmıştır. Görüşme formunda yer alan tüm sorular analiz sürecine dahil edilmiştir.

3.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, sadece önceden bahsedilmiş kriterleri taşıyan babalarla ve İzmir ili sınırları içerisinde gerçekleştirilmesi nedeniyle Türkiye’deki tüm babaların deneyimlerini temsil etmek açısından sınırlıdır. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, çalışma evrenine dahil olma şartlarını sağlamayan babaların deneyimini yansıtmamasıdır.

3.8.ARAŞTIRMA ETİĞİ

Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayın Etik Kurulu tarafından etik yönden uygun bulunmuştur (Ek-4).

⁴ Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: Introducing focus groups. *Bmj*, 311(7000), 299-302

⁵ Kvale, S. (1994). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications, Inc.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, erkeklerin pandemi sürecindeki deneyimlerine ilişkin görüşlerini yansıtan ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular beş başlık altında toplanmış ve bu başlıklarla ilgili alt temalar belirtilmiştir. Bulgular görüşme formunda yer alan temalara göre ele alınmıştır. Katılımcıların bakış açılarını yansıtan kendi ifadelerine tırnak içinde ve italik olarak yer verilmiştir. Sözel ifadeleri alıntılanan katılımcıların takma adları parantez içinde belirtilmiştir.

Pandemi sürecinde erkeklerin deneyimlerine ilişkin görüşleri beş ana başlık altında toplanmış olup bu başlıklar, alt temalar, deneyim ve düşüncelerin aktarılması şeklinde Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: Temalar Tablosu

Tema	Alt Tema	Deneyim ve Düşüncelerin Aktarılması
4.1. Erkeklik ve Pandemi Sürecinin Erkeklerle Etkilerine İlişkin Görüşler ve Deneyimler	4.1.1. Erkekliğe Yüklenilen Anlamlar	<i>“Valla bu aslında toplumsal rolle alakalı yani. Çok basit bir örnek ama sünnet. Aynı anne baba, yani şöyle söyleyeyim, bir kızı bir erkek oğlu olan aileleri de gördüm ben. Sünnet töreni çok böyle kutsanmış bir şey. Ben mesela kendi oğluma bu yüzden sünnet düğünü yapmadım. İstemiyorum da. Belki de kızacak ileride bana ama...Mesela Türk toplumunda kızlar regli olduğu zaman herhangi bir düğün yapılmıyor yani ama erkek sünnet olacağı zaman darısı düğüne deniyor. Demek ki bu büyük bir şey. Toplum için büyük bir şey, benim için çok da bir anlam ifade etmiyor...(Necdet,37, Öğretmen)</i>
	4.1.2. Farklılıkların Cinsiyet Özelinde Tanımlanması	<i>“Farklı değil sadece biyolojik olarak farklısınız. Yani bu bence aynısı çünkü ben evde yeri gelir bulaşık da yıkarım, çamaşırdı asarım, evi de temizlerim, yemekte yaparım, çocuklara da bakarım. Sonuçta ortak hayat. Ben çalışıyorum, eşim de çalışıyor ama şöyle bir tezatlık oluşuyor; eşim çalışmasa bunları yapar mıydım...Yine yapardım çünkü hani insanın içinden gelmekle alakalı bu...” (Ayhan, 37, Öğretmen)</i> <i>“Şu anda bana çok farklı gelmiyo aslında. Bizim çünkü ailede eşitlik anlayışı daha fazla, iş bölümü çok fazla, o yüzden zorlanmıyorum açıkçası ben. Hani kadın olmanın getirdiği o ağır sorumluluğu üzerimde çok fazla hissetmiyorum.” (Hülya, 39, Memur)</i>
	4.1.3. Avantaj ve Dezavantaj Olarak Erkeklik	<i>Yani bugün işte Türkiye’de bilmiyom, yani televizyon kanalları bahsetmiyor ama internette duyuyoruz, okuyoruz, her gün işte 1 kişi 2 kişi 3 kişi...insanlar kendini balkondan atıyo, bi şeyler yapıyo. Yani şimdi kimse kendini durup dururken balkondan atmaz...İnsanlar büyük ihtimalle ekonomik krizden bun alıyor...Yani bunların arkasında mutlaka bu</i>

Tema	Alt Tema	Deneyim ve Düşüncelerin Aktarılması
		ekonomik etkilerin veya sorumluluklarını yerine getirememenin şeyi vardır. Ha belki böyle bi sorumluluk normal hayatta yoktur. Size göre yoktur, belki erkeklere göre vardır sadece ama bu Türkiye’de var.” (Rıza, 43, Elektrik Teknikeri) “...Yine mahalle baskısı başka hiçbir şey değil yani. Buranın korunmasından ben sorumluyum gibi hissediyorum. Yani değil mi? Ne gerek var ki? Ben niye korumadan sorumlu olayım kardeşim, ben de erkeğim yani kadından herhangi bir farkım yok. Yani eve, evle ilgili her şeyi benim yapmam gerekiyormuş gibi düşünüyor herkes, tüm şey, mahalle algısı ve buna da gerek yok bence. Yani kadın da yapabiliyor, erkek de yapabiliyor. Benim için çok fark etmiyor da...(Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)
	4.1.4. Pandemide Erkek Olmak	Yani hani biraz korktum yani işin açıkçası. İnsanları öyle görüp hastanelerde, morglarda, aynısını biz yaşayabilir miyiz, yaşar mıyız ki bizim iş ona müsait...Evde kaldığımız günler oldu, işsizlik zamanlarımız oldu. Sonuçta burada kiracıyız, iki çocuk var, tek çalışan benim. O yüzden zor günler geçirdik, etkiledi yani.” (Ömer, 36, Fırın Çalışanı) Yani ailecek bir korona pozitifliğimiz çıktı. Bundan dolayı bütün aile birbiriyle kopukluklar yaşadı. Aile ilişkileri zayıfladı, ister istemez, çünkü biz birbirimize bağlı bir aileyiz. (Suat, 31, Belediye Çalışanı)
	4.1.5. Korumak ve Kabullenmek Arasında Erkeklikler	“...Ben de hasta olmak istemem, çocukluğuma da hastalığı bulaştırmak istemem ama ben çalışmazsam da bizim düzenimiz yürümez. İlk önce bunu söyleyeyim. Ben evde maddi olarak yükünü çeken tek benim yani...” (Bülent, 40, Berber) “Tabi canım çocuklara, eşime eğer bi şey varsa işi ben hemen yarın bırakırım. Bu işten dolayı, çok riskli derlerse, tabi bırakırım, kesinlikle bırakırım.” (Ekrem, 42, Jandarma)
4.2. Eş ile İlişkiler ve Pandemi Sürecinin Eş İle İlişkilere Yansımalarına İlişkin Görüş ve Deneyimler	4.2.1. Nasıl Bir Eş? İyi Eş Olma Kriterleri	O eski babamızı, dedelerimizi hatırla, onların rolü çok farklıydı evin içinde. Öyle bir baba olamadım, olamam da. Ya da öyle bir eş olamadım, olamam da bundan sonra...(İlyas, 37, Çalışmıyor)
	4.2.2. Pandeminin cinsiyet özelinde yansımaları: Kim daha çok zorlandı?	“...Ya bir bayanın, ev hanımının ne kadar sorumluluk aldığını daha iyi gördük, gördüm diyeyim, öyle söyleyeyim ve müşterilerimle de konuşurken, bunu ortak karar olarak algılıyorum.” (Bülent, 40, Berber) “Bence biri daha çok diyemem. Sadece etkilediği yönler farklıdır heralde. Mesela erkekler çalışamadığı için sıkıntı yaşamışlardır.” (Suna, 37, Öğretmen)
	4.2.3. “Kadınlar koca, çocuklar baba yüzü gördü” pandemi sürecinde eş ile ilişkiler	“Bence karım da mutluydu, çocuğum da mutluydu hani halk arasında bir şey diyorlar işte “kadın koca yüzü gördü, çocuk da baba yüzü gördü” diyorlar, halk arasında şu an böyle diyorlar... (Bülent, 40) “Daha iyi oldu...Hani o benim en azından evde neler yapabildiğimi... “sen akşama kadar ne yapıyorsun” der gibi hani böyle bakışları vardır ya, onun ne kadar zor olabildiğini aslında evde kendi de görmüş oldu...Emeğimi fark etti diyelim...” (Alev, 29, Çalışmıyor)

Tema	Alt Tema	Deneyim ve Düşüncelerin Aktarılması
4.3. Ev İçi İş Bölümü ve Pandemi Sürecinin Ev İçi İş Bölümüne Yansımalarına İlişkin Görüşler ve Deneyimler	4.3.1. Kadınsı Alanda Erkekse Pratikler: Bunu yapmıyorum çünkü...	<i>Perde yıkama, cam silme işine girmiyorum konu komşu görür bize de gel derler diye, onların hiçbirini..kapatıyorum bizim perdeyi öyle içerdeyiz yani.” (Ferdî, 38, Kaptan)</i> <i>Benim elimden her iş gelir. Yemek de yaparım ama yemeği o yapıyor yani o “ben daha iyi yaparım, bu benim görevim” der kendisi yapar.” (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)</i>
	4.3.2. Pandemiden önce erkeklerin ev içi işlere katılımına kadın perspektifinden bakmak	<i>“...Ben bunun savaşını gerçekten verdim o dönemlerde. Yani sürekli söyleyerek yani çünkü iki küçük çocuk, hiç etrafımızda yardım eden kimse yoktu. Aşırı bunalıyordum yani artık. Yani ya ağlayarak ya tepinerek, öyle ya da böyle onu sürekli anlattım, konuştum, hani şey yaptım ve o şekilde çözdüğümüze inanıyorum. (Türkan, 34, Öğretmen)</i> <i>“Yani çok nadiren...Şu an alıyor desem yalan çünkü çalışıyor ya, artık normale döndü çünkü işi. Pandemide alırdı...” (Belgin, 34, Çalışmıyor)</i>
	4.3.3. Sorumluluk almak ya da al(a)mamak: Ev İçi İşbölümü	<i>Hani benim eşim öyle bir fırsat bana vermedi yani işin açığı. Pandemi dönemi bulaşık da yıkadım, yemek de yaptım ama ben hani işe gidip geldiğim için o bana işte sen işe gittin geldin, bir de kalk yemek yap demez yani. Yaptırıyor yani.(Ömer, 36, Fırın Çalışanı)</i> <i>“...Yani çünkü senin evin, bırakamazsın yani dışardaysa at gitsin dersin en fazla şey yapamazsın ama evin içinde o senin evin. Çocuğunun bakılması lazım, oranın temizlenmesi lazım, evin işinin yapılması lazım.” (İlyas, 37, Çalışmıyor)</i>
	4.3.4. Pandemi sürecinde ev içi işlere erkek perspektifinden bakmak	<i>“...Mesela, Cumartesi Pazar eşim hiç karışmıyo mesela. Sen hazırla diye aramızda da konuşmuyoz mesela ben onu sanki sorumluluk olmuş gibi....Öyle bi değişiklik oldu. Cumartesi, Pazar kahvaltı işi bana kaldı yani böyle de gider heralde ama bunu severek de yapıyorum yani hoşuma gidiyor.” (Ekrem, 42, Jandarma)</i> <i>“...Ben her gün mesela, her sabah evi süpürüyorum. Çocukların kahvaltısını yaptırdıktan sonra, evi süpürüyorum, topluyorum. Ben çünkü öyle oturmayı seviyorum. Derli toplu olacak, temiz olacak öyle oturmayı...Mesela şu an tabiki çalışıyor olsam bunları yapamam...(İlyas, 37, Çalışmıyor)</i>
4.4. Babalık ve Pandemi Sürecinin ‘Babalık’ Algısına Etkilerine İlişkin Görüşler ve Deneyimler	4.4.1. Nasıl bir baba? Erkeklerin babalık tanımları	<i>“Yani işin dışında vaktimin hepsini çocuğumla geçiren bir babayım. Yani ilgiliyim. Ne zaman yemeğini yer, ne zaman kalkar, yattı mı, kalktı mı, uydu mu, uyumadı mı, ne yemesi gerek, bugün işte peynir yemedi onun yerine şunu verelim falan hepsini takip ediyorum.” (Şahin, 41, Avukat)</i> <i>“Katı yani kuralcıyumdır yani. Hani o rol modeller vardır ya hani, rahat aileler, kuralcı aileler, ben kuralcı tarafındayım... (Yılmaz, 35, Polis)</i>
	4.4.2. Bir eşitsizliğin denklemi: benzerlik ve farklılıklar bağlamında annelik ve babalık	<i>“...Hani sen buna biraz böyle şey gibisin, eklenti gibisin. Yani sonradan tayfaya katılmış arkadaş gibisin, oluyor. Yani bunu belki bir nebzeden sonra aşıyorsun ama ilk etapta...”(Turgut, 38, Öğretmen)</i> <i>“...Ben çalışmıyor olsaydım, evde olsaydım, çocuğa bakmakla sorumlu olan kişi ben olurdu yani.” (Suat, 31, Belediye Çalışanı)</i> <i>“Baba olmak anne olmaktan şöyle söyleyeyim, pandemiden önce sorsaydın evet farklı derdim ama bu dönem onu değiştirdi, bendeki o fikri biraz değiştirdi. Aslında hiçbir fark yokmuş yani...”(İlyas, 37, Çalışmıyor)</i>
	4.4.3. Eyvah	<i>“...Ya inan ki çok zorlanıyorum, inan ki çok</i>

Tema	Alt Tema	Deneyim ve Düşüncelerin Aktarılması
	babam gibi bir baba oldum! Erkeklerin ebeveynlerine bakışı	zorlanıyorum. Gerçekten bazı konularda çok benziyosun. Yani biz bunu eşimle de konuşuruz...Yani yaşlandıkça babana benziyosun...laftı evet oluyo yani, oluyo ama önemli olan şeyleri, yaptığın hataları fark edip şey yapabilmek, tamir edebilmek.” (Kemal, 40) “Hiç, kimseyi rol model almam. Herkes yanlış bana göre. Benim çünkü bir tarzım var, ben biliyorum ne yapmam gerektiğini, onu yaparım. Rol model olarak aldığım, ha rol model olarak alırım, bravo...” (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)
	4.4.4. Pandemi sürecinin babalık algısına yansımaları	“...Ben biraz daha kendimi şey hissediyormuşum, ya uzakmışım aslında evin dışındayken o konuda, yani ne kadar ihtiyaçları olduğunu biraz daha farkettim.” (İlyas, 37, Çalışmıyor) “...Daha fazla onlara tolerans sağlamaya başladım...En ufak bir şeyde kızıyordum, şimdi görmezden geliyorum ya da normal karşılamaya başlıyorum. Biraz daha sabır eşğim yükseldi. Kendini düşünüyorsun en basitinden ben, buna niye sinirleniyordum daha önceden diyorsun. Yanlışlarını görme imkanın oldu, düzeltme imkanın oldu.” (Ayhan, 37, Öğretmen)
	4.4.5. Pandemi sürecinin baba-çocuk ilişkisine yansımaları	“Çocuklarım daha çok konuşmaya başladılar. Bir şeyi önce annesine söylerlerdi şimdi benle de direkt gelip konuşmaya başladılar. Bu konuda iyi oldu. Daha iyi hissettiriyor, çünkü görüyorsun nerede şey yaptığını... (Ayhan, 37) “...Bence bütün çocuklar ailelerini, annesini, babasını yanında ister. Bunlar da öyle hiçbir farkı yok. Ne kadar çok evde kalırsak, ne kadar çok beraber olursak, bence hem sevgimiz hem ilgimiz alakamız artıyor...(Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)
4.5. Bakım ve Pandemi Sürecinin Erkeklerin ‘Bakım’ Algısına Etkilerine İlişkin Görüşler ve Deneyimler	4.5.1. Erkeklerin bakım olgusuna yüklediği anlamlar	“...Kızım güzel bakılıyor, ben iyi bakılıyorum Allah var. Benim eşim yani hepimize iyi bakıyor. Ben bu anlamda zaten ağzımı açacak bir pozisyon hiç yaşamadım...” (Bülent, 40) “...Çocuk sosyal olarak bir yerde yıpranıp bazı şeyleri kafasında çözümleyemeyebilir, bu da bir bakımdır. Temizlik olarak çocuğu giydirmek de bir bakımdır. Kişisel olarak halledemediği bir şeyi ya da rahatsız olduğu bir şeye bakmak da bakımdır. Yani üç farklı boyutu olduğunu düşünüyorum bakımın yani...” (Turgut, 38)
	4.5.2. Anne ve baba özelinde farklılaşan bakım algısı	“...Çocuklar yani diyorum ya toplasan bir saat ayrı kalmamışlardır, ben öyle değilim yani ben olsam da olur, olmasam da olur...(Yılmaz, 35, Polis) “Ben iki çocuğumda karşılaştırırsam, ilkinde bütün sorumluluğu üzerime aldığımı, çok fazla babası ile zaman geçirmesi için bırakayım, onlara bırakmadığımı ya da yaratmadığı mı, hadi al, birazcık da sen ilgilen, gibi bir şey yapmadığımı fark ettim. Sonradan ikinci çocuk olunca. Ondan sonra hani ikinci çocukta birazcık daha fazla sorumluluk aldığında daha farklı oluyor baba ile çocuğun arası.” (Suzan, 33, Öğretmen)
	4.5.3. Bakıma Katılan Babalar Annelik Mi Yapıyor?	“...Sadece bunu anne dünyaya getirmede ki, anne sadece fiziksel olarak dokuz ay karnında taşıdı, o da erkek taşıyamıyor, sonuçta erkek de öyle bir fiziksel olarak gelişim olsa bunu erkek de yapar...” (Ayhan, 37, Öğretmen)

Tema	Alt Tema	Deneyim ve Düşüncelerin Aktarılması
		“...Annelik değil yapamaz ki zaten...” (Suna, 37, Öğretmen) “...Babalarla aslında çocuklar vakit geçirdiğinde, bakımlarını üstlendiğinde, kendilerini aslında daha mutlu hissediyorlar, aslında daha güvende hissediyorlar çocuklarıyla ama sanırım o sorumluluğu almak bir yük, yorucu, devamlı almak istemiyorlar..” (Meral, 36, Öğretmen)
	4.5.4. Babalığı kaçırma(ma)k:Bakım Sorumluluğu Alıyorum Çünkü...	“Bir kadın babalık da yapabilir ki benim annem yaptı, söyledim, bir erkek annelik de yapabilir. Ne bileyim emziremez belki ama hani biberona süt koyup, ısıtıp, çocuğuna verebilir. Bu şey bir şey değil, ne ayıp bir şey ne de zor bir şey, çok basit bir şey... (İlyas, 37, Çalışmıyor)
	4.5.5. Erkeklerin pandemide farklılaşan bakıma katılım pratikleri	“...Çocuğumun büyüdüğünü ve kişisel özelliklerini, duygu değişimlerini birebir gözlemleyebilmek... (Kemal, 40, Otel İşletmecisi) “...Yani ben kendim yapınca en azından ne yediğini biliyorum, ne içtiğini biliyorum. Burda onunla olduğumda suyunu veriyorum, işte bir saat önce şunu yedi, suyunu da içti, altını da aldık...Yani rahat hissettim kendimi.” (Şahin, 41, Avukat)

Kaynak: Yazar tarafından yapılmıştır.

4.1. ERKEKLİK VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERE ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

Bu bölümde pandemi sürecinin erkekler tarafından nasıl deneyimlendiği ve bu deneyimin erkek kimliklerinde bir değişim yaratıp yaratmadığının anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları; erkeklik olgusuna yükledikleri anlamlar, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları ya da benzerlikleri hangi kriterler üzerine inşa ettikleri, erkeklik kavramının avantaj ve dezavantaj olarak algılanan ve betimlenen yönleri ele alınmaktadır. Katılımcıların pandemi sürecini içeren deneyimleri ise; pandemide erkek olmak, korumak ve kabullenmek arasında erkeklikler alt temaları ile ele alınmaktadır.

4.1.1. Erkekliğe Yüklenilen Anlamlar

Yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların erkek olmaya yükledikleri anlamlar; aile, çevre ve kurumlar tarafından inşa edilen bir süreç olarak betimlenmekte, erkeklik algısının ve pratiklerinin farklılaşması ailenin yetiştirme tarzı ve yaşanan coğrafya çerçevesinde ifade edilmektedir. Koruma, sahip çıkma,

sorumlu olma söylemlerinin katılımcıların çoğu tarafından tekrarlandığı görülmektedir. Katılımcılardan bazıları ise, toplum tarafından şekillendirilen erkeklik ve kadınlık rollerinin kendileri için bir anlam taşımadığını ifade etmektedir.

Bir katılımcı biyolojik farklılıklara değinerek erkeklik kavramının toplumsal olarak inşa edildiğini belirtmiş, bu yetiştirilişte yaşanan coğrafyanın da oldukça etkili olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının söylemleri Connell ve Messerschmidt (2005)'in çoklu erkeklik bakış açısını desteklemektedir. Diğer yandan, Doğu-Batı gibi yaşanan çevrenin kadın ve erkek rolleri üzerinde etkili olduğu üzerine söylemler Kandiyoti (1997) ve Bolak-Boratav ve arkadaşlarının (2017) çalışmaları ile örtüşmektedir.

...Zaten bir kere biyolojik olarak erkeksin sen bunu inkar edemezsin. Kadın da kadın ilk başta doğduğu zaman. Sonraki yetiştirme şekli, yetiştirme tarzları bence kişiye göre erkeklik ya da kadınlık rolünü değiştiriyor. Yetiştirilme tarzıyla alakalı. Mesela ben Doğu'da da çalıştım, oradaki erkeklik anlayışı daha farklı. Orda bildiğin astığım astık, kestiğim kestik. Kadına hiç söz hakkı yok. Daha baskıcı, ataerkil. Baktığın zaman Türkiye'de zaten bu bilinen bir gerçek. Doğu ile kıyaslamamak da lazım. Ama en basit örneğini hep dizilerde de zaten yansıttıkları bu değil mi? (Ayhan, 37, Öğretmen)

Katılımcılardan biri aynı aile içerisinde kız ve erkek çocuğun cinsiyet rolleri çerçevesinde nasıl ayrıştırıldığını betimlerken erkekliğe geçiş olarak kabul edilen sünnet ritüelini, kız çocuklarının regli olması ile kıyaslamış ve bu durumu eşitsizliğin başlangıcı olarak kabul ettiği için oğluna sünnet düğünü yapmadığını belirtmiştir. Bozok (2005) sünnet ritüelinin erkek çocukları ataerkil toplumsal yapıya dahil etmenin bir aracı olarak ifade etmektedir. Bu açıdan katılımcının toplumsal cinsiyet hiyerarşisindeki ayrımcılığın yeniden üretimini sorguladığı söylenebilir. Katılımcının erkekliği Türkiye üzerinden değerlendirdiği bölümde kadına şiddet sorununu dile getirerek eril tahakküm ilişkilerini sorgulaması, Sancar (2009)'ın çalışmasında “şiddete karşı gelişen bir direnme ve değiştirme deneyiminin varlığına” atıfta bulunarak çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Valla bu aslında toplumsal rolle alakalı yani. Çok basit bir örnek ama sünnet. Aynı anne baba, yani şöyle söyleyeyim, bir kızı bir erkek oğlu olan aileleri de gördüm ben. Sünnet töreni çok böyle kutsanmış bir şey. Ben mesela kendi oğluma bu yüzden sünnet düğünü yapmadım. İstemiyorum da. Belki de kızacak ileride bana ama...Mesela Türk toplumunda kızlar regli olduğu zaman herhangi

bir düğün yapılmıyor yani ama erkek sünnet olacağı zaman darısı düğüne deniyor. Demek ki bu büyük bir şey. Toplum için büyük bir şey, benim için çok da bir anlam ifade etmiyor. Erkeklik deyince daha olumsuz örnekler geliyor, Türkiye üzerinden. Kadın cinayeti mesela benim erkeklik deyince aklıma gelen şeylerden biri, kadın cinayeti, kadına şiddet...Yani erkeklik dediğin şey bunlarla anılıyor Türkiye’de. Ben aslında kadının erkekle daha eş olduğu ve cinsiyet ayrımının olmadığı bir düzen istiyorum. Daha fazla temsilin olduğu...ben mevcut sorunun kadınların daha az temsil edilme ve yönetime daha az katılmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Bir anne şeyiyle yaklaşılsaydı belki birçok sorun halledilebilirdi, öyle olurdu, eminim yani bundan.(Necdet, 37, Öğretmen)

Connell ve Messerschmidt (2005), ataerkil toplumlarda kadınların ve çocukların erkeğin himayesinde ikincil bir konumda tanımlandığını belirtir. Bir katılımcının erkekliği “koruyuculuk”, “emanet”, “güvenliği sağlama” gibi ifadelerle tanımlaması bu önerme ile örtüşmektedir. Deutsch (2007), toplumsal cinsiyetin bireyin ait olduğu cinsiyet kategorisine karşı sorumlu olarak hareket etmesi ile yapıldığını öne sürmektedir. Katılımcı bakım sorumluluğunu kadın kategorisinin birincil sorumluluğu olarak ifade ederken, koruma ya da güvenliği sağlama gibi dışarıdan gelecek tehlikeli durumlara karşı eşini ve çocuklarını koruma sorumluluğunu; ev alanı dışında ve erkeksi özelliklere uygun bir kategorinin sorumlulukları olarak ayrıştırmaktadır. Bolak-Boratav ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, erkeğin ailesini koruyup kollamasının önemli bir toplumsal beklenti olduğunu ifade etmektedir. Katılımcının söylemleri bu çalışmanın bulguları ile uyumludur.

Koruyuculuk, ilk kelime böyle bir şey söylersem. Yani çocuk ya da kadını korumak diyebilirim, ya bir koruma görevini söyleyebilirim. Hani kadın diyince bakım dersin, erkek için de koruma yükümlülüğü diye bir şey olduğunu düşünüyorum. Özellikle zaten böyledir yani eğer karşı taraftan kadın tarafından, bir akrabayla da anneye babayla muhattap olduğunda zaten hep şey söylerler yani emanet ediyorum, sana emanet, gibisinden bir şey söyler. Yani o emanet koruma ve güvenliğini sağlama, huzurlu bir hayat sürme, refah sağlama, bu tip sorumluluklar olduğunu düşünüyorum erkeklikle ilgili... (Turgut, 37, Öğretmen)

4.1.2. Farklılıkların Cinsiyet Özelinde Tanımlanması

Yapılan derinlemesine görüşmelerde erkek katılımcıların çoğu erkek olmak ile kadın olmak arasında farklar bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bu

farklılıkları; toplum tarafından yüklenen cinsiyet rolleri ve sorumluluklar, fiziksel/biyolojik farklılıklar, yaşanan ülke, kültür ve dini inanç kategorileri altında betimledikleri görülmüştür.

Bir katılımcı kadın ve erkek arasındaki farkın “sadece” biyolojik olduğunu ifade ederek ev içi iş bölümünde herhangi bir farklılığın olmadığını belirtmiş dahası bu iş bölümünde kadının çalışıp çalışmamasının belirleyici olmaması gerektiğini vurgulayarak ev içi cinsiyete dayalı iş bölümünü ve geleneksel kadınlık ve erkeklik rollerini sorgulamıştır. Sancar (2009), Türkiye’de cinsiyet rejiminin doğuştan gelen biyolojik farklara dayalı “biyolojist” bir anlayışla şekillendiğini belirtmiştir. Bu açıdan katılımcının farklılık söylemi Sancar’ın önermesi ile tutarlıdır. Diğer yandan eşinin çalışmaması durumunda da katılımcının ev içi iş bölümüne katılacağını belirtmesinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ve hegemonik erkeklik ideallerine bir direnişi vurguladığı söylenebilir.

Farklı değil sadece biyolojik olarak farklısınız. Yani bu bence aynısı çünkü ben evde yeri gelir bulaşık da yıkarım, çamaşırdaki asarım, evi de temizlerim, yemekte yaparım, çocuklara da bakarım. Sonuçta ortak hayat. Ben çalışıyorum, eşim de çalışıyor ama şöyle bir tezatlık oluşuyor; eşim çalışmasa bunları yapar mıydım...Yine yapardım çünkü hani insanın içinden gelmekle alakalı bu... (Ayhan, 37, Öğretmen)

Bir katılımcı farklılığı dönemsel olarak ele almakta ve günümüzde kadın-erkek arasında bir fark olmamasını; hem çalışma yaşamı hem de çocuk bakımı sorumluluğuna ortak katılım sağlamak üzerinden ifade etmektedir. Katılımcının söyleminde yer alan “beraber” söyleminin eşitliğe atfedildiği düşünülebilir.

Ya şu zaman itibariyle pek de farklı değil aslında veya ben kendi açımdan yani işte, nerdeyse %50 50 her şey. Yani beraber çalışıyoruz, beraber çocuğa bakıyoruz, beraber her şeyi beraber yapıyoruz. (Şahin, 41, Avukat)

Katılımcılardan bir diğeri, kadın ve erkek arasındaki farklılığı evlilik “müessesesi” ile ilişkilendirerek kadına ve erkeğe verili toplumsal rollerin bu bağlamda şekillendiğini belirtmiştir. Katılımcının söylemlerinin West ve Zimmerman (1987)’in toplumsal cinsiyet yapmanın etkileşimsel bir süreç olduğu ve kurumlarla etkileşimler yoluyla yeniden üretildiği önermesiyle tutarlı olduğu görülmektedir.

Aşlında aynı ama toplumun ya da böyle erkeğin ya da kadının yetiştirilme tarzından dolayı üstüne yüklediği böyle yükler, sorumluluklar var...Sorumluluklardan dolayı farklılık vardır. Yoksa ikisi de bir birey yani, eşit. Özellikle evlendikten sonra farklılaştığını görüyorum. Evlilik denen bir müessese diye bir şey var. Kadın sorumlulukları nedir, işte çocuk, ev, şu, bu, kocasıyla ilgilenir, evin temizliğine bakar...işte erkeğin nedir, işte para getirir bilmem ne falan filan. Halbuki ikisi de eşittir ama böyle bu müesseseden kaynaklı böyle verilmiş, toplum tarafından verilmiş, sorumlulukları var. (Turgut, 38, Öğretmen)

Sancar (2009), cinsiyet eşitsizliklerinin yaratılıştan gelen ve dolayısıyla değiştirilemez oluşunun erkek egemenliğini besleyen ve farklılığı zorunlu kılmanın kabul edilebilirliğini vurgulayan bir düşünce olduğunu belirtmektedir. Katılımcılardan birinin kadın-erkek farklılığını yaratılış üzerinden tanımlayarak erkekliği kadınlığa karşıt ve üstün bir konumda nitelendiren söylemleri Sancar'ın araştırması ile örtüşmektedir.

Yaratılış olarak da yani Allah demiş yani, sana ben iki defa elimi veriyorum ona bir defa, yani sana gücümü iki defa veriyorum, ona bir defa veriyorum, güç olarak da, ama mesela ben hiçbir zaman demedim, ya keşke bayan olsaydım ya da işte ya keşke, iyi ki erkeğim, ben öyle demedim yani...(Ömer, 36, Fırın Çalışanı)

Yapılan derinlemesine görüşmelerde kadın katılımcılar ile erkek katılımcıların erkek ve kadın olmak arasındaki farkları ele alırken hangi açılardan benzer ve hangi açılardan farklı kriterler belirledikleri de ele alınmıştır. Kadın katılımcıların kadının ve erkeğin farklı olmasını belirtirken kullandığı ortak söylemlerin; toplum tarafından yüklenen cinsiyet rolleri ve sorumluluklar, yaşanan ülke, fiziksel/biyolojik farklılıklar gibi kriterler etrafında şekillendiği görülmektedir. Kadın katılımcıların erkeklerden farklı olarak belirledikleri kriterler ise; erkeklerin kadınların aksine sorumluluk almak ya da almamak gibi seçeneklere sahip olmaları ve kadınlık rollerinin “annelik” kavramı üzerinden ifade edilmesi şeklinde olduğu görülmüştür.

Bir katılımcı kadın-erkek farklılığını hem cinsiyete dayalı roller hem de kamu-özel ayrımı üzerinden ele alarak ifade etmektedir. Katılımcının erkeklik rolünü tanımlarken kullandığı “eve ekmek getiren” ve “çocuklara rol model” söylemleri Sancar'ın çalışması ile tutarlıdır. Sancar çalışmasında cinsiyete dayalı katı işbölümünün kadını ve erkeği asimetrik olarak konumlandığını ve bu ilişkideki

toplumsal sorumlulukların biyolojik bir zorunluluk kadar kesin olduğunu belirtmektedir. Bu noktada “eve ekmek getirme” rolü erkekliğin temel dinamiğini oluştururken aynı zamanda kadınların erkeksi rolleri nitelendirmede ifade ettikleri ilk kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

...Ya toplumumuzda farklı zaten bu. Kadın daha çok anne, ev, evi çekip çeviren. Yani dışı kuş derler ya, o modda bi insan. Erkek daha çok eve para getiren, nasıl diyim, rol model çocuklara karşı, bu şekilde nitelendiriliyo. Bizde de genel olarak böyle yani çok farklı bi şeyi yok... (Aytan, 41, Memur)

Bir kadın katılımcı, kadın-erkek farklılığının toplumsal bir inşa olduğunu ve tarihsel süreç içerisinde etkileşimlerle öğrenildiğini belirtmektedir. Connell (2009), hegemonik erkekliğin tarihsel süreçte kurumlar aracılığı ile sürekli ve yeniden üretildiğini belirtir. Bu noktada kadınlığın da tıpkı hegemonik erkeklik gibi idealleştirilen özellikler üzerinden kişiler ve kurumlar arası etkileşimler yoluyla tarihsel süreç içerisinde sürekli ve yeniden inşa edildiği söylenebilir.

Hani biz erkeklere göre bence daha çok fazla sorumluluğu üstümüze alıyoruz. Daha fazla sorumluluk sahibi olduğumuzu düşünüyorum ama bunun da kodlandığını düşünüyorum. Önceden beri oyunlarımızda, annelerimizden hani yüzyıllardan belki gelen bir şeydir hani onu şu anda değiştiremeyiz zaten tak diye. Yani daha fazla sorumluluk aldığımızı düşündüğüm için farklı olduğunu düşünüyorum kadın ve erkek olmayı... (Türkan, 34, Öğretmen)

West ve Zimmerman’ın toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımı, cinsiyetler arası var olan eşitsizliğin devam etmesinde ev işlerinin, kadınların toplumsal cinsiyet ile şekillendirilmiş kimliklerini başkalarına gösterebilmelerini sağlayan bir etmen olarak gördüklerini ileri sürmektedir (Beer, 1983). Kadınlık ve erkeklik rollerinin somut bir biçimde üretilmesi ve düzenlenmesinin bu sayede olduğunu öne sürer. Deutsch ise, toplumsal cinsiyetin bireyin ait olduğu cinsiyet kategorisine göre yapıldığını belirterek bireyin uygulanan normatif standartlara göre yargılanabileceği olasılığı ile o cinsiyet kategorisine karşı sorumlu olarak hareket ettiğini ifade eder (Deutsch, 2007: 109). Bir kadın katılımcının, cinsiyete dayalı işbölümünü sorgularken toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmadığı gerekçesiyle çevresinden baskı gördüğünü belirtmesi ve cinsiyetler arasında var olan eşitsizliği sorgulayarak kadın kimliğinin topluma gösterilebilmesinde önemli bir etken olarak ele alınan ev içi işleri

normatif standartlara uygun bir şekilde yerine getirmemesi, toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımının hesap verebilirlik ögesinin toplum tarafından hangi söylemler ve etkileşimlerle “yargılayıcı” olduğunu gösterir niteliktedir. Katılımcının söylemleri literatürde yer alan bu önermeler ile örtüşmektedir.

Farklı...Ya kadının özellikle de Türk toplumunda sorumlulukları daha fazla yani daha doğrusu toplum baskısı var. Siz yapmadığınız zaman işte, “çok iyisin ya bak, eşin ne güzel hiç sesini çıkarmıyor, senin yerine de yapıyor...” Sanki onun evde yaptığı işler bana bir lütfmuş gibi hep bana aksettiriliyor. Bu sefer de ben hep kocamın kıymetini bilmek zorundayım gibi bir psikolojik baskı altında kalıyorum ama biz aynı evde yaşıyoruz, O da eve ekonomik katkı sağlıyor ben de sağlıyorum, O da bulaşık yıkamak zorunda, ütü yapmak zorunda ben de, ama işte o yüzden Türk toplumunda kadın olmak daha ağır. (Figen, 37, Öğretmen)

Adams ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan bir çalışmada daha “geleneksel” toplumsal cinsiyet tutumuna sahip kadın ve erkeklerin ev içi işleri daha az paylaşma eğilimine sahip olduklarını, “geleneksel olmayan” ya da “eşitlikçi” toplumsal cinsiyet tutumunu benimseyen kadın ve erkeklerin ise daha fazla paylaşma eğilimi sergiledikleri belirtilmektedir. Bir kadın katılımcının, kadın ve erkeğin çok farklı olmadığını düşündüğü ve bu farklılığı hissetmemesinin temel nedeni olarak ifade ettiği “eşitlik anlayışı” eşit iş bölümü ve paylaşım ile ilişkilendirilmektedir. Katılımcının “eşitlik” söyleminin Adams ve arkadaşlarının çalışmasındaki bulgular ile örtüştüğü görülmektedir. “Şu anda bana çok farklı gelmiyo aslında. Bizim çünkü ailede eşitlik anlayışı daha fazla, iş bölümü çok fazla, o yüzden zorlanmıyorum açıkçası ben. Hani kadın olmanın getirdiği o ağır sorumluluğu üzerimde çok fazla hissetmiyorum.” (Hülya, 39, Memur)

4.1.3. Avantaj ve Dezavantaj Olarak Erkeklik

Yapılan görüşmelerde katılımcılara erkekliğin avantajları ve dezavantajlarının neler olduğu sorusu yöneltildiğinde avantajları “kadın” kategorisi üzerinden ele alarak ifade ettikleri görülmüştür. Kadına karşıt bir tanımlama ile erkekliğin en büyük avantajının “özgürlük” olduğu vurgusu istisnaları olmakla beraber katılımcıların çoğunun ortak söylemi olarak ifade edilmiştir. Kadınların ev içi işlere dair sorumluluklarına, daha fazla toplumsal baskı ile karşı karşıya

kalmalarına, cinsiyet eşitsizliğine ve son dönemlerde artan şiddet olaylarına empatik bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Erkekliğin en büyük dezavantajı çoğu katılımcı tarafından “ev geçindirme” sorumluluğu olarak belirtilmekte ve katılımcıların söylemlerinde toplumsal baskı ile birlikte bu sorumluluğun psikolojik açıdan erkekleri zor durumda bıraktığı vurgulanmaktadır. Toplumda yaşanan şiddet ve intihar olaylarının temeli bazı katılımcılar tarafından erkeğin birincil sorumluluğu olarak kabul edilen “ev geçindirme sorumluluğuna atfedilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların söylemleri Bolak-Boratav ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında belirttikleri erkek olmanın zorluğuna ilişkin bulgular ile örtüşmektedir.

Literatürdeki çalışmalar Türkiye’de erkeklerin, eşlerinin gündelik hayatı üzerindeki yoğun denetimine işaret etmektedir (Altınay ve Arat, 2007; Bolak-Boratav ve arkadaşları, 2017). Bir katılımcının, “özgürlüğü” erkek olmanın avantajı olarak tanımladığı ve eşinin özgürlüğünü toplumsal baskı nedeniyle sınırlandırmak durumunda kaldığını belirtmesi literatürdeki çalışmalarla uyumludur. Ayrıca katılımcının “erkek bir şekilde üste çıkar” söylemi erkekliğin sürekli bir ispat gerektirdiği ve pasif bir konumlandırmayı kabul etmediğini göstermekte ve bu bağlamda Bolak-Boratav ve arkadaşlarının (2017) çalışması ile örtüşmektedir.

Kadına göre daha özgür, kadın fazla bu konuda hesap soramaz erkeğe, erkek parlar carlar üste çıkar bir şekilde. Ama kadın aynı şeyi yapamaz. Mesela eşim, daha özgür olma şansı varsa bile ben buna izin vermem. Toplumsal baskı diyelim, insanların ne lafedeceği önemli... (Ferdi, 38, Kaptan)

Sancar (2009) günümüz kapitalist ilişkilerinde birçok erkek için çalışmanın merkeziliğinden söz eder ve neredeyse bir erkeği erkek yapan en önemli etken olarak görüldüğünü belirtir. Benzer şekilde literatüre yansıyan pek çok araştırmanın bulguları da “eve ekmek getirme” rolünün erkek egemenliğinin merkezini oluşturan ve aksi bir durumda erkeklik krizlerine neden olan bir dinamik olduğuna işaret etmektedir (Bozok, 2013; Türkoğlu, 2013). Katılımcılardan biri erkekliği “eve ekmek getirme” sorumluluğu üzerinden tanımlamakta ve bu sorumluluğun yerine getirilememesi durumunda karşı karşıya kalınan krize işaret etmektedir. Bu katılımcının söylemleri literatürde yer alan çalışmalarla örtüşmektedir.

...Koruma içgüdüğü ile düşünürsem, var tabi...Şimdi, sen bi bayansın seni bi erkek olarak düşünelim...bi işin var çalışıyorsun, bi eşin var, çocukların var...Normal yaşantını idame ettiriyosun. Ondan sonra işten çıkıyorsun, boşa düşüyorsun. Evde herkesin alışmış olduğu bi yaşam konforu var. Şimdi ilk 1 ay 2 ay diyelim, yaşam konforun bozuluyo sadece ondan sonra, evdekilerin ihtiyaçlarını karşılayamamaya başlıyorsun. Bu bi erkek için ağır bi görev, ağır bi sorumluluk. Yani, bi erkek olarak ailenin sorumluluklarını karşılayamamak çok zor...Yani bugün işte Türkiye’de bilmiyorum, yani televizyon kanalları bahsetmiyor ama internette duyuyoruz, okuyoruz, her gün işte 1 kişi 2 kişi 3 kişi...insanlar kendini balkondan atıyo, bi şeyler yapıyo. Yani şimdi kimse kendini durup dururken balkondan atmaz...İnsanlar büyük ihtimalle ekonomik krizden bunılıyor...Yani bunların arkasında mutlaka bu ekonomik etkilerin veya sorumluluklarını yerine getirememenin şeyi vardır. Ha belki böyle bi sorumluluk normal hayatta yoktur. Size göre yoktur, belki erkeklere göre vardır sadece ama bu Türkiye’de var. (Rıza, 43, Elektrik Teknikeri)

Bolak-Boratav ve arkadaşları (2017) Türkiye’de birçok erkeğin geleneksel toplumsal beklentilerle daha demokrat olmak arasında bir ikilem yaşadıklarını, erkeklerin söylemleri ile eylemleri arasında çelişkiler olduğunu belirtmektedir. Literatürde yer alan pek çok araştırma da benzer şekilde, içine doğulan çevrenin sunduğu geleneksel yaşam tarzı ile medya, iş, okul gibi alanlar arasında kalan bireylerin günlük yaşamda çelişkiler yaşadıklarını ifade etmektedir. Bir katılımcının söylemleri geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini bir yönüyle sorgulayarak eşitlikçi bir yaklaşım benimseme çabasına işaret ederken diğer yandan sorgulanan bu rollerin günlük yaşam pratiklerinde nasıl uygulandığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla katılımcının söylemlerindeki çelişki literatürdeki araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

...Yine mahalle baskısı başka hiçbir şey değil yani. Buranın korunmasından ben sorumluyum gibi hissediyorum. Yani değil mi? Ne gerek var ki? Ben niye korumadan sorumlu olayım kardeşim, ben de erkeğim yani kadından herhangi bir farkım yok. Yani eve, evle ilgili her şeyi benim yapmam gerekiyormuş gibi düşünüyor herkes, tüm şey, mahalle algısı ve buna da gerek yok bence. Yani kadın da yapabiliyor, erkek de yapabiliyor. Benim için çok fark etmiyor da...Ben hissetmiyorum, ben kendi kendime, kendi isteğimle aldığım sorumluluklar bunlar, ama hani mahalle baskıdan aldığım sorumluluklar değil... (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Coltrane ve Shih (2009) cinsiyete dayalı iş bölümünün tarihsel dönemler ve kültürler arasında farklılaştığını, küresel bir içeriğinin olmadığını ve iş bölümlerinin belirli çevresel ve sosyal koşullardan etkilendiğini belirtir. Genellikle emeği bölmek için kullanılan toplumsal cinsiyetin “kadın işi” ve “erkek işi” olarak tanımlanabilecek

evrensel bir görevler dizisi olmadığına işaret ederek farklılaşma eğilimine dikkat çeker. Bir katılımcının neden “ev kadını” tanımlamasına karşılık bir “ev erkeği” tanımının Türkiye’de bulunmadığını sorulayan söylemleri, geleneksel cinsiyetçi rollerin sorgulanarak tanımlanmış iş bölümüne bir karşı çıkışı göstermesi açısından Coltrane ve Shih’in önermesi ile örtüşmektedir.

...Erkeğin üzerinde toplumsal olarak bir baskı vardır. Erkek çalışmak zorundadır. Mesela ev hanımı diye, ev erkeği diye bir şey yok toplumumuzda. Avrupada diğer ülkelerde var, belki. Ben çok gördüm hani filmlerde de gördüm. Erkek çoluğa çocuğa bakıyor belli bir süre, kadın çalışıyor. Bu orada ayıp karşılanmıyor, burada Türkiye’de ayıp karşılanıyor, dışarıdan o sosyal baskı erkeğin üzerinde bu var. Ha bu nedir, erkek ben çalışmak istemiyorum, evde oturmak istiyorum anlamında değil. Şartlar öyle gerektiriyorsa, öyle yapabilmek lazım ama yapamıyorsun Türkiye’de böyle bir şeyi... Sen erkeksin...Bu hani şeydir, erkek çalışır, erkek evine para getirir. Bu hani bizim toplumumuzun atadan gelen sözleridir. Erkek evine bakar. Hani bu, aslında artık günümüzde çok da yeri kalmadı bunların ama hala da altyapısı, hala Türkiye’de mevcut yani. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

4.1.4. Pandemide Erkek Olmak

Covid-19 pandemisinin beraberinde getirdiği sokağa çıkma yasağı, toplumsal ilişkilerle ve güncel olaylarla birlikte üretilen ve yeniden üretilmeye devam eden bir süreç olarak sadece erkekliği etkilemekle kalmamış, erkeklerin hane içindeki algılanan gücü ve kadınlar üzerindeki üstünlük kavramları üzerinde de etkili olmuştur (Eslen-Ziya ve diğerleri, 2021). Literatürde Covid-19 pandemisinin toplumdaki bireylerin duygusal ve ruhsal iyilik halini olumsuz etkilediği, stres, depresyon, anksiyete, uyku sorunları ve travma sonrası stres bozukluğu belirtilerine yol açtığını belirten araştırma bulguları yer almaktadır (Zhu ve diğerleri; Kaya ve Işık, 2021). Yapılan bir araştırmada erkeklerin Covid-19 pandemisinde virüsün risklerine karşı iki farklı tutum sergilediklerini belirtilmektedir. Araştırmanın bulgularına göre erkekler, cesaret ve güce değer veren erkeksi normlara uygun şekilde davranmak için virüsü küçümseyen bir tutum sergileyebilmekte ya da ailelerini koruma sorumluluğu hissetmeleri nedeniyle virüsün risklerine karşı daha fazla endişe ve korku ile yaklaşabilmektedir (Umamaheswar ve Tan, 2020). Yapılan görüşmelerde katılımcıların pandemi sürecine dair deneyimlerini; iş, aile bağları,

psikolojik durum ve sosyal hayat üzerinden betimlemeleri literatürde yer alan bulguları destekler niteliktedir.

...Ben, kendim büyük bir travma yaşadım, yani psikolojik olarak çok etkilendim, ilk zamanlar. Sonradan, hatta ben 22 sene sigara içtim, sigarayı bıraktım pandemiden dolayı. Yani hani biraz korktum yani işin açıkçası. İnsanları öyle görüp hastanelerde, morglarda, aynısını biz yaşayabilir miyiz, yaşar mıyız ki bizim iş ona müsait...Evde kaldığımız günler oldu, işsizlik zamanlarımız oldu. Sonuçta burada kiracıyız, iki çocuk var, tek çalışan benim. O yüzden zor günler geçirdik, etkiledi yani. (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)
Yani belirsizlik tabi ki bizi çok etkiliyo, özellikle yaptığımız iş anlamında çok etkiliyo. Biraz daha, biraz daha stresli ve biraz daha sinirli oluyoruz açıkçası. (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Sancar, erkekler için düzgün bir işin yokluğunun, sadece iş ve bağımsızlığın kaybı anlamına gelmediğini, aynı zamanda bir nevi erkekliğin yitimi anlamını taşıdığını belirtir (Sancar, 2009, s. 103). Bir katılımcının pandemi nedeniyle işini kaybettiğini ve bu nedenle evde olduğunu belirttiği söylemler alanyazındaki pek çok araştırmada ele alınan pandemi sürecinin ekonomik ve psikolojik açıdan istihdam kaybına neden olduğu bulgusu ile örtüşmektedir. Katılımcının kendisini “evde durmayan” bir insan olarak tanımlaması ise, erkeklik ve ev arasındaki mesafeye dikkat çekmekte ve ev alanında hissedilen yabancılığa işaret etmektedir.

...Mecburen işe gidemedik, hatta pandeminin de etkisi var, otel tadilata girdi çalıştığım yer. İşten ayrıldık zaten herkesi gönderiyorlar...yaklaşık 13 senedir bir fiil doğru düzgün izin kullanmadan çalışan bir insandım. Evde durmayan bir insandım... (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Kağıtçıbaşı (2002), Türkiye’de bir yandan ailelerin özerkliğinin arttığını belirtirken diğer yandan karşılıklı sosyal, psikolojik ve ekonomik bağıllık değerlerinin de etkisini sürdürdüğünü ifade eder. Yapılan görüşmelerde katılımcıların büyük bir kısmı, pandemi sürecinde aile büyükleri ile görüşemediklerini ve bu nedenle aile bağlarının “zayıfladığını” belirtmektedirler. Katılımcıların söylemleri sosyal ve psikolojik bağıllık değerlerinin sürdürüldüğüne işaret etmektedir.

Yani ailecek bir korona pozitifliğimiz çıktı. Bundan dolayı bütün aile birbiriyle kopukluklar yaşadı. Aile ilişkileri zayıfladı, ister istemez, çünkü biz birbirimize bağlı bir aileyiz. Her zaman birbirlerimizle görüşüyoruz... (Suat, 31, Belediye Çalışanı)

4.1.5. Korumak ve Kabullenmek Arasında Erkeklikler

Ebola salgını sırasında babaların bakım rollerini araştıran bir çalışmada, erkeklerin “yerleşik yollarla” bakım sağlayamadıklarında ailelerini salgından korumak için bakım sağlamanın “doğaçlama” yollarını bulduklarını öne sürmektedir (McLean, 2020). Yapılan görüşmelerde katılımcıların; eş ve çocuğu aile büyüklerinin yanına yollayarak izole etme, kendilerini ev içinde ya da dışarıda farklı bir yerde kalarak izole etme, işe ara verme, hastalığı reddetme ya da hastalığın bir şekilde herkese bulaşacağını kabullenme şeklinde çeşitli ifadelerle pandemi sürecinde işten eve hastalık taşıma ve bulaştırma riskine karşı önlemler önermesi literatürde yer alan araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Herhalde (iş) bırakmam ama evdekilerle daha az görüşmeyi tercih edebilirim. Çünkü benim bi alternatif kalma yerim var. Gidip orda kalabilirim, şey yapabilirim veya kendimi kötü hissettiğimde kendimi izole edebilirim... (Rıza, 43, Elektrik Teknikeri)

Yani (iş) bırakmayı düşünmem ama ara verme olabilir. Yani iş icabı zaten bırakmayı gerektirecek bir durum yok. Yani benim kendi işim, amcamla beraber çalışıyoruz. Yani bir ay da gitmesem, iki ay da gitmesem, bırakmamı gerektirecek bir şey değil. Hani 3 ay gitmem sonra yine devam edebilirim... (Şahin, 41, Avukat)

Sancar (2009) “çalışma yaşamının” endüstriyel kapitalizm çağında “modern” erkeklik değerlerinin kurulduğu en önemli yerlerden biri olduğunu belirterek, hegemonik erkekliğin inşasında iş sahibi olmanın önemine işaret eder. (2009: 58). Hastalık taşıma riskini önlemek için işi bırakmayı bir çözüm olarak dile getiren erkek katılımcıların ise bu durum için “kesin bulaşacak”, “bu iş yüzünden bulaşacak” gibi kriterler belirleyerek işlerini bırakmalarının belirli şartlara bağlı olarak ifade etmeleri, iş ve erkeklik arasındaki sıkı ilişkinin, bir başka deyişle erkek kimliğinin “ev geçindirme” rolünü merkeze alarak pekiştirildiğinin göstergesidir ve literatürdeki çalışmalarla örtüşmektedir.

Düşünmem, çünkü bir sürü insan bu riski taşıyor. O yüzden evime ekmek götürmeliyim, bu yaz da öyle oldu zaten işte iki ay uzak tutabildiğim kadar tutmaya çalıştım ama bir süre sonra pandeminin bitmeyeceğini, insanların hala gevşek olduğunu, dikkat etmedikleri için bununla tek başıma mücadele etmemin

anlamı yok. Kendi kendimi işsiz bırakıp, zor duruma düşemezdim. (Ferdî, 38, Kaptan)

...Ben de hasta olmak istemem, çoluk çocuğuma da hastalığı bulaştırmak istemem ama ben çalışmazsam da bizim düzenimiz yürümez. İlk önce bunu söyleyeyim. Ben evde maddi olarak yükünü çeken tek benim yani...” (Bülent, 40, Berber)

“Tabi canım çocuklara, eşime eğer bi şey varsa işi ben hemen yarın bırakırım. Bu işten dolayı, çok riskli derlerse, tabi bırakırım, kesinlikle bırakırım. (Ekrem, 42, Jandarma)

Ruxton ve Burrell (2020) çalışmasında, ataerkil toplum yapısında erkeklerden beklenen kendine güvenme, sert olma, metanetli ve cesur olma gibi eril davranış normlarının Covid-19 sırasında erkeklerin ciddi önlemler almama ve hastalıktan kaçınma olasılığını yükseltmiş olabileceği belirtilmektedir (Ruxton ve Burrell, 2020: 6). Bir katılımcının ailesinin tamamının hastalığı geçirdiğini ve pek çok yakını kaybettiğini ifade ederken “iş” söz konusu olduğunda ne olursa olsun “başarmak zorunda” olduğuna dair söylemleri bir yanıyla hastalıktan kaçınma tutumuna işaret ederken diğer yanıyla eril davranış rollerinin getirdiği davranışları sergileme halini ortaya koymaktadır.

İşimi bırakmayı düşünmem, sonuçta iyi kötü bir mesleğiniz var. Şu andaki ortamı gördüğümüz zaman üniversite mezunlarını, işsizleri gördüğümüz zaman, sevsende sevmesende işinde mutlu olmayı başarmak zorundasın, öğrenmek zorundasın . Bunun tehlide yok, benim ailemin hepsi geçirdi koronayı. Teyze oğlumu kaybettim, bu süreçte babam vefat etti, anneannem vefat etti... (Ayhan, 35, Öğretmen)

4.2. EŞ İLE İLİŞKİLER VE PANDEMİ SÜRECİNİN EŞ İLE İLİŞKİLERE YANSIMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

Bu bölümde öncelikle erkeklerin ve kadınların eş rollerini nasıl algıladıklarına, “iyi” eş olma kavramını hangi kriterler üzerinden inşa ettiklerine ve pandemi sürecinin eş ile ilişkilere yansımalarına ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

4.2.1. Nasıl Bir Eş? ‘İyi Bir Eş Olma’ Kriterleri

Yapılan derinlemesine görüşmelerde erkek katılımcıların kendilerini iyi bir eş olarak tanımlama kriterlerini; eş ve çocukları ile ilgilenmek, maddi sorumlulukları

üstlenmek, ev içi işlere “yardımcı olmak”, kötü alışkanlıklara sahip olmamak şeklinde belirttikleri, eş olma hallerini tanımlarken orta halli, geliştirilmesi gereken yönleri olan ancak çaba gösterilen bir rol olarak tanımladıkları görülmüştür.

Eşime karşı, yani evine karşı sorumluluklarını yerine getiren bi birey miyimdir, bunu eşime sorsan heralde yerine getiren bi bireyimdir. Çünkü benim, ben ailesel yaşamayı seven bi adamım. Evet sosyal yaşamayı severim ama sosyal yaşamak benim için arkadaşlarımla dışarıya çıkmak değil de ailemle dışarıya çıkmaktır...Eksiklerim var mıdır, mutlaka vardır. Olmayan insan yoktur zaten. Yani orta halli bi erkek diyelim... (Rıza, 43, Elektrik Teknikeri)

Kimmel, bireylerin cinsiyetlerine dair deneyimlerinin, yaşamları boyunca sahip oldukları farklı rollere, içinde yaşadıkları coğrafyaya, zamana ve ait oldukları sosyal sınıfa göre çeşitlenmekte ve değişmekte olduğunu ifade etmektedir (Kimmel, 2000). Bazı katılımcıların nasıl bir eş olduklarını; kültürel farklılıklar, sevgili olma, evlilik ve çocuk olduktan sonraki dönem olmak üzere üç dönem üzerinden betimlenmesi toplumsal cinsiyet yapmanın etkileşimselliğini ve zaman içerisindeki değişimini destekleyerek literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Biz Anadoluda yaşadık yani doğu bölgesinde. Mesela burda insanlar biraz daha özgür, biraz daha, ben kimsenin özgürlüğüne de karışmak istemiyorum zaten haddimizde değil yani...kendimi şu şekil tanımlayabilirim, ben çocuklarımla iyi geçinirim. Kızıyla da olsun, ben ayırt etmem....Yani eş olarak, ben eşime karşı yani iyiyimdir, bilmiyorum. Onu ona sormak lazım ama ben gene kendimi söylersem, bende içki, kumar, sigara olmadığı için her eş böyle bir koca ister yani. Bir de evden işe işten eve giden bir kocayı kim istemez yani, bence iyi bir eşim ben öyle düşünüyorum. (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)
...Çok o eski tip baba, eski tip eş şeyinde değilim. Öyle olmak ister miyim? Bazı konularda evet, hani iyi anlamda da olamıyorum, kötü anlamda da olamıyorum. İkisinin arasındayım aslında. Bir baba eve gelir yatar, işte ne bileyim onu da yapamıyorum. O eski babamızı, dedelerimizi hatırla, onların rolü çok farklıydı evin içinde. Öyle bir baba olamadım, olamam da. Ya da öyle bir eş olamadım, olamam da bundan sonra...Bizim ilişkimiz tabiki de sevgililik döneminde farklı, evlenince daha farklı oldu ama bizim çocuğumuz olmasaydı emin ol biz hani şey olurduk, sevgili gibi ailemiz olurdu. Çocuk olduktan sonra biraz değişiyor. O da işte, dedim ya az önceki bahsettiğim konu da, erkek işte çalışır para getirir,ekonomik anlamda erkeğin hep böyle şeydir ya, kadın destek olur, erkek asıl şeyi, eve gelir sağlayıcıdır, onun baskısı ne kadar umursamasam da var benim üzerimde o baskı. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Bozok (2018) çalışmasında, erkeği ev işlerinden uzak tutan ataerkil örüntünün temelinde erkeğe ev ile ilişkili olarak erkekliğin kurucu unsuru olan ve gerçekleştirilemediğinde erkekler açısından bir erkeklik kaybı şeklinde deneyimlenen

“eve ekmek getirme” rolünün atfedildiğini belirtir. Katılımcılardan bazıları iyi eş olma kriterlerini, bakım sorumluluğu ve ev içi işlere katılımları ile ilişkilendirmektedir. Katılımcıların vurguladığı “tüm maddi sorumlulukları üstlenebilme”, “evin ihtiyaçlarını karşılayabilme” gibi söylemler ise geleneksel cinsiyet rollerinin erkeğe yüklediği sorumluluğun “eş” rolü üzerinden söylemlerle yeniden üretilmesini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eş ve çocuklarla etkileşim üzerinden toplumsal cinsiyet yapma pratiği yine yeniden üretilirken literatürde yer alan ataerkil örüntünün temeli de sürdürülmektedir.

Ben daha mükemmelini bulamaz kimse. Evet, yani galiba evlilik hayatında aranabilecek her şey var bende ya. Evle, çocukla ilgilenme, evle ilgilenme, eşle ilgilenme, tüm maddi sorumlulukları üstlenebilme, sırf onlar iyi olsunlar diye yani doğru düzgün bir hayat yaşasınlar diye bir adım geri adım atabiliyorum her şeyde...” (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Bence iyi bir eşim. Bütün işlerde yardımcı oluyorum. Yani herkesin olmadığı, gördüğümüz diğer şeylerde, ailelerde. Çocuğun altını da alıyorum, bezini de değiştiriyom, yemeğini de yediriyo, uyutuyom, yemek yapıyom, temizlikte yardımcı oluyom. E diğer dışarda yapılabilecek zaten çalışıyoz, geliyoz, evin ihtiyaçlarını karşılıyom. Yani yapılabilecek her şeyi yapıyoz herhalde. (Şahin, 41, Avukat)

4.2.2. Pandeminin Cinsiyet Özelinde Yansımaları: Kim Daha Çok Zorlandı?

Pandeminin cinsiyet özelinde yansımaları bölümünde hem erkek hem de kadın katılımcıların deneyimlerine dair söylemlerine yer verilmektedir. Pandemi sürecinin kadın ve erkek katılımcılar tarafından farklılaşan ve benzeyen yönlerinin anlaşılması, ev içi iş bölümüne dayalı rollerin ve toplumsal cinsiyet algısının günlük yaşam pratikleri üzerinden nasıl deneyimlendiğinin kapsamlı bir resminin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Literatürde yapılan çalışmalar pandemi sürecinin kadın ve erkeklerin günlük rutinlerinde ve yaşam tarzlarında değişikliğe neden olduğunu ortaya koymaktadır (Ardıç-Çobaner ve Dural-Tasouji, 2021; Kaya ve Işık, 2021). Yapılan derinlemesine görüşmelerde kadın ve erkek katılımcılar, pandemi sürecinin etkilerini ifade ederken literatürdeki araştırmalarla benzer şekilde günlük rutinlerinin değiştiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların pandeminin etkilerini geleneksel cinsiyet rollerinin kadın ve erkeğe yüklediği sorumluluklar üzerinden değerlendirdikleri görülmüştür.

Ev içi alanda sorumluluklarının arttığını ifade eden bazı katılımcılar bu durumu, eşlerinin sürekli evde olmasının ve anne olmanın getirdiği ekstra sorumluluklarla ilişkilendirirken başka bir katılımcı, eşinin evde olmasının kendisi için bir avantaj olduğunu ifade etmektedir.

İki yönlü de olabilir ama benim açımdan erkekleri daha çok etkiledi. Bayanlar mesela, belki eşiyle sıkıntılı olanlar, bayanlar daha çok etkilenmiştir ama bende öyle bir sıkıntı olmadı. Benim tam tersi eşim etkilendi. Benim işime yaradı gibi bir şey oldu çünkü çocuğun bakımı sürekli benim üstümdeydi normalde...” (Alev, 29, Çalışmıyor)

“Bence kadınları etkiledi çünkü erkekler daha çok dışarıya çıkıyorlar. Kadınlar mecburen anne olmalarından sebep daha çok kendilerini koruyorlar ya da korumak zorunda hissediyorlar, çocuklarına bir şey olmaması açısından. Gitmek zorunda oldukları yerleri bile erteleyip, kendilerinden fedakarlık verdikleri için anneleri daha çok etkiledi.” (Meral, 36, Öğretmen)

“Genele baktığımız zaman kadın daha çok etkilenmiştir bence. Ya hem evle ilgili olduğu için, hem çocuk hem eş, çok fazla idare etmek çok zor oluyor. Şimdi yani, şimdi eski anne babalar der ya hani, emekli olmadan önce çok iyiydin, emekli olduktan sonra...aynı o şekilde.” (Müjde, 31, Market Çalışanı)

Pandemi sürecinde erkek katılımcılar; kadınların ev içi işlerde aldığı sorumluluğu fark ettiklerine, ev alanında yer alan erkeklerin ve çocukların kadınların ev içi sorumluluklarını daha da arttırabileceklerine dair empatik yaklaşımlar sergilemekle beraber sürecin kendilerini ekonomik zorluklar ve “ev geçindirme” sorumluluğu nedeniyle zorlandığını ifade etmişlerdir.

...Ya bir bayanın, ev hanımının ne kadar sorumluluk aldığını daha iyi gördük, gördüm diyeyim, öyle söyleyeyim ve müşterilerimle de konuşurken, bunu ortak karar olarak algılıyorum. (Bülent, 40, Berber)

...Ya bizim sorumluluklarımız biraz daha ev dışında, kadınlar biraz daha evde sorumlulukları fazla. Onların sorumlulukları daha fazla artmıştır diye düşünüyorum. Yani mesela, evde daha fazla vakit geçirdiğimiz için yemek olaylarında, ev işlerinde daha fazla şey oldu. Hem bir taraftan uzaktan işini yapmaya çalışırken bir taraftan da evde gündelik yaptığı, iş hayatı dışında falan şeyleri yapmak zorunda kalıyordu. Şimdi ikisi birbirine girdi. Hem ikisini birden aynı anda ve saat fark etmeksizin yapmaya başladı, o yüzden kadınları daha çok vurdu. (Turgut, 38, Öğretmen)

Erkekler ekonomik anlamda bunun zorluğunu yaşadı. Çünkü erkeğin üzerinde öyle bir şey vardır ya, çalışma hep erkek...ataerkil bir toplumda olduğumuz için, erkek mutlaka çalışması gerekir gibi bir algı var, Türkiye’de, bizim kültürümüzde. Erkek, işinden olunca ya da ekonomik özgürlüğünü kaybedince mutlaka bir şey yaşadı. Bu anlamda, ekonomik anlamda, iş anlamında. Kadınlar da, şöyle, çalışan kadınlar, erkeğin evde olması, daha fazla evde olması, daha çok vakit geçirmek onları da başka türlü etkilemiştir diye düşünüyorum ama, en çok yine dediğim gibi somut anlamda baktığın zaman erkekleri daha çok etkilemiş. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Sancar (2009), kahvehanelerin homososyalliği oluşturan cinsiyetlendirilmiş “erkek mekanları”nın başında geldiğini, bu mekanlarda erkeklerin toplumsal cinsiyet konumlarına bağlı engellemelerden ve sıkıntılardan kaçarak kendilerini terapi ettiklerini belirtir (Sancar, 2009: 263-264). Katılımcılardan biri pandemi sürecinde bir arkadaşını kaybettiğini belirterek bu kaybı kahvehanelerin kapalı olması ile ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda katılımcının söylemi literatür ile örtüşmektedir.

Bence erkekleri etkiledi. Ya bundan dolayı hayatını kaybettiğini düşündüğüm, kalp krizinden bi arkadaşımı kaybettim. Benden büyük...şöyle, her gün kahveye giden bi abimiz vardı burda, kendisi Çorumlu. Her akşam kahvededir bu...Bu orta sınıf insanlarda Türkiye genelinde var. Mesela İç Anadolu da, Doğu Anadolu da, Güney Doğu da, Karadeniz de...ya bundan dolayı çok insan rahatsız olmuştur. Ben bu abinin kahveye gidemediğinden, sıkıntıdan kalp krizi geçirip vefat ettiğini düşünüyorum. Benim gibi düşünen başka insanlar da var. (Ekrem, 42, Jandarma)

Hem kadın hem de erkek katılımcıların pandemi sürecinin etkilerini ev içi iş bölümü ve geleneksel cinsiyet rolleri üzerinden ele aldığı görülmektedir. Bir kadın katılımcının, eşinin çocuk bakım sorumluluğunu pandemi sürecinde kendisiyle paylaşmasını olumlu bir yön olarak ifade etmesi ve aynı katılımcının eşinin de kadınların ev alanındaki sorumluluklarını fark ettiğini belirtmesi pandemi sürecinde ücretsiz ev içi emeğin fark edildiğini ve sürecin erkekler açısından bir değişime ve farkındalığa olanak sağladığını ortaya koymaktadır. Diğer erkek katılımcıların ekonomik zorluklar ve kendi sorumluluklarını ev dışı alanda tanımlaması hem kamu-özel alan hem de kadın-erkek rollerine dayalı ayrımcılığın sürdüğünü göstermektedir.

4.2.3. “Kadınlar koca, çocuklar baba yüzü gördü” Pandemi sürecinde eş ile ilişkiler

Kaya ve Işık (2021) yaptıkları araştırmada, pandemi sürecinin aile ve evlilik yaşantısında sadece olumsuz etkilere yol açmadığını, bazı ailelerin bu süreçte yaşam önceliklerinin değiştiğini, yaşamın anlamı ve önemini fark ettiklerini ve eşler arasında paylaşımın ve farkındalığın arttığını belirtmiştir (Kaya ve Işık, 2021). Yapılan görüşmelerde hem erkek hem de kadın katılımcıların deneyimlerine dair söylemleri belirtilen bulgularla örtüşmektedir.

Bence karım da mutluydu, çocuğum da mutluydu hani halk arasında bir şey diyorlar işte “kadın koca yüzü gördü, çocuk da baba yüzü gördü” diyorlar, halk arasında şu an böyle diyorlar...Karımla dertleştirdim, yeri geldi muhabbet ettik, beraber nescafe aldık, beraber karşılıklı oturuyoruz, içiyoruz, falan filan. Daha iyiydi yani, daha iyiydi. Bu fırsatları hani ara ara yaşamak da güzel. (Bülent, 40, Berber)

Bence etkiledi. Daha iyi oldu hocam. Hani o benim en azından evde neler yapabildiğimi... “sen akşama kadar ne yapıyorsun” der gibi hani böyle bakışları vardır ya, evde ne yaptın gibi, onun ne kadar zor olabildiğini aslında evde kendi de görmüş oldu...Bişey yani mesela bir salata da koysam, tamam yani bugün bu olsun diyebilir. Ama daha önce böyle değildi. Bugün başka bir şey yapmadın mı yanına derdi, ama en azından ona emek sarf edildiğini farkediyor oldu. Emeğimi fark etti diyelim... (Alev, 29, Çalışmıyor)

Bazı katılımcılar pandemi sürecinin ilişkilerinde herhangi bir değişikliğe neden olmadığını belirtirken, ev alanında geçirilen zamanın artmasının çocuklarla etkileşimde farklılıklar yarattığını vurgulamıştır.

Hiçbir şey değişmedi pandemi sürecinde ama dediğim gibi ben birazcık daha farklı kafada çalışıyorum. Evde ne kadar kalırsam, eşimle ne kadar fazla zaman geçirirsem o kadar daha mutlu oluyorum, değişik yani. Bütün iş arkadaşlarım sabahın 8'inde işe geliyorlar, ben niye geç kaldım diye düşünüyorlar. Ya kahvaltı yaptım oğlum, karımla çocuklarımla ne...normal değil mi? (Onlar)Ya ne kadar erken çıkarsam o kadar iyi işte değil mi...7 gün çalışıyorlar yani mümkünse... (Kenan, 37)

Biz o kadar beraber olmaya alışkınız ki, bizi o kadar etkilemediğini düşünüyorum...Ya çocuklarla daha fazla ilgileniyor. Zaten çok ilgili bir babadır da, hani bir tık daha öne geçmiş oldu. Olumlu yönü odur herhalde. (Filiz, 37, Çalışmıyor)

Kaya ve Işık çalışmalarında, pandeminin aile ve evlilik yaşantısı üzerine olumlu etkilerinden birinin evlilik yaşantısında eşler arasındaki paylaşımın artması olduğunu belirtmiş ve sürecin zorluğuna rağmen eşlerin birlikte zaman geçirmek açısından pandemiye bir fırsat olarak gördüklerini belirtmişlerdir (Kaya ve Işık, 2021: 517). Bir katılımcı çiftin pandemi sürecini nasıl deneyimlediklerine dair söylemleri literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Dediğim gibi yani daha fazla zaman geçirdiğin zaman ister istemez, mesela biz birbirimiz severek evlendik. O günleri biz çok uzakta bıraktık yani hep unuttuk. Hep ben işe gittim, hep o evde kaldı. Hep akşam geldik, yemek yedik, uyduk. Hep aynı şeyler tekrarlanınca... Bu sefer evde kaldık, yan yana kaldık, beraber bir şeyler yaptık. O günlere döner gibi olduk. İster istemez yani öyle yani bir değişiklik oldu eşimle ilişkide... (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)

Yani, bak biz, 7 yıl bir birlikteliğimiz vardı eşimle, evlenmeden önce. 7 yıl bir flörtümüz vardı. Ondan sonra tabi evlenince insan daha birbirini tanıyor. İnan bu pandemide daha da çok birbirimizi tanımaya başladık. Çünkü daha çok zaman ayırdık, daha çok konuştuk, daha çok şeyler paylaştık...Yani daha da hassas oldu diyeyim. (Belgin, 34, Çalışmıyor)

Literatürdeki çalışmalarda, pandemi sürecinde ev içi alanda eşler arasında yaşanan tartışmaların çoğunlukla toplumsal cinsiyete dayalı geleneksel rol ve beklentilerle ilişkili olduğu ve kadınların ev içi işleri içselleştirerek benimsedikleri belirtilmiştir (Kaya ve Yaşar, 2021). Bir katılımcı çiftin pandemi sürecinde yaşadıkları tartışmalara yönelik söylemleri literatürdeki çalışmanın bulguları ile uyumludur.

Değiştirdi evet çünkü oraya çorap atma, oraya bunu atma...yani şöyle, eşim dağınık. Eşim dağınık olduğu için de ben sürekli arkasını toplamak yerine artık saldı, bıraktım. Tabi o da...tartışıyoruz bu konuda...Ama etkiledi mi, etkiledi çünkü tartışma çok yaşıyor. Aynı evin içinde, hiç çıkmıyorsun, etmiyorsun sadece televizyon izleyebiliyorsun. Tamam aktivite oluyor e bir saat, başka? Yok, konuşacak bir şey, bir saat, sonra? yok. Televizyon izliyorsun sonra çay getir, çay götür vs. o da tabi ister istemez şey oluyor...yani etkiledi, tartışıyoruz, ediyoruz işte sonra baya bir tartışıyoruz. Sonra mecburen... (Müjde, 31, Market Çalışanı)

Son iki üç aydır, daha öncesinde zaten çocuğun hava şartları da zorluyor ve bunun (eş) izni falan yoktu, yeni başlamıştı işe, izin deyken beraberdik zaten bütün gün, istediğimiz zaman çıkabiliyorduk. Şimdi son iki üç aydır cumartesi pazar zaten yasak. İşinden dolayı da onlara da cumartesi pazar izin veriyorlar. Biz çıkamıyoruz, hep evdeyiz ve bunu sorun yapıyor. Bize vakit ayırmıyorsun, biz dışarı çıkamıyoruz, biz gezemiyoruz. O yüzden kavga ediyoruz, tartışıyoruz. (Ferdi, 38, Kaptan)

Avşar çalışmasında, günümüzde kadınların eşlerinden daha duygusal ve paylaşımcı olmalarını beklediklerini, ev içi işlere ve çocuk bakımı sorumluluğuna katılım söz konusu olduğunda işbirliği içinde hareket etmelerini talep ettiklerini belirtmiştir (Avşar, 2017: 234-236). Katılımcı bir çiftin söylemleri, Covid-19 pandemisi ile değişen çalışma yaşamının erkeklerin ev içi işler ve bakım sorumluluğuna katılımını arttırdığını, kadınların ise bu sorumluluklara katılımı talep ettiklerini doğrulamaktadır.

İlişkiye olumlu yansıdı aslında hani, olumsuz değil. Hani hep derler ya “çok yan yana olduğu zaman eşler çok kavga...” hatta televizyonda haberlerde falan bile çıktı daha çok kavgalar arttı falan filan. Bizim öyle değil, bizim daha iyi oldu evin içinde olmamız...çünkü benim işim, tamam hani mesai saatlerim

belliydi ama onun çalışma saatlerine göre daha uzundu. Cumartesi günleri çalışıyordum falan, daha çok evde olmamı istiyordu. Evde olmam onu daha çok mutlu etti. Ben de mutlu oldum, o mutlu olduktan sonra ben de mutlu oldum. Benim onunla birlikte bir şeyler yapmak işte, ev işi yapmak falan, bunlar beni mutlu etti. O konuda hiç de öyle olumsuz bir şey yaşamadık. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Bize iyi geldi başta. Ben hani daha az yardım ettiği için, yardım da demeyeyim de daha az iş paylaşımı yaptığı için benimle, sorun çıkartıyordum. Daha çok yapması gerektiğini düşünüyordum ya da çocuklarla biraz daha vakit geçirmesi gerektiğini düşünüyordum. O da boş vakti olunca bunları yapmaya başladı. Bu bize iyi geldi. Ama bir süre sonra işiyle ilgili problemler çıkmaya başladı, pandemi sebebiyle. Stres olunca araya stres girince bu sefer birbirimizden biraz uzaklaştık, ikimizin de kafası dolu. O açıdan sıkıntı yaşadık biraz ama genel olarak bize iyi geldi. Birlikte daha çok vakit geçirmek, biz sevdik yani o işi. (Suna, 37, Öğretmen)

4.3. EV İÇİ İŞ BÖLÜMÜ VE PANDEMİ SÜRECİNİN EV İÇİ İŞ BÖLÜMÜNE YANSIMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

Bu bölümde ev içi sorumluluklar, erkek ve kadın katılımcıların deneyimleri üzerinden ele alınarak toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün pandemiden önce ve pandemi sırasında nasıl deneyimlendiğinin anlaşılması amaçlanmaktadır.

4.3.1. Kadınsı Alanda Erkeksi Pratikler: Bunu Yapmıyorum Çünkü...

Literatürde ev, hegemonik erkekliğin “ekmek kazanan” ve “evin efendisi” rolü ile erkek kimliklerinin yeniden üretilebileceği bir alan olmasının yanı sıra (Chapman, 2004), hegemonik erkekliğe karşı çıkmak için fırsatlar yaratması açısından da önemli bir alan olarak belirtilmektedir (Smith ve Winchester, 1998). Yapılan görüşmelerde katılımcılar, ev içi işlere dair sorumluluklarını belirli işler ve alanlar üzerinden tanımlamışlardır. Mutfak alanında yer almada katılımcıların çoğunun gönüllü olduğu görülmüşse de yapılan yemeklerin aslında “şartlı” yemekler olması başka bir deyişle et, balık, mangal gibi yemeklerin katılımcıların “tercih ettikleri” yemekler olması, sulu yemeklerin ve sebzelerin kadınsı işlerle ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir.

Kelan, bireylerin öğrendikleri toplumsal cinsiyet aktivitelerini açığa çıkarmak üzere uyguladıklarını ve başkaları tarafından değendirilirken, kendilerini de örtük bir değerdendirmeye tabi tuttuklarını belirtir (2010: 179). West ve Zimmerman bu

değerlendirmeyi “hesap verebilirlik” olarak tanımlamakta kendine, başkalarına ve topluma karşı hesap verebilirlik olmak üzere üç boyutlu bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir (Hollander, 2013: 6). Bir katılımcının cam silme, perde yıkama gibi ev içi işlere katılmama nedenini “çevreden görürler, laf söz olur” şeklinde ifade etmesi literatürde yer alan gözlemleri desteklemektedir.

Yemek yapabilirim. Yemek yapıyoruz. Bulaşık yıkarım. Mutfak gibi, evin alışverişini yaparım, dolaba yerleştiririm. Dediğim gibi gerekirse, evde yoksa, ev çok kötüyse makine falan da takıyorum, elektrik süpürgesi. Çok nadir de olsa evi komple kaldırıp genel temizlik yaptığım zaman da oluyor. Önce makina, sonra paspas... Perde yıkama, cam silme işine girmiyorum konu komşu görür bize de gel derler diye, onların hiçbirini..kapatıyorum bizim perdeyi öyle içerdeyiz yani. (Ferdi, 38, Kaptan)

Hallows (2003) çalışmasında, mutfak geleneksel maskülen tarzda kullanan erkeklerin özelliklerini; “yemek pişiren, bu işten hoşlanan ancak bulaşık yıkamaktan, alışveriş yapmaktan ve etrafı toplamaktan hoşlanmayan” şeklinde sıralamakta ve erkeklerin erkeksi davranışlarını kadınsılıktan bu şekilde koruduğunu belirtmektedir. Katılımcılardan bazıları, özellikle mutfak alanında sorumluluk aldıklarını ancak, mutfakta aldıkları sorumlulukların belli kriterlere bağlı olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların; et, balık, tavuk, mangal, salata gibi çeşitli yemekleri yapmayı kendi “tercihleri” olarak ifade ederken özellikle sulu yemek yapmak, bulaşık yıkamak, temizlik yapmak, etrafı toplamak gibi faaliyetlere katılmadıklarını belirtmeleri literatürdeki bulguları destekler niteliktedir.

Şimdi ben bu konuda, kendimi mutfak konusunda geliştirmeye çalışıyorum. Özellikle et yemeklerine ya da etin nasıl pişirileceğine, üzerinde...yemek alanında sorumluluk almaya çalışıyorum çünkü, bilmediğim bir alan. Keyif almak için öğrenme olması gerekiyor. Ben yeni bir alana geçmeyi daha çok tercih ediyorum... (Necdet, 37, Öğretmen)

...Benimki...salata yaparım, tamam, mangal yakarım. Haftada bir gün mangal yakarız biz, ayıptır söylemesi, alışkanlık olmuş bizde bu. İşçi alışkanlığı diyelim buna. Tabi mangalı ben yaparım. (Rıza, 43, Elektrik Teknikeri)

...Mutfakta elimden bir şeyler gelir. Ne bileyim, iki yumurta çakarım, salata yaparım. Ne bileyim işte bir şey yapılacaksa, kızartılacak, kızartma işlerini severim, acaba orada atıştırma yapıyorum, ondan mı seviyorum, onu da bilmiyorum ama, yani bu tip şeyleri seviyorum yani. Zaten evimiz çok büyük olmadığı için, sorumluluğu ben bir tek mutfakta alabilirim evet, öbür türlü sorumluluklarım yoktur yani. Yani temizliktir filan evde, zaten kadının işine karışılmaz, derim, geçerim balkona bir nescafe içerim bir sigara içerim öyle... (Bülent, 40, Berber)

“Yemek, eşim...Et konusunda ben yaparım. Balık olursa ben yaparım. Hani mangaldı, daha pratik şeyleri yaparım yani ama normalde şey yemeklerini eşim yani...” (Yılmaz, 35, Polis)

“Yemeğin hazırlanması yerine göre değişiyor. Çünkü eşimle ilk evlendiğimizde eşime yemek yapmasının büyük çoğunluğunu ben öğrettim. O konuda sıkıntı yok ama şu anda o benden, boynuz kulağı geçti derler ya, o işe geldi ama yeri geldiğinde yine et ürünü olsun, balık ürünü olsun, çoğunu ben yaparım...” (Ayhan, 37, Öğretmen)

Theodore N. Greenstein (1996), ev içi işbölümünün çiftler tarafından etkileşimli bir müzakerenin sonucu devam eden dinamik bir süreç olduğunu belirtir. Ev içi işlerin ve çocuk bakımının sadece kendilerine ait olduğunu düşünen kadınların, erkeklerin katılımını teşvik etmekte tereddüt edebileceği gibi, bu katılımı yönetmeyi de tercih edebileceğini belirtir. Bir katılımcının ev içi işlere katılmama nedenini geleneksel cinsiyete dayalı işbölümü bağlamında belirten ifadeleri literatürde yer alan bulgularla örtüşmektedir.

Yani ne bileyim salata yaparım. Benim elimden her iş gelir. Yemek de yaparım ama yemeği o yapıyor yani o “Ben daha iyi yaparım, bu benim görevim” der, kendisi yapar... Hani o diyor ki, normalde sen çalışıyorsun, bu işte benim işim diyor yapıyor. Böyle bir hani iş paylaşımı da yapmıyoruz hani bak sakın sen bunu yapcan ben de bunu yapcam diye bir şey yapmıyoruz. Ama kendiliğinden yani otomatik. Nasıl? Ben bir bayanım benim işim bu, sen erkeksin senin işin bu, biz öyle görüyoruz yani. Çamaşır, ütü vs. hepsi onda... (Ömer, 36, İşçi)

4.3.2. Pandemiden Önce Erkeklerin Ev İçi İşlere Katılımına Kadın Perspektifinden Bakmak

Yapılan derinlemesine görüşmelerde kadın katılımcılara, eşlerinin pandemiden önce ev içi işlere katılıp katılmadıkları ve ev içinde bir iş bölümü olup olmadığını sorularak ev alanında cinsiyete dayalı işbölümünün kadın perspektifinden anlaşılması amaçlanmıştır. Katılımcı kadınların çoğu, pandemiden önce eşlerinin ev içi işlere katılımının sınırlı olduğunu ancak bu katılımın pandemi döneminde arttığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, eşlerinin ev içi alanda daha fazla sorumluluk almalarını; evden çalışma, azalan iş yükü ve evde geçirilen zamanın artması ile ilişkilendirdiklerini belirtmişlerdir.

Yani çok nadiren...Şu an alıyor desem yalan çünkü çalışıyor ya, artık normale döndü çünkü işi. Pandemide alırdı...Mesela bi kahvaltı falan hazırladığımız zamanlar hani yardım ederdi ya da şunu ben yaparım, derdi...” (Belgin, 34, Çalışmıyor)

“Ya ben evde yokken yapar, onda bir sıkıntı yok. Çünkü mecbur yapmaya ama ben evdeyken bana güvendiği için...e şimdi temizleyen, arkasını toplayan vs. Evet bulaşık yıkadığı oldu, işte ne o ev temizliği yaptı, hani süpürdü etti, viledaladı ama işte geçenlerde bir hafta önce falan süpürdü, viledaladı o yani...” (Müde, 3, Market Çalışanı)

Coltrane ve Shih (2009), cinsiyet ilişkilerinin sembolik olarak canlandırılması yoluyla kadın ve erkeklerin cinsiyet kategorilerine uygun etkinliklere katıldıklarını ya da bu tür etkinliklere direnerek karşı çıktıklarını ifade etmiş, kadın ve erkeklerin farklı görevleri yerine getirmesinin cinsiyet düzenini kurduğunu belirtmiştir. Literatürde yapılan bazı çalışmaların bulguları ise, kadınların ev içi işlerin eşit dağılımında daha az depresif belirtiler gösterirken, eşitsiz dağılımın depresifliği arttırdığına işaret etmektedir (Glass ve Fujimoto, 1994; Lennon ve Rosenfeld, 1994). Bir kadın katılımcının eşinin ev içi işlere katılım konusunda gösterdiği direnme ve bu direnişin kendisinde yarattığı psikolojik durumu betimlediği ifadeler literatürdeki çalışmalarla tutarlıdır.

...Ben bunun savaşını gerçekten verdim o dönemlerde. Yani sürekli söyleyerek yani çünkü iki küçük çocuk, hiç etrafımızda yardım eden kimse yoktu. Aşırı bunalıyordum yani artık. Yani ya ağlayarak ya tepinerek, öyle ya da böyle onu sürekli anlattım, konuştum, hani şey yaptım ve o şekilde çözdüğümüze inanıyorum yani. Önce kavga sonrasında konuşma, tabi bizim...öncesinde ben tabiki de çocuklarım küçük, bir şeylere yetismeye çalışırken onun koltukta uzanması bana dokunuyordu. Şimdi dokunmuyor, bakın hiç dokunmuyor çünkü hani büyüdüler, sorumlulukları azaldı, vs. ama o zaman çok kötü gözüm batıyordu ve kavga çıkarıyordum. Sonrasında o kavga vs. sakinleşince de bu sefer konuşup anlatmaya çalışıyordum niye böyle olduğunu. Öyle çözdüğümü düşünüyorum yani o dönemleri de. Hani dedim ya bir ara almadı sorumluluk vs. hani anlata anlata, konuşa konuşa onu da çözdük. (Türkan, 34, Öğretmen)

Literatürde yapılan bazı çalışmalarda sadece çocuk bakımı konusunda değil, temizlik ve yemek yapma gibi ev içi işlerle ilgili sorumluluğu da çoğunlukla kadınların üstlendiği vurgulanmakta ve kadınların, erkeklerin bu işleri daha zor öğrendiklerine ve kalitesiz yaptıklarına inanmaları nedeniyle bu görev dağılımını yerinde buldukları ve severek yaptıkları belirtilmektedir (Poortman ve Van der Lippe, 2009). Beauvoir (1993), kadınların ev işlerini kendilerinin yapmak istemesini, toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmiş olduklarından kaynaklanabileceğini düşünmektedir (Beauvoir, 1993). Bir kadın katılımcının eşinin ev içi işlere katılımını

“yapmasa daha iyi” ifadesi ile betimlemesi literatürdeki bulguları destekler niteliktedir.

Ya katılırdı da hani nadiren. Mesela bir yemek yapsam işte salatayı, “Canısı ben yaparım...” falan mesela. Onun dışında canı isteyince yapar. Ama şey sıkıntı yok. Ayy neden yapmıyor, değilim. Çünkü yapmasa daha iyi...Ben fazla sokmuyorum desem yeridir. Hani çok şey yapmıyorum, hani çok yapalım demiyorum. Biraz dağınık çalışıyorlar ya, şimdi özellikle mutfağa girdik, söylemesi ayıp tatlı yaptı yani anlatamam. Her taraf unlar falan, bu kadar, daha istemiyorum, teşekkür ediyorum...Valla, sokmuyorum yani öyle diyeyim. Yani ben halimden memnunum. (Belgin, 34, Çalışmıyor)

Ardıç-Çobaner ve Dural-Tasouji (2021), erkeklerin pandemi sürecinde ev işlerine ve çocuk bakımına daha çok katıldıklarını, ev içinde cinsiyete dayalı iş bölümü ve rol dağılımında değişimler yaşadıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Bazı katılımcıların eşlerinin ev içi işlere katılımının pandemiden önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrıldığını, eşinin ev içi alanda daha fazla yer aldığı için ev içi işlere katılımının da arttığını belirtmesi salgın sürecinin dönüştürücü etkisinin anlaşılması için önemlidir ve literatürdeki bulgularla tutarlıdır.

“Pandemiden önce tek sorumluluğu banyoyu temizlemektir. Tabi, evde daha çok olduğu için daha çok yapıyor. Yani nasıl söyleyeyim, pandemiden önce daha çok öteliyordu.” (Suna, 37, Öğretmen)

“Pandemiden önce de ev işlerine katılırdı. Pandemi de daha çok katılmaya başladı çünkü onun da vakti oldu, evde olduğu için. Bir hafta evdeydi, bir hafta okuldaydı. O yüzden o evde olduğu süreçlerde hep bana yardımcı oldu. Hep beraber yaptık, eskisi gibi. Birimiz süpürüyoruz, birimiz siliyoruz. O toz almayı çok sever, çok güzel cilalar şeyleri siler. Onlara tekrar geri dönüş yapmış olduk yani o eski düzene.” (Gülşen, 37, Öğretmen)

Bolak-Boratav ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, eşleri çalışmayan erkeklerin ev içi sorumluluklarını eşlerin görevi olarak gördüklerini ve ev içi işlerde aktif sorumluluk almadıklarını ifade ettiklerini belirtmektedir (2017: 181). Yapılan görüşmelerde katılımcılardan biri çalışmadığını belirtmiş ve eşinin ev içi iş bölümüne “her zaman” katıldığını ifade etmiştir. Söylem ile pratik arasında bir çelişki olmaması, geleneksel anlayışın dışında kalma çabası ve eşitlikçi anlayışa işaret etmesi açısından katılımcının söylemlerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

...Her zaman ev işlerinde yardımcıdır. Yani bu çocuklar olduğunda değil, çocuklar olmadan önce de aynı şey geçerliydi. Yani daha fazla birbirimize vakit ayırabilmemiz için her zaman yardımcı olmuştur. Ev işlerinde de veya herhangi bir şeyde de. (Filiz, 37, Çalışmıyor)

4.3.3. Sorumluluk Almak ya da Al(a)mamak: Ev İçi İşbölümü

Bir hane içindeki işlerin, rollerin ve sorumlulukların paylaşılmasını ifade eden ve gelenekselleşmiş bir karaktere sahip olması nedeniyle büyük oranda değişmeden devam ettiği kabul edilen ev içi iş bölümü (Vatandaş, 2007), kadın ve erkeğin farklı görevleri yerine getirmelerine ve kişiler arası ilişkilerin tanımlanmasına yardımcı olarak “cinsiyet düzenini” kurmaktadır (Coltrane ve Shih, 2010: 407). Bu bölümde pandemi sürecini deneyimleyen katılımcıların ev içi iş bölümüne katılımlarına dair görüşlerine yer verilerek, cinsiyet eşitliğinin ve ayrımcılığının günlük yaşam pratiklerine yansımalarının anlaşılması amaçlanmıştır.

Gorman-Murray çalışmasında, günümüzde ev içi işlere ve çocuk bakımı sorumluluğuna katılım sağlayan erkekleri “Yeni Erkek” imajı ile tanımlamakta ve bu erkekliğin aslında “ev içi faaliyetlere ve emeğe daha fazla algılanan katılım yoluyla şekillenen” hetero erkekliğin yeni bir biçimi olduğunu ifade etmektedir (Gorman-Murray 2008: 371). Bazı katılımcıların ev içi işlere katılmaları ve bu sorumlulukları almakla ilgili herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmesi ev içi faaliyetlere ve emeğe ilgiyi ortaya koyarken, kendilerine “tamirat, tadilat” gibi ev alanında erkeksi işler yaratmaları da erkek kimliklerinin ev alanında hangi pratiklerle yeniden üretildiğine işaret ederek literatürdeki çalışmalarla örtüşmektedir.

...Ben her gün mesela, her sabah evi süpürüyorum. Çocukların kahvaltısını yaptırdıktan sonra, evi süpürüyorum, topluyorum. Ben çünkü öyle oturmayı seviyorum. Derli toplu olacak, temiz olacak öyle oturmayı...Mesela şu an tabiki çalışıyor olsam bunları yapamam. En fazla akşam eve geldikten sonra bir kaç ev işi yaparım. Ben çünkü çok boş duran, boş yatıyım ki zaten onu yapamadığım için biraz belki, boş kaldığımı düşündüğüm için biraz psikolojim bozuldu bu şey döneminde. Psikoloji bozuldu derken çok ağır bir buhran yaşamadım ama yine de bir farklılık var. O da neden çünkü bir rutinim vardı. İşte çok yoğunum, onunla alakalı. Eve geldim, o işler bana göre çok basit işler. Evi toplamak, süpürmek benim için bir saat. Bir saat sonra ne yapacaksın şeyi vardı. Her sabah çocuklara kahvaltısını hazırlıyorum. Yaptırdıktan sonra evi toparlıyorum. Onları bir bahçeye çıkartıyorum. Ben o ara evi toparlayıp, süpürüyorum. Bulaşıkları yerleştiriyorum. Ev benim için böyle derli toplu olacak...O anlamda evde temizlik, bunlar bana zor gelen şeyler değil, onları yaparım yani. Onun

haricinde evde de kendime iş çıkartırım ayrıca. Tamirat, bilmem ne, ıvır zıvır onlarla da uğraşmayı seviyorum. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Eslen-Ziya ve arkadaşları, erkeklerin ev işleriyle meşgul olduklarında ve geleneksel kadınsı görevler olarak algılanan işleri yaparken, toplumsal cinsiyetin kamusal ve özel sınırlarının bulanıklaştığını belirtmekte; erkeklerin ev içi işlere artan katılımının, ev işlerini cinsiyetten ve evi kadınlıktan uzaklaştırdığını ifade etmektedir (Eslen-Ziya ve diğerleri, 2021: 3). Bazı katılımcıların ev içi işlere katılımlarını “nedeni yok ki” şeklinde ifade etmesi, ev içi işlerin cinsiyet ile ilişkilendirilmeyen ve ortak alanda beraber yapılması “normal” olan işler olarak betimlenmesi açısından literatürde yer alan gözlemleri desteklemektedir.

Ev içi işlere katılıyorum. Çünkü sonuçta ben de yaşıyorum orada, nedeni yok ki. Eşimle birlikte sonuçta eşim de çalışıyor, bende çalışıyorum. O da eve katkıda bulunuyor ben de katkıda bulunuyorum. Sonuçta hiçbir şey yapmasan bile orada yaşıyorsun. Yaşam alanın yani. (Ayhan, 37, Öğretmen)

...Ya şimdi şöyle bişey mesela, kahvaltı yaparız mesela haftasonu ailecek, genel bi temizlik yapar benim eşim. O banyoyu falan yıkar, şey yapınca, biz de kahvaltıdan kalkınca derim önce çocuklara, herkes tabağını götürsün mutfığa. Büyük oğlumun görevi zaten makineyi boşaltır, onun da var görevi, annesi ona bi görev, o hep boşaltır makineyi. Ondan sonra ben, ne bileyim, merdivenleri ben temizlerim....Balkon camını falan ben silerim, ben yıkarım. Halıları ben silkelerim. Daha anlatayım size yani, masayı ben kaldırırım. Yani yapıyoruz. Ya şimdi eşim bana söylemez ben ona, yani bana, ya da der, yardım et bana der. Tamam derim, peki ne demek, yani demen bile hata...aslında bu şeyden değil hani bu korkudan falan değil, ne bileyim hani bi tatsızlık çıkacak olaydan falan değil hani, ortak alanı paylaşıyoruz sonuçta. Hani dağıtamayız ki bi yere hani, toplamak zorundayız. Beraber kahvaltı yaptıysak, beraber kaldırcaz. (Erol, 41, Çatı Ustası)

Cunningham (2005) araştırmasında, erken yetişkinlik döneminde daha eşitlikçi tutumlara sahip olan evli erkeklerin, daha sonraki yaşamlarında rutin ev işlerine daha fazla katılımlarının muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır (Cunningham, 2005). Benzer şekilde alanda yapılan araştırmalarda, cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi tutumlar ile daha az geleneksel işbölümü arasında önemli bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır (Batalova ve Cohen, 2002; Crompton ve Harris, 1999). Bir katılımcının ev içi işlere katılımında evlenmeden önce ve sonra bir değişiklik olmadığını belirten söylemleri cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi bir tutum sergilediğini ortaya koymakta ve literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Evet katılıyorum. Ben zaten yani evlenmeden önce de seviyordum. Kendi bekarken de, yemek yapıyordum, temizlik yapıyordum. Annemle beraberken de evi temizliyordum, yemeğine yardımcı oluyordum. Seviyorum, yani kendim yani yemek yapmayı mesela severim. Yalnız da olsam yaparım yani kendime de yaparım. Birini de çağırırım, yemek yapmak için, gel ben yapayım beraber yiyelim gibi. Herhalde biraz seviyorum yani. Evde kendim olduğumda da temizlik yaparım. (Şahin, 41, Avukat)

Hochschild ve Machung (2012), geleneksel davranış kodlarına sahip kadınların kendilerini ev içerisinde yerine getirdikleri işler ile eş, anne ve çevreye yardım eden bir rolde tanımlarken erkeği ise işi ile tanımladıklarını ve bu nedenle erkeğin ev işlerine daha az zaman ayırmasını ve ev içinde daha az emek sarf etmesini istediklerini belirtir. Bir katılımcının, eşinin ev içi işlerde sorumluluk almasına izin vermediğini belirtmesi cinsiyet rollerinin ev içinde geleneksel dağılımına işaret etmekte ve literatür ile örtüşmektedir.

Valla ev işlerine mesela hani yataklar serilecek, ben yardım ederim yani öyle çekingen değilim yani uzakta durmam. Hani benim eşim öyle bir fırsat bana vermedi yani işin açığı. Pandemi dönemi bulaşık da yıkadım, yemek de yaptım ama ben hani işe gidip geldiğim için o bana işte “Sen işe gittin geldin, bir de kalk yemek yap” demez yani. Yaptırmıyor yani. Her şeyimiz hazır oluyor. Yemekten sonra bana bir çay versin hemen bulaşığını yıkıyor. Rahatsızsa, hastaysa yaparım ya da evde yalnızsam ben mecbur yaparım yani. (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)

4.3.4. Pandemi Sürecinde Ev İçi İşlere Erkek Perspektifinden Bakmak

Literatürde yer alan çalışmalar, pandemi sürecinin toplumsal cinsiyete dayalı rolleri derinleştirebileceği gibi farkındalık yaratabileceğini de vurgulayarak iki farklı boyut üzerinden ele almaktadır (Fuller ve Qian, 2020; Wenham ve diğerleri, 2020; Yaish ve diğerleri, 2021; Agarwal, 2021). Yapılan görüşmelerde erkek katılımcıların çoğu pandemide günlük rutinlerinin değiştiğini, ev içi işler ve çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklarının arttığını belirtirken; pandemi sürecini eşi ve çocukları ile zaman geçirme olanağı sağlaması açısından “fırsat” olarak ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır. Bu durum erkeklerin çalışma alanının ev içi alana taşınmasının; ev içi işlere ve çocuk bakımına katılım açısından belirleyici bir kriter olduğunu doğrular niteliktedir.

... Yani daha önce iş de biraz daha sıkıydı, mesai saatleri değişti. Evde daha fazla vakit, e hafta sonu da evdeyiz. Hafta sonu da neredeyse bütün gün beraberiz oğlumla. (Şahin, 41, Avukat)

Aslında şöyle, bu salgın belki o anlamda bana faydası olmuş olabilir. Ev için daha fazla zaman ayırıyorum. Daha az dışarıda kalıyorum. Günlük yaşamdaki sorumluluklarım tabiki artıyor... (Necdet, 37, Öğretmen)

Pandemi öncesi dönem ile karantina sürecinde erkeklerin ev içi işlere katılım düzeylerini karşılaştıran bir alan araştırması, karantinada daha eşit bir iş bölümüne doğru küçük değişimler olduğunu belirtmektedir (Shafer ve diğerleri, 2020). Bir katılımcının aldığı sorumluluğu belirtirken bu durumu “severek yapıyorum” şeklinde ifade etmesi sürecin zorunluluktan ziyade tercih olduğunu ortaya koymakla birlikte literatürdeki gözlemleri de desteklemektedir.

...Cumartesi, Pazar kahvaltısı ben hazırlıyorum evde. Eskiden öyle değildi. Tabi dışarı gidiyoduk mesela dışarda kahvaltı yapıyoduk...Bazen haftanın bi günü mesela ben hazırlardım ama şimdi iki gün mesela Cumartesi, Pazar eşim hiç karışmıyo mesela. Sen hazırla diye aramızda da konuşmuyoz mesela ben onu sanki sorumluluk olmuş gibi....Öyle bi değişiklik oldu. Cumartesi, Pazar kahvaltı işi bana kaldı yani böyle de gider heralde ama bunu severek de yapıyorum yani hoşuma gidiyor. (Ekrem, 42, Jandarma)

Bir katılımcının söylemleri, ev alanında geçirilen zamanın artmasının çocuklar ile kurulan duygusal bağın da artmasına olanak sağladığını belirtirken aynı zamanda geleneksel cinsiyet rollerinin erkeğe atfettiği geçim sağlama sorumluluğunun altını çizerek ‘gelecek kaygısı ve ekonomi’ gibi söylemler üzerinden erkek kimliğinin korunmasını ve yeniden üretilmesini sürdürmektedir.

Günlük hayatta salgın sebebiyle evde olmam, daha fazla evde vakit geçirmek zorunda olmak...Günlük hayatımızı değiştirdi...Evde daha fazla vakit geçirince, gündelik hayat, sosyalleşme biraz daha kısıtlandı...mesela çocukların üstüne daha fazla düşmeye başladım şu anda. Daha bi gelecek kaygısı olmaya başladı onlarla alakalı. Daha önceden o kadar düşünmediğimi farkettim bu dönemde. Sonuçta orada bir rutin vardı, eve gel, işe git. Çocuklar bir nevi şeydi, eve gel çocukları bir müddet sev, onlarla oyna ondan sonra yatsın uyunlar. Çok fazla çocuklarla bir şey geçirmiyordum. Şimdi çocukları daha çok gördükçe, bu sefer onların hani o kaygısı içinde büyüyor. Bir de ülkenin durumu belli zaten, ekonomik durumlar, şey durumlar. Onlarla alakalı bir gelecek kaygısı olmaya başladı. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Pandemi sürecinde evde kalan erkekleri inceleyen bir araştırmanın bulguları, erkeklerin hegemonik erkeklik örüntülerini kadınlarla özdeşleştirilen ev içi alan ve

işlerden kendilerini soyutlayarak sürdürdüklerini ve bu durumun pandemi sürecinde de devam ettiğini belirtmektedir (Kaya ve Yaşar, 2021). Bir katılımcının pandemi sürecinde ev içi alanda değişen sorumluluklarını ifade ederken iş bölümü hakkında hiçbir betimlemeye yer vermemesi ve bu alandaki sorumluluğunu dışarıdan gelecek tehlikelere karşı ailesini “koruma” sorumluluğuna atfetmesi, ev içi alandaki hegemonik erkekliğin salgın sürecinde hangi pratiklerle yeniden inşa edildiğinin anlaşılması açısından önemlidir ve literatürle tutarlıdır.

...Kişisel olarak hem de ailesel olarak dikkat etmen gerekiyor. Yani özellikle dışarıda çok sosyal çevresi olan ben, birçok kişiyle görüşmeme kararı aldım, görüşmüyorum da. Yani ailenin de gittiği geldiği yerleri, nereden geldiğine bakmak zorunda kaldım. Bu tip sorumluluklar oldu.... (Turgut, 38, Öğretmen)

4.4. BABALIK VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERİN ‘BABALIK’ ALGISINA ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

Toplumsal olarak inşa edilen bir konum bağlamında babalık, ataerkil düzende cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin kurucusu ve sürdüreni olmasının yanında, erkek öznelliğinin hegemonik erkekliklere dayalı olarak yeniden üretilmesi açısından da önemli bir basamaktır (Demiriz ve Baran, 2018: 1077). Bu bölümde erkeklerin baba olmaya yüklediği anlamlar, anne ve baba olmanın hangi kriterlerle farklılaştığı ya da benzediği, babalık rollerinin aktarımında etkili olan unsurlar ve pandemi sürecinin babalık algısına ve pratiklerine yansımaları günlük yaşam deneyimlerine dair söylemler üzerinden ele alınmaktadır.

4.4.1. Nasıl bir baba? Erkeklerin babalık tanımları

Yapılan görüşmelerde katılımcılar babalığı; aileyi ön planda tutma, sorumlulukları yerine getirme, kötü alışkanlıklardan uzak durma, değer verme, sevgi ve ilgi gösterme, ebeveynlerinin yaptığı hataları yapmamaya çalışma gibi kriterler belirleyerek betimlemiş ve kendilerini; “çok iyi baba”, “orta halli baba”, “ilgili baba”, “otoriter baba”, “izin veren baba”, “iyi baba olma yolunda olan baba” gibi farklı niteliklere tanımlamışlardır.

Kağıtçıbaşı, Türkiye’de babalığın değişimini “hiyerarşik eşitlikçi modernlik” ve “geleneksellik” ikiliği temelinde ele alarak, “demokratik, yakın ve katılımcı” baba modeline geçişi vurgulamıştır (Kocatepe ve Bilgi, 2018: 45). Katılımcıların geleneksel babanın “evin geçimini sağlayan” rolünün yanı sıra “sevgi verme, temel bakım sorumluluğuna katılmanın” da önemli olduğunu belirten söylemleri literatürdeki bulguları desteklemektedir.

Orta halli diyeyim. Yani, baba diyince aklınıza ne geliyor? Bence herkesin geldiği; çocuklarının ihtiyacını karşılayan, evinin ihtiyacını karşılayan, baktığın zaman, onları kimseye muhtaç etmeyen diyor... Aslında bunların yanında onlara sevgi vermek de önemli. Çocukların en muhtaç olduğu şey sevgi. Her şeyi veriyorsun ama sevgi vermedikten sonra, çocuğun ağlayınca bir sarılmadıktan sonra ya da onunla konuşmadıktan sonra da bu pek doğru şey olmuyor bence, doğru olmuyor. Sevgisiz büyüyen çocuğun bir yanı eksik kalıyor... (Ayhan, 37, Öğretmen)

Literatürde, bakım verme gibi geleneksel olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilmesi kabul edilen ebeveyn davranışlarına aktif olarak katılan erkeklerin, hegemonik erkeklik içinde beklenen bakım davranışlarını esnetmek için kimliklerine yeniden şekil vererek “ilgili erkekliği” benimsedikleri belirtilmektedir (Elliot, 2016; Lee ve Lee, 2016). Benzer şekilde yapılan diğer çalışmalarda, “bakım sağlama” rolü üstlenmesi gerektiğine inanan erkeklerin, “geçim sağlama” rolü üstlenmesi gereken erkeklere göre daha sevecen ve ilgili ebeveynler oldukları belirtilmektedir (Rane ve McBride, 2000; McGill, 2014; Adamsons ve Pasley, 2016). Katılımcıların babalığı temel bakım sağlama, çocuğu ile ilgilenme, çocuğunu tanımaya çalışma davranışları üzerinden betimlemesi, literatürde yer alan gözlemleri destekler niteliktedir.

Yani işin dışında vaktimin hepsini çocuğumla geçiren bir babayım. Yani ilgiliyim. Ne zaman yemeğini yer, ne zaman kalkar, yattı mı, kalktı mı, uydu mu, uyumadı mı, ne yemesi gerek, bugün işte peynir yemedi onun yerine şunu verelim falan hepsini takip ediyorum. (Şahin, 41, Avukat)
...Yani nasıl bir baba, anlayışlı bir baba olma hevesim var ama ne kadar anlayışlıyım, ne kadar şeyim bilmiyorum. Gördüğüm böyle kötü karakterler olmasın, kötü izler, toplumda gördüğüm kötü izler çocuğumda olmasın diye çabalayan...onun dışında tamamen onun istediği doğrultuda hareket etmeye çalışıyorum...Yani çocuğunu tanımaya çalışan hani bir adam olarak görüyorum kendimi hani öyle şey yapabilirim. Onun dışında biz sadece seçenek sunuyoruz, bir şeyleri önüne koyuyoruz. O hangisini yerse, hangisini severse ona göre hareket ediyoruz yani böyle bir baba olmaya çalışıyorum. (Turgut, 38, Öğretmen)

Babalık üzerine yapılan çalışmalarda, görüşülen erkeklerin babalık rollerini kendi babaları üzerinden değerlendirdikleri ve bütün katılımcıların kendilerini babalarına kıyasla daha az otoriter, daha yakın, sevecen ve ilgili olarak tanımladıkları ifade edilmektedir (Bolak-Boratav ve diğerleri, 2017). Bazı katılımcıların iyi baba olmayı “kendi babalarının yaptığı hataları yapmamaya çalışmak” söylemi üzerinden betimlemeleri ve geleneksel baba rolünü sorgulayarak bu rolün dışında yer alma çabalarını ifade etmeleri literatürde yer alan bulgularla örtüşmektedir.

...Bana göre iyi bi babayım...Yani biz, birazcık bizim zamanımızda biz zor yetiştik. Yani bizi yetiştiren annelerimiz ve babalarımızın hatalarını yapmamaya gayret gösteriyoruz....İyi bi baba çocuğunun sorunlarıyla ilgilenmeli, onu dinlemeli. Üzüldüğü durumlarda onun yanında olmalı, yardımcı olmalı, iyi vakit geçirmeli. Yani bana göre şey bu, iyi babalık...” (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Kendimi nasıl bir baba olarak, daha tam yeterli olmadığımı düşünüyorum babalık anlamında. Nasıl diyeyim, daha öğrenecek çok şey olduğunu düşünüyorum. Baba olmak...Ben şeyi kabul etmiyorum, o eskiden bizim babalarımız ya da dedelerimiz, onların babalık kavramıyla...onların doğru olduğuna inanmıyorum. Babalığın çok daha farklı bir şey olduğunu düşünüyorum. Hani daha çok arkadaş gibi olman gerekiyor çocuğunla, ben onu daha tam yapamıyorum. Bu da dediğim gibi, daha önceden gördüğüm şeylerle,yaşadığım şeylerle alakalı. Yapmaya çalışıyorum, hani onunla bir arkadaş gibi oyun oynamaya çalışıyorum falan ama belli bir yerde takılıyor yine o role giriyorsun. Bazen çok hani böyle umursanmayacak yaptığı bir hataya hani kıızıyorsun. O baba tepkisi vardır ya yapma, etme...onu yapıyorsun, ister istemez oluyor. O anlamda daha olmadığımı düşünüyorum... (İlyas, 37, Çalışmıyor)

“Yettiğim kadarıyla. Yani babamdan gördüğüm, kendimi gördüğüm kadarıyla fazlasıyım. Babamın yaptığının fazlasıyumdır. Babam bize ilgilenme konusunda, ilgilenmesi neredeyse yoktu. Çünkü işinde, başında çok kalabalık vardı...” (Ferit, 32, Emlakçı)

Miller, geleneksel olarak eril rollere güçlü bir şekilde bağlı olan erkeklerin baba rolünü geçim sağlamak ve otorite kurmak üzerinden ifade ettiklerini belirtmektedir (Miller, 2011). Bir katılımcının babalık olgusunu “kuralcı” söylemi üzerinden betimlemesi literatürdeki gözlemleri desteklemektedir.

Katı yani kuralcıyumdır yani. Hani o rol modeller vardır ya hani, rahat aileler, kuralcı aileler, ben kuralcı tarafındayım, eşim de rahatı seçiyor yani kaçıışı da onda arıyorlar çocuklar yani. Ama yeri geldiğinde de benim onayımı alıyorlar yani...Hani hayata hazırlansınlar, bilsinler yani istiyorum...O yönden benim şeyim, katılığım o yönden yani. (Yılmaz, 35, Polis)

4.4.2. Bir Eşitsizliğin Denklemi: Benzerlik ve Farklılıklar Bağlamında Annelik ve Babalık

Literatürde baba olmak kavramı, bir annenin “doğurarak anne olması” kadar somut bir bağlantıya sahip olmaması, anne adayı denildiğinde bireylerin zihninde canlanan fiziksel değişimlerin baba adayı denildiğinde oluşmaması nedeniyle belirsiz ve anne tarafından teyit edilme ihtiyacı gerektiren bir kavram olarak belirtilmektedir (Sancar, 2009: 129; Miller, 2011: 54). Yapılan görüşmelerde katılımcılar, babalık ve annelik arasındaki farkları çoğunlukla; biyolojik farklar, anneliğin kutsallaştırılması, sorumluluk ve görevler, kültürel etkiler gibi kriterler üzerinden betimlemektedir. Çoğu katılımcı özellikle biyolojik farklılıklara işaret ederek annenin doğurabilmesini ve emzirmesini en büyük fark olarak belirtirken babalığı, anne ve çocuk arasındaki bağa ‘sonradan eklenmek’ ya da ‘tayfaya sonradan katılan bir arkadaş’ gibi ikincil bir konum olarak belirtmiştir. Katılımcıların söylemleri literatürde yer alan gözlemleri destekler niteliktedir.

...Yani annelik dediğimiz şey belki zaten bambaşka bir bağ var. Hani sen buna biraz böyle şey gibisin, eklenti gibisin. Yani sonradan tayfaya katılmış arkadaş gibisin, oluyor. Yani bunu belki bir nebzeden sonra aşıyorsun ama ilk etapta, hani anne karnında da yaşadığın o 9 aylık süreç zamanında sen zaten o şey, her şeyden bi habersin...Çocuk doğduktan sonra biraz işin içine girmeye başlıyor...Yani bir nevi anne, babadan 9 ay önce başlıyor bu hadiseye. Sen bir yıl geriden geliyorsun gibi bir durum söz konusu bence. (Turgut, 38, Öğretmen)

...Baba olmak sonradan gelişen bir şey, anne olmak sanki doğuştan kodlanmış, gerçekleşmiş gibi geliyor bana. Yani çocuk doğduğunda eşim anneydi. Ben baba mıydım ondan tam emin değilim.(Necdet, 37, Öğretmen)

Anne olmakla baba olmak birbirinden bence farklı. Bence doğurmak ve emzirmekle farklılaşıyor anne ve baba olmak. Onun dışındaki, yani görevsel anlamda, hissel anlamda değil de görevsel anlamda aynı işleri yapabilirim ben eşimle ama hissel anlamda belkide onun ulaştığı hislere, annelik hissiyatına tabiki bir erkeğin ulaşması mümkün değil... (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Connell (1998) hegemonik erkekliğin toplumsal inşasının, kadınlık ve erkeklik rollerinin evi içi ve kamusal alan ayrımı gözetilerek kurulmasıyla yakından ilişkili olduğunu belirtirerek kadınların ve erkeklerin işgücüne dahil oldukları alanların farklılaştırılmasını “cinsiyete dayalı işbölümü” olarak tanımlar. Katılımcılardan bazıları, anne ve baba olmak arasındaki farklılıkları çalışma saatleri ile ilişkilendirmektedir. Bir katılımcı babaların evde olmamaları nedeniyle çocukların anneleri ile aralarındaki bağın daha güçlü olduğunu belirtirken bir diğer katılımcı ise,

evde olmamasını çocuk bakımı sorumluluğunun anneye ait olmasının nedeni ve babalığı annelikten farklılaştıran bir kriter olarak ele almıştır.

Tabiki farklı. Anne olmanın sorumlulukları daha fazla, anne çocuğa daha yakın, baba biraz daha uzak çünkü baba sürekli dışarıda. Annenin sorumlulukları daha fazla. Ben mesela çocuğumla ilgili oranım %30 sa eşimin oranı %70 tir. Çünkü dışarıdasın çalışıyorsun, anne evde. Evde olan kişi daha fazla. Evde ben çalışmıyor olsaydım, evde olsaydım, Çocuğa bakmakla sorumlu olan kişi ben olurum yani. (Suat, 31, Belediye Çalışanı)

Pandemi sürecinin babalar üzerine etkilerini araştıran bir çalışmanın bulguları, salgın sürecinde evde olmanın baba rolünde değişim yarattığını ortaya koymaktadır (Ardıç-Çobaner ve Dural-Tasouji, 2021: 1219). Bir katılımcı anne-baba olmanın “pandemiden önce” farklı olduğunu düşündüğünü ancak pandemi sürecinde çalışmadığı ve evde olduğu için annelik ve babalık arasındaki fark algısının değiştiğini belirtmiştir.

Baba olmak anne olmaktan şöyle söyleyeyim, pandemiden önce sorsaydın evet farklı derdim ama bu dönem onu değiştirdi, bende o fikri biraz değiştirdi. Aslında hiçbir fark yokmuş yani. Çünkü baba da anne de o işleri yapabiliyor, her şeyi yapabilir. Yani evin içinde çocukla ilgilenme anlamında o da çocuğun yemeğini hazırlayabilir. O da çocuğun altını değiştirebilir. O da çocuğu yıkayabilir. Baba da yapabilir anne de yapabilir aslında bunun hiçbir farkı yok. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

AÇEV’in “Türkiye’de Babalığı Anlamak” adlı araştırmasında geleneksel babalığın ataerkil yapı ve hegemonik erkeklik ile şekillendirildiği belirtilmekte ve bu babaların çocukları ile ilişkilerinde mesafeli bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir (AÇEV, 2017: 87). Bir katılımcı, anneliğin babalıktan farklı olmasını bakım sorumluluğu üzerinden açıklamakta ve babalığı; ‘koruma’, ‘güvenliğini sağlama’ gibi roller üzerinden tanımlamaktadır. Bazı katılımcıların söylemleri, birincil bakım sağlayıcının anneler olduğu ve babaların “yardım eden” ikincil konumlarını vurguladıkları geleneksel rolleri işaret etmekte ve literatürdeki bulguları desteklemektedir.

...Ben sadece seviyorum, bazen kıyafetlerini değiştiriyorum, altını açıp temizleyip, kapatıyorum. O işleri de yapıyorum yani ara ara...Bütün kişisel bakımlarını annesi yapar. Bende bazen yanlarında oluyorum, çünkü bazen annesi bırakıp üstünü değiştirmek gerekebiliyor veya havlu almaya gidiyor

içeri. Bende onun yanında duruyorum ki hani düşmesin suyun içine... (Ferdi, 38, Kaptan)

...Ya baba biraz daha sorumluluk hisseder yani ev için sorumluluk...yani bu atadan gelen bişey heralde ya. Kadın da, yani bu Türk olduğumuz için söylüyorum, kadın da nasıl olsa erkek var, yani biraz daha geri planda, biraz daha kendisini geriye çekiyo yani. Sorumluluk kısmı, kesinlikle her zaman erkektedir yani. Bu da Türk olduğumuzun, bizim geçmişten gelen kültürden kaynaklı... (Ekrem, 42, Jandarma)

Nancy Chodorow, cinsiyete dayalı iş bölümünün temelinde kadınların “anneliğinin” yattığını belirterek annelik rolünün cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesi ve sürdürülmesinde büyük etkileri olduğunu ifade eder. Chodorow’a göre kadınlar anne olarak sosyal yeniden üretimin önemli aktörleridir (1978: 11) Yapılan görüşmelerde kadın katılımcılar anne ve baba olmak arasındaki farkları; bakım sorumluluğu, çocuğa yaklaşım, babaların uzun çalışma saatleri nedeniyle evde daha az bulunmaları, kültür, biyolojik farklılıklar gibi kriterler üzerinden betimlemektedir.

Alanyazında, sınırlayıcı anne bekkiliği tutumu sergileyen kadınların ev içi işler ve bakım sorumlulukları söz konusu olduğunda daha uzun süreler çalıştıkları ve daha çok zorlandıkları belirtilmektedir (Allen ve Hawkins, 1999). Bazı katılımcıların anneliğin babalıktan farklı olmasını; yoğun emek sarf etmek, evhamlılık, çok fazla düşünmek gibi nitelikler üzerinden betimlemeleri alanyazındaki bulguları destekler niteliktedir.

Hani bence annelik nankörlük gibi bir şey gibi geliyor bana. Yani çok, o kadar emek sarf ediyorum. Ben hamileliğimde de çok sıkıntı yaşadım, tabi onu çocuk nereden bilsin. Doğurunca da çok büyük sıkıntı yaşadım. Sorunlar yaşadım. Aile ile alakalı oldu, eşimin ailesiyle falan, herkes bir karışır oldu. Sarf etmediğim emek kalmadı ama ne bileyim babalık daha üstün geldi mesela. Yani biz ne kadar ne yaparsak yapalım, babanın üstünlüğüne hiçbir şekilde erişemiyoruz... (Alev, 29, Çalışmıyor)

Yani bence farklı anne olmak. Ya şey gibi, aslında hastalık gibi. Mesela ben sürekli böyle, karakterle de alakalı olabilir ama anne baba olmakla ilgili olmayabilir, böyle evhamlık mı artık bilmiyorum, sürekli böyle kötü bir şey olacak, başlarına kötü bir şey gelecek, bana kötü bir şey olacak, eşime kötü bir şey olacak gibi böyle, hani bir delilik yani aslında...Hani o, işte dedim ya karakterle de ilgili olabilir, yapıyla da ilgili olabilir bilmiyorum, benim kadar düşünmüyor. Hani ne olacak, bir şey olmaz falan gibi davranıyor. Aslında öyle olmak lazım kesinlikle. O yüzden, o yönden fark var bence. Yani biraz daha, evet biraz daha çok fazla düşünüyorsun gibi geliyor, babaya göre. (Türkan, 34, Öğretmen)

Bazı katılımcılar anne ve baba olmanın farklı olmasını, otorite kaynağı olmak ve erkeğin uzun çalışma saatleri nedeniyle evde daha az bulunması ile ilişkilendirmektedir. Katılımcıların, geleneksel babanın “otorite sağlama” rolünü kendilerinin üstlendiklerini ve babaların bu rolden kaçındıklarını belirten söylemleri, babaların ataerkil ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan erkeklik kodlarını reddederek daha ılımlı davrandıklarını düşündürmesi açısından önemlidir. Diğer yandan farklılığın babaların “uzun çalışma saatleri” ile ilişkilendirilmesi, kamusal-özel alan üzerinden sürdürülen cinsiyete dayalı işbölümünü işaret etmektedir.

Evet, biraz farklı. Yani biraz daha böyle sanırım disiplin yönünden ele alırsam, anne biraz daha sanırım şey, mesela ben kendime göre daha katıyım aslında ama baba biraz daha ılımlı, yumuşak. Çünkü daha az görüyolar babayı ve o biraz suistimal edilen bi alanı var babalığın.” (Hülya, 39, Memur)

Farklı. Ben kızarım ederim ama daha kıyamam, eşim kıyar. Ama yine de daha çok kızma ve şey yapma işi bendedir...O, onların arkadaşı gibidir yani, öyle diyeyim. Otorite bende, ne yazık ki bende ve bütün otoriteyi bana atıyor kendi iyi baba olmak için. (Filiz, 37, Çalışmıyor)

Farklı...Sorumlulukları daha fazla oluyor anne olmanın. Bebeklik döneminde zaten çocuk sadece anneye daha çok bağ kuruyor. O dönemde daha çok zaten annenin üzerinde oluyor. Sonraki süreçte de eğer baba çalışıyorsa ve eve geç geliyorsa gene annenin üzerinde o şey devam ediyor. Mesela oğlum şu an bana çok bağlı. Yavaş yavaş onu biraz daha atıyor. Akşamları babası eve gelince direk babada. Hiç bana bakmıyor yani babasıyla vakit geçirmek istiyor... (Gülşen, 37, Öğretmen)

...Anne daha çok sorumluluk halinde...maddi açıdan şu an çalışmadığım için söylüyorum, manevi yönden daha bana bağlı ya da benim çocuğum öyle olduğu için öyle söylüyor olabilirim...Çalıştığı için işe gidiyor, zamanın zaten 8-9 saat işte oluyor. Kalan kısmını çocukla değerlendiriyor ama biz yani sabah bir kalkıyoruz, akşam yatana kadar beraberiz. Yani o yüzden düşse de kalksa da, tabiki de bunlar, çocuktur yapacak ama hepsi benim sorumluluğumda şu an. (Hale, 27, Çalışmıyor)

Katılımcılardan bazıları ise anne baba olmanın farklılığını, “kadınsı” ve “erkeksi” nitelikler üzerinden ifade ederek anneliğin; duygularını gösterme biçimi, doğuştan getirilen özellikler, rol model olarak öğrenme ve kültürel aktarımla getirilen kalıp yargılar ile babalıktan farklılaştığını ifade etmektedir.

Tabiki farklı. Mesela ilk önce, biz daha hassasız, daha duygusal, erkeklere karşı, yani erkeklere göre. Erkeklerden ne var, biraz soğuk kanlılardır. Mesela çocuklar bir başı ağrısa örneğin anneler hemen içi cız eder. Erkekler biraz daha soğuk kanlı, biz daha merhametliyiz... (Belgin, 34, Çalışmıyor)

...Anneler daha duygusal yaklaşıyorlar bence çocuklara...Ya bu duygusal derken şundan kastetmiyorum, duygusal her şeye evet demiyorum ben...daha

kıyamıyorum ya da daha vicdan yapıyorum daha kendini sorguluyorsun, doğru baktın mı şey yaptın mı...Hani çocukla ilgili kaygılarım belki daha fazla oluyor. Gerçi, ya aslında bu kişilik özelliği ile de ilgili ama, kadın her zaman bence biraz daha verici, daha duygusal de diye düşünüyorum... (Esen, 40, Otel İşletmecisi)

Anne olmak bence sosyal öğrenme, içgüdüsel bir şeyler var ama bir de sosyal öğrenme diye bir şey var sonuçta hani kardeşimizin çocukları, anneniz birilerine bakıyor bunu bu şekilde sosyal gözlem yani gözlemliyorsunuz. Çocukluktan getirilen şeyler de var. Yani bir bebek yani bir kız çocuğu çok küçük yani bebekle oynaya oynaya nasıl giydireleceği yani çocuk giydirmeye falan ta o yaşta başlıyor...içgüdüsel olduğunu da düşünüyorum, sosyal öğrenmenin olduğunu düşünüyorum. (Figen, 37, Öğretmen)

Katılımcılardan bazıları anne olmanın baba olmaktan farklı olmasını; içgüdüler, hamilelik süreci, doğum, emzirme gibi biyolojik süreçleri kriter olarak açıklamakta ve babalığın doğumla başladığını belirtmektedir.

Sonuçta hani kadın olarak biz yani anne olarak doğuyoruz. Hani bi tek annelik bize verilmiş, onlara verilmemiş, bu bile insan da çok şey değiştiriyor. Hani bi bebek dünyaya getirmek, 9 ay onu karnında taşımak. Hani bu çok büyük bi fark bence...Baba da tamam baba ama onu taşıyan anne, 9 ay onunla bağ kuran...Bu bağ kurma durumu bile çok fark yaratıyo, yani daha çok böyle evladını bağrına basıyo... Baba da basıyo ama o annenin bastığı gibi değil. Kesinlikle şimdi bi ebe olarak anlatıyorum bunu da, ordaki bağ yani bambaşka bi bağ. (Sevda, 40, Çalışmıyor)

Anne olmak farklı. Çünkü anne olduğunu hamile olacağını öğrendiğin andan itibaren annelik vasfı sana yükleniyor ve böyle panik, o andan itibaren evham, acaba bişey mi oldu, acaba hareket ediyor mu, yaşıyor mu, içerde mi diye ilk günden itibaren daha hamile olduğuna andan itibaren başlıyor. Babalık, bence doğduğu gün başlıyor. Daha sonradan sorumluluklar yükleniyor. Çocuklar birazcık daha hareketlenmeye başladıkça, tepki göstermeye başladıkça ama annelik daha tekmelerini hissettiğinde zaten sen anne gibi hissediyorsun kendini. (Meral, 36, Öğretmen)

Farklı tabii. Aslında bilemem de şimdi şöyle, bir kere doğduğu andan itibaren çocukla ister istemez fiziksel olarak yakın olan sensin. İlk önce seninle bağ kuruyor. İlk önce seni istiyor ve bu eğer baba kendini dahil etmezse ya da bir şekilde engel olunursa ona, her şey olabilir çalışma şartları olabilir, anne pımpiriklidir istemeyebilir falan filan, öyle şeyler olur da işe girerse babayla çok geç bağlanıyor bence... (Suna, 37, Öğretmen)

4.4.3. Eyvah! Babam Gibi Bir Baba Oldum: Erkeklerin Kendi Ebeveynlerine Bakışı

Dieter Thoma, baba olmanın gücünün ve etkisinin günümüzde eski ayrıcalıklarla değil deneyimlerle ilişkili olduğunu belirtir (2011: 153). Alanyazında babalık deneyimlerini ele alan bir araştırmada katılımcı babaların babalığı, kendi

babalarını rol model olarak almak yerine “kendi benliklerini yeniden inşa etmenin bir alanı” olarak tanımladıkları ifade edilmektedir (Demiriz ve Baran, 2018: 1082). Katılımcıların çoğu ebeveynlerini rol model almadıklarını belirtmiş ve ebeveynlerini rol model almama nedenlerini; ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması, imkanlarının kısıtlı olması, bakış açılarının ve yaşanan dönemin farklı olması, şiddet, bağırma gibi duygusal anlamda yıpratıcı davranışlar, ailelerine karşı ilgisiz ve sorumsuz davranışlar, ataerkil baskı nedeniyle eşlerinin özgürlüğünü kısıtlayıcı davranışlar sergilemeleri şeklinde tanımlamışlardır. Katılımcıların söylemlerini içeren veriler alanyazında yapılan gözlemleri destekler niteliktedir.

Sancar (2009: 124), babadan oğula geçirilecek erkeklik öğretisinin garantisi ortadan kalktığında ve oğul kendi yolunu keşfetmek zorunda kaldığında, eril tahakküme dayalı bir cinsiyet rejiminin işleyiş mekanizmalarının da baştan belirsiz ve garantisiz hale geldiğini belirtir. Katılımcıların ifadelerinde göze çarpan ‘onun (babanın) yaptığının tam tersini yapmaya çalışmak’, ‘onun yaptığını yapmamaya çalışmak’, ‘istemedi de olsa bazen onun gibi davranmak’ söylemleri bir yönüyle babadan öğrenilen geleneksel erkeklik değerlerinin aktarılmaması için sergilenen çabaya işaret ederken diğer yandan bu aktarımın katılımcılar tarafından yeniden ve farklı pratiklerle nasıl inşa edildiğini de vurgulamakta ve literatür bulgularını desteklemektedir.

Hiç, kimseyi rol model almam. Herkes yanlış bana göre. Benim çünkü bir tarzım var, ben biliyorum ne yapmam gerektiğini, onu yaparım. Rol model olarak aldığım, ha rol model olarak alırım, bravo. Kötü yönlerini rol model olarak alıp onları yapmamaya çalışırım. İşim gücüm yoksa eğer, zorunluluğum yoksa, bütün zamanımı evde ve çocuklarla geçiririm. Onları dinlemeye, anlamaya çalışırım. Bunlar bizim hiç görmediğimiz şeyler. Zaman geçirirken, dediğim ciddi ciddi yani, hani onlarla beraber dur yarım saat durayım değil de, baya hayatın içinde...(Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Kesinlikle almıyorum. Yani onların hatalı olduğu yönleri düşünerek, onların davrandığı gibi davranmamaya çalışıyorum. Yani bunlar evet kesinlikle yapılmıycak, mesela evet evde şiddet kesinlikle olmayacak yani. Bu kafamdaki en net şey...Ya inan ki çok zorlanıyorum, inan ki çok zorlanıyorum. Gerçekten bazı konularda çok benziyosun. Yani biz bunu eşimle de konuşuruz...Yani yaşlandıkça babana benziyosun...lafi evet oluyo yani, oluyo ama önemli olan şeyleri, yaptığın hataları fark edip şey yapabilmek, tamir edebilmek. Biz de elimizden geldiği kadar, yani kendi doğrularımızı oluşturmaya çalışıyoruz hayatta... (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Rol model almıyoruz ama yaşadıklarımız bizimle beraber kodlanıp geliyor. Sonuçta geçmişte yaşadıklarımız bizi de biraz böyle belirleyici oluyor. Onları rol model almıyorum kesinlikle, o konuda bir şeyim yok yani. Yaşadığımız

olumsuzlukların bir benzerini ona da yaşatmak istemiyoruz ama yani tam olarak da ne kadar...Ben şahsen çok doğru bir örnek görmediğim için o kısmı öbür tarafa transfer etmiyorum ama daha iyi bir baba olabilir miyim, sorusunu soruyorum kendime. Mesela benim babam alkollü olduğu zaman gelip beni öpmeye çalışırdı, benim hiç hoşuma gitmezdi bu durum. Ben benzer bir şeyi kendi çocuğuma kesinlikle yapmam mesela. Eğer alkollüysem ve kendimi iyi hissetmiyorsam, konuşmamaya özen gösteririm. Yanlarına oturmamaya özen gösteririm, gibi. Basit örnekler bunlar ama... (Necdet, 37, Öğretmen)

Sancar araştırmasında, “Türkiye’nin anneden öğrenmeyen bir toplum” olduğunu belirtmekte ve anneden öğrenmenin reddini egemen erkeklik değerleri ile ilişkilendirmektedir (Sancar, 2009: 309). Katılımcıların ebeveynlerini rol model almak ya da almamak konusunda çoğunlukla ‘baba’nın rolünden bahsettikleri ‘anne’ hakkındaki söylemlerinin zaten rol model almak üzerine değil, anneyi betimlemek üzerine ifadeler içerdiği, dolayısıyla cinsiyet rolleri aktarımının egemen erkeklik değerleri bağlamında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu noktada bir katılımcının babalık pratiklerini belirten ifadeleri, alanda yapılan araştırma bulgularını desteklemektedir.

Ben babamın hep iyi yönlerini hep, iyi bir babaydı, yani en azından evine hep, hiçbir zaman eli boş gelmezdi. Ben hep onu örnek aldım. En büyük örneğim oydu yani. Annemi de, annem de bayandır, ben hiçbir zaman şey yapmadım yani annemi şey yapmadım, hiçbir şeyini rol modelini almadım yani onun...Babam sertti ya, yani eski insanlar öyle, ben öyle değilim. İçeri geldi mi kızım ile şakalaşıyorum, eşimle sorun yok yani. (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)

Yapılan görüşmelerde bir katılımcı, babasının ataerkil ve baskıcı düşünme tarzı nedeniyle annesinin özgür olmadığını düşündüğünü ve bu nedenle babasının bazı düşüncelerini kabul etmediğini ancak annesinin tüm düşüncelerini kabul ettiğini belirtmiştir. Katılımcının annesi ile empati kurarak kendi kimliğini inşa etme çabası, Sancar (2009)’ ın “patriarkal geleneğin kırılması” yoluyla erkeklerin kendi özgür kimliklerini kurabilecekleri gözlemini destekler niteliktedir.

Yani, tabiki sonuçta bizde onlardan öğrendik bazı duyguları. İster istemez onların yaptığı şekilde yapmaya çalışıyorum....Şöyle, babam...tabiki benden çok daha fazla düşünceli ama, bazı düşüncelerini kabul etmiyorum ben, kabullenmiyorum, ama annemin tüm düşüncelerini kabulleniyorum. Çünkü annem hep baskıyla yaşayan bir yani ataerkil dediğimiz baskı altında kalan bir kadındı. Ben bunu kabullenmiyorum. Yani babamın bu davranışını kabullenmiyorum. Annem de bir birey sonuçta, onun da kendi düşünceleri, onunda kendi özgür bir hayatı işte, özgür olması gereken bir

durumdayken, öyle bir durumda çok fazla olamadı yani küçük yaştan boyunca... (Suat, 31, Belediye Çalışanı)

Üstünel araştırmasında (2010), psikanalitik önermeye karşın genç erkeklerin her iki ebeveyn ile ortak paydalarını ortaya koyabildiklerini ve anne özdeşiminin reddedilmediğini ortaya koymuştur (Üstünel'den aktaran Bolak-Boratav ve diğerleri, 2017: 370). Bir katılımcının her iki ebeveyni ile olumlu ve yakın ilişkiler kurduğunu ifade etmesi alanyazındaki çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

Alırım evet. Yani daha sakinlik mesela. Babam, annem bize karşı hep daha sakin davranmışlar. Herhangi bir şiddet uygulamamışlar. O şekilde yetişince yani kendimizde hissettiğimiz o rahat özellikleri çocuğun da o şekilde yetişmesi için...işte yüksek sesle bağırma, korkmasın veya herhangi bir şekilde işte kulağını çekme, saçını çekme, yani onlar hiç bize yapılmamış. Biz de yapmamaya çalışıyoruz çocuğumuza. (Şahin, 41, Avukat)

4.4.4. Pandemi Sürecinin Babalık Algısına Yansımaları

Knoester ve arkadaşları (2007), babaların ev içi sorumluluklara maruz kalmasının babaların aile rollerine ilişkin bakış açılarını değiştirdiğini ve babaları değerlerini ve önceliklerini yeniden değerlendirmeye yönlendirdiğini belirtir (Knoester ve diğerleri, 2007). Yapılan görüşmelerde katılımcı erkeklerin çoğu pandemi sürecinde babalık pratiklerinde değişiklikler olduğunu belirtmekte ve bu değişiklikleri “evde geçirilen zamanın artması” ile ilişkilendirmektedir. Katılımcılar, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın artması ile çocuğunu daha iyi tanıdıklarını, ihtiyaçlarını fark ettiklerini, çocuklarına daha toleranslı davranmaya başladıklarını, güven ve iletişimin arttığını, çocukların kendilerine yakın davranmaya başlamasından mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Ev alanında daha az yer alarak dışarıda çalışmaya devam etmek zorunda olan babalar ise pandemi sürecinde benzer babalık pratikleri sergilediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda çalışmanın bulguları literatürde yer alan gözlemleri destekler niteliktedir.

...Daha fazla onlara tolerans sağlamaya başladım...En ufak bir şeyde kızıyordum, şimdi görmezden geliyorum ya da normal karşılamaya başlıyorum. Biraz daha sabır eşiğim yükseldi. Kendini düşünüyorsun en basitinden ben, buna niye sinirleniyordum daha önceden diyorsun. Yanlışlarını görme imkanın oldu, düzeltme imkanın oldu. (Ayhan, 37, Öğretmen)
Çocuğumla fazlasıyla vakit geçirebildim zaten. Özellikle zaten pandemide çocuğumla vakit geçirebildim...Çok çok güzel artısı oldu. (Ferit, 32, Emlakçı)

...Daha yakından tanıdığım için çocuğu mesela, ne ihtiyaçları var, neyi hoşlanıyor, neden hoşlanmıyor, işte neyi yaparsan susuyor, neyi yapmaktan zevk alıyor...onlar herhalde daha çok vakit geçirdiğim için çözmüş olabilir yani... (Şahin, 41, Avukat)

...Daha çok zaman geçirdim...çocuğumun büyüdüğünü gördüm yani. Bu açıdan gayet iyi oldu. Yani çocuğum nasıl büyüdü, anlamadım derler ya, bende öyle bi şey yok. Çocuğum nasıl büyüdü anladım yani. Bu pandemi sürecinde gerçekten dolu dolu zamanımızın nerdeyse tamamını geçirdik yani. (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

...O ara biraz farkettim hani çocuğa biraz daha ilgi göstermek gerekiyor şey anlamında, bana evin içinde çok fazla vakit geçirmem fikrimi değiştirdi o konuda. Çok fazla karışılmaması gerekiyor gibi düşünürken, biraz daha karışılması gerekiyor. Karışmaktan kastım her şeye yön vermek değil. Hiçbir zaman bunu yapmayacağım çocuklarıma. Ben sadece kötü bir yere girdiklerinde o yoldan döndürmek için elimden geleni yaparım, yine kendi kararlarını kendi verecek ama ben biraz daha kendimi şey hissediyormuşum, ya uzakmışım aslında evin dışındayken o konuda, yani ne kadar ihtiyaçları olduğunu biraz daha farkettim. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

4.4.5. Pandemi Sürecinin Baba-Çocuk İlişkisine Yansımaları

Pandemi sürecinde alanda yapılan çalışmaların bulguları, salgın sırasında işini kaybeden veya evden çalışmaya başlayan erkeklerin çoğunun kaçınılmaz olarak ev işlerinin ve çocuk bakımının ana sağlayıcıları haline geldiğini ortaya koymaktadır (Alon ve diğerleri, 2020: 20-21; Blundell ve diğerleri, 2020: 316). Erkeklerin evde kalma sürelerini düzenleyen babalık izinleri gibi sosyal politika uygulamaları üzerine yapılmış araştırmalar, hane içerisinde bu tür yeniden görev dağılımlarının toplumsal cinsiyet rolleri ve iş bölümü üzerinde kalıcı etkileri olduğunu göstermektedir (Alon ve diğerleri, 2020: 3). Katılımcılar pandemi sürecinde baba-çocuk ilişkisinin genelde olumlu yönde bir değişim gösterdiğini belirtmekle beraber bu değişimin temel kriterini evde daha çok yer alma, evden çalışma ve çocuklarla daha çok vakit geçirme fırsatı bulmak şeklinde tanımlamışlardır.

Çocuklarım daha çok konuşmaya başladılar. Bir şeyi önce annesine söylerlerdi şimdi benle de direk gelip konuşmaya başladılar. Bu konuda iyi oldu. Daha iyi hissettiriyor, çünkü görüyorsun nerede şey yaptığını, herkes kendi çocuğundan dört dörtlük olmasını bekliyor ama hiçbirimiz dört dörtlük değildik, biz kendi yapamadığımız şeyleri aslında onlardan bekliyoruz. (Ayhan, 37, Öğretmen)

...Bence bütün çocuklar ailelerini, annesini, babasını yanında ister. Bunlar da öyle hiçbir farkı yok. Ne kadar çok evde kalırsak, ne kadar çok beraber olursak, bence hem sevgimiz hem ilgimiz alakamız artıyor. Mesela ben iki ay evdeydim son dönem, hiç evden çıkmadım yani. Ağırlıklı onlarla geçirdim...İyi bir şey yani çok kötü bir şey değil. Ben seviyorum... (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Bende iyi yansıdı. Daha güçlü bağlar kurulması sağlandı. Birçok şeyi sosyal çevreden, arkadaştan öğrenmek yerine senden öğrenmeyi tercih etti. Çünkü çocuk okulda daha fazla öğreniyordu. Takıldığı ya da aklını kurcalayan şeyleri okuldaki arkadaşlarıyla konuşup orada çözümlüyordu ama şimdi seninle konuşmaya başlıyor. Konuşmazsa illaki o soru onun kafasını kurcalıyor ve konuşmak zorunda hissediyor, illaki açıyor mevzuyu. Her türlü fark ettiği yeni şeyi rahat rahat seninle konuşmaya başladı. Hani senin tarafından, okul tarafından ya da toplum tarafından ziyade senin tarafından yetiştirilen bir çocukmuş gibi olmaya başladı. İyi hissettirdi. Yani şimdi okulda ya da başka bir yerde aldığı cevap belki beni mutlu etmeyecekti ama şimdi kendi cevabını verme ya da kendi cevabını öğretme kendi doğrularını öğretme gibi bir şey oldu. Yani sosyal öğrenme ne kadar devam eder böyle bilmiyorum ama o sosyal öğrenme tamamen aileye döndü diyebilirim. (Turgut, 38, Öğretmen)

Alanyazında yapılan çalışmalar, belirli ev işlerini yapmanın yalnızca bireyin kendisini bir toplumsal cinsiyet kategorisinin yetkin bir üyesi olarak yerleştirmesi için fırsatlar sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda cinsiyetlendirilmiş benlikleri ve davranışları olumlamaya ve yeniden üretmeye de hizmet ettiğini belirtir (Coltrane, 1989; DeVault, 1991). Benzer şekilde Connell (2009), toplumsal cinsiyet ilişkilerinin günlük hayatta sürekli ve yeniden kurulduğunu belirtir (Connell, 2009: 43). Bir katılımcının pandemi sürecinde çocuğu ile ilişkilerinde yaşadığı değişimi ifade ederken tanımladığı günlük yaşam pratikleri alanyazındaki çalışmaları destekler niteliktedir.

Aslında bizim ilişkimiz belki de şöyle oluyor, geçmişte oğlum annesine çok daha bağımlıyken, şu an biraz daha ondan koptuğunu fark ediyorum ben. Bunda da benim yaptıklarım biraz onu etkiliyor galiba. Daha çok malzemelerle ilgilenmeye başladığını fark ettim. Mesela robot bir araba yaptık, çok heyecanlıydı geçen haftalarda. Bu sene iş yoğunluğundan bakamadım ama yapmaya devam edeceğiz. Bu zamanda şeyi farkettim mesela, robotlara olan ilgisi arttı. Bunu da benim yaptığım uygulamaları izlediği için olduğunu düşünüyorum. Robot süpürge alıp, onu programlayıp, tekrar odaları gezdirmeye başladı mı çok heyecanlandığını gördüm. Demek ki benim yaptıklarım, tadilatlarım falan...matkapla uğraşmaya başladığımda uğraştığını falan farkettim. Ya da tornavidayı falan alıp bir şeyleri sökmeye çalıştığını gördüm. Benim yaptıklarım onu etkiliyor. Şöyle bir düşüncem var, önümüzdeki süreçte yaptıklarımı biraz daha model alacağı için, yeni hobiler edinmem gerekiyor. Mesela satranç oynamayı biliyorum ama daha fazla onun yanında yapmaya özen göstereceğim hani benle beraber o işi öğrensin diye... (Necdet, 37, Öğretmen)

4.5. BAKIM VE PANDEMİ SÜRECİNİN ERKEKLERİN ‘BAKIM’ ALGISINA ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE DENEYİMLER

Bu bölümde, erkeklerin “bakım” olgusuna yüklediği anlamların ve bakım verme pratiklerinin, eşler özelinde hangi kriterler çerçevesinde farklılaştığı ya da benzediğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle erkeklerin bakım kavramına yüklediği anlamların ve bakım kavramının kadın ve erkek özelinde hangi tutum ve davranışlar ile farklılaştığını ya da benzediğini belirten görüşlere yer verilmektedir. Sonraki alt temalarda ise katılımcıların bakım kavramına dair genel görüşlerinin pandemi sürecinde günlük yaşam pratiklerinde nasıl deneyimlendiğine yer verilmektedir.

4.5.1. Erkeklerin Bakım Olgusuna Yüklediği Anlamlar

Palkowitz (1997: 208-211), babaların bakıma katılımını bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutta ele almaktadır. Bilişsel boyut; muhakeme, planlama, değerlendirme ve takip etmeyi içerirken duyuşsal boyut; duygular, hisler ve ilgiden oluşmaktadır. Son boyut olarak davranışsal boyut ise; besleme, konuşma, öğretme dahil olmak üzere açıkça gözlemlenebilir davranışları içerir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcı erkeklerin bakım olgusunu; temel ihtiyaçların karşılanması, korumak ve ilgilenmek olmak üzere üç farklı kategori üzerinden betimledikleri görülmüştür. Katılımcılar temel ihtiyaçların karşılanması olarak bakımı; yeme, içme, temizlik, uyku gibi ihtiyaçların karşılanması şeklinde betimlerken, koruyucu bakım; çocuğun zarar görmesini önlemek, tehlikeyi fark ederek hemen müdahale edebilmek olarak ifade edilmiştir. İlgilenmek olarak bakım ise; sevgi göstermek, dinlemek, ihtiyacı olduğunda destek olmak, değer vermek, iletişim kurmak ve süreklilik sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcıların bakım olgusuna yüklediği anlamlar literatürdeki bulguları destekler niteliktedir.

“...Çocuğun olması gereken ihtiyaçlarını karşılamak, işte gıdasını yemeğini yedirmek, tuvaletine götürmek, işte altını değiştirmek...” (Suat, 31, Belediye Çalışanı)

Literatürde hegemonik erkekliğin, erkeklere kadınsı ev bakımı dışında “koruma” ve “üretim” olmak üzere iki “geçiş” sunduğu belirtilmekte ve koruma geçişi, erkeklerin kadınların ve çocukların “koruyucusu” olduğu geleneksel vatandaşlığa atfedilmektedir (Tronto, 2013: 72). Bazı katılımcılar bakım olgusunu, korumak ile ilişkilendirerek; hastalıktan korumak ve olası tehlikelere karşı önlem almak olarak betimlemiştir. Katılımcıların tanımlamaları literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

“Bir şeyi korumaktır, bir şeyi yetiştirmektir....Çocuğun bakımı demek onun gelişimi demek, onun için ne uygunsu, ilaçtı, kremdi, aşıydı hepsi kapsıyor onu. O süreye dikkat ediyoruz, düzenine.” (Ferdi, 38, Kaptan)

“Çocuğa bakım...mesela dışarı çıktınız, çocuğunuz deniz kenarında, bakım demek onun ne yaptığını kontrol etmek demek, yani sürekli. Ya da dışarı çıktı, bisiklete binerken sürekli araba geliyor mu diye bakmak demek. Bakım daha çok önleyici ve o an yapılması gereken işler demek benim için.” (Necdet, 37, Öğretmen)

Tronto (1993) çalışmasında, bakımın etik niteliklerinden “sorumluluk” kavramının; ilgilenme ve sorumluluk olarak belirlenen ihtiyaçlara cevap verebilmeyi içerdiğini belirtir. Gilligan (1982) ise, bakım göstermeye ilişkin ahlaki kavrayışın, sorumluluklara ve ilişkilere dair bir anlayışa yerleştirilmesinin önemine işaret ederek ahlaki sorunun hakların değil, sorumlulukların birbiriyle çatışmasından kaynaklandığını öne sürmektedir. Yapılan görüşmelerde bazı katılımcıların bakım olgusunu betimlerken, temel ihtiyaçların karşılanmasından ziyade ilgilenmenin ve ilişkiselliğin önemli olduğuna değindikleri ve kendilerini çocuklarına ayırdıkları zaman açısından sorguladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların çocukları ile daha fazla zaman geçirmek ve sorumluluk almakta istekli olduklarını ifade etmelerinin literatürdeki gözlemleri desteklemektedir.

Bizim evimizde çocuklara bakım vermek, ilk başta onlarla vakit geçirmek yani iyi vakit geçirmek....Bu yeme içme anlamında değil, zaten bunlar insanların hepsinin ihtiyacı olan şeyler ama çocukların daha çok anne babasıyla vakit geçirmeye ihtiyacı var. Bunu ben kendi açımdan söyleyeyim biraz daha çoğaltmam lazım, yetersiz görüyorum kendimde de. Eşim bu konuda zaten benim açığımı fazlasıyla kapatıyor...Kendi açımdan, biraz daha onlara ilgi alaka göstermem lazım, daha çok vakit geçirmem lazım.

(Ayhan, 37, Öğretmen)

Bakım çok farklı, yani bir çocuğa bakmak sadece onun yemeğini, suyunu verip işte altını değiştirip, onun temel ihtiyaçlarını karşılamak değil, aile açısından,

baba ve anne açısından. Hatta bunlar diğer o çocuğun, çocukla ilgilenme anlamında bunlar daha ikinci planda aslında. Çocuğun daha fazla, daha farklı şeylere ihtiyacı var. Dedim ya hani babadan, babayla geçireceği zaman, babayla iletişimi...Ama bence çocukla, çocuk bakımı anlamında çocukla zaman geçirmek, onunla sohbet etmek...Ona güzel bir kahvaltı hazırlamaktan bence daha önemli. Bakım anlamında hani ilgi, alaka, soyut anlamda ilgi, alaka, çocuğa verdiğin somut ilgi alakadan çok daha önemli. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Diemut Bubeck, bakımın eril olarak kodlanmasında “geçim sağlama” rolüne işaret ederek; erkeklerin, güvenilir bir şekilde geçim sağlama görevini yerine getirdiklerinde ilgili bir eş ve baba olduklarını, ancak çocuklarının bezlerini değiştirmek ya da onlara ninni söylemek zorunda olmadıklarını ifade etmektedir (1995: 162). Tronto (2013) “geçim sağlama” ile ifade edilen bakımı “üretim geçişi” ile ifade etmekte, erkeklerin “ekmek kazanma” rolünün onları kadınsı bakım pratiklerinin dışında kalmalarına olanak sağladığını öne sürmektedir. Bir katılımcının bakım olgusunu temizlik üzerinden ifade ederek cinsiyete dayalı iş bölümünün nasıl sürdürüldüğünü ve kadınsı kabul edilen bakım sorumluluğunun nasıl dışında kaldığını belirten söylemleri literatürde yer alan gözlemleri desteklemektedir.

Temizlik. Bakım deyince bana sorarsanız temizlik gelir. Beni kızım bakımlı bir kız. Annesi ona öyle bir bakıyor, öyle bir bakıyor, ben öyle büyüdüm...Kızım güzel bakılıyor, ben iyi bakılıyorum Allah var. Benim eşim yani hepimize iyi bakıyor. Ben bu anlamda zaten ağzımı açacak bir pozisyon hiç yaşamadım. Diyemem ki işte, bakımsız diyemeyiz yani... (Bülent, 40, Berber)

Literatürde yer alan bir çalışmada babaların bakım olgusuna yüklediği anlamların, çocuğun yaşı ile değişim gösterdiği ortaya konulmuş ve babaların anlatılarında bakımın, çocuğun eğitime ve yeteneğine olanak tanımak üzerinden ifade edildiği belirtilmiştir (Bolak- Boratav ve diğerleri, 2017). Katılımcıların bakım vermenin çocuğun yaşına göre değiştiğini belirten ve yaşa göre farklılaşan ihtiyaçların karşılanmasını bakım ile ilişkilendiren söylemleri literatürdeki çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

...Yani küçükken, küçüklüğünde çocuk bakımı işte çocuğun temizlenmesi, altının alınması gibi şeyler ifade ederken biraz daha büyüdüğünde, onun kişisel ihtiyaçlarına cevap verebilme anlamında. Çünkü kişisel bakımını kendi yapmaya başladığı zaman çocuk, ondan sonra da onun hayattaki işte sorularına cevap verebilme, onun, ne diyim, eğitime eğilebilme, onun dışında da onu hayata hazırlamak anlamına geliyor. (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Bakım deyince, çocuğun karşılayamadığı kişisel, eğitimsel ya da böyle sosyolojik kavramlar gelir yani bakım deyince, çok şeyi var bu işin yani çocuk sosyal olarak bir yerde yıpranıp bazı şeyleri kafasında çözümleyemeyebilir, bu da bir bakımdır. Temizlik olarak çocuğu giydirmek de bir bakımdır. Kişisel olarak halledemediği bir şeyi ya da rahatsız olduğu bir şeye bakmak da bakımdır. Yani üç farklı boyutu olduğunu düşünüyorum bakımın yani. (Turgut, 38, Öğretmen)

4.5.2. Anne ve Baba Özelinde Farklılaşan Bakım Algısı

Literatürde yer alan çalışmalarda, erkeklerin ve kadınların cinsiyetlendirilmiş benliklerini olumlamak ve yeniden üretmek için farklı görevler üstlendiği; erkeklerin ev içi işler ve bakım sorumluluğunu ‘doğalarında olmadığı için’ alamayacağı düşüncesinin aynı zamanda erkeklerin bu sorumlulukları üstlenmek için herhangi bir çaba göstermeyeceklerini de kabul etmek anlamına geldiği belirtilmektedir (West ve Fenstermaker, 1993; West ve Zimmerman, 1987, 2009). Yapılan derinlemesine görüşmelerde bazı katılımcılar bakım pratiklerinin anne ve baba özelinde farklılaşmasını, babanın “geçim sağlayan” rolü ile betimleyerek baba kimliği üzerinden hegemonik erkekliğin yeniden üretimine işaret etmekte ve literatürde yer alan gözlemleri desteklemektedir.

...Sonuçta yenidoğan çocuğun yaşına kadar olan bir kısmı, annenin sorumluluğunda. Yani anne daha fazla emziriyor işte altını değiştiriyor, banyosunu yaptırıyor gibi gibi bu tarz şeyler anneyle alakalı olan şeyler. Yani ondan öğrendiği için, ilk doğum kendi vücudundan çıkan bir bireyin, o şekilde...Benim sorumluluğum çalışmak diye düşünüyorum, annenin sorumluluğu da şu an için bakım diye düşünüyorum. (Suat, 31, Belediye Çalışanı)

...Yani annelerin her zaman dediğim gibi yükü hakikaten çok büyükmüş, ben bunu pandemide anladım yani. Hem bana bakacak, hem çocuğa bakacak, hem eve bakacak, hem alışveriş yapacak, pazar yapacak falandı filandı. Yani karımın görevi aslında baya ağırmış yani onu anladım ama, yapacak bir şey yok, bizim hayatımızın düzeni bu şekilde gidiyor. Yani ben maddiyatı karşılıyorum, o maneviyatı karşılıyor. Yani aslında baktığımız zaman tam bir fabrikasyon gibiyiz yani, öyle görüyorum kendimi ve ailemi... (Bülent, 40, Berber)

Tronto (2013), bakımın etik niteliklerini; dikkat, sorumluluk, yeterlilik ve cevap verebilirlik olarak tanımlamış ve sonrasında güven ve dayanışmayı geliştiren ve süreklilik arz eden beşinci nitelik olarak “birlikte bakmak” (caring with) evresini

eklemiştir. Katılımcıların bakım verme pratiklerini tanımlarken “herhangi bir fark olmadığını” belirten söylemleri literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

*“Yani bizim kendi ailemizde pek yok herhalde farklı bir şey. Yani pek birşey yok. İkimizde aynı şekilde bakımını yapıyoruz. (Şahin, 41, Avukat)
...Genel anlamda herkesin evdeki zamanı farklı, o konuda bir şey diyemem. Ben kendi açımdan söylüyorum, ben eşim yeri geliyor çocuğun altını da ben aldım, eşim okula gitti ben baktım, yemeklerini de hazırladım, uyuttum da... Hiç sıkıntı yok, hepsini yapıyorsun...Yeri geldi ben de baktım, pandemi sürecinde bakıcıya zaten ihtiyaç yok, evdesin, sen kendi çocuğuna bakamayacaksan bunun pek bir anlamı kalmıyor yani işin gerçeği. (Ayhan, 37, Öğretmen)*

Cook ve arkadaşları, baba katılımını araçsal ve duygusal olmak üzere iki boyutta ele almaktadır. Araçsal baba katılımı; çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamayı içeren beslenme ve temizlik gibi faaliyetleri içerirken duygusal baba katılımı; oyun oynama ve kitap okuma gibi etkileşime dayalı faaliyetleri içermektedir (Cook ve diğerleri, 2005). Bir katılımcının bakıma katılımının eşinden farklılaştığı noktaları “oyun ve eğlence” ile ifade etmesi literatüre yer alan duygusal baba katılımı bulgusunu desteklemektedir. Ayrıca katılımcının, babanın “otorite” kaynağı olarak görüldüğü geleneksel babalık rolünü “zor” bir rol olarak ifade etmesinin ve bu rolü eşinin üstlendiğini belirtmesinin hegemonik erkeklik kodlarının ve eril normların dışında kalma çabasına işaret etmesi nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir.

...Ya bazı şeyleri bence çok daha iyi yapıyorlar, bazı şeyleri de babalar daha iyi yapıyor. Ben kendimi karşılaştırmayayım ama, neyi yapar eşim? Bilmiyorum ya biz hepsini eşit yapıyoruz galiba...Ben daha çok eğlendiririm çocukları yani benimle daha çok eğlenirler...Eşim daha çok daha matematiksel bakar konuya. Yani şu an herkes orada oyun oynuyor, tamam o zaman bende kitabımı okuyayım, der. Ben demem, ben onlarla birlikte oynarım, sonuna kadar, yani uyuyana kadar. Bütün oyunlarını da benimle oynarlar...Ben ona doğru kaydardım o otorite işini. Çok zor bir şey çünkü o ya, oyun oynamak daha kolay. Birde onu daha az severler, beni daha çok severler dedim ama onu daha çok seviyorlar. (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Literatürde yer alan araştırmalar, babaların çocukları ile gerçekleştirdikleri etkinliklerin türünün çocuğun cinsiyetine ve yaşına bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır (De Luccie, 1995; Lindsey ve diğerleri, 1997; Ögüt, 1998; Ünüvar, 2008; Garcia, 2014). Katılımcılardan bazılarının anne ile babanın bakım verme pratiklerinin çocukların cinsiyeti özelinde farklılaşan yönleri olduğunu belirtmesi ve

gelişim dönemlerine göre bu farklılığa dikkat ettiklerini vurgulaması literatürde yer alan bulguları desteklemektedir.

Anneler çocuklarına babalarından farklı bi bakım sağlar mı, eee yani sağlamaz, sağlar...yani temizlik anlamında sağlar. Mesela biz, yani ben kızım la girip yıkanmam, eşim yıkanır ya da temizlik anlamında başka benim yapmıcam şeyleri eşim yapar. En baştan beri böyle değil, cinsiyet ayrımını yapması gerektiği zamanı geldiği için şu anda değişikliğe uğrayan bişey. (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

Yani cinsiyet olarak bir kere hani başkasın, çocuk bunu biliyor. Yani kız çocuğum var bu başka bir şey yani görüyor, bu bir erkek. Mesela hani bazı konuları ya da düşünceleri anneyle daha rahat paylaşırken o hem cinslerinden kaynaklı...senle konuşurken böyle cümlelerini biraz daha seçerek, biraz daha böyle tam istediği yerden değil de dolaylı olarak anlatmaya çalışıyor, bu da bir farklılık yaratıyor yani...Örneğin, bu seneye kadar tuvaletini yaptıktan sonra, büyük tuvaletini yaptıktan sonra, biri bana yardım edebilir mi diye seslenirdi ama şimdi sadece anne diyor. Çünkü hani karşılaştığı erkek var ve böyle hani ben annemin yardım etmesi daha böyle şeymiş gibi...hatta ben yardım edeyim geleyim, hani ben yapayım, ben söyleyim dediğim zamansa kesinlikle reddediyor. Böyle bir şey var, ayrım var. (Turgut, 38, Öğretmen)

Vatandaş, cinsiyete dayalı iş bölümünün, kadın ve erkekler arasındaki temel fizyolojik farklar nedeniyle ortaya çıktığını ve ayrımın temelinde; kadınların hamile kalması, çocuk doğurması ve besleyip büyütmesi olduğunu işaret ederek cinsiyet rollerine dayalı yaklaşımı vurgular (2007: 38). Barutçu ve Hıdır araştırmalarında benzer şekilde, görüşülen erkeklerin çocuk bakımına katılmamalarını açıklarken en sık başvurdukları argümanın “emzirememe” olduğunu belirtmektedir (2016: 8). Bir katılımcının anne ve babanın farklı bakım sağlamasını, doğurma ve emzirme gibi biyolojik aktiviteler üzerinden ifade etmesi literatürde yer alan çalışmaların bulgularını destekler niteliktedir.

...O hamile olduğundan beri içinde hissediyor onu. Onunla beraber yatıyorlar, onunla beraber kalkıyorlar. Bütün acıyı onlar çekiyorlar, doğum acısı dahil buna. Çıktı, emziriyor bütün gün onunla beraber zaten. Beraber ten tene kokusunu biliyor...Şimdi çocuğun aktivitesi genelde dediğim gibi evde oyuncaklar falan işte babayla birazcık koşturmaca ama sürekli meraklı olduğu için her şeye el atıyor, oynamak, ellemek istiyor, ilgisi var. Ama annesi olunca hemen anneye sarılıyor işte yıkamaya veya üstünü çıkart hadi bıcı bıcı diyoruz direk banyoya gidiyor kendi kendine, oyun oynuyor. Çıkınca zaten annesi yıkıyor, duruluyor, kuruluyor. İşte dediğim gibi özellikle emzirme konusunda ve sürekli o yedirdiği için anneyi daha çok biliyor.” (Ferdi, 38, Kaptan)

Chodorow (1978), erkeklerin kamusal alandaki birincil konumlarından dolayı ebeveynlik rolü söz konusu olduğunda “ikincil” konumda yer aldıklarını belirtmektedir. Bir katılımcının, annelerin çocuklara babalardan farklı bir bakım sağlamasını “iletişim” üzerinden betimlemesi, bu iletişimin temelinde ise annelerin evde çocuklarla daha fazla zaman geçirmelerinin olduğunu vurgulaması; geleneksel cinsiyet rollerinin sürdürülmesi ve bakım sorumluluğunda erkeklerin “ikincil” konumuna işaret etmesi açısından literatürdeki gözlemleri destekler niteliktedir.

“İletişim konusunda daha çok yani. Çünkü çocuklar yani diyorum ya toplansan bir saat ayrı kalmamışlardır, ben öyle değilim yani ben olsam da olur, olmasam da olur yani o mantıktayım şu an...” (Yılmaz, 35, Polis)

Chodorow, kadınların hayatını ve cinsiyet sosyolojisini anlamak için anneliğin ve buna ilişkin cinsiyete dayalı işbölümünün yeniden üretiminin anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır (1978: 14). Bu bağlamda yapılan görüşmelerde, kadın katılımcıların bakım sorumluluğunu hangi kriterler ile erkeklerden farklı olarak betimlediklerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü söylemlerinde anne ve babanın günlük yaşamda çocuklarına bakım sağlama şekillerinin farklı olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar farklılaşan bakım algısını; bakımın birincil sorumluları olmak, çocukla geçirilen sürenin babadan fazla olması, ilgilenmeyi iletişim ile sağlamak, duygularını gösterebilmek, çocuğun cinsiyeti, babanın ev dışında daha uzun süreler yer alması gibi kriterlere dayandırarak betimlemektedir.

Literatürde, erkeklerin ev içi işler ve bakım sorumluluğuna katılımında kadınların erkekler üzerindeki etkisini ifade eden “anne bekçiliği” kavramı (De Luccie, 1995) babanın davranışlarını sınırlayıcı ya da teşvik edici bekçilik tutumları olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Sınırlayıcı anne bekçiliğinin, babanın katılımına güvensiz ve kontrolü elinde tutan tutumları içerdiği, teşvik edici anne bekçiliğinin ise, baba katılımını destekleyici ve cesaretlendirici tutumları içerdiği belirtilmektedir (Schoppe-Sullivan ve diğerleri, 2015). Katılımcıların, kadınların bakım sağlamada birincil sorumlu olmaları, bakım pratiğine ‘otomatik’ olarak sahip olmaları, erkeklerin bakım bağlamında yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları ve kadınlar gibi bakım sağlayamayacaklarını belirten söylemleri, literatürde yer alan bulguları destekler niteliktedir.

...Benim yaptığım her şeyi eşim de yapar yani. Onu yönlendirdikten sonra, hani şunu yapmamız gerekiyor, mesela duşlarından sonra mutlaka kremleri vardır. Hani ben birisini yıkıyorsam, o diğerini giydiriyorsa, ediyorsa o kremi sürülecek dediğim zaman, hani benim yönlendirmemle... (Filiz, 37, Çalışmıyor)
Ben iki çocuğumda karşılaştırırsam, ilkinde bütün sorumluluğu üzerime aldığımı, çok fazla babası ile zaman geçirmesi için bırakayım, onlara bırakmadığımı ya da yaratmadığı mı, hadi al, birazcık da sen ilgilen, gibi bir şey yapmadığımı fark ettim. Sonradan ikinci çocuk olunca. Ondan sonra hani ikinci çocukta birazcık daha fazla sorumluluk aldığında daha farklı oluyor baba ile çocuğun arası. (Suzan, 33, Öğretmen)

... Belki onlara da o sorumluluk verilse bizden daha iyi yaparlar ama, biz işte o konuda otomatığiz gibi geliyor bana. Yani hiç birinin göstermesine gerek kalmadan işte altını falan alabiliriz gibi ama mesela o senin gibi yapamaz gibi, düşünüyorsun. İşte düşünüyorsun, aslında belki bıraksak bizden güzel yapacaklar ya da bilmiyorum, onların içlerinden gelmesi durumu da olabilir, hani isteyerek yapmasıyla alakalı da olabilir ama, benim kadar iyi yapmayacağını düşünüyorum...Mesela babamıza baktığımda babam asla, yani annem diyor ki asla bebek arabanızı bile taşımazdı kılıbık derler diye. Hani öyle gördük diye mi öyle düşünüyorum, olabilir. Ama almadı yapmadı değil yani yapmıştır. Altını da almıştır, yemeğini hazırlamamıştır ama yedirmiştir mesela, ama yine de benim gibi olmaz diye düşünüyorum. (Türkan, 34, Öğretmen)

Literatürde yer alan bir çalışmada, geleneksel cinsiyet rollerini benimseyen annelerin, sosyal normların ve annelik ideallerinin baskısı altında çocuk bakım sorumluluğuna eşlerini ya da diğer insanları dahil etmek istemeyebilecekleri belirtilmektedir (Kilzer ve Pedersen, 2011). Katılımcılardan bazıları, geleneksel rolleri işaret ederek bakım sorumluluğunun kadınlarda olduğunu ve bu nedenle anneliğin babalıktan farklı olduğunu ifade etmekte ve babaların anneler kadar bu sorumlulukta yer almadıklarını belirtmektedir.

Yani şu şekil bakımda, bütün şeyler annenin üstünde olduğu için, üstü başı genelde anneler yapıyor. Bakım o yönde annelerde oluyor ya da yemek yedikten sonra anneler daha çok ilgileniyor, o da bakıma giriyor herhalde hani...Yani erkekler tabi bu kadar yapmıyor bence, babalar yani. (Belgin, 34, Çalışmıyor)

Daha ayrıntıcıyız diye düşünüyorum ben. Yani bişey yaparken daha titiz davranabiliyoruz. Yani mesela en basiti, lavaboya gitti ellerini yıkarken, hani baba da yıkatiyo da, mesela daha yüzeysel şey yapıyo, anne biraz daha hadi şuna da dikkat et, şunu da yap, bunu yap...daha biraz ayrıntıcıyız diye düşünüyorum. (Ayten, 41, Memur)

...Kız ve erkek çocuklar için biraz daha değişkenlik gösterebilir ben kız olduğu için böyle görüyorum. Belki erkek olsa benden daha fazla bakımını belki o üstlenecek. Birazcık daha büyütünce, kendini fark etmeye başlayınca. Ama kız olarak bakılınca bence anneye ait yani bakımı. (Alev, 29, Çalışmıyor)

4.5.3. Bakıma Katılan Babalar Annelik Mi Yapıyor?

Chodorow, anneliğin “doğum” gibi biyolojik işlevinin ötesinde “bakım, yetiştirme, sorumluluk üstlenme ve beslenme” gibi sosyo-kültürel işlevleri de bünyesinde barındırdığını, bu yönüyle aslında erkeklerin de yapabileceği bir yeti olduğunu belirtir (1978:11). Bu anlayıştan yola çıkılarak babaların bakım sorumluluğu almalarının cinsiyet rolleri ile nasıl ilişkilendirildiğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Katılımcıların çoğu, bakım sorumluluğuna katılımın annelik olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmekte ancak bakım sorumluluğuna katılmayı iki farklı tutum üzerinden değerlendirilmektedir. Katılımcıların bir bölümü bakım sorumluluğunu ilişkisel bağlamda ele alarak eşitlikçi tutum sergilemekte, bakımın babaların da görevi olduğunu, annelik ve babalık arasında bir fark olmaması nedeniyle herkesin her şeyi yapması gerektiğini savunmaktadır. Katılımcıların diğer bölümü ise, bakımı kadınsı özelliklerle ilişkilendirerek cinsiyete dayalı rolleri sürdüren bir tutum sergilemekte, annenin bakım anlayışının şefkat ve sıcaklık, babanın ise destek ve görevler olduğunu belirtmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalarda, babanın babalık kimliğini ve ebeveynlik rolünü benimseme düzeyinin, bakım sorumluluğuna katılımı etkilediği belirtilmektedir (McBride ve diğerleri, 2002; Henly ve Pasley, 2005). Bazı katılımcıların bakım sorumluluğu almanın “doğal” olduğunu belirten söylemleri literatürde yer alan gözlemleri destekler niteliktedir.

Hayır...Sonuçta o senin de çocuğun. Sadece bunu anne dünyaya getirmede ki, anne sadece fiziksel olarak dokuz ay karnında taşıdı, o da erkek taşıyamıyor, sonuçta erkek de öyle bir fiziksel olarak gelişim olsa bunu erkek de yapar, bayan sadece dokuz ay karnında taşıdı dünyaya getirdi. Sonuçta ikinizin. (Ayhan, 37, Öğretmen)

Yok bence annelik yapmamış olabilirler. O annenin de çocuğu, babanın da çocuğu yani gayet doğal. (Ekrem, 42, Jandarma)

Bence anne baba diye bir ayrım yok...O yüzden hani öyle bir şey yok. Herkes her şeyi yapmalı... (Kenan, 37, Sörf Eğitmeni)

Hayır. O ben dedim ya o şeye inanmıyorum. Hani annenin görevi, babanın görevi...işte baba işe gider anne evde temizlik yapar, ona inanmıyorum. O çok eskiden yaşanmış, hala günümüzde şeyleri etkileri olan bir şey. Anne ile babanın görevleri farklı değildir evin içinde. Ha şimdi erkeğin, fizyolojik anlamda baktığın zaman şimdi ağır bir şeyi erkeğin yapması daha kolaydır. Mesela bir şeyi kaldırmak, indirmek gibi. Tabi bu erkeğin görevi olabilir evin içinde. O da nedir, bir şeyi yapamadığın için, fiziksel olarak yapamadığın için. Ama hani yapabileceğin bir şeyi erkek de yapar, kadın da yapar. Ben bundan ne

utanırım, ne çekinirim ve bunu herkese de söylerim dışarıda hani kimseye ben evde bulaşık yıkıyordum falan, hani erkekler biraz bu konuda gurur yapar ya. Ben derim. Arkadaşım telefon açar, ne yapıyorsun, ben derim şu anda bulaşık yıkıyorum, temizlik yaptım, işte çocuğun altını alıyorum derim yani. Bence utanılacak, çekinilecek bir şey değil yani. Yapması da gerekir erkeğin. Yani kadının da erkeğin yaptığı bir şeyi yapabilir, yapması gerekir. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

Geleneksel cinsiyet rollerini benimseyen bazı katılımcılar bakımı, annelik ile ilişkilendirerek çocuk bakımına katılımı cinsiyet kimliklerine uygun şekilde ve kadınsı rollerden kendilerini koruyarak yerine getirdiklerinin altını çizmektedir.

Zannetmiyorum...Yani annelik gibi gözüktüğünü ben zannetmiyorum. Ben mesela giydirirken saçını yaparken, hani bir anne gibi değil bir baba gibi şefkatimi veriyorum yani ona sevgimi veriyorum... (Bülent, 40, Berber)
Babalığı zaten yapıyordu, annelik yapmış gibi oluyor. Bakım annelik daha yakın. (Ferdi, 38, Kaptan)

Bir diğer katılımcı ise bakım sağlama pratiklerinin anne ve baba özelinde farklılaştığını belirterek bakımı toplumsal cinsiyete dayalı roller çerçevesinde betimlemektedir. Katılımcı bakım kavramını cinsiyetlendirerek babayı “destekleyici” anneyi ise, “kişisel” ihtiyaçları karşılayan olmak üzere iki farklı konuma yerleştirmektedir.

Yok, ikisi farklı farklı şeyler. Yani bir çok şeyde farklılık vardır da, yani erkek için kadın için farklı veya kız için, kız çocuğu için erkek çocuğu için çok farklı...Yani erkekten böyle beklediği böyle şey biraz daha destek, senden, kadından beklediği şeyse daha böyle kişisel şeylerdir. Örneğin, ruj sürmeye çalışıyor, allık sürüyor, bunun nasıl sürüleceğini annesine soruyor ama nasıl olduğunu babasına soruyor, böyle farklılıklar vardır. (Turgut, 38, Öğretmen)

Yapılan görüşmelerde kadın katılımcıların çoğu, babanın bakım sorumluluğuna katılmasının annelik ile ilişkilendirilemeyeceğini belirtmektedir. Katılımcıların ifadelerinde bakım, erkek katılımcılarla benzer şekilde geleneksel ve eşitlikçi tutum ile ilişkilendirilerek iki farklı boyutta betimlenmektedir. Katılımcılardan bazıları bakımın; babalığın bir parçası olduğu, çocuğun anne kadar babanın da bakımına ihtiyaç duyduğunu belirtirken diğer katılımcılar; annelerin daha şefkatli, ilgili, toleranslı, sevecen olduğunu belirtmekte ve babaların “isteseler” de annelik yapamayacaklarını belirtmektedirler.

...Babalığın bir parçası yani babalık deyince sadece işe gitme, çalışma, eve yemek yani para getirme değil, o da babalık yani sonuçta. (Türkan, 34, Öğretmen)

...Nasıl çocuk annesinin sevgisine, ilgisine, bakımına ihtiyacı varsa, aynı ilgiyi farklı cinsiyetteki babasında da bekler yani. Hatta onun olmaması çocuğun psikolojisi üzerinde farklı etkilere bile sebep olabilir. O yüzden onunla bir annelik yapmış olamaz yani onunla farklıdır, çocuk üzerinde yaratacağı etki, annenin yapmış olduğu etki çocuk üzerinde farklıdır. (Gülşen, 37, Öğretmen)

Katılımcılardan bazıları ise babaların bakıma katılmaları durumunda bile annelik yapamayacağını, isteseler bile annelik vasfına sahip olamayacaklarını belirterek anneliği yüceltmekte ve eşlerinin de kendileri gibi düşündüklerini belirtmektedir. Katılımcıların ifadeleri, Schipani (1994)'nin anne bekçiliğinin boyutları arasında belirttiği, babaların bakım sorumluluğu katılımına güvenmeyen annelerin “sınırlayıcı bekçilik” tutumları sergiledikleri gözlemini desteklemektedir.

...Hemen hemen yani olamazlar da hani. Mesela eşimde bunu söylüyor hani mesela ben ne kadar baksam da hani senin gibi olamam diyor, bir anne gibi olamam, o şefkati senin kadar veremem diyor. Annelerinki bambaşka mesela kendisi de bunu kabul ediyor. Annelerin sevgisi, şefkati bambaşkadır diyor hani... (Belgin, 34, Çalışmıyor)

...Annelik hiçbir zaman yapıcılarını zannetmiyorum. Aynı işi yapsalar bile hiçbir zaman bence değil. Hem annelik hem babalık mı? Bence değil. Doğuramadıkları için, ama tabi bu şey olamaz her doğuran da anne olmadığı için bu da bence değil, ama anne olmadığı zaman baba bütün herşeyiyle ilgileniyorsa hem annelik hem babalık yapıyordur, doğrudur yani. Ama anne olmadıysa, anne yoksa.” (Müjde, 31, Market Çalışanı)

...Annelik değil yapamaz ki zaten. Bence, benim gözlemlediğim şu, yedirdim, içirdim, kendi açılarından öyle düşünüyor olabilirler mi acaba...Bence bir annelik yapmıyorlar yani. (Suna, 37, Öğretmen)

...Bence çocuklar çok baba bakımından tatmin olmuyorlar, kendi çocuğum da dahil olmak üzere, daha çok kız ya da erkek anneyi tercih ediyö. Çünkü biz anneler biraz daha çok peşinden koşuyoruz...mesela daha çok sarılıp, öpüştüğümüz için, daha çok sohbet ettiğimiz için aslında yine tercihinde aslında ben bi tık daha ön planda oluyorum tabi. (Esen, 40, Otel İşletmecisi)

West ve Zimmerman (1987) toplumsal cinsiyetin verili olmaktan ziyade bireysel eylemlerle, kurumsal yapılarla veya sistemlerle etkileşime dayalı olarak meydana geldiğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazıları, erkeklerin bakıma katılarak babalık görevini yerine getirdiğini ve bunun annelikle ilgisi olmadığını belirtmektedir. Katılımcılar kendi babalarının bakım sorumluluğunu alma ve almama durumunu kriter kabul etmiş, toplumsal baskının ve öğrenilmiş cinsiyet rollerinin

etkisine değinmiştir. Katılımcıların söylemleri toplumsal cinsiyet yapma yaklaşımının önermelerini desteklemektedir.

...Ben anne olduğum kadar da o da baba. Annelik yapmış olmuyor, babalık görevini yapıyor. O da çünkü babalığında çocuğuna karşı bir görevi var. Onun babası belki ona öyle yapmamış olabilir ama şu an o dönemde yaşamıyor. Benim babam da bizim altımızı değiştirmemiştir belki ama şu an benim babam da bu dönemde yaşasaydı belki yapardı. O da, o dönemde onu gördüğü için öyle yapmamış. (Türkan, 34, Öğretmen)

...Bizim toplumumuzda genellikle ne kadar az ev işi yapsa, ne kadar az bakım yapsa, işte ben yapmam, ben etmem dese, toplum tarafından destekleniyor. Ben bunu gördüm...Yani bizden kaynaklanıyor diye düşünüyorum...sen söylesen, ben söylesem bir şekilde artık utanıp söyleyemeyecekler, bir şekilde en azından destek olmayacak. Destek olmayıncada belki akılları başına gelecek yani. (Fatma, 35, Öğretmen)

Yani şöyle bir şey var sonuçta bu ikimizin çocuğu, ikimizin de o çocuk üzerinde sorumluluklarımız var. O kendi öz bakım ya da herhangi bir becerilerini elde edene kadar, ikimiz de bunu yapmak zorundayız ama benim eşim de zaten bunu bir görev olarak görmüyor. O benden daha fazla sevgi dolu. Zaten babasından işte bu da bir aktarım babasından bunu görmüş. Mesela benim eşim, kayıvalidem şey der; Ben çocuklarıma asla tek başıma yıkamadım, ben çocuğumun hiçbir işini tek başıma yapmadım ve şu an benim eşim hiçbir şeyi bana tek başıma yaptırmıyor. yaptırmam anlamında değil bunu yaparken keyif alıyor. Çünkü o aktarımı almış. (Figen, 37, Öğretmen)

4.5.4. Babalığı Kaçırma(ma)k: Bakım Sorumluluğu Alıyorum Çünkü...

Yapılan görüşmelerde katılımcılara, bakıma katılmalarının gerekçeleri ve bakım sorumluluğu almayan babaların ne kaçırdıkları, sorusu yöneltmiştir. Katılımcılar bakıma katılmalarını; empati kurmak, aile olmak, çocuğunun büyümesini kaçırmamak, sevgi ve iletişim ihtiyacı gibi kriterlerle açıklarken bakım sorumluluğuna katılmama nedenlerini ise; toplumsal baskı, rol modeller ve geleneksel cinsiyet rolleri ile betimlemektedir.

...Hayatta bir çok şey olabilirsin, yani her şey olabilirsin ama birinin sana böyle, canım babam ya da babamla gurur duyuyorum demek gibi bir mertebesi vardır, seviyesi vardır. Yani gerçekten içinden gele gele bir şeyi vardır, işte bu babalıktır yani... (Turgut, 38, Öğretmen)

...Ya çocuğunun bakımına katılmamak hayatına katılmamak demek, çocukluğunu kaçırmak demek. Zaten 11 yaşına kadar bir...ya tabi 7 yaşına kadar bir süreç var ondan sonra 11 yaşına kadar farklı bir döngü içinde, zaten 17 yaşından sonra ulaşamayacağımız başka dünyaya geçecek adam, yani o yüzden bütün hayatı kaçırıyor ve bütün bu kaçırdığı şey de kendine zarar, kaçırana zarar. Bir daha hiçbir zaman geri dönemeyeceği yılları kaçırıyor. Ben

zaten o yüzden elimden geldiği kadar evde olayım, onlarla uğraşayım, onların istediklerini zaten yapabildiğimi de düşünmüyorum da, hani elimden geldiği kadar, o yüzden onlarla beraberim çünkü kaçıyor. Ya bu zaman hızlı hızlı gidiyor işte... (Kenan, 37, Sörf Öğretmeni)

Yani aslında şöyle, benim tanıdığım yani benim yaşıtımda olan insanlar, ailelerinden öyle görmüşler...Adam gidip çayını doldurmuyor...babası da öyleymiş. Bizim yetiştiğimiz şeyde, babam kendi suyunu kendi almış. Adam benim yaşımda bir su getirir misin, diyebiliyor mesela. Biz öyle görmediğimiz için...Yani zaten şey olsa, onun farkında olsa, o da bir şeyler yapar yani. En azından çocuğuyla ilgilenir...Dediğim gibi, bir daha o yaşa gelmeyecek çocuk. Hangi yaşta olursa olsun, 15 aylık da olmayacak, 18 aylık da olmayacak, 1 yaşında da olmayacak. Hepsinin ayrı ayrı bir şeyi var, güzelliği var. Onun şeyini çıkarabilir ama öyle görmemiş. Öyle görmediği için de o şekilde davranıyor. (Şahin, 41, Avukat)

...Totalde bir çocuğun ailesinde zaman geçireceği yıl, 20 yıl. Bunun 20 yılın, yarısında çocuk, yarısında da böyle çocukla yetişkinlik arasındaki ergenlik dönemi var, gerilimle dolu...Şunu düşünüyorum ben en fazla bu 10 yıl ya da 6 yıl, 7 yıl daha çocuğa sarılacağız yani ya da ona onu sevdiğimizi söyleyeceğiz ki bunu sıklıkla dile getiriyoruz. Onun da söyleyebilmesi için. Onun bize söyleyebilmesi için ya da etrafındakilere söyleyebilmesi için. Aslında bir toplumdaki en büyük eksiklik sevgi eksikliği. Onun sevgi ihtiyacını karşılayıp, etrafındakilere de bunu yapmasını istiyorum ya açıkçası. Seni seviyorsa, seni seviyorum diyebilsin ya da sarılabilisin ya da bunu söyleyebilsin. İşte bu süreçte zamanı kaçırmaktan korkuyoruz. Daha az, yani bu sevgi yoğunluğunun daha fazla olmasını istiyorum ben. Bunu kaçırırsam ya da bunun az olduğunu düşünürsem üzülürüm yani bu beni mutsuz eder açıkçası. Geri kalan kısımda da zaten hani çocuk büyüyecek. Bir yerden sonra kendine bir hayat çizmeye çalışacak... (Necdet, 37, Öğretmen)

Doucet (2020) baba katılımını, babalık ve geçim sağlayan rolleri arasındaki karşıtlık üzerinden ele almakta ve erkeklerin bakım sağlama rolünün kavramsal olarak bakımla iç içe olduğunu, bazı bağlamlarda bu rolün bakım sağlamanın dolaylı bir biçimi olarak görülebileceğini vurgulamaktadır. Bir katılımcının bakım sorumluluğu almasını açıklarken ekmek kazanma rolünün önemini belirten söylemleri literatürde yer alan gözlemleri desteklemektedir.

...Sen onları yaşamadan, o çocuklarla zaman geçirmeden, hiçbir şey bilemezsin yani. Çünkü sorumluluğun farklı bir duygu olduğunu, bir baba olduğun zaman ancak anlarsın. Çünkü ne olursa olsun çocuklar sonuçta kendileri çalışamaz, ekmek bulamaz, ne bileyim...biz her şeyi ekmeğe bağlıyoruz ekmek, dışarıda kalsa da ekmek gelir ama her şey ekmek değil. Eğitim önemli, çocukların daha iyi bir yerde yetişmesi önemli. Eğer sen bunları kaçırdıysan iyi bir baba zaten olamazsın çünkü sen bu dönemde en çok onlara yakınsın. Ne olursa olsun onların bütün duygularını görüyorsun, bütün davranışlarını görüyorsun, ne beklediklerini görüyorsun, daha fazla ilgileniyorsun..." (Ömer, 36, Fırın Çalışanı)

Held, bakım etiğinin duyguları reddetmekten ziyade değer verdiğini ve sempati, empati, duyarlılık ve cevap verebilirlik gibi duyguların geliştirilmesi gereken ahlaki duygular olduğunu öne sürmektedir (Held, 2006: 10). Katılımcılardan biri, bakım sorumluluğuna katılmayı empati ile ilişkilendirerek bu sorumluluğun cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilemeyeceğini belirtmektedir. Katılımcı bakım sorumluluğunu cinsiyetten arındırmakta, pandemi sürecinde ücretli bir işte çalışmaması ve eşinin çalışmaya devam etmesi nedeniyle çocuklarının birincil bakım sorumluluğunu üstlenmeye başlaması ile bu süreçteki farkındalığını ifade etmektedir. Katılımcının deneyimlerini yansıtan söylemleri literatürde yer alan bulguları desteklemektedir.

Bir kadın babalık da yapabilir ki benim annem yaptı, söyledim, bir erkek annelik de yapabilir. Ne bileyim emziremez belki ama hani biberona süt koyup, ısıtıp, çocuğuna verebilir. Bu şey bir şey değil, ne ayıp bir şey ne de zor bir şey, çok basit bir şey. Hatta o çocuğu kucığına alıp onu beslemek, o annenin hissettiği duyguyu sana hissettiriyor. Ben bunu çok hissettim. Kızım işte belli bir süre emdi, sonra işte biberonla gece uyutmak hani onu kucığında o biberonu ağzına vermek hani tamam emziriyormuş gibi o duyguyu eminim hissedemiyorsun, senin o çocuğu beslediğini o kadar hissedemiyorsun ama bir şekilde onu doyurmak sana apayrı bir haz veriyor. Sana kattığı haz o. Onun dışında, yapmayan, o hazzı kaçırıyorlar. Dedim ya karı koca arasındaki empatiyi kaçırıyorlar. Yani nasıl, bir kadın neden yorulmuş o gün?...neden suratı asık ya da ne bileyim, neye üzülmüş? Bunu anlıyorsun o işleri yaparken, o işlerle çocukla ilgilenirken işte ne bileyim, bir şekilde işlere dahil olduğun zaman, onu kaçırıyorlar. Onların, dedim ya hani pandemiden önce farkındaydım ama bu kadar değil, pandemide o evde olmak bana biraz daha farkındalık yarattı bu konuda... (İlyas, 37, Çalışmıyor)

4.5.5. Kriz Mi? Fırsat Mı? Pandemide Erkeklerin Farklılaşan Bakıma Katılım Pratikleri

Kováts'ın (2020) çalışmasında erkeklerin pandemi öncesine kıyasla çocuk bakımına daha fazla katıldığı, hem erkekler hem de kadınlar tarafından rapor edilmiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışmanın bulguları da pandemi sürecinde babaların çocukları ile daha fazla vakit geçirdikleri ve bu deneyimi “benzersiz bir fırsat” olarak belirttiklerini ortaya koymaktadır.

Gilligan bakıma katılmanın insanlara ilişkisel düşünebilme yetisi kazandırdığını başka bir deyişle bir “bakım etiğinin” gelişmesine neden olduğunu belirtir. Buradan yola çıkarak katılımcılara çocuklarının bakım sorumluluğuna

katılmalarının kendilerine ne kazandırdığı sorulmuştur. Yapılan görüşmelerde katılımcıların bakıma katılım pratiklerini; “çocukları ile kurdukları iletişim, duygusal bağ ve doyum, ihtiyaçların fark edilmesi ve çocuğunun büyümesini kaçırmamak” olarak ifade etmekte ve çocukları ile ilişkilerinin pandemi sürecinde değiştiğini belirtmektedir. Katılımcıların pandemi sürecini ‘fırsat’ olarak değerlendirdiklerini belirten söylemleri literatürde yer alan bulgularla örtüşmektedir.

...Sürekli onlar gözünün önünde, bir yeşerme, büyüme oluyor bunun canlı tanıklığını yapıyorsun. O sana mutluluk veriyor. İşte yaptığın bir işten sonucu ulaşırsın ya, sonuca ulaştığını bir haz vardır. Bu onunla alakalı bence. (Ayhan, 37, Öğretmen)

...Mutluluk, yani ben mutlu oluyordum. Yani bir işi mesela boştayken pandemide hiç zoruma gitmiyor yani sonuçta kafam da hiçbir şey yoktu, yani boş bir kafayla ona daha iyi kendimi veriyordum. Benim de hoşuma gidiyordu, huzur veriyordu. (Bülent, 40, Berber)

...Çocuğumun büyüdüğünü ve kişisel özelliklerini, duygu değişimlerini birebir gözlemleyebilmek. Ya ben şunu çok istemiştım zaten hayatım boyunca, çocuğumun ee yani çocuğumdan kopuk bir baba olmıyım. Yani çocuğum üzgünse ben onun üzgün olduğunu görebiliyim, anlayabileyim. Yani ya da bi şeye tepki veriyosa...Bu bakım vermenin yani onunla birlikte olmanın en iyi yanı, bütün kişisel özelliklerini artık çocuğun tanıyor olabilmem. (Kemal, 40, Otel İşletmecisi)

...Çocuklarımı ruhen sevmem lazım. Yani ruhen sevmiyosan, ilgisiz bi babaysan zaten sen onun ruhundan da anlamazsın, potansiyelinde de...hiç bi şeyinden anlamazsın ki. Kendini verirsın işe, git işe gel işe...çocuk büyüyor mu, öyle mi büyüyö, böyle mi büyüyö hiç... (Erol, 41, Çatı Ustası)

Pandemi sürecinde yapılan bir çalışmada, erkeklerin ev içi alanda daha fazla zaman geçirmelerinin bakım görevlerinin daha eşitlikçi bir şekilde paylaşılması ile ilişkili olduğunu belirtilmiştir (Carlson ve diğerleri, 2020). Yapılan görüşmelerde bir katılımcı, ücretli bir işte çalışmaması nedeniyle zamanının tamamını evde geçirdiğini, pandemi sürecinde bakıma katılım pratiklerinin tamamen değiştiğini ve toplumsal roller açısından kadına yüklenen sorumlulukların zorluğunu tecrübe ettiğini belirtmektedir.

...Bana çok şey kazandırdı bakım, daha çok çocuklarla ilgilenmek, çünkü hani şimdi nerden baksan bir sorumluluk. Bu hep bizim toplumda annenin üzerindedir. Kazandığın her sorumluluk sana bir şeyler katar...Yani nasıl oluyor, işe gittiğin zaman, sen yapmaya bilirsin, biliyorsun ki zaten yapılacak. Bu sefer onu sen yapmak zorundasın, sen yapmazsan kimse yapmayacak. Bu bir sorumluluktur, bu sorumluluğu almak tabiki çok fazla şeyi değiştirir, çok fazla şey katıyor insana. Yani erkek evi sahiplenmez. Evi şey anlamında söylüyorum,

normal şartlarda. Evin çekip çevrilmesi, işte ne bileyim evin bir düzeni vardır ya çamaşır, bulaşık, bu ev işleri, çocuğun işte yatırılması, kaldırılması... Erkek sadece onun maddiyatını sağlar bizim toplumumuzda, diğer bütün işler kadınların, erkek bu işleri bilmez. Dolayısıyla evin içine girdiği zaman erkek, ben bunun da farkındayım, daha önceden de farkındaydım...ama daha çok fark ettim, daha çok hani o sorumluluğu aldıktan sonra bunun farkına vardım. O ayrı bir iş, zor da bir iş, kolay da bir iş değil yani. Zaman alıyor, zaman almasının yanında psikolojik açıdan seni bir derli toplu hale getiriyor. Çünkü yapman lazım. Yani çünkü senin evin, bırakamazsın yani dışardaysa at gitsin dersin en fazla şey yapamazsın ama evin içinde o senin evin. Çocuğunun bakılması lazım, oranın temizlenmesi lazım, evin işinin yapılması lazım. (İlyas, 37, Çalışmıyor)

SONUÇ

Pandemi sürecinde ilk defa ev içi alanda yer almak zorunluluğu ile karşı karşıya kalan erkeklerin; çalışma yaşamı, eş ile ilişkiler, ev içi işler ve çocuk bakımı deneyimlerini tartışmayı amaçlayan bu çalışmada, Covid-19 pandemisinin etkilerine ilişkin deneyimleri yansıtan görüşler çerçevesinde beş soruya cevap verilmek istenmiştir. Bu sorular; “Farklı mesleklere ve çalışma sürelerine sahip erkeklerin deneyimleri nelerdir? Erkeklerin eş ile ilişkiler bağlamındaki deneyimleri nelerdir? Erkeklerin ev içi işler ve sorumluluklara dair deneyimleri nelerdir? Erkeklerin babalık algısı ve pratikleri bağlamında deneyimleri nelerdir? Erkeklerin bakım algısı ve pratiklerine ilişkin deneyimleri nelerdir?” başlıkları altında toplanmıştır. Araştırmada, pandemi sürecindeki deneyimlerin ev içi alana yansımalarının kapsamlı bir resmini çizmek için ebeveynlik rolleri, cinsiyete dayalı ev içi sorumluluklar ve kadın ile özdeşleştirilmiş bakım sorumluluğu hem erkek hem de kadın katılımcıların deneyimlerine yer verilerek tartışılmıştır. Böylece, erkeklerin toplumsal cinsiyet algısının değişimindeki sorunların nedenlerine dikkat çekilerek literatüre katkı sağlanmış olacaktır.

Araştırmanın bulguları belirlenen temalar bağlamında pandemi öncesi ve pandemi sırasındaki görüşleri ve deneyimleri tartışmak amacıyla iki boyutta tartışılmıştır. Katılımcıların erkeklik, eş ile ilişkiler, cinsiyete dayalı iş bölümü, babalık ve bakım kavramlarını yansıtan genel görüşleri ele alınarak toplumsal cinsiyet algısının günlük yaşamda nasıl deneyimlendiği tartışılmış ardından, pandemi teması altında bu kavramlara yüklenen anlamların ve günlük yaşam deneyimlerin değişen ve değişmeyen yönlerinin nedenlerine dikkat çekilmiştir.

Araştırmada katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı; erkeklik kavramı, kadın ve erkek olmanın benzer ve farklı yönleri, avantaj ve dezavantaj olarak kadın ve erkek olmak alt temaları ile tartışılmıştır. Katılımcılar erkekliği, geleneksel ataerkil kodlarla ilişkilendiren betimlemeler ve toplumsal cinsiyet rollerini ve öğretilerini sorgulayan betimlemeler olmak üzere iki farklı açıdan yapılandırmışlardır. Katılımcıların geleneksel ataerkil erkeklik kodlarını aileyi korumak ve sorumluluk almak ile ilişkilendirerek normatif erkeklik rolleri bağlamında sürdürdükleri ve günlük yaşamda süregelen etkileşimlerle yeniden ürettikleri görülmüştür. Erkekliğin,

aile ve toplum tarafından inşa edildiğini, yaşanan coğrafyaya ve farklı kültürlere bağlı olarak değiştiğini belirten diğer katılımcılar, geleneksel cinsiyet rollerinin çocukluk döneminden itibaren bireyleri farklılaştırarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapılandırıldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda erkekliğin ilk aşaması olarak kabul edilen sünnet ritüelini kızların regli dönemi ile karşılaştırarak sorgulayan katılımcının eşitsizliği sürdürmemek adına bu ritüelin bir şölen şeklinde kutlanmasını reddetmesi araştırmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır.

Katılımcı erkekler, kadın ve erkek olmanın benzer ve farklı yönlerini betimlerken iki farklı tutum sergilemiştir. Kadın ve erkeğin farklı olduğunu belirten geleneksel tutumunu benimseyen katılımcılar bu farklılığı; fiziksel/biyolojik farklılıklar, yaratılıştan gelen ve değiştirilemez özellikler, kadına ve erkeğe ‘verili’ toplumsal roller ve yaşanan coğrafya ile ifade etmiştir. Eşitlikçi tutumu benimseyen katılımcılar ise kadın ve erkek arasında farklılık olmamasını; çalışma yaşamı, çocuk bakımı sorumlulukları ve ev içi iş bölümünde ortak sorumluluk almaları ile ilişkilendirmiş ve değişen yaşam koşullarına işaret ederek herhangi bir fark olmadığını belirtmiştir.

Katılımcı kadınların tamamı, kadın ve erkek olmanın farklı olduğunu belirterek bu farklılıkları; toplumsal cinsiyet rolleri, fiziksel/biyolojik farklılıklar, yaşanan ülke gibi erkek katılımcılarla benzer söylemler üzerinden betimlemiştir. Katılımcı kadınların eşlerinden farklılaşan söylemleri, annelik kavramı ve erkeklerin cinsiyete dayalı işlerde sorumluluk almasının tercihe bağlı olması ile ifade edilmiştir. Kadınların anne kimliğinin ve erkeklerin cinsiyete dayalı iş bölümüne tercihe bağlı katılımının, toplumsal cinsiyet yapmanın kurumlar aracılığı ile günlük yaşam pratiklerinde yeniden üretimine işaret ettiği düşünülmektedir.

Katılımcılar erkek olmanın avantajlarını ve dezavantajlarını, geleneksel toplumsal beklentileri ve sorumlulukları yerine getirmek ve sorgulamak arasında iki farklı söylem üzerinden ifade etmiştir. Katılımcıların erkek olmanın avantajını betimlerken kendilerini kadın kategorisi üzerinden konumlandıkları görülmüştür. Katılımcıların çoğu söylemlerinde erkek olmanın avantajını, ‘kadına göre’ özgür olmak ile ilişkilendirmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü erkek olmanın dezavantajlarını ev geçindirme rolü ile ilişkilendirmiş ve bu sorumluluğun psikolojik açıdan yarattığı zorlukları belirtmiştir. Katılımcıların söylemleri, cinsiyet

kategorilerine uygun normatif erkeklik rollerini sürdürmelerinin toplumun kendilerinden beklediği tutum ve davranışları sergilemeleri ile ilişkili olduğunu desteklemektedir. Katılımcıların tamamının kadın olmanın erkek olmaktan çok daha dezavantajlı bir konum olduğunu belirterek bu dezavantajları; cinsiyet eşitsizliği, cinsiyete dayalı roller, toplumsal baskı, artan şiddet olayları ile ilişkilendirdiği ve empatik bir yaklaşım sergilediği görülmüştür.

Araştırmanın ikinci temasını oluşturan eş ile ilişkiler bölümünde, katılımcılar nasıl bir eş olduklarını ifade ederken kendilerini, çok iyi, geliştirilmesi gereken yönleri olan ve çaba gösteren eşler olarak kategorilendirmiştir. Katılımcıların kendilerini çok iyi bir eş olarak kategorilendirmelerini; eş ve çocukla ilgilenmek, tüm maddi sorumlulukları üstlenebilmek, ev içi işlere ve çocuk bakımına katılmak, kötü alışkanlıkları olmamak ve evine bağlı olmak ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Kendilerini, geliştirilmesi gereken yönleri olan ve çaba gösteren bir eş olarak tanımlayan bazı katılımcılar; ‘eski tip koca’ ile ‘yeni tip’ koca arasında kaldıklarını, çocuğun doğumundan sonra toplumsal beklentiler nedeniyle ‘gelir sağlayıcı’ rolünün baskısını hissettiklerini ifade etmiştir.

Araştırmanın üçüncü temasında, ev içi işbölümünün günlük yaşamda nasıl deneyimlendiği katılımcı çiftlerin ortak söylemleri üzerinden analiz edilmiştir. Katılımcı erkekler ev içi sorumluluklarını; yemek yapma, tamirat, faturaların ödenmesi ve bahçe işleri ile tanımlamıştır. Araştırmanın analizinde, katılımcı erkeklerin büyük bir bölümü mutfak alanında yer almak konusunda gönüllü olduklarını belirtmiştir. Ancak katılımcıların deneyimlerine dair söylemleri, Hallows (2003)’un araştırmasında yer alan “mutfağı geleneksel maskülen tarzda kullanan erkekler” gözlemini desteklemektedir. Katılımcılar et, balık, mangal gibi belirli yemekleri pişirmekten hoşlandıklarını ancak bulaşık yıkamayı ya da etrafı temizlemeyi tercih etmediklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla katılımcıların, kadınsı bir alan olarak atfedilen mutfak alanında, erkek kimliklerini tehlikeye atmamayı ve yeniden üretmenin yollarını buldukları düşünülmektedir.

Katılımcı kadınların büyük bir bölümü eşlerinin ev içi işlerde; alışveriş yapmak, faturaları ödemek, masa hazırlamak, çöp atmak, evi süpürmek, yemek yapmak gibi sorumluluklar aldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü eşlerinin ev içi işlerde sorumluluk almamalarını; yoğun çalışma saatleri nedeniyle

evde daha az bulunmaları ile ilişkilendirmiştir. Geleneksel tutuma sahip katılımcı kadınların, ‘yapmasa daha iyi’ ‘bu benim görevim’ gibi söylemlerle eşlerinin ev içi işlere katılımına sınırlandırıcı bekçilik tutumları sergiledikleri görülmüştür.

Araştırmanın dördüncü temasında katılımcıların; babalık kavramını, anne ve baba rollerinin benzer ve farklı yönlerini, erkeklerin kendi ebeveynlerinden edindikleri ve reddettikleri bir miras olarak babalık pratiklerini yansıtan görüşleri analiz edilmiştir. Katılımcı erkeklerin babalık kavramını, geleneksel tutumu ile eşitlikçi tutum olmak üzere iki farklı şekilde betimledikleri görülmüştür. Geleneksel tutumu benimseyen az sayıdaki katılımcı babalığı; ekmek kazanma ve otorite rolleri ile ilişkilendirmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü ise eşitlikçi tutuma işaret ederek ‘evin geçimini sağlama’ rolünün yeterli olmadığını belirtmiş ve çocuklarına ‘sevgi göstermenin’, ‘temel bakım sorumluluğu almanın’ ve ‘tanımaya çalışmanın’ önemini ifade etmiştir.

Araştırmada annelik ve babalığın kavramsal inşasının anlaşılması amacıyla babalığın annelikten hangi kriterlerle farklılaştığı, hem kadın hem de erkek katılımcıların deneyimlerine dair söylemleri üzerinden analiz edilmiştir. Katılımcı çiftlerin büyük bir bölümünün annelik ve babalığın farklı olduğunu belirttikleri ve bu farklılığı; hamilelik, doğum, emzirme, anneliğin kutsal olması, toplumsal olarak verili cinsiyet rolleri ve yaşanan ülke bağlamında betimledikleri görülmüştür. Katılımcı erkeklerin büyük bir bölümü babalığın farklı olmasını, annenin çocuk ile hamilelik sürecinde ve emzirme yoluyla kurduğu bağın baba ile kurulamaması üzerinden ilişkilendirmiştir. Katılımcıların bu nedenle babalığı ‘tayfaya sonradan katılan arkadaş’ ve ‘eklenti’ söylemleri ile ifade ettikleri görülmüştür. Araştırmanın analizinde önemli bir bulgu, ücretli bir işte çalışmadığını belirten bir katılımcının eşinin çalışması nedeniyle ev alanında daha fazla yer aldığını ve bu nedenle annelik ve babalık uygulamalarında herhangi bir fark olmadığını belirten söylemleridir. Bu bağlamda erkeğin ücretli bir işte yer almamasının ve özel alandaki sorumluluklara katılmasının, cinsiyete dayalı işbölümünün anne ve baba rollerine atadığı keskin sınırları belirsizleştirdiği düşünülmektedir.

Katılımcı kadınların çoğu erkeklerden farklı olarak, annelerin çocuklarına daha duygusal yaklaştıklarını ve erkeklerin çalışmaları nedeniyle evde daha az yer aldıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları geleneksel babalığa atfedilen ‘otorite

sağlama' rolünü eşlerinin bu rolden kaçınmaları nedeniyle kendilerinin üstlendiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda annelik ve babalığın, kadınlık ve erkekliğin toplumsal inşasına benzer bir şekilde ev alanı ve kamusal alan ayrımı üzerinden inşa edildiği, cinsiyete dayalı iş bölümünün (Connell, 1998) bu alanların farklılaştırılması yolu ile sürdürüldüğü düşünülmektedir.

Katılımcıların büyük bir bölümü babalık rollerinin öğrenilmesi ve sürdürülmesinde kendi babalarını rol model almadıklarını belirtmiş ve babalık pratiklerini 'onların yaptığı hataları yapmamaya çalışmak' şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılar babalarını rol model almama nedenleri; aileleri ile ilgilenmemeleri, eğitim düzeylerinin düşük olması, değişen zaman ve bakış açılarının farklı olması, şiddet ve otorite gibi duygusal anlamda yıpratıcı davranışlar sergilemeleri ile ilişkilendirmiştir. Katılımcıların biri dışında diğer katılımcıların hepsi, ebeveynlerini rol model almayı ya da almamayı 'baba' rolü ile ifade ettikleri, annelerinin ebeveynliğini rol model almak konusunda herhangi bir görüş belirtmedikleri görülmüştür. Bu bağlamda Sancar (2009)'ın "Türkiye anneden öğrenmeyen bir toplum" gözleminin desteklendiği düşünülmektedir. Katılımcıların çoğunun kendi babalık rollerini kendilerinin inşa ettiklerini belirttikleri, babadan öğrenilen geleneksel değerleri sorgulamak ve yeniden inşa etmek arasında bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğu babalık rollerini, kendi babalarından farklı olarak; ilgili, sevgisini gösteren, şiddete karşı olan, dinlemeye ve anlamaya çalışan, iş dışında tüm zamanını çocuklarına ayıran nitelikler üzerinden tanımlamıştır. Katılımcıların söylemlerinde yola çıkarak, babalığın etkileşimlerle inşa edilen ve zaman içerisinde değişen bir rol olduğu, babaların ebeveynlerinden öğrendiklerini kişiselleştirerek olumlu kabul ettikleri rolleri sürdürdükleri ve olumsuz özellikleri değiştirdikleri düşünülmektedir.

Araştırmanın beşinci ve son temasında katılımcıların; bakım kavramını, anne ve baba özelinde farklılaşan bakım algısını, bakım sorumluluğu alan babaların annelik ile ilişkisini ve babaların bakım sorumluluğu almalarının nedenleri katılımcı çiftlerin söylemleri ile analiz edilmiştir.

Katılımcı erkeklerin bakım kavramını; korumak, temel ihtiyaçları karşılamak ve ilgilenmek olmak üzere üç farklı boyutta betimledikleri görülmüştür. Katılımcılar bakımın koruyuculuk boyutunu; çocuklarının zarar görmesini önlemek, tehlikeli bir

durumu fark ederek müdahale edebilmek ile ilişkilendirmiştir. Katılımcıların söylemleri hegemonik erkekliğin, erkekleri kadın ve çocukların koruyucusu olarak atayan ve bu sayede kadınsı bakım pratiklerinin dışında kalmalarına olanak sağlayan “koruma” geçişini (Tronto, 2013: 72) betimlediklerini göstermektedir. Bakımı ilgilenmek ile ilişkilendiren katılımcıların; çocuklarına sevgi göstermek, onları dinlemek, ihtiyacı olduğunda destek olmak, iletişim kurmak ve onlara değer vermek gibi ilişkiselliğin ön planda olduğu betimlemelere yer verdikleri görülmüştür. Katılımcıların söylemlerinin bakımın etik niteliklerinden biri olan sorumluluk kavramını (Tronto, 1993) içerdiği görülmektedir. Katılımcılar temel ihtiyaçları karşılama olarak bakımı ise; yeme, içme, uyku, temizlik gibi birincil ihtiyaçların karşılanması üzerinden betimlemiştir. Katılımcıların söylemleri bakım sorumluluğuna araçsal katılım (Cook, 2005) gösterdiklerine işaret etmektedir.

Katılımcı çiftlerin çoğunun, anne ve babanın çocuklarına farklı bir bakım sağladığını belirttikleri görülmüştür. Katılımcılar bakım sorumluluğunun anne ve baba özelinde nasıl farklılaştığını; temel fizyolojik farklar, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin verili görev ve sorumlulukları, çocuğun cinsiyeti ve yaşı, babanın çalışması nedeniyle çocuğun anne ile geçirdiği zamanın daha fazla olması ve birincil bakım sorumluluğunun annede olması söylemleri ile tanımlamıştır. Katılımcı kadınların tamamı annelerin çocuklarına babalardan farklı bir bakım sağladıklarını belirtirken bazı katılımcı erkekler, anneler ve babaların çocuklarına bakım sağlamalarında herhangi bir fark olmadığını belirtmiştir. Çiftler arasındaki bu ikilem kadın katılımcıların söylemlerinde ‘daha temiz ve düzenli bakım sağlamak’ ve ‘annelerin sevgilerini daha çok göstermeleri’ ile ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda kadın katılımcıların, çocuk bakımı söz konusu olduğunda, babaların katılımına güvenmeyen, yetersiz bulan ya da denetleme ihtiyacı hisseden sınırlayıcı bekçilik tutumları sergiledikleri görülmüştür. Araştırmanın analizinde ‘benim gibi olmaz’, ‘benim yönlendirmemle’ söylemleri bu tutumun belirgin ve tekrar eden söylemleri olarak yer almıştır. Katılımcı erkeklerin çoğu ise, çocuklarının bakım sorumluluğunda yer aldıklarını ifade ederek bakım sorumluluğu almalarının annelik ile ilişkili olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların bakım sorumluluğuna katılımlarının eşitlikçi ve geleneksel tutum olmak üzere iki farklı açıdan betimlendiği görülmüştür. Bakım sorumluluğunu ilişkiselle bağlamda ele alan ve eşitlikçi tutumu

benimseyen katılımcıların, bakımın babalarında da sorumluluğu olduğunu ve annelik ile babalık arasında bu sorumluluk için herhangi bir fark olmadığını belirttikleri görülmüştür. Geleneksel tutumu benimseyen katılımcılar ise bakımı, annenin şefkat ve sıcaklık sağladığı babanın ise destek olduğu ve geçim sağlama rolünü üstlendiği cinsiyet rolleri ile ilişkilendirmiştir. Dolayısıyla bakım sorumluluğunun, toplumsal cinsiyet rollerinin günlük yaşamda yeniden üretimi için alan sağlayabileceği gibi bu rollerin sorgulanmasına ve değiştirilmesine fırsatlar sunabileceği düşünülmektedir.

Katılımcı erkeklerin çoğu bakım sorumluluğuna katılmalarını; aile olmak, empati kurmak, sevgi ve iletişim ihtiyaçlarını karşılamak ve çocuklarının büyümesini kaçırmamak söylemleri ile betimlemiştir. Katılımcılar bakım sorumluluğuna katılmama ya da daha az katılmalarını ise; toplumsal baskı, rol modeller ve geleneksel cinsiyet rolleri ile ilişkilendirmiştir. Araştırmanın önemli bulgularından biri, ücretli işte çalışmayan bir katılımcının, çocuklarının bakım sorumluluğuna katılımının arttığını belirterek bu sorumluluğun kendisine, çocukları ve eşi ile empati kurma fırsatı sağladığını belirten söylemleridir. Katılımcı bu sorumluluğun cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilemeyeceğini ifade etmiştir.

Pandemi Süreci; Katılımcıların pandemi sürecinde evde olma deneyimi ve bu deneyimin çalışma yaşamı, eş ile ilişkiler, ev içi işler, babalık ve bakım sorumluluğunda nasıl bir değişim yarattığının anlaşılması amacıyla araştırmanın pandemi teması diğer temalarla ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

Katılımcılar pandemi sürecinde değişen deneyimlerini; çalışma yaşamı, aile bağları, psikolojik durum ve sosyal hayat bağlamında betimlemiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü; evden çalışma, esnek çalışma, iş yerinin kapanması ve iş kaybı nedeniyle pandemi sürecinde çalışma biçimlerinin değiştiğini ifade etmiştir. Modern erkeklik değerlerinin kurulmasında ve hegemonik erkekliğin yeniden inşasında en önemli yerlerden biri olarak belirtilen “çalışma yaşamının” (Sancar, 2009) değişmesinin katılımcıları etkilediği görülmektedir. Çalışma yaşamının erkeğin hayat döngüsündeki önemli yeri, katılımcılara sorulan işten eve hastalık taşıma riskiniz olması durumunda işi bırakır mısınız, sorusuna katılımcıların çoğunun bırakmayacağını belirten söylemlerinde de açıkça yer almaktadır. Ancak katılımcıların işi bırakmamalarını; eve ekmek götürmek, ailesine bakmak, başarmak zorunda olmak gibi söylemler üzerinden ifade etmeleri bir yönüyle geleneksel

cinsiyet rollerinin sürdürülmesine işaret ederken diğer bağlamda Doucet (2020)'un babalık ve geçim sağlama rollerinin bakım sorumluluğu ile iç içe olduğu, başka bir deyişle geçim sağlama rolünün bakımın dolaylı bir biçimi olduğu gözlemini de desteklemektedir.

Katılımcılar pandemi sürecinde hastalık bulaşma riskine karşı; cinsiyet kategorilerine uygun davranışlar sergileyerek virüsü ciddiye almamak ve inanmamak ya da ailelerine bir şey olacağından endişe duymak şeklinde iki farklı tutum sergilemiştir. Katılımcılar hastalığın bulaşmasında korkmalarını 'evin tek geçim sağlayanı' rolü ile açıklamış ve erkeklerin bu sorumluluk karşısında hissettikleri baskıyı ifade etmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinin etkilerini, izolasyon önlemleri nedeniyle arkadaşları ve aile büyükleri ile görüşememeleri ve aralarındaki bağların zayıfladığı şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı çiftler pandemi sürecinde eşleri ile ilişkilerini içeren deneyimleri; ev içi işbölümü ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ifade etmiştir. Katılımcı erkeklerin çoğu; kadınların ev içi işlerdeki ağır sorumluluğunu fark ettiklerini ifade etmiş ancak kendilerinin de ekonomik anlamda zorluklar yaşadıklarını belirterek erkeğin geçim sağlama rolünü ve sorumluluğunu vurgulamıştır. Eşitlikçi tutum sergileyen çiftler pandemi sürecini, birlikte zaman geçirmek ve ev içi işbölümü için bir fırsat olarak betimlerken geleneksel tutum sergileyen çiftler, sürecin zorluklarını artan sorumluluklar ve tartışmalarla ifade etmiştir.

Katılımcı çiftlerin büyük bir bölümü pandemi sürecinde ev içi iş bölümüne dair deneyimlerini; ev içi emeğin fark edilmesi ve çocuk bakım sorumluluğunun paylaşılması ile ifade etmiştir. Katılımcı erkekler büyük bir bölümü pandemi sürecinde ev içi alanda daha fazla sorumluluk almalarını; çalışma yaşamının eve taşınması, azalan çalışma saatleri ve çalışmamaları ile ilişkilendirmiştir. Pandemi sürecinin ev içi işbölümüne etkilerinin, eş ile ilişkilerde olduğu gibi, çiftlerin eşitlikçi ve geleneksel tutum sergilemelerine göre olumlu ya da olumsuz olarak deneyimlendiği görülmüştür.

Katılımcı erkeklerin çoğu pandemi sürecinde babalık uygulamalarının değiştiğini belirtmiş ve bu değişimi 'evde geçirilen zamanın artması' ile ilişkilendirmiştir. Katılımcılar çocuklarıyla geçirdikleri zamanın artması ile çocuklarını daha iyi tanıdıklarını ve ihtiyaçlarını fark ettiklerini belirtmiştir.

Katılımcıların büyük bir bölümü pandemi sürecinin; çocuklarına daha toleranslı davranmalarına, çocukları ile iletişimlerinin artmasına ve çocuklarının kendilerine daha yakın davranmasına fırsat tanıdığını belirtmiştir. Pandemi sürecinde ev alanında daha az yer alan katılımcılar ise, babalık rollerinde büyük bir değişim yaşamadıklarını belirtmiştir.

Katılımcı erkeklerin çoğu pandemi sürecinde çocukların bakım sorumluluğuna katılımlarında değişim yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar bu süreçte bakım sorumluluğuna katılmalarını kendileri için bir ‘fırsat’ olarak ifade etmiştir. Katılımcılar çocuklarının bakım sorumluluğuna katılımlarının avantajlarını; çocukları ile kurdukları iletişimin artması, duygusal bağ kurma ve doyum sağlama, çocuklarının ihtiyaçlarını fark etme ve çocuklarının büyümesini kaçırmama gibi söylemlerle ifade etmiştir. Pandemi sürecinde ücretli bir işte çalışmadığını belirten bir katılımcı, pandemi sürecinde çocuklarının bakım sorumluluğuna katılımının tamamen değiştiğini ve toplumsal cinsiyet roller bağlamında kadın ile ilişkilendirilen sorumlulukların zorluğunu tecrübe ettiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak; Erkeklerin duygusal yaşamlarını anlamadan güç ve tahakküm ilişkilerini anlamamızın mümkün olmadığını dahası, erkeklerin duygusal yaşamlarını yeniden inşa etmeden erkek iktidarını yapıbozuma uğratamayacağımızı belirten Hanlon (2012: 66)’dan hareketle, günlük yaşam rutinlerini değiştirerek erkekleri ilk defa ev alanına dahil eden Covid-19 pandemisinin, çiftler özelinde nasıl deneyimlendiğinin anlaşılmasının değerli olduğu düşünülmektedir.

Covid-19 pandemisi erkek kimliklerinin oluşumunda temel unsur olarak kabul edilen çalışma yaşamını evden çalışma, esnek çalışma ve iş kaybı ile değiştirmiş ve erkeklerin ev alanını, benimsedikleri toplumsal cinsiyet tutumu doğrultusunda farklı biçimlerde deneyimledikleri görülmüştür. Geleneksel tutumu benimseyen ve ev alanında daha kısa süre yer alan erkeklerin, cinsiyet rollerinin keskin sınırlarını muhafaza ederek kadınsı kabul edilen iş ve sorumluluklara katılmadıkları ya da bu iş ve sorumlulukları normatif erkeksi roller üzerinden yeniden inşa ettikleri görülmüştür. Eşitlikçi tutumu benimseyen ve ev alanında daha uzun süre yer alan erkekler ise, normatif erkeklik rollerini sorgulayarak, ev içi işlere ve bakım sorumluluğuna katılım göstermiştir. Kadın katılımcıların, ev içi işler ve bakım sorumluluğu söz konusu olduğunda, eşlerini destekleyici ya da sınırlayıcı

tutumlar benimsemesinin erkeklerin ev içi işler ve çocuk bakımı sorumluluğuna katılımını etkilediği görülmüştür. Toplumsal olarak verili roller ile sınırları ve görevleri belirlenen erkeklerin büyük bir bölümü, cinsiyetlendirilmiş ev alana dahil edildiğinde erkek, eş ve baba rollerinde bir kırılma yaşamış ve katılımcı kadınlar bu kırılmanın ev alanına yansımalarını söylemleri ile desteklemiştir. Ücretli bir işte çalışmayan erkeklerin, eşleri ücretli bir işte çalışmaya devam ettiğinde, cinsiyete dayalı rollerin ve çocuk bakım sorumluluğunun sınırlarının belirsizleşmesine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Bu bağlamda, ücretsiz bakım sorumluluğunun cinsiyetsizleştirilmesi ve ev içi işlere katılımın normleştirilmesinin erkeklerin ev alanına dahil edilmesi ile sağlanabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla, ücretli iş ve ücretsiz bakımı birleştirmeye yönelik sosyal politikaların benimsenmesi, çocuk bakımı sorumluluğunun ev alanı ile sınırlandırılmaması ve düzenlenecek politikalar ile erkeklerin de bu sorumluluğa dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

İzmir ilinde ikamet eden on altı çift ile yapılan bu araştırmanın, pandemi sürecinde ev alanının nasıl deneyimlendiğini, hem kadın hem de erkek katılımcıların söylemlerine yer vererek ele alması, ev içi işler ve çocuk bakımı sorumluluğunun değerini görünür kılması nedeniyle literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Araştırmanın gelecek çalışmalarda farklı illerde yaşayan çiftleri de içerecek şekilde yürütülmesinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedenlerinin anlaşılmasına katkı sunması açısından değerli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AÇEV. (2017). *Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi I: Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri Ana Raporu*. İstanbul.

Adams, M., Coltrane, S., Parke, R. D. (2007). Cross-Ethnic Applicability of the Gender-Based Attitudes Toward Marriage and Child Rearing Scales. *Sex Roles*, 56(5): 325–339. doi: 10.1007/s11199-006-9174-0

Adamsons, K., ve Pasley, K. (2016). Parents’ fathering identity standards and later father involvement. *Journal of Family Issues*, 37(2): 221–244.

Adams-Prassl, A., Boneva, T., Golin, M., Rauh, C., (2020). Inequality in the Impact of the Coronavirus Shock: Evidence from Real Time Surveys, *Journal of Public Economics*, 189: 1-49.

AFAD, (2020). *Ebola Virüsü Hastalığı*. <https://www.afad.gov.tr/kbrn/ebola-virusu-hastaligi> (21.02.2021)

Agarwal, B. (2021). Reflections on the Less Visible and Less Measured: Gender and COVID-19 in India. *Gender & Society*, 35(2): 244-255.

Ak, Ö. (2020). Soğuk algınlığından ölümcül salgına! Küresel kabus. *Bilim ve Teknik Dergisi*, https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/makale/12_soguk.pdf (17.05.2021)

Akça-Baştürk, E. ve Tönel, E. (2011). *Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalarından Hegemonik Erkekliğe*. Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil, Ed. İ. Erdoğan, ss.11-39. İstanbul: Kalkedon Yayınları. https://www.academia.edu/34981679/Erkeklik_Calismalarina_Teorik_Bir_Cerceve_Feminist_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalardan_Hegemonik_Erkekli%C4%9Fe

Akçınar, B. (2017). *Türkiye'de ilgili babalık ve belirleyicileri: Ana rapor*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

Akgöz-Aktaş, G. ve Aydın, A. (2020). Anne Bekçiliği Ölçeği Anne Formunun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 23(45): 63-77.

Akgöz-Aktaş, G. ve Aydın, A. (2020). Babaların Gözünden Anne Bekçiliği: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması, October 2020, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 6(Special Issue):125-150 DOI:10.26466/opus.724644

Akun, L. (2020). *Tarihte Görünen Bulaşıcı Hastalık Salgınlardan Alınan Dersler*. <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/duyurular/tarihtekibulasicihastaliklar.pdf> (16.02.2021)

Alhas, A. (2020). More 'Family Time' Amid Coronavirus Isolation at Home. *Anadolu Agency*, <https://www.aa.com.tr/en/latest-on-coronavirus-outbreak/more-family-time-amid-coronavirus-isolation-at-home/1812529> (22.05.2021)

Allen, S.M., Hawkins, A.J., (1999). Maternal Gatekeeping: Mothers' Belief And Behaviors That Inhibit Greater Father Involvement In Family Work. *J. Marital Fam Ther.* 6: 99-212

Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J., Tertilt, M. (2020). The Impact of COVID-19 on Gender Equality. *NBER Working Paper*, DOI: 10.3386/w26947

Altınay, A. G., Arat, Y. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul: Metis Yayınevi.

Anttonen, A. ve Zechner, M. (2011). *Theorizing care and care work*. In Pfau-Effinger, B. ve Rostgaard, T. (eds.). *Care between work and welfare in European societies*. Palgrave Macmillan: Houndmills, pp. 15-34.

Anttonen, A. ve Zechner, M. (2011). *Theorizing care and care work*. In Pfau-Effinger, B. ve Rostgaard, T. (eds.). *Care between work and welfare in European societies*. Palgrave Macmillan: Houndmills.

Ardıç Çobaner, A. ve Dural Tasouji, C. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde Erkeklerin Evde Olma Hali ve Değişen Erkeklikler. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11 (4): 1210-1225.

Atay, T. (2004). Erkeklik En Çok Erkeği Ezer, *Toplum ve Bilim Dergisi (Erkeklik)*. Sayı 101: 11-30.

Atmaca-Koçak, A. (2004). *Türkiye’de Babaların Şimdiki Durumu, Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1-65

Avşar, S. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Tarihsel Rollerini Yitiren Erkekliğin Çöküşü: Küllerinden “Yeni Erkek”liğin Doğuşu . *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* , 3 (2): 224-241. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kademkad/issue/48233/610633>

Aydın, D., Atalay, S., (2021). Hegemonik Erkekliğin İnşası: İzmir’de ‘daha’ Erkeklik, *Moment Dergi*, 8 (1): 47-65.

Aygüneş, A., Ok, O. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İzleme Raporu. *Su Gender*.

Aylward, B., Barboza, P., Bawo, L., Bertherat, E., Bilivogui, P., Blake, I., Brennan, R., Briand, S., Chakauya, J. M., Chitala, K., Conteh, R. M., Cori, A., Croisier, A., Dangou, J. M., Diallo, B., Donnelly, C. A., Dye, C., Eckmanns, T., Ferguson, N. M., ... Yoti, Z. (2014). Ebola virus disease in West Africa--the first 9 months of the epidemic and forward projections. *The New England Journal of Medicine*, 371(16): 1481-95.

Baek, W. K., Sohn, S. Y., Mahgoub, A. ve Hage, R. (2020). A Comprehensive Review of Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2. *Cureus*, 12(5): 7943. <https://doi.org/10.7759/cureus.7943>

Bailey, J. (2011). "Masculinity and Fatherhood in England," What is Masculinity? Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World ed. John H. Arnold ve Sean Brady (Palgrave Macmillan, 2011): 167-186.

Barutçu, A. (2015). Bir Erkeklik Stratejisi: Özel Alanda Eril Suskunluk, *Fe Dergi*, 7 (1): 131-145.

Barutçu, A., Hıdır, N. (2016). Türkiye’de Babalığın Değişen Roller: (Pro)Feminist Babalar, *Fe Dergi*, 8(2): 27-45.

Batalova, A. J., Cohen, N. P. (2020). Premarital Cohabitation and Housework: Couples in Cross- National Perspective, *Journal of Marriage and Family*, 64 (3), 743-755,cr doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00743.x

Beauvoir, S. (1993). İkinci Cins: Bağımsızlığa Doğru. (Çev: Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.

Berk, S. F. (1985). The gender factory: The apportionment of work in American households. New York: Plenum Press.

Biroli, Pietro, Steven Bosworth, Marina Della Giusta, Amalia Di Girolamo, Sylvia Jaworska Sylvia, and Jeremy Vollen. 2020. Family life in lockdown. *IZA DP No. 13398*. June 2020.

Blackstone, A. (2003). Gender roles and society. J. R. Miller. , R. M. Lerner & L. B. Schiamberg (Eds.), Human ecology: an encyclopedia of children, families, communities, and environments (ss. 335-338). Orono: DigitalCommons@UMaine.

Blasko, Z., Papadimitriou, E. and Manca, A.R. (2020). How will the COVID-19 crisis affect existing gender divides in Europe, *Publications Office of the European Union*, doi:10.2760/37511

Blundell R, Costa Dias M, Joyce R, Xu X. COVID-19 and Inequalities. *Fiscal Studies*. 2020 41: 291-319.

Boca, D. D., Oggero, N., Profeta, P. & Rossi, M. C. (2020). *Women's work, house work and childcare, before and during COVID-19*. *Rev Econ Household*, 18: 1001–1017.

Bootsma, M. C., Ferguson, N. M. (2007). The effect of public health measures on the 1918 influenza pandemic in U.S. cities. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 104 (18): 7588–7593.

Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Ziya, H. E. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Bourdieu, P. (2015). *Eril Tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.). (2. Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bozok, M. (2013). *Constructing Local Masculinities: A Case Study from Trabzon, Turkey*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Bozok, M. (2018). Türkiye’de ataerkillik, kapitalizm ve erkeklik ilişkilerinde biçimlenen babalık. *Fe Dergi*, 10(2): 31–42.

Braverman, L. (1991). The dilemma of housework: A feminist response to Gottman, Napier, and Pittman. *Journal of Marital and Family Therapy*, 17, 25-28.

Bubeck, D. (1995). *Care, Gender, and Justice*. Oxford, UK: Clarendon Press

Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. Çev. Başak Ertür. İstanbul. : Metis Yayınları.

Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., (1999). Perspectives on father involvement: Research and policy. Social policy report 13 (2).

Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Lamb, E. M., Boller, K., (1999). Measuring father involvement in the early head start evaluation: A multidimensional conceptualization. Paper presented at the National Conference on Health Statistics, Washington, DC, 2-3 August.

Carlson, D. L., Petts, R., Pepin, J. R. (2020). Changes in Parents' Domestic Labor During the COVID-19 Pandemic.

Carrigan, T, Connel, B., Lee, J. (2002). "Toward a New Sociology of Masculinity", Adams, R. ve Savran, D. (eds) The Masculinity Studies Reader içinde, Oxford: Blackwell.

Carrigan, T., Connell, B. ve Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. Theory and Society, 14 (5): 551-604.

Chang, S. S., Stuckler, S., Yip, P. ve Gunnell, D. (2013). Impact of 2008 global economic crisis on suicide: Time trend study in 54 countries. BMJ, 347, f5239.

Chapman, T., (2004). Gender and Domestic Life: Changing Practices in Families and Households . Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Cheal, D., (2002). Sociology of Family Life . Basingstoke: Palgrave Macmillan.ss.92

Chung, H., Birkett, H., Forbes, S., Seo, H. (2021) Covid-19, Flexible Working, and Implications for Gender Equality in the United Kingdom. *Gender and Society*, 35(2): 218-232.

Coltrane, S. (1989). Household labor and the routine production of gender. Social Problems, 36, 473–490.

Coltrane, S. (1998). *Gender and families*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.

Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1208–1233.

Coltrane, S. 1996. *Familyman: Fatherhood, Housework, and Gender Equity*. Oxford University Press, Newyork.

Coltrane, S. ve Adams, M. (2008). *Gender and families*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Coltrane, S. ve Shih, K. Y. (2010). Gender and the division of labor. In J. C. Chrisler & D. R. McCreary (Eds.), *Handbook of gender research in psychology, Vol. 2. Gender research in social and applied psychology* (pp. 401–422). Springer Science + Business Media.

Connell, R. (2009). *Gender in world perspective* (2. ed). Cambridge: Polity.

Connell, R. W., (1995). *Masculinities*. California: University of California Press.

Connell, R. W., (1998). *Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, (çev.) Cem Soydemir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları

Connell, R.W. (1993). The big picture: Masculinities in recent world history. *Theory and Society*, vol. 22, no. 5, pp. 597-623.

Cook, J. L., Jones, R. M., Dick, A. J. ve Singh, A. (2005). Revisiting men's role in father involvement: The importance of personal expectations. *Fathering*, 3, 165-178.

Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research techniques and procedures for developing grounded theory* (third edition). Los Angeles, USA: Sage

Corcoran, P., Griffin, E., Arensman, E., Fitzgerald, A. P., Perry, I. P. (2015). Impact of the economic recession and subsequent austerity on suicide and self-harm in Ireland: An interrupted time series analysis. *International Journal of Epidemiology*, 44(3): 969-77.

Craig, L., Churchill, B. (2021). Unpaid Work and Care During COVID-19: Subjective Experiences of Same-Sex Couples and Single Mothers in Australia. *Gender & Society*, 35(2): 233-243.

Creswell, J. W. (2019). Nitel Araştırmacılar İin 30 Temel Beceri. (ev. H. zcan). Ankara: Anı Yayıncılık.

Crompton, R., Harris, F. (1999). Attitudes, Women's Employment and the Chancing Domestic Division of Labour. In R. Crompton (Ed.), *Restructuring Gender Relations and Employment*, Oxford University Press, pp.279-315.

Cunningham, M. (2005). Gender in Cohabitation and Marriage: The Influence of Gender Ideology on Housework Allocation Over the Life Course. *Journal of Family Issues*, 26(8), 1037–1061. <https://doi.org/10.1177/0192513X04273592>

elebi, N., (1990). Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları, Konya: Sebat Ofset.

Daly, K. J. (1993). Reshaping Fatherhood: Finding the Models. *Journal of Family Issues*, 14, 510-530.

De Beauvoir, S. (1972). *The Second Sex*, Harmondsworth: Penguin.

De Luccie, M. F. (1995). Mothers as Gatekeepers: A Model of Maternal Mediators of Father Involvement, *The Journal of Genetic Psychology*, 156 (1): 115-131.

De Sousa, A., Mohandas, E., Javed, A. (2020). Psychological interventions during COVID-19: Challenges for low and middle income countries. *Asian Journal of Psychiatry*. 51: 1-4.

De Vault, M. (1991). Feeding the family: The social organization of caring and gendered work. Chicago: University of Chicago Press.

De Wit, E., Van Doremalen, N., Falzarano, D. *et al.* (2016). SARS and MERS: recent insights into emerging coronaviruses. *Nature Review Microbiol* 14: 523–534.

Dedeoğlu, S. (2009) “Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”, *Çalışma ve Toplum*, 2 (21), 41-54.

Deen, J., Mengel, M. A., Clemens, J. D. (2020). Epidemiology of Cholera. *Vaccine*. 38 (1): 31-40.

Demiriz, G., Baran H. B. (2018). ‘Babalık Deneyimleri’nde Erkekliklerin Değiş(mey)en Yüzü: Blogger Babaların Anlatıları Üzerinden Bir Analiz, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (3): 1074-1089.

Demo, D. H., Acock, A. C. (1993). Family Diversity and the Division of Domestic Labor: How Much Have Things Really Changed?, 42 (3): 323-331

Deutsch, F. M. (2007). Undoing Gender. *Gender and Society*, 21 (1): 106-127.

DISK COVID 19 Alan Arastırması Rapor 8 7 2020. <http://disk.org.tr/wpcontent/uploads/2020/07/DISKCOVID19AlanArast%C4%B1rmas%C4%B1-Rapor-8-7-2020.pdf> (8.04.2021)

Dictionary, (2020). ‘Epidemic’ vs. ‘Pandemic’ vs. ‘Endemic’: What Do These Terms Mean?, <https://www.dictionary.com/e/epidemic-vs-pandemic/> (16.02.2021)

Dingel, J. I. & Neiman, B. (2020). How many jobs can be done at home?. NBER Working Paper Series No: 26948. National Bureau of Economic Research. Retrieved from

Donaldson, M. (1993). What is hegemonic masculinity? *Theory and Society*, 22(5): 643-657.

Donovan, J. (2016). Feminist Teori. Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, İletişim Yay. İstanbul

Doucet, A., (2006). Do Men Mother? Fathering, Care, and Domestic Responsibility. Toronto, ON: University of Toronto Press.

Doucet, A., (2013). "Gender Roles and Fathering," Handbook of Father Involvement: Multidisciplinary Perspectives ed. Natasha J. Cabrera ve Catherine S. Tamis-LeMonda, Routledge, 297-319.

Doucet, A., (2020). Father Involvement, Care, and Breadwinning: Genealogies of Concepts and Revisioned Conceptual Narratives. *Genealogy*. 4(1):14.

Dünya Nüfus Raporu 2020. *Dünya Nüfus Raporu (SWOP) 2020*. <https://turkey.unfpa.org/tr/news/d%C3%BCnya-n%C3%BCfus-raporu-swop-2020> (27.04.2021)

Dünya Sağlık Örgütü web sayfası. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/336729>

Dünya Sağlık Örgütü web sayfası. <https://www.who.int/publications/i/item/clinical-management-of-covid19>

Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit & N. Karkıner (Eds.), Toplumsal cinsiyet sosyolojisi (ss. 2-31). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Eerola, P., (2014). Nurturing, Breadwinning, And Upbringing: Paternal Responsibilities by Finnish Men in Early Fatherhood. *Community, Work and Family*, 17(3): 308-324.

Elliott, K. (2016). Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept. *Men and Masculinities*, 19(3): 240-259.

Erbuğ, E., (2021). Özel Alanda Erkekliğin Yeniden İnşasını Anlamak: Home-Office Çalışan Erkekler, Moment Dergi, 8(1): 25-46.

Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik. Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi, 4(14): 76-81

Eslen-Ziya, H., Fişek-Okman, G., Boratav-Bolak, H., (2021). Everyday gendered performances at home: Masculine domesticity?, Social Sciences & Humanities Open, Volume 3, Issue 1, 2021, 100112.

Eslen-Ziya, H., Koç, Y. (2016). Being a gay man in Turkey: Internalised sexual prejudice as a function of prevalent hegemonic masculinity perceptions, Culture, health & sexuality, 18 (7): 799 - 811

Farre, L., Fawaz, Y., Gonzalez. L. & Graves, J. (2020). How the Covid-19 lockdown affected gender inequality in paid and unpaid work in Spain, <https://ssrn.com/abstract=3643198>.

Ferree, M. M. (1991). The gender division of labor in two-earner marriages: Dimensions of variability and change. Journal of Family Issues, 12, 158–180.

Finch, J., Groves, D., (1983). 'Introduction', in J. Finch and D. Groves (eds.) A Labour of Love: Women, work and caring London: Routledge and Kegan Paul. pp. 1-10.

Fine, M. (2006) A Caring Society? Care and the Dilemmas of Human Services in the 21st Century . Houndmills: Palgrave Macmillan.

Fine, M., Glendinning, C., (2005). "Dependence, Independence or Interdependence? Revisiting the Concepts of 'Care' and 'Dependency'." Ageing & Society 25: 601–22

Fuller, S., Qian, Y. Covid-19 and The Gender Gap in Employment Among Parents of Young Children in Canada. *GENDER & SOCIETY*, 35(2): 206-217

Galinsky E., Aumann K., ve Bonda J. T. (2011). Times Are Changing: Gender and Generation at Work and at Home. New York: Families and Work Institute.

Gardiner, J. K. (2005). Men, masculinities, and feminist theory. In M. S. Kimmel, J. Hearn ve R. W. Connell (Eds.), *Handbook of studies on men and masculinities* (pp. 35-50). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Gaunt, R., (2008). Maternal Gatekeeping: Antecedents And Consequences. *J Fam Iss* 29: 373-395

Gelber, S. M., (1997). Do-it-yourself: Constructing, repairing and maintaining domestic masculinity *American Quarterly*, 49 (1): 66-112

Ghosh, J. (2013). Economic crises and women's work: exploring progressive strategies in a rapidly changing global environment. New York: UN Women.

Giddens, Anthony (2005). *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara

Gilligan, C. (2017) *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Çevirmenler: Dinçer D, Arısan F, Elma M., Kadının Farklı Sesi: Psikolojik Kuram ve Kadının Gelişimi, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Glass, J., ve Fujimoto, T. (1994). Housework, paid work, and depression among husbands and wives. *Journal of Health and Social Behavior*, 35, 179–191.

Gonalons-Pons, P. (2020). Women Already Do Most Domestic Work. The Coronavirus Makes That Gap Worse.” *The Inquirer*. Retrieved June 26, 2020

González-Calvo, G. (2020). Narrative Reflections on masculinity and fatherhood during Covid-19 confinement in Spain, *Societies*, MDPI, Open Access Journal, 10(2): 1-14.

Gorman-Murray, A. (2008). Masculinity and the Home: a critical review and Conceptual Framework. *Australian Geographer*, 39(3): 367-379.

Gracia, P. (2014). Fathers' child care involvement and children's age in Spain: A time use study on Differences by Education and Mothers' Employment. *European Sociological Review*, 30, 137-150.

Green, A. I. (2007). Queer Theory and Sociology: Locating the Subject and the Self in Sexuality Studies. *Sociological Theory*. 25(1): 26–45.

Greenstein, T. N. (1996). Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effects of Wives' and Husbands' Gender Ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 58(3): 585–595.

Greenstein, T. N. (2000). Economic Dependence, Gender, and the Division of Labor in the Home: A Replication and Extension. *Journal of Marriage and Family*, 62(2): 322–335.

Güngörmüş Özkardeş, O. (2015). *Baba Olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Hale, T., Angrist, N., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., Webster, S. (2020). Variation in Government Responses to Covid-19 Version 6.0. *Blavatnik School of Government Working Paper*. Erişim Adresi: www.bsg.ox.ac.uk/covidtracker

Hollows, J. (2003). Oliver's Twist: Leisure, Labour and Domestic Masculinity in The Naked Chef. *International Journal of Cultural Studies*, 6(2), 229 248. <https://doi.org/10.1177/13678779030062005>

Hanlon, N. (2012). Masculinities and Care. In: *Masculinities, Care and Equality. Genders and Sexualities in the Social Sciences*. Palgrave Macmillan, London.

Hanlon, N., Lynch, K. (2011). Care-free Masculinities in Ireland. In *Men and Masculinities around the World: Transforming Men's Practices*, edited by E. Ruspini, J. Hearn, B. Pease and K. Pringle. New York: Palgrave Macmillan.

Hawkins, A. J., Roberts, T. (1992). Designing a primary intervention to help dual-earner couples share housework and child care. *Family Relations*, 41: 169-177.

Hearn, J. (2004). *Men, Fathers And The State: National And Global Relations. Making Men Into Fathers: Men, Masculinities And The Social Politics Of Fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press. 245-22

Held, V. (2006). *The Ethics of Care: Personal, Political, and Global*. New York: Oxford University Press.

Henley, K. ve Pasley, K. (2005). Conditions Affecting the Association Between Father Identity and Father Involvement. *Fathering*, 3: 59-80.

Hobson, B., Morgan, D. (2002). *Making Men Into Fathers: Men, Masculinities And The Social Politics Of Fatherhood*. Cambridge University Press. 1-25

Hochschild, A. R. [with Machung, A.]. (2003). *The second shift* (2nd ed.). New York: Avon.

Hochschild, A., Machung, A. (2012). *The Second Shift: Working Parents and The Revolution at Home*. New York: Viking.

Hollander, J. A. (2013). "I Demand More of People": Accountability, Interaction, and Gender Change. *Gender & Society*, 27(1): 5–29.

International Labour Organization, (2020). *A Gender Responsive Employment Recovery: Building Back Fairer* https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_emp/documents/publication/wcms_751785.pdf (23.05.2021)

Işık Yavuz, C., Pala, K. (2020). Türkiye’de COVID-19 Pandemisinin Epidemiyolojisi, *Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi 1. Yıl Değerlendirme Raporu*, https://www.ttb.org.tr/kutuphane/1_yil_rapor.pdf

Jama Van Egeren, L.A., Hawkins, D.P., (2004). Coming to Terms With Coparenting: Implications Of Definition And Measurement. *J Adult Dev.* 11: 165-178.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). Psychology and Human Competence Development. *Applied Psychology: An International Review*, 51(1): 5–22.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Family and Human Development Across Cultures: A View From the Other Side. New York: Psychology Press.

Karabulut, H. ve Şendil, G. (2017). Annelik Bekçiliği Ölçeği’nin (ABÖ) Türkçe’ye uyarlanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61): 686-699.

Kaya, Y., Işık R. A. (2021). COVID-19 ile Yaşanan Sosyal İzolasyonun Aile ve Evlilik Yaşamına Yansımaları: Fenomenolojik Bir Çalışma. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2021;15(3):510- 520.

Kaya, Y., Yaşar C. (2021). COVID-19 Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Halleri: Evde Kalan Erkekler. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2021;0(22):1- 30. doi: 10.26650/iukad.2020.786382

Kelan, K. E. (2010). Gender Logic and (Un)doing Gender at Work, Gender, Work and Organization, 17(2): pp. 174-194

Kılıç, O. (2020). Tarihte Küresel Salgınlar ve Toplum Hayatına Etkileri. *Türkiye Bilimler Akademisi. Küresel Salgın Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği*. Ankara, ss.15-53

Kilzer, G., Pedersen, D. E., (2011). The Division Of Child Care Among Couples With Young Children: An Empowerment Model. *The Soc Sci J* 48: 345-355.

Kimmel, M. S. 2000. *The Gendered Society*. İkinci Baskı. New York: Oxford University Press.

Kittay, E. F., (1999). *Love's Labor: Essays on Women, Equality, and Dependency*. New York: Routledge.

Kitzinger, J. (1995). Introducing Focus Groups. *BMJ: British Medical Journal*, 311(7000): 299–302.

Knijn, T., Kremer, M., (1997). Gender and the Caring Dimension of Welfare States: Toward Inclusive Citizenship, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 4(3): 328–361, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.sp.a034270>

Knoester, Chris, Richard J. Petts, and David J. Eggebeen. 2007. "Commitments to Fathering and The Well-Being and Social Participation of New, Disadvantaged Fathers." *Journal of Marriage and Family* 69(4): 991-1004.

Kocatepe, B., Bilgi, S. (2018). “Toplumsal Bir İnşa Olarak Babalık: Annelerin Yaşam Öykülerinde Baba İmgesi ” *Fe Dergi* 10, no. 2, 43-59.

Kocatepe, B., Bilgi, S. (2018). Toplumsal Bir İnşa Olarak Babalık: Annelerin Yaşam Öykülerinde Baba İmgesi. *Fe Dergi*, 10 (2): 42-59

Kováts, E. (2021). Anti-gender politics in East-Central Europe: Right-wing defiance to West-Eurocentrism. (13): 76-90. doi: 10.3224/gender.v13i1.06.

Kremer, M., (2007). *How Welfare States Care: Culture, Gender and Parenting in Europe. (Changing Welfare States)*. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-271983>

Kulik, L., Tsoref, H., (2010). The Entrance To The Maternal Garden: Environmental and Personal Variables That Explain Maternal Gatekeeping. *J Gend Stud* 19: 263-277.

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kvale, S. (1994). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications, Inc.

Laçiner Güverlik, S. (2020). Koronavirüsler ve Yeni Koronavirüs SARS-CoV-2, Güncel Literatür, Ankara, 2020;14(1):46-48 <http://www.jpi-turkey.org/upload/documents/2020-01/2020-14-1-046-048.pdf>

Lamb, M. E. (1997). Fathers and child development: An introductory overview. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (3rd ed., pp. 1-18). New York: Wiley.

Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L. ve Levine, J. A. (1985). Paternal Behavior in Humans. *American Zoologist*, 25(3): 883–894.

Lamb, M. E., Tamis-LeMonda, C. S., (2004). The Role of the Father Introduction. *The Role of the Father in Child Development* (Ed. Lamb, M.R.) içinde. Canada: John Wiley & Sons.

Lamb, M.E., Pleck, J. H., Levine, J.A., (1985). The Role Of The Father İn Child Development. *Advances in Clinical Child Psychology* içinde, M.E., Lamb (ed) Verso Books, s:411-34.

Langvasbraten, T., Teigen, M., (2006). Fostering Caring Masculinities. Focus The European Dimension. Oslo, Norway: Institute for Social Research. https://www.jafnretti.is/static/files/utgefif_efni_af_gomlu_sidu/focus-european-report.pdf

Lee, J. Y. ve Lee, S. J. (2016). Caring is masculine: Stay-at-home fathers and masculine identity. *Psychology of Men & Masculinity*, 19, 47–58.

Lennon, M., ve Rosenfeld, S. (1994). Relative fairness and the division of housework: The importance of options. *American Journal of Sociology*, 100, 506–531.

Levine, J. A. ve Pittinsky, T. L., (1997). Working fathers: New strategies for balancing work and family. Reading, MA: Addison-Wesly.

Levy, D. P., (2007). “Hegemonic Masculinity”, *International Encyclopedia of Men and Masculinities* içinde, der. Flood, M.; Gardiner, J.K.; Pease, B.; Pringle, K., Routledge, New York.

Lindsey, E. W., Mize, J. ve Pettit, G. S. (1997). Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: Implications for children’s gender role development. *Sex Roles*, 37, 643-661.

Lupton, D., Barclay, L. (1997). *Constructing fatherhood : discourses and experiences*. London ; Thousand Oaks, Calif : SAGE

Mackowiak, P. A. ve Sehdev, P. S. (2002). The origin of quarantine. *Clinical infectious diseases*. An official publication of the Infectious Diseases Society of America, 35(9): 1071–1072.

Macnamar, J. R., (2006). Media and Male Identity The Making and Remarking of Men, Newyork, Palgrave Macmillan.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., Lamb, M. E., (2000). Scholarship on Fatherhood in the 1990s and Beyond. *Journal of Marriage and Family*, 62(4): 1173-1191.

Matthews, S. H. ve Rosner, T. T. (1988). Shared filial responsibility: The family as the primary caregiver. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1): 185–195.

McBride, B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B. ve Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54: 360–372.

McBride, B. A., Schoppe, S. J. ve Rane, T. R. (2002). Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers. *Journal of Marriage and Family*, 64: 998-1011.

McDowell, L., (1999). Gender, identity and place: understanding feminist geographies, Polity, Cambridge.

McGill, B. S. (2014). Navigating new norms of involved fatherhood: Employment, fathering attitudes, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 35(8): 1089–1106.

McLean, K. E., (2020). Caregiving in Crisis: Fatherhood Refashioned by Sierra Leone's Ebola Epidemic. *Medical Anthropology Quarterly*. 34(2):227-242. doi: 10.1111/maq.12556. PMID: 31651046.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A guide to Design and Implementation: Revised and Expanded from Qualitative Research and case Study Applications in education*. San Fransisco, USA: Jossey-Bass

Mert, A. E. (2020). Covid-19 Salgını Sürecinde Farklı Yönleriyle Kadınların Durumu, *KOÇ-KAM*, <https://kockam.ku.edu.tr/covid-19-salgini-surecinde-farkli-yonleriyle-kadinlarin-durumu-asli-e-mert/> (27.04.2021).

Miller, G. (1997) 'Introduction: Context and method in qualitative research', in G. Miller and R. Dingwall (eds.) *Context and Method in Qualitative Research* London: Sage. pp. 1-11.

Miller, T. (2011). Falling back into gender? Men's narratives and practices around first-time fatherhood. *Sociology*, 45: 1094–1109.

Miller, T. (2011). *Making Sense Of Fatherhood: Gender, Caring And Work*. Cambridge: Cambridge University Press.

Moustakas, C., (1994). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

Navaro, L., (2007). *Tapınağın Öbür Yüzü – Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Nicholson, L. (1994). Interpreting Gender. *Signs*, 20(1): 79–105.

Öğüt, Ü. (1998). Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and middle socio-economic status Turkish fathers. Unpublished Master Thesis. İstanbul: Boğaziçi University.

Palkovitz, R. (1997). Reconstructing "involvement": Expanding conceptualizations of men's caring in contemporary families. In A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (Eds.), *Generative fathering: Beyond deficit perspectives* (pp. 200–216). Sage Publications, Inc.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi.

Pink, S., (2004). *Home truths: gender, domestic objects and everyday life*, Berg, Oxford.

Pleck, J. H. (1997). *Paternal involvement: Levels, Sources, and Consequences*. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (3rd ed., pp. 66-103). New York: Wiley.

Poortman, A.R., Van der Lippe, T., (2009). Attitudes Toward Housework and Child Care And The Gender Division Of Labor. *J. Marital Fam Ther.* 71: 526-541.

Prokhovnik, R., (2002). *Rational Woman: A Feminist Critique of Dichotomy*. Manchester, UK: Manchester University Press.

Puhlman, D. J., Pasley, K., (2013). Rethinking maternal gatekeeping. *J Fam Theor Rev.* 5: 176-193.

Ramazanoglu, C. (1992). What can you do with a man?: Feminism and the critical appraisal of masculinity. *Women's Studies International Forum*, 15(3): 339–350.

Rane, T. R. ve McBride, B. A. (2000). Identity theory as a guide to understanding fathers' involvement with their children. *Journal of Family Issues*, 21, 347–366.

Ranson, G. (2001) Men at work: Change—Or no change?—In the era of the 'new father. *Men and Masculinities*, 4: 3-26.

Risman, B. J., (1987). Intimate Relationships from a Microstructural Perspective. *Gender & Society.* 1 (1): 6–32.

Robinson, F. (2011). *The Ethics of Care: A Feminist Approach to Human Security*. Philadelphia, PA: Temple University Press.ss36

Robinson, J. P., Godbey, G. (1997). *Time for life: The surprising way Americans use their time*. University Park: The Pennsylvania State University.

Ruxton, S., ve Burrell, S. R. (2020). *Masculinities and COVID-19: Making the Connections*. Washington, DC: Promundo-US.

Rydstrom, H. (2017) Men, Masculinities and the Conundrum of ‘Gex’: An Interview with Jeff Hearn. *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 25(2): 141-159

Sağlık Bakanlığı (2021). Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66135/1-yeni-koronavirus-sars-cov-2-nedir.html> (01.03.2021)

Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar-Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sancar, S. (2013). ‘Erkeklik’. *Ecevit Yıldız (der.), Toplumsal cinsiyet çalışmaları* (s. 161- 191). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sancar, S., Göç, M., (2021). Erkekler, Erkeklikler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, *Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği* (CEİD)

Sander-Staudt, M. Care Ethics. The Internet Encyclopedia of Philosophy (<https://iep.utm.edu/care-eth/>) (25.04.2021)

Sano, Y., Richards, L.N., Zvonkovic, A.M. (2008). Are Mothers Really “Gatekeepers” Of Children? Rural Mothers’ Perceptions Of Nonresident Fathers’ Involvement In Low-Income Families. *J Fam Iss.* 29: 1701-1723.

Scambor, E., Bergmann, N., Wojnicka, K., Belghiti-Mahut, S., Hearn, J., Holter, Ø. G., Gärtner, M., Hrženjak, M., Scambor, C., White, A. (2014). Men and Gender Equality: European Insights. *Men and Masculinities*, 17(5): 552–577.

Schipani, D. (1994). The mothering double standard. In G. W. Bird & M. J. Sparakowski (Eds.), *Taking sides: Clashing views on controversial issues in family and personal relationships* (2nd ed., pp. 212-215). Guilford, CT: Dushkin.

Schoppe-Sullivan, S. J., Brown, G. L., Cannon, E. A., Mangelsdorf, S. C., Sokolowski, M. S., (2008). Maternal gatekeeping, coparenting quality, and fathering

behavior in families with infants. *Journal of Family Psychology*, 22(3): 389–398.
<https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.3.389>

Seery, B. L., Crowley, M. S. (2000). Women's Emotion Work in the Family: Relationship Management and the Process of Building Father-Child Relationships. *Journal of Family Issues*, 21(1): 100–127.

Segal, L., (1992). *Ağır Çekim: Değişen Erkeklikler Değişen Erkekler*. V. Ersoy (Çev.), İstanbul: Ayrıntı

Seidman, I., (2006). *Interviewing As Qualitative Research: A guide for Researchers in Education and the Social Sciences* (3rd Edition). New York, Teachers College Press.

Selek, P. (2008). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sertdemir, A. (2020). Türkiye'nin Koronavirüsle mücadele performansı üzerine bir değerlendirme. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1(1): 15-26.

Sevenhuijsen, S. (2002). 'A third way? Moralities, ethics and families: An approach through the ethic of care', in A. Carling, S. Duncan and R. Edwards (eds.) *Analysing Families: Morality and rationality in policy and practice* London: Routledge.

Sevilla, A., Smith, S. (2020). Baby steps: the gender division of childcare during the COVID-19 pandemic, *Oxford Review of Economic Policy*. 36(1): 169–S186,

Shafer, K., Scheibling, C. ve Milkie, M. A. (2020). The Division of Domestic Labor before and during the COVID-19 Pandemic in Canada: Stagnation versus Shifts in Fathers' Contributions. *Canadian Review of Sociology*, 57(4): 523+.

Shafer, K., Scheibling, C., Milkie, A. M. (2020) The Division of Domestic Labor before and during the COVID-19 Pandemic in Canada: Stagnation versus Shifts in Fathers' Contributions. *Canadian Review Of Sociology*, 57(4): 523-549

Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for analysing talk, text and Interaction*. London: Sage Publications

Smith, G. ve Winchester, H. (1998). Negotiating space: alternative Masculinities at the work/Home Boundary. *Australian Geographer*, 29 (3):327-339,

Synnott, A. (2009). *Re-Thinking Men: Heroes, Villains And Victims*. Surrey: Ashgate

Şahin M. (2018). *Türkiye'de Erkekliğin Dönüşümü: Eğitim, Kültür, Etkileşim*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Şahin, F., Demir, S. (2020). Virüsler, Viral Pandemileri Etkileyen Faktörler ve Sonuçları. *Türkiye Bilimler Akademisi. Küresel Salgın Anatomisi İnsan ve Toplumun Geleceği*. Ankara, ss.55-76.

Taylor, S. (2019). *The psychology of Pandemics: Preparing for the next global Outbreak of Infectious Disease*. Cambridge Scholars Publishing.

Temel, M. K., Ertin, H. (2020). 1918 Grip Pandemisi Kıssasından COVID-19 Pandemisine Hisseler. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1): 63-78

Thoma, D. (2011). Babalar: modern bir kahramanlık hikâyesi (F. Doğan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Thomas, C. (1993). De-Constructing Concepts of Care. *Sociology*, 27(4): 649–669.

Thompson, L. (1992). Feminist methodology for family studies. *Journal of Marriage and the Family*, 54: 3-18.

Thompson, L. (1993). Conceptualizing gender in marriage: The case of Marital Care. *Journal of Marriage and the Family*, 55(3): 557-569.

Thompson, L., Walker, A. J., (1995). The place of feminism in family studies. *Journal of Marriage and the Family*, 57(4): 847-865.

Tiedje, L. B. ve Darling-Fisher, C. (1996). Fatherhood reconsidered: A critical review. *Research in Nursing and Health*, 19: 471-484.

Toksöz, G. (2011). *Kalkınmada Kadın Emeği*, İstanbul: Varlık Yayınları, İstanbul.

Tol, U. U., Taşkan, D. (2018). *Erkeklik ve Babalık Halleri*. İstanbul: AÇEV Yayınları

Tronto, J. C. (1993). Moral boundaries, a political argument for an ethic of care. New York: Routledge; 1993. ss.103.

Tronto, J. C. (2013). *Caring Democracy*. New York: New York University Press.

TÜBA, “Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu”. 17.04.2020, Ankara, ss.26<http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid19%20Raporu-Final%2B.pdf> (20.05.2021)

Türk, H. B., (2008). Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkan Olarak Pierre Bourdieu, *Toplum ve Bilim Dergisi (Görünmez Sınıflar ve Cinsiyetler)*, 112: 119-147

Türkdoğan, O., Gökçe, O., (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Çizgi Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019). İşgücü İstatistikleri. (20.03.2020) <https://www.etymonline.com/word/pandemic> (16.02.2021)

Türkoğlu, B. (2013). Fay Hattında Erkeklikler: Çalışma ve İşsizlik Ekseninde Erkekliğe Bakış. *Mülkiye Dergisi*, 37(4): 33-61.

Uçan, G. (2016). *Toplumsal Cinsiyetin Öteki Yüzü: Erkek*. İçinde: D. Ş. Kaylı ve F. Şahin (Eds.), *Sosyal politikanın cinsiyet halleri* (ss. 1-19), Ankara: Nika Yayınevi.

Umamaheswar, J ve Tan, C. (2020). “Dad, wash your hands”: Gender, care work, and attitudes toward risk during the COVID-19 pandemic, *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 6(1): 1–14.

UN Women Türkiye (2020).*Türkiye’de COVID-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi*. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/73989_rgaexecutivesummaryturkish.pdf

UN Women Türkiye. (2020).*Türkiye’de COVID-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi*. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/73989_rgaexecutivesummaryturkish.pdf 12.06.2021.

UN Women. 2020. *Fathers in Turkey take on more childcare responsibilities during COVID-19*.<https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/feature-fathers-in-turkey-take-on-more-childcare-responsibilities-during-covid-19>. (09.04.2021)

UNAIDS, (2020). *2020 Global AIDS Update — Seizing the moment — Tackling Entrenched Inequalities to end Epidemics*. <https://www.unaids.org/en/resources/documents/2020/global-aids-report> (21.02.2021)

UNDP COVID-19 Küresel Salgın Sürecinde Türkiye’de Bakım Ekonomisi ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Eşitsizlikler. Erişim adresi: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/corporatereports/COVID-gender-survey-report.html>

Ünal E, Atik D, Gözüyeşil E. (2021). COVID-19 Pandemic and Women. *Halic University Journal Health Science*. 4(1): 1-8 Doi: 10.48124/ husagbilder.825346

Ünüvar, P. (2008). Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Üstün, Ç., Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*. 1(25) : 143-153.

Van Hoven, B., Hoerschelmann, K. (2005). Introduction: From Geographies of men to Geographies of women and back again? In B. van Hoven ve K. Hoerschelmann (Eds.), *Spaces of Masculinities*, 1 - 17. London, New York: Routledge.

Vatandaş, D. D. C. (2011). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı . *Istanbul Journal of Sociological Studies*. 0 (35) , 29-56 .

Wall, G., Arnold, S. (2007). How Involved is Involved Fathering?: An Exploration of the Contemporary Culture of Fatherhood. *Gender and Society*. 21(4): 508-527.

Wallroth, V. (2016). Adult Sons Perceptions Of Care, *The Gerontologist*. 3(56): 226,

Weedon, C. (1997). Feminist practice and poststructuralist theory Blackwell, Malden, MA

Welsh, E. (2020). Fathers enjoy more time with children during COVID-19 pandemic. *Chilliwack Progress*, <https://www.theprogress.com/news/fathers-enjoy-more-time-with-children-during-covid-19-pandemic/>. (03.04.2021).

Wenham, C., Smith, J., Morgan, R. (2020) Covid-19 is an opportunity for gender equality within the workplace and at home *BMJ* . 369 :1546.

West, C., ve Fenstermaker, S. (1993). *Power and the accomplishment of gender*. In P. England (Ed.), *Theory on gender/feminism on theory* (ss. 151–174). New York: Aldine deGruyter.

West, C., Zimmerman, H. D. (1987). Doing Gender, *Gender and Society*, 1(2): 125-151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>

WHO, Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/middle-east-respiratory-syndrome-coronavirus-mers#tab=tab_1 (04.03.2021)

Williams, F., (2004). *Rethinking Families*, London: Calouste Gulbenkian Foundation.

World Health Organization. Timeline of WHO's response to COVID-19. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline> (21.04.2021)

Wu, Z., McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *JAMA*, 323(13):1239-1242.

Yaish M, Mandel H, Kristal T. (2021). Has the Economic Lockdown Following the Covid-19 Pandemic Changed the Gender Division of Labor in Israel? *Gender & Society*, 2 (35): 256-270.

Yerkes, M., Andre, S., Besamusca, J., Kruijen, P., Remery, C., Van Der Zwan, R., Beckers, D., Geurts, S. (2020). "Intelligent" lockdown, intelligent effects? Results from a survey on gender (in)equality in paid work, the division of childcare and household work, and quality of life among parents in the Netherlands during the Covid-19 lockdown. *PLoS One* 15(11): 1-23

Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E. ve Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1): 136-154.

Yıldırım, A., Şimşek, H., (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 3(2): 297-328.

Zhu, N., Zhang D., Wang W., Xingwang L., Yang B., Song J. (2020). A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *New England Journal of Medicine*, 382 (8): 727–733.

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzni

Çok İvedi

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-87347630-640.99-44372
Konu : Etik Kurul İzni Hk.
Senem SAMYELİ

14/04/2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 15.03.2021 tarih ve E-57485104-300.99-29125 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 29.03.2021 tarihli toplantısında alınan 7 sayılı karar ile Enstitünüz Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı öğrencisi Senem SAMYELİ'nin "Evdeki Yabancıdan Emekle Evrilen Babalığa: Pandemi Döneminde Erkeklerin Kadın ve Bakım ile İmtihani" adlı tez çalışmasında uygulayacağı anketin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrakınızı <http://dogrulama.deu.edu.tr> linkinden F5D337D2X4 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü
Adres: Cumhuriyet Bulvarı No:144 35210 Alsancak / İZMİR
Tel: 0(232) 412 1212 Elektronik Ağ: www.deu.edu.tr
Kep Adresi: dokuzeyuluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin İrtibat:
Merve ÇÜRÜK
Dahili:
E-Posta: merve.curuk@deu.edu.tr

EK 2: Görüşme Formu

KATILIMCI GÖRÜŞME FORMU

Demografik Bilgiler

Katılımcının Yaşı:

Katılımcının Memleketi:

Katılımcının Çalışma Durumu ve Mesleği:

Katılımcının Eğitim Durumu:

Katılımcının Çocuk Sayısı ve Yaşı:

Pandemi

1. Pandemi sürecinde hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?
2. Artan maliyetler evinize nasıl yansıdı?
3. Bu süreçte işinizle ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı?
4. Sağlık için alınan önlemlerin hayatta kalmaya yönelik temel ihtiyaçlarınızı karşılamada sorun yarattığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
5. İlerleyen süreçte eve hastalık taşıma riskiniz artarsa işi bırakmayı düşünür müsünüz? **(Sadece erkek katılımcılara sorulacak)**
6. Salgının özgürlüğünüzü kısıtlaması günlük yaşamınızda yeni sorumluluklar almanıza neden oldu mu? Nasıl?
7. Sizce süreç erkekleri mi kadınları mı daha çok zorluyor? Nasıl?
8. Salgın ile cami, pazar, kahvehane gibi yerlerin kapatılması hayatınızı etkiledi mi? Nasıl? **(Sadece erkek katılımcılara sorulacak)**

Kadın - Erkek İlişkileri

1. Sizce erkek olmak ve kadın olmak farklı mıdır? Nasıl?
2. Erkeklik/Kadınlık sizin için ne anlam ifade ediyor?
3. Erkek/Kadın olmanın avantaj ve dezavantajları nelerdir?
4. Kendinizi nasıl bir eş olarak tanımlarsınız?
5. Salgın sürecinde eşiniz ile daha uzun süreler birlikte olmak ilişkinizi etkiledi mi? Nasıl?
6. Bu süreçte eşinizin size karşı tavır ve davranışlarında bir değişiklik oldu mu? Nasıl?
7. Eşinizin bu süreçte evde olması ev içi sorumluluklarınızda bir değişiklik yarattı mı? Nasıl? **(Sadece kadın katılımcılara sorulacak)**

Ev İçi Alan ve Sorumluluklar

1. Evde en çok hangi alanları kullanırsınız?
2. Eşiniz evde en çok hangi alanları kullanır? **(Sadece kadın katılımcılara sorulacak.)**
3. Ev içi işlere neden katılıyorsunuz/ katılmıyorsunuz? **(Sadece erkek katılımcılara sorulacak)**
4. Eşiniz ev işlerinde sorumluluk alır mı? Nasıl? **(Sadece kadın katılımcılara sorulacak)**
5. Pandemiden önce eşiniz ev işlerine katılıyor muydu? Nasıl? **(Sadece kadın katılımcılara sorulacak)**
6. Ev içinde en çok hangi alanlarda sorumluluk alırsınız? Nasıl?
7. Eşinizin ev içi alanlarda sorumluluk alması size nasıl hissettirir? Neden? **(Sadece kadın katılımcılara sorulacak)**
8. Evde iş bölümü yapar mısınız? Hangi işleri siz, hangi işleri eşiniz yapar? (Kahvaltı hazırlama, çöp atma, evi temizleme, küçük onarımlar ve tadilat, faturaların ödenmesi, yemeğin hazırlanması, ütü, bulaşıkların yıkanması, çamaşırların yıkanması)

Anne-Babalık Algısı

1. Anne/baba olmak baba/anne olmaktan farklı mıdır? Nasıl? Uygulamada ne gibi farklılıklar var?
2. Kendinizi nasıl bir anne/ baba olarak tanımlıyorsunuz?
3. Annelik/ babalık yaparken kendi ebeveynlerinizi model alıyor musunuz? Nasıl? Almıyorsanız neden?
4. Ebeveynlerinizi tanımlamak için 3 kelime seçseydiniz bu kelimeler neler olurdu?
5. Salgın sürecinde annelik/babalık pratiklerinizde değişiklik oldu mu?
6. Çocuğunuzla/ çocuklarınızla daha uzun süreler birlikte olmak ilişkilerinize nasıl yansıdı? Nasıl hissettiniz?
7. Çocuğunuz ile en çok günün hangi bölümünde vakit geçirirsiniz?

Bakım Algısı

1. “Bakım” kelimesi sizin için ne anlam ifade ediyor?
2. Sizce anneler/babalar çocuklarına annelerinden/ babalarından farklı bir bakım mı sağlıyor? Nasıl?
3. Babalar çocuklarının bakımını üstlendiğinde bir çeşit “annelik” mi yapmış olur?
4. Salgın sürecinde bakım sorumluluklarınızda bir değişiklik oldu mu? Nasıl?
5. Sizce doğurmak ve emzirmek dışında erkekler her türlü bakımı yapabilir mi?
6. Sizce çocuğun kız ya da erkek olması bakım verme biçimini değiştiriyor mu?
7. Eşiniz ev içi işlere katıldığınız da ya da bakım sorumluluğu aldığınızda size müdahale eder mi? Nasıl?
8. Arkadaşlarınız bakım sorumluluğu almanızı nasıl değerlendirir? En çok duyduğunuz söylemler nelerdir? (Sadece erkek katılımcılara sorulacak)
9. Sizce bu süreçte çocuğunuza bakım vermeni en iyi yanı nedir? (Sadece erkek katılımcılara sorulacak)
10. Çocuğunuzun bakım sorumluluğunu almak size ne kazandırdı ve ne kaybettirdi? (Sadece erkek katılımcılara sorulacak)
11. Çocuğunuzun yetiştirme konusunda yardıma ihtiyaç duyduğunuz en önemli konular neler?
12. Çocuğunuzun büyütürken yardıma ihtiyaç duyduğunuzda kimde yardım alıyorsunuz?
13. İnsanların çocuğuna bakım sağlayan babalarla ilgili neleri bilmesini/anlamasını isterdiniz? (Sadece erkek katılımcılara sorulacak)

EK 3: Katılımcı Onam Formu

KATILIMCI ONAM FORMU

Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden alınan Etik Kurul İzni ile İzmir’de yaşayan ve 0-6 yaş arasında en az bir tane çocuğu bulunan aileler ile gerçekleştirilecektir. Doç. Dr. Emir ÖZEREN danışmanlığında, araştırmacı Senem SAMYELİ tarafından Yüksek Lisans Tez çalışması olarak yürütülen bu çalışmada “Evdeki Yabancıdan Emekle Evrilen Babalığa: Erkeklerin Pandemi Döneminde Kadın ve Bakım İle İmtihanı” başlığı altında, pandemi sürecinde kaçacak bir yeri olmayan ve ev içi alanla sınırlandırılan erkeklerin, bakım sorumluluğu ile karşı karşıya kaldıklarında bu sorumluluktan kaçmak ya da dahil olmak adına nasıl çözümler ürettiği ve kadınların, bakım sorumluluğuna dahil olan ya da kaçan erkekleri hangi söylemlerle dahil ettiklerini ya da dışladıklarını ev içi deneyimler ile anlamak amaçlanmaktadır. Covid-19 pandemisi ev içi cinsiyetçi roller bağlamında bir krizden fırsata çevrilebilir mi? sorusunun cevabı bakım olgusu üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Bu amaçla gerçekleştirilecek olan görüşmelerde, siz değerli katılımcıların demografik bilgileri, kadınlık, erkeklik, bakım, anne babalık algısına ilişkin düşünceleri ve deneyimleri ile ilgili bazı sorular sorulacaktır.

Çalışmamıza katılan katılımcılarımıza ait tüm bilgiler ve vermiş oldukları cevaplar sadece söz konusu Yüksek Lisans Tez çalışmasında kullanılacak olup, hiçbir kurum ve kuruluş ile paylaşılmayacaktır. Ayrıca katılım gönüllülük esasına dayalı olup, katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri için kimlik bilgisi içeren herhangi bir soru sorulmayacağı gibi, katılımcı dilediği takdirde görüşmenin herhangi bir anında görüşmeyi sonlandırabilme ya da görüşme sonlandıktan sonra görüşmenin çalışmada kullanılmasından vazgeçme hakkı bulunmaktadır.

Her insanın eşsiz ve değerli deneyimlere sahip olduğunu düşündüğümüz bu çalışmamızda, siz değerli katılımcılarımızın tüm sorulara içtenlikle ve sizi en iyi yansıtacak şekilde cevap vermeniz, “ev içi” alana sıkışan erkeklerin, erkekliklerin, kadın ve erkek ilişkilerinin salgının beraberinde getirdiği belirsizlik ve değişimden nasıl etkilendiğini kadın ve erkek deneyimlerinden yararlanarak incelenmesi ve “bakım” olgusuna yüklenen anlamları ve kadınların erkekleri bakıma dahil etme ve etmeme pratiklerini hangi yollarla sergilediklerini çözümlemek açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Çalışmaya katıldığınız için şimdiden sizlere teşekkür eder, çalışmayla ilgili daha fazla bilgi almak istediğinizde araştırmacı ve sorumlu araştırmacı ile [__mail](#) adreslerinden iletişime geçebilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılmaktayım ve görüşmeyi istediğim an sonlandırabileceğimi anlıyorum. Ayrıca vermiş olduğum bilgilerin bilimsel amaçlı olarak araştırmalarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih: __ / __ / ____

Katılımcı:

İmza: